

MỤC LỤC

Ký Hiệu Viết Tắt.....	5
A	6
B.....	35
C.....	44
D	88
E.....	108
F.....	148
G	163
H	176
I.....	189
J.....	206
K	210
L.....	212
M.....	223
N	243
O	249
P.....	260
Q	298
R.....	300
S.....	315
T.....	353
U	367
V	373
W.....	381
X.....	385
Y	385
Z.....	386

TỪ VỰNG TRIẾT THẦN CĂN BẢN ANH VIỆT

PHILOSOPHICO - THEOLOGICAL LEXICON English - Vietnamese

Tiếp theo cuốn *Từ Vựng Triết Thần Căn Bản Pháp - Việt* (= *TVTTCB / PV* — *Lexique Philosophique et Théologique, Français - Vietnamien*) xuất bản hồi mùa Xuân 1994, chúng tôi xin được hân hạnh giới thiệu đến Quý Vị cuốn **Từ Vựng Triết Thần Căn Bản Anh - Việt** (= *TVTTCB / AV* — *English - Vietnamese Philosophico-Theological Lexicon*) đơn thiển này, như là một bước sơ phác trong công tác chuyển từ nói chung, và cách riêng trong việc chuyển từ triết thần từ tiếng Anh sang tiếng Việt. Mong là cuốn *TVTTCB Anh-Việt* này sẽ ứng đáp được phần nào những yêu cầu hối thúc mà chúng tôi nhận được từ nhiều giới đang rất quan tâm đối với công tác chuyển từ và thống nhất ngôn ngữ trong cách biểu trình tư tưởng Kitô bằng tiếng Việt, hoặc chuyển trình sang tiếng Việt *lễ lối diễn đạt* phổ biến của giáo lý và các học thuyết Kitô. Vắn gọn, mối quan tâm đó không gì khác hơn là: làm sao để, không còn phải chờ lâu thêm nữa, tiếng Việt có được một *lễ lối đặc thù và thích đáng* trong cách biểu đạt tư tưởng Kitô.

Lễ lối phổ biến ấy đã có thể gặp thấy được ở trong các thứ tiếng kỳ cựu của thế giới Kitô Giáo: một *lễ lối* tuy đã sẵn có, nhưng cũng không ngừng cao tốc biến phát, nhất là trong những thập kỷ vừa qua cho đến nay, và ngày càng mặc lấy những hình thái *đa dạng* hơn thêm. Đúng thế. Ngày trước, khi mà các môn học thánh Kitô được truyền thông qua La ngữ hay một số rất ít ngôn ngữ khác, - không khác xa La ngữ là mấy, - thì việc dùng từ, chuyển từ xem ra khá đơn giản và thực sự nhất trí, nếu không nói là nhất loạt. Nhưng, ngày nay thì khác hẳn: dồn thúc bởi đà tiến phát nhanh rộng của xã hội loài người, của các ngành khoa học kỹ thuật và nhân văn - có tầm ảnh hưởng sâu rộng đến đời sống cũng như giáo thuyết Kitô, - và bởi việc dùng một cách phổ biến, - ngay cả từ những thời tiền công đồng Vaticanô II, - các thứ tiếng bản xứ để làm công cụ cho việc truyền thông kia, cùng được ánh sáng mới của công đồng chiếu soi cho thấy rõ hơn về thực trạng *hiệp nhất đa dạng* trong Kinh Thánh, **trong khoa ngành các**

môn học thánh cũng như trong toàn bộ cuộc sống Giáo Hội, *thuật ngữ kitô* đã phải biến phát - và phải biến phát nhanh - nhằm ứng đáp cho kịp những đòi hỏi của đà tiến chung, cũng như đã mặc lấy những hình thái ngày càng *đa dạng* hơn thêm, tùy theo phong cách và nhu cầu của các môi trường ngôn ngữ, văn hóa và môn ngành mà nó phục vụ. Đó không phải là chuyện lạ, vì *thuật ngữ* là *sinh ngữ*, và đã là sinh ngữ, tất *thuật ngữ kitô* cũng phải biến phát theo nhịp sống của loài người và của Giáo Hội. Thế nên, hiện nay, ngay trong cùng một thứ tiếng, trong cùng một miền xứ hoặc cùng một khoa ngành thuộc thần học, triết học hoặc một ngành môn nào khác, thì cũng vẫn có thể đọc thấy nhiều bộ từ điển hay bách khoa từ điển, v.v. khác nhau. Vì vậy, công tác chuyển từ hay tạo từ không phải là một việc làm chỉ cần tiến hành một lần là xong, nhưng trái lại, đó là một công trình cần được liên tục thi công, cần được cải thiện và cải tiến không ngừng, và dĩ nhiên là với sự hợp tác gần xa của các bậc học giả uyên thâm.

Là một tập từ *vựng căn bản*, chứ không phải là một pho từ điển hay bách khoa từ điển với tất cả những gì cần phải có cho xứng với danh xưng ấy, cuốn *TVTTCB / AV* đã không có ý - và cũng không thể - nhằm đến việc giải thích nội dung ý nghĩa giáo thuyết và lịch sử... của từng từ một, mà chỉ đơn thuần đề ra một hay nhiều từ tiếng Việt tương ứng về từ/ngữ nghĩa hay ý nghĩa xét chung, với từ tiếng Anh. Tuy nhiên, những khi thấy cần và có thể làm một cách ngắn gọn được, thì chúng tôi cũng ghép kèm thêm một lời giải thích đơn sơ, đặt trong ngoặc. Đã là từ *vựng*, tất phải chuyển ngữ các từ *chuyên môn*, tức là các *thuật ngữ*. Tuy nhiên, bởi chưa thấy cần phải đạt cho tới mức thuần túy chuyên môn hay chuyên môn cao độ, cuốn *TVTTCB Anh - Việt* chỉ xin dừng lại ở chỗ hiểu từ *thuật ngữ* theo một *nghĩa rộng*, và xin được tiến hành theo ý nghĩa đó. Nói cách khác, các từ mà cuốn *Từ Vựng* đề ra đôi lúc chỉ là những từ phổ dụng trong cách nói và hiểu hơi chuyên môn của ngôn ngữ kitô xét chung (thường dùng trong các sinh hoạt của đời sống kitô, như là trong: giáo lý, phụng vụ, triết học, thần học, luân lý, tu đức, giáo luật, v.v....). Mặt khác, chúng tôi nhận thấy cũng nên thêm vào một số - dù là rất nhỏ - các từ ít nhiều chuyên môn thường gặp của các tôn giáo khác và của các bộ môn khoa học đời, để có thể bắt đầu *làm quen, giao tế*

và *đối thoại* với các tôn giáo và các lãnh vực khác trong đời sống; bởi lẽ thời đại người kitô đang sống ngày nay là thời đại đại kết, là thời đại đối thoại, là thời đại tương quan đối tác chặt chẽ giữa hết mọi ngành nghiên cứu và mọi kinh nghiệm hiểu biết của con người, cũng như giữa hết mọi lãnh vực sinh hoạt của toàn thể cộng đồng nhân loại. Làm sao xã hội loài người có thể tiến bước theo một con đường khác đi được, khi mà hết tất cả những gì hiện hữu đều xuất phát từ cùng một cội nguồn duy nhất là chính Thiên Chúa! Ngoài ra, nếu đã không ghi lên những từ xem ra không còn được dùng đến mấy trong thời nay, thì bù lại, cuốn *Từ Vựng* cũng đã cố gắng tối đa theo sức mình, để thu lượm những từ mới, những kiểu nói mới gặp thấy trong các tác phẩm phát hành gần đây nhất. Hệt như cuốn *Từ Vựng Pháp - Việt*, cuốn *Từ Vựng Anh - Việt* cũng không ngần ngại nhiều đến việc phân loại, chia giống các từ cho khúc chiết và đầy đủ, vì còn chờ ý kiến bổ sung để kiện toàn. Trong lúc chờ đợi, chúng tôi muốn dành để tâm lực cho nội dung ngữ nghĩa nhiều hơn là cho hình thức phụ tùng; vả ngoài nội dung ngữ nghĩa ra, cũng chưa thấy có gì khác cần gấp, vì trong tiếng Việt, theo mặt cá dạng của mỗi từ mà xét, thì không thấy có quy cách nào để chỉ định rõ về loại, giống của chúng; muốn nhận diện và xác định, thì cần phải nhờ đến việc ghép kèm các *phụ từ*, như: *sự, cái, con, kẻ, người, ... tính, thái độ, tình trạng, v.v...* Ngoài ra, nếu có đi theo con đường đơn giản như thế, thì cũng chỉ là để cho giai đoạn khởi đầu này được nhẹ nhàng hơn đó thôi, cũng như để dành trọn tự do cho người dùng trong việc nhận diện mà xác định về thứ loại các từ, cùng chọn lựa *phụ từ* theo sở kiến thích đáng của mình.

Cuối cùng, xin được nêu lại ở đây sở nguyện mà chúng tôi đã có dịp ghi lên trong *Lời Nói Đầu* của cuốn *Từ Vựng Pháp - Việt*, đó là: *Mong sẽ nhận được - từ Quý Vị tất cả - nhiều ý kiến chỉ giáo quý báu và nhận định xây dựng phong phú, để có thể đi thêm những bước kế tiếp - vững chắc hơn, hoàn bị hơn - trong nỗ lực biên soạn chuyển từ này.*

Các soạn giả.

Paris, ngày 01 tháng 01, 1996

Ký Hiệu Viết Tắt

cd: công đồng

cg: công giáo

đk: điều khoản (canon: Giáo luật)

ĐGH: Đức Giáo hoàng

ĐK: Đức Kitô

ĐM: Đức Mẹ

GH: Giáo hội

GM: Giám mục

TGM: Tổng Giám mục

KT: Kinh thánh

LM: Linh mục

n.: năm

ng.: người

TC: Thiên Chúa

tk: thế kỷ

tt.: và các số tiếp theo

vv: vân vân

x.: xem

A

Aaronite: **Dòng dõi Aharon**

Ab absurdo: **Bằng phản chứng, bội lý**

Ab alio: **Tha khởi**

Abandon(-ment): **Rời, bỏ, bỏ rơi, từ/vứt bỏ; ruồng bỏ; phó mặc; phó thác**

Abase(-ment): **Làm nhục, hạ nhục**

Abba: **Cha, ba, thân phụ**

Abbacy: **Đan viện**

a. nullius: **đ. v. biệt hạt**

a. territorial: **đ. v. tòng thổ (đk 370)**

Abbess: **Nữ đan viện trưởng**

Abbey: **Đan viện**

nullius: **đ. v. độc lập (đối với địa phận)**

Abbot: **Viện phụ, đan viện trưởng**

a. nullius: **viện phụ biệt hạt**

a. primate: **viện phụ cả/tổng quyền (Dòng Biển đức)**

Abdication: **Từ chức, thoái vị**

Abduction: **Bắt cóc (bắt đi cách phi pháp; ngăn trở hôn phối), cưỡng dụ**

Abecedarians: **Phái sơ học, ph. mù chữ (phái Tin lành tk 16 chủ trương không học chữ, vì cho rằng TC sẽ giúp cho hiểu KT để được cứu rỗi)**

Aberration: **Lầm lạc, sai lạc; lệch lạc; thác loạn**

Ab extrinseco: **Ngoại khởi, tự ngoại giới**

Ab homine (argument): **Kháng địch luận, đối thủ luận chứng (dùng lý đối thủ chống lại đối thủ) (giáo luật) do nhân**

Abhor(-*rence*): **Kinh tởm, ghê t.**

Abide: **Ở/lưu lại; tồn tại; tiếp tục; chịu đựng;**

a. by: **theo đúng, giữ đúng**

Abiding: **Lâu bền, trường cửu**

Ability: **Khả năng, năng lực; năng cách; tài năng, khéo léo**

Ab instestat: **Không di chúc**

Ab intrinseco: **Nội khởi, do nội tính**

Abiogenetic: **Tự nhiên sinh**

Abjuration: **Chính thức bỏ, thề bỏ (tôn giáo, lạc giáo, lời thề)**

Ablution: **Tẩy rửa, thanh tẩy; tráng chén (thánh)**

a. cup: **bình nước (để cạnh nhà tạm để rửa tay)**

Abnegation: **Từ bỏ, bỏ mình**

self a.: **từ bỏ chính mình, quên mình, xả kỷ**

Abnormality: **Dị tật, dị thường**

Abolish: **Hủy bỏ, bãi bỏ, tiêu hủy**

Abomination: **Ghê tởm, gớm ghiếc; căm thù**

a. of desolation: **sự ghê tởm hoang tàn (Mt 24.15), ng. khốc hại**

Abortion: **Phá/nạo thai; sảy thai**

Abortionist: **Ng. phá thai**

Abraham's *Bosom*: **Lòng Abraham, nơi cực lạc**

Abreviator: **Đoản sắc viên (nhân viên của chuẩn án Tòa thánh Vaticanô đặc trách việc chuẩn bị sắc chỉ bổ nhiệm các chức vụ)**

Abrogation: **Bãi bỏ; hủy bỏ, phế chỉ**

Absenteeism: **Trốn sở, trốn việc**

Absolute: **Tuyệt đối**

moral absolutes: **quy tắc luân lý tuyệt đối (điều tuyệt đối buộc phải làm hay**

phải tránh)

***The A.*: Đấng Tuyệt Đối**

Absolution: Giải/xá tội

***absolutions of the dead*: nghi thức làm phép xác**

***canonical a. of censures*: giải kiểm trừng**

***general a.*: giải tội: chung, tập thể**

Absolutism: Chính sách/thể chuyên chế; tuyệt đối luận

Absorption: Chuyên tâm, miệt mài; thu hút chú ý; hấp thu

Abstain: Kiêngh khem/cữ; tránh

Abstemious: Thanh đạm, tiết chế

Abstinence: Nhịn, cai, kiêng, kiêng cữ, chay tịnh; tiết dục

Abstract(-ion): Trừu tượng; tách/rút ra; tóm tắt

***in the a.*: trên lý tuyết**

Abstract(s): Bản tóm tắt

Absurd(-ity): Vô lý, phi l., bội l., ngớ ngẩn, lố bịch

Abulia: Mất nghị lực, thất chí

Abuse: Lạm dụng, xử tệ, lãng mạ

***a. of confidence*: bội tín**

***a. of power*: lạm quyền**

***a. oneself*: thủ dâm**

***child a.*: ngược đãi trẻ em**

***sexual a.*: hiếp dâm, cưỡng hiếp**

Abbyss: Vực thẳm; âm phủ

Abyssinian *Church*: GH Êtiôpi, Cốp

Acacianism: Thuyết/phái (lý khai) Acacius (một loại nhất tính thuyết, tk 5)

Academic: Thuộc trường học, khoa bảng

a. freedom: quyền tự do học hành

a. subject: môn học

a. year: năm học

Academy: Học viện, hàn lâm viện

Acathist *hymn*: Tán vịnh ca

Acceptance: Ủng thuận, chấp nhận/thuận; thu nhận, thu nạp

Acceptants: Những ng. chấp nhận sắc chỉ *Unigenitus* (n. 1713)

Accepted of *God*: Được TC đoái nhận

a. time: lúc TC thi ân

Access: Đường/lối vào, cách đến gần; quyền sử dụng *juridical a.:* lý khám

Accident: Tai nạn; tùy thể, phụ/thuộc thể; thuộc tính; ngẫu phát

a. theory: thuyết: ngẫu phát, ngẫu nhiên

absolute a.: tùy thể tuyệt đối, phụ chất tuyệt đối

entitative a. tùy thể hữu thể

eucharistic a.: tùy thể Thánh Thể

logical a.: tùy thể luận lý

predicamental a.: tùy thể thuộc tính (thuộc phạm trù)

Accidental: Tùy phụ; bất ngờ

a. holiness: thánh đức/thiện thuộc tính

a. union: kết hợp thuộc tính

Accidentalism: Thuyết: vô nguyên nhân, ngẫu nhiên (có hậu quả, nhưng không nhận có nguyên nhân)

Accidie: Biếng nhác

Acclaim: Tung hô, khen ngợi

Acclamation: Tung hô; lời tung hô trong Thánh Lễ

Accomodation: Thích ứng, thích dụng; điều chỉnh/tiết; điều đình/giải, thỏa hiệp,

thỏa thuận

Accomplice: **Tòng phạm, đồng lõa**

Account: **Tường trình, trình thuật, kê khai, báo cáo; kế toán, tài khoản, trương mục**

a. of conscience: **bày tỏ lương tâm**

Accountable: **Chịu trách nhiệm**

Acculturation: **Thích nghi/ hội nhập văn hóa**

Accursed: **Bị nguyền rủa; đáng ghét; vô phúc**

Accusative: **Đối cách**

Accuse(-ation): **Buộc/kết tội; tố cáo; cáo trạng**

false a.: **cáo gian**

Acedia: **Biếng nhác; tê lạnh**

Acel dama: **Ruộng máu (Mt 27:8)**

Acephal(ic)ous: **Tự lập (không có đầu)**

Acid test: **Thử thách gay go/gắt**

Acolyte: **Chức/ng. giúp Lễ; thủ túc, bộ hạ, tay chân**

A contrario: **Nghịch luận**

Acosmism: **Thuyết phi vũ trụ**

Acquire: **Đắc thủ, sở đắc**

acquired right: **quyền: đắc thủ, có được, dành được**

Acrostic: **Thơ chữ đầu (các chữ đầu hoặc các chữ cuối làm thành những từ đặc biệt)**

Act: **Hành động/vi, tác động; hiện thể; pháp án/lệnh**

a. of believing: **hành động tin nhận**

a. of devotion: **hành vi: sùng kính, mộ đạo**

a. of faith: **hành vi đức tin, hành động tuyên tín**

a. of God: thiên tai

a. of parliament: đạo luật

a. of religion: hành vi: đạo đức, tôn giáo

a. of reparation: kinh phạt tạ

canonical acts: sử liệu

human a.: hành vi nhân linh

Act and potency: Hiện thể và tiềm năng

Acta Apostolicae Sedis (AAS): Công báo Tông tòa (1908-)

Acta Sanctae Sedis (ASS): Công báo Tòa Thánh (1865-1908)

Acta Sanctorum: Sử liệu về các Thánh

Action: Hoạt động, hành đ., việc làm; tác đ.; (*xưa*) Thánh Lễ, Lễ quy

Actiones sunt suppositorum: Hành vi là thuộc vị cách

Active: Tích cực; chủ động; linh hoạt

Activism: Sự hiếu động, duy hoạt; hiếu động

Acts of the Apostles: Công vụ các Tông đồ, Cv

of the Martyrs: sử liệu các tử đạo

of the Saints: sử liệu các Thánh

Actual: Có thật, thực sự

a. grace: hiện sủng

a. sin: hiện tội

Actualism: Thực sinh luận (thuyết cho rằng hết thảy vạn vật đều có hồn khí sinh động)

Actuality: Hiện thực tính; thực tại, thực tế;

actualities: thời sự

Actualization: Hiện thực hóa

Actus purus: Hiện/hữu thể thuần túy, hữu thể tuyệt đối (TC)

A.D.: Anno Domini: Năm của Chúa, công nguyên

Adamism: Phái chủ trương sống như Adam (trần truồng), lỏa thể chủ nghĩa

Adamites: Người theo *Adamism*

Adapt(-ation): Thích ứng, thích nghi; chuyển thể; cải biên, phóng tác

Ad beneplacitum: Tùy tôn ý

Ad cautelam: Để dự phòng

Addicted(-ction): Ghiền, (thói) nghiện ngập

Address: Địa chỉ; diễn văn, ngỏ lời

terms/forms of a.: cách/thể thức thưa gửi

Adduction theory: Thuyết thế thể (để giải thích việc biến thể, thuyết này cho rằng các lời truyền phép đưa Mình Máu Chúa Giêsu vào thay thế cho bản thể của bánh và rượu)

Adequate: Thích đáng, thỏa đáng

Ad extra: Hướng/đối ngoại

Adherence: Gắn bó, dính chặt; phụ họa

Adherent: Ng.: ủng hộ, gia nhập, phụ họa, gắn bó, quy y; dính chặt

Ad hoc: Đặc cử, thích ứng/ đáng, nhằm mục đích đó

Ad hominem: Kháng địch luận, đối phương luận chứng (lấy gậy ông đập lưng ông)

Adiaphorism: Chủ thuyết vô thưởng vô phạt (một phái Tin lành Luther theo

Melanchthon: coi một số các lễ lỗi thực hành công giáo là vô bổ vô hại)

Ad intra: Hướng/đối nội

Adjuration: Thành khẩn, khẩn nài (tha thiết, trang trọng)

Ad libitum: Tùy ý/tiện, tự do lựa chọn

Ad limina (Apostolorum) visit: Viếng mộ hai tông đồ (cứ 5 năm một lần, các giám mục về Roma gặp ĐGH, đk 400)

Ad Majorem Dei Gloriam (AMDG): **Để vinh quang TC cả sáng hơn (khẩu hiệu Dòng Tên)**

Administration: **Quản trị/lý**

a. of sacraments: cử hành, ban (phát các) bí tích

Administrative: **Hành chính**

a. act: hành vi hành chánh

a. recourse: thượng cầu/tố, kháng cáo, chống án; cầu viện

Administrator: **Giám quản, quản lý**

apostolic a: g. quản tông tòa

Admiration: **Thán phục, cảm phục**

Admire: **Kính phục, khâm phục**

Admission: **Nhập/nhận vào, thu nhận; thú nhận**

Admit: **Tiếp nhận, kết nạp, thu nhận**

Admonish: **Quở trách, răn bảo, cảnh/khuyến cáo**

Admonition: **Lời cảnh cáo, khuyến cáo, khuyên bảo**

Admonitor: **Người cảnh cáo, khuyến viên**

Adolescence: **Thời thiếu/ thanh niên**

Adonai: **Chúa, Chúa tôi, Chúa tể, Đáng trị vì**

Adoption: **Nhận làm con nuôi, dưỡng hệ/ngĩa; tuyển nạp, chấp thuận, thông qua**

impediment of a.: ngăn trở (tiêu hôn) vì dưỡng nghĩa (đ 1094)

Adoptio(a)nism: **Nghĩa tử thuyết, phái dưỡng tử**

Adore(-ation): **Thờ phượng, thờ lạy, tôn thờ**

perpetual a.: **chầu lượt, chầu phiên**

Ad quem: **Đáo hạn, điểm đến, tiêu đích**

Ad rem: **Đúng vấn đề, thuộc vấn đề, hướng sự**

Adulation: **A dua, xiểm nịnh, xu nịnh, bợ đỡ**

Adult: **Thành niên, trưởng thành, khôn lớn**

Adultery: **Ngoại tình, thông dâm, gian dâm**

Advent: **Mùa Vọng**

a. wreath: **vòng hoa Mùa Vọng (vòng lá, ở giữa có 4 cây nến được lần lượt thắp lên qua 4 tuần Mùa Vọng)**

Adventism: **Tái lai thuyết/ phái**

Adventist: **Tin hữu Cơ Đốc Phục Lâm**

Adverb: **Phó từ, trạng từ**

Adversary: **Kẻ thù; đối phương**

Ad vitanda scandala: **Để tránh gương xấu**

Advocate: **Cầu bầu, bầu chữa, bênh vực, biện hộ; luật/trạng sư, kháng viên**

a. of the Church: **biện hộ viên, biện sĩ (người biện hộ cho GH trước tòa dân sự)**

devil's a.: **Kháng viên phe quỷ (đưa ra những lý do chống trong các vụ phong thánh; x. *promoter of justice*)**

Advowson: (*Xưa*) **Ân nhân bảo trợ (giáo dân bảo trợ một nhà thờ hoặc tu viện và hưởng một số đặc quyền trong lãnh vực ấy)**

Aeon: **Thời đại; thời đại bất tận; niên kỷ; thần linh trung gian (ngộ giáo)**

Aer: **Khăn phủ chén (chén thánh trong phụng vụ Byđănxiô)**

Aesthetics: **Thẩm mỹ luận, mỹ học**

Aetianism: **Thuyết Aetius (phái Ariô: *thuyết dị đồng* cho là Chúa Con không giống như Chúa Cha**

Affable(-*ility*): **Hòa nhã, lịch sự, niềm nở**

Affect: **Ảnh hưởng tới, gây xúc động; cảm xúc; thâm nhiễm; giả vờ**

Affection: **Cảm tình, trù mến, luyện ái; chứng bệnh**

Affective *prayer*: **Cảm nguyện**

Affectivity: **Cảm tính, tình cảm**

Affinity: **Quan hệ thân cận, tương hệ; quan hệ thân tộc, hôn thuộc (dây họ hàng do việc kết hôn); ái lực**

Affirmation: **Khẳng định, quả quyết**

Affirmative *judgment*: **Án văn ứng thuận**

a. theology: **thần học khẳng định**

Affusion: **Rửa tội (bằng cách đổ nước) trên đầu**

After-effect: **Tác dụng tiếp hậu**

After-life: **Đời sau**

Agam(ic)mous: **Vô tính**

Agamy: **Phi hôn (trong một xã hội)**

Agape: **Đức ái, sủng ái, lòng mến; bữa ăn huynh đệ, tiệc tưởng niệm; lễ tạ ơn**

Age: **Tuổi; thời đại**

canonical a.: **tuổi luật định (Giáo luật: 7= tuổi khôn; 18= trưởng thành; 25= được chịu chức linh mục, vv)**

a. of consent: **tuổi cập kê**

a. of discretion: **tuổi ý thức (biết phân biệt lành dữ)**

a. of reason: **tuổi khôn**

impediment of a.: **ngăn trở (hôn nhân) vì thiếu tuổi (nam= 18 tuổi, nữ= 14 t.)**

Ageing: **Có tuổi, về già, tuổi già, lão thời**

Agency: **Hành động, hoạt/tác động; năng lực; phương cách, môi giới; đại lý; hãng, sở, cục**

Agent: **Tác viên/nhân; nhân viên, viên chức; đại lý; nguyên động lực**

pastoral a.: **nhân viên mục vụ, mục vụ viên**

Agere sequitur esse: **Hành động thì theo hữu thể, hữu thể sao hành động vậy**

Aggiornamento: **Cập nhật hóa, tu nghiệp**

Agility: **Tính nhanh nhẹn, linh lợi; linh hoạt (sau khi sống lại)**

Agios: **Thánh**

Agitate: **Quấy rối, làm náo động, kích d.**

Aglipay *Schism*: **Cuộc ly khai do Grêgôriô Aglipay gây ra ở bên Philipin n.**

1902

Agnoetae: **Phái/người theo vô tri thuyết (cho là ở đời này, ĐK không thấu biết tất cả)**

Agnoetism: **Thuyết vô tri**

Agnostic(-ism): **Bất khả tri thuyết**

Agnus Dei: **Kinh *Lạy Chiên Thiên Chúa*; hình nhỏ của Chiên TC**

Agonizants: **Dòng Camilô (lo cho bệnh nhân và những người hấp hối)**

Agonize: **Âu lo khắc khoải, phiền muộn tội độ, quằn quại; hấp hối**

Agony: **Thống khổ, khổ đau cực điểm; nỗi quằn quại; hấp hối**

Agrapha: **Di ngôn (lời của Đức Giêsu được truyền lưu, nhưng «không được ghi» lại trong các Phúc Âm)**

Ahistorical: **Phi lịch sử (vượt ra ngoài các điều kiện không và thời gian)**

AID (*artificial insemination by donor*): **Thụ tinh nhân tạo ngoài hôn nhân (với tinh dịch của người không phải là chồng)**

AIDS (*Acquired Immune Deficiency Syndrome*): **Bệnh liệt kháng, Sida**

AIH (*artificial insemination by husband*): **Thụ tinh nhân tạo trong hôn nhân (nhờ tinh của người chồng)**

Aim: **Mục đích/tiêu, ý định**

Aisle: **Gian cạnh/hông (nhà thờ)**

A jure: **Do luật**

Akeldama: **X. *Aeldama***

Alacrity: **Vồn vã, niềm nở, nhiệt tình, nhanh nhẩu; vui vẻ, vui tính, linh hoạt**

Alapa: **Chiếc võ nhẹ** (của GM lúc ban phép Thêm sức)

Alb: **Áo chùng trắng** (phụng vụ)

Albigensianism, *albigenses*: **Lạc giáo Albi** (x. *cathari*)

Alcoholism: **Chứng nghiện rượu**

Alexandria, *school of*: **Trường phái Alexandria**

a. rite: **lễ điển Al.**

Algophilia: **Chứng ưa đau**

Algophobia: **Tật khiếp sợ đau**

Alienate(-ation): **Tha hóa, vong thân; điên loạn; chuyển nhượng**

Alimentation: **Lương thực, thực phẩm; cung cấp, tiếp liệu**

Aliturgical *days*: **Ngày không có Thánh Lễ**

All *Saints*: **Lễ Chư Thánh**

All *Souls Day*: **Lễ các đấng**

Allegiance: **Ủng hộ, trung thành**

Allegorical *interpretation*: **Chú giải ngụ ngôn, (giải thích các biến cố trình thuật trong Kinh Thánh như là muốn ngụ ý chỉ về một điều khác)**

Allegorism: **Thuyết ngụ ngôn**

a. of creation: **thuyết ngụ ngôn về sáng tạo**

Allegory: **Ám/phúng dụ; ngụ ý/ngôn**

Alleluia: **" Hăy chúc tụng Yahvê"**

Alleluyatic *sequence*: **Ca khúc *Cantemus cuncti* (Chúng ta cùng hát mừng, tk.9: lặp đi lặp lại nhiều lần câu *alleluia*)**

Alleviate: **Làm giảm bớt, xoa dịu**

Alliance: **Giao ước, minh ước; liên minh**

Allocution: **Bài huấn dụ, diễn văn**

Allure: **Quyến rũ, lôi cuốn**

Alma (*Almah*): Thiếu nữ, trinh nữ (danh tước dành cho Đ. Maria, phát nguyên từ Is 7:14)

***Alma Mater*:** Mẹ chí thánh

Almighty: Đấng Toàn năng

Almoner: Giáo sĩ (ở cung điện: đặc trách việc phân phát các của bố thí)

Alms: Của bố thí/dâng cúng

Almuce: Áo choàng ngoài (của các kinh sĩ)

Alpha and Omega: A và W, đầu và cuối, thủy và chung

Alphabetic: Theo thứ tự a b c

***a. psalms*:** Các thánh vịnh thứ tự chữ cái (có câu hoặc tiết bắt đầu bằng một mẫu tự theo thứ tự các chữ cái)

Altar: Bàn thờ

***fixed a.*:** bàn thờ cố định

***main a.*:** bàn thờ chính

***minor, lateral a.*:** bàn thờ cạnh/tiểu

***movable*:** bàn thờ lưu động

***a. of burnt offering*:** tế đàn

***a. of incense*:** hương án

***portable a.*:** b. thờ xách tay

***priviledged a.*:** b. th. đặc ân

Altar *boy*: Chú giúp lễ

Altar *bread*: Bánh lễ

Altar *cards*: Bảng trợ kinh

Altar *cloth*: Khăn phủ bàn thờ

Altar *rail*: Bàn chịu lễ

Altar *steps*: Bậc cấp bàn thờ

Altar *society*: Phụng hội (lo về các đồ dùng trong phụng vụ của giáo xứ)

Altar *stone*: Đá bàn thờ, đá thánh

Alter Christus: Kitô khác (nên giống ĐK)

Altruism(-*ist*): Vị tha

Alumbrados: Phái quang chiếu, tiên giác (tk 16)

Ambiguity(-*guous*): Mơ hồ, mập mờ, tối nghĩa, nghĩa nước đôi; khó hiểu

Ambition: Tham/cuồng vọng

Ambivalence: Hai mặt/chiều, nước đôi, song dụng

Ambo: Đài giảng kinh

Ambrosian *rite*: Lễ diễn thánh Ambrôsiô (Milano)

Ambulatory: Hành lang, lối đi (đằng sau bàn thờ)

AMDG: Để vinh quang TC cả sáng hơn

Amen: Chính/quả thế, đúng/thật vậy, xin được như vậy, mong thay

Americanism: Chủ nghĩa thực tiễn Mỹ, thuyết duy hành

Amerindian: Người bản xứ Châu Mỹ

Amice: Khăn quàng vai, khăn vai

Ammonian *sections*: Những đoạn hay phần cắt 4 Phúc Âm ra từng khúc, mà người ta tưởng do Ammonius Saccas († 242) làm

Amnesia: Chứng mất trí nhớ, hay quên

Amnesty: Ân xá

A. International: Tổ chức ân xá quốc tế

Amniocentesis: Thử nước bào thai

Amor: Tình yêu

a. amicitiae: tình bạn, tình bằng hữu

a. benevolentiae: tình yêu vị nghĩa

a. complacentiae: tình yêu vô vị lợi/vị tha

***a. concupiscentiae*: tình yêu: vị lợi, ích kỷ**

***a. intellectualis/platonicus*: tình yêu: lý trí, không tưởng; ái tình trong mộng**

Amoral: Phi đạo đức, phi luân

Amorous: Si tình, đa tình, say đắm

Amos: A-mốt, Am

Amovability: Có thể di chuyển/thuyên chuyển/ dời đi

Amphibo(lo)gy: Lưỡng ý, có hai nghĩa; tối nghĩa

Amphictyony: Liên tôn bộ lạc (chung quanh một nơi: thờ tự (miếu), linh thiêng

Ampulla: Bình nhỏ

Amputation: Cắt xén, cắt cụt, thiết đoạn

Anabaptism: Thuyết tái tẩy (1: rửa tội lại; 2: chỉ rửa tội cho ng. lớn)

Anabaptists: Tái tẩy (giáo phái chủ trương rửa tội lại)

Anachronism: Sai niên đại, lỗi thời

Anacoluthon: Mất liên tục cú pháp

Anagogy(-ical): Lối giải thích Kinh Thánh theo ý nghĩa bí nhiệm; tình trạng tâm hồn hướng tới mức chiêm niệm thần nghiệm

Analempsis: Siêu thăng; đưa lên (Trời)

Analogatum princeps: Thực tại loại suy chính (giữa các thực tại loại suy)

Analogia: Loại suy/tỷ; tương tự

***a. entis*: hữu thể loại suy**

***a. proportionis*: loại suy tương tỷ**

Analogy: Loại suy; tương tự

***a. of attribution*: loại suy ý qui/thuộc tính**

***a. of being*: loại suy hữu thể**

***a. of faith*: loại suy đức tin (tính chất tương hợp trong toàn bộ nội dung các chân lý đức tin)**

a. of proportionality: loại suy tương tỷ

Analysis fidei (of faith): Phân tích hành vi đức tin

Anamnesis: Kinh hồi niệm, truy/tưởng niệm, (sau khi truyền phép)

Anaphora: Kinh tiến hiến trong thánh Lễ (Lễ quy, Kinh tạ ơn); cách lấy chữ đầu

Anathema: Tuyệt thông, rút phép thông công; khai trừ; nguyên rửa, chúc dữ

Anathematise: Rút phép thông công; kết án; nguyên rửa

Anathematism: Sắc chỉ kết án (lạc thuyết/giáo)

Ancestor: Tổ tiên, ông bà

Anchor-cross: Neo hình thập giá (ký hiệu kitô xưa)

Anchorite (*anchoress*): Ẩn tu, ẩn sĩ

Ancient of days: Đấng Cao niên (Đn 7.9)

Ancilla theologiae: Trợ lý thần học (phái kinh viện gọi triết học là *nữ tỳ* của thần học)

Andrew: An-rê

Andrew's cross: thập giá hình chữ X (thánh An-rê)

Androgyny(-nous): Lưỡng giới tính nam (nam dạng nữ)

Angel: Thiên thần/sứ

guardian a.: thiên thần bảo mệnh

Angel-lights: Phần tường kính (nhỏ: giữa các cửa sổ trong nhà thờ)

Angelic salutation: Phần đầu kinh Kính mừng

a. doctor: Thánh Tôma Aquinô

a. hymn: Ca khúc thiên thần ("Vinh danh TC trên các tầng trời")

Angelology: Thiên thần học

Angelus: Kinh Truyền tin

Anger(-gry): Tức giận, giận dữ

a. of God: cơn thịnh nộ của TC (Rm 5.9)

Anglican(-ism): Anh giáo

A. Communion: liên hiệp Anh giáo

A. orders: nghi thức phong chức thánh trong Anh giáo

Anglo-Catholics: Anh-Công giáo (Phái Anh giáo giữ giáo lý và phong tục Công giáo)

Anguish: Lo sợ, thống khổ, khổ não, cực hình

Anhomoeans: X. *Anomoeans*

Anima: **Linh hồn; tinh thần, tâm hồn; vong linh; cốt lõi**

Animalism: **Thú vật thuyết (con người không có linh hồn khác loài vật, có khác thì chỉ khác ở mức tiến hóa cao hơn mà thôi)**

Animate: **Hoạt náo, linh hoạt hóa, làm cho sống động, khích lệ**

Animation: **Phú hồn, truyền sinh khí; linh hoạt, hào hứng**

immediate a.: phú hồn tức thời (ngay lúc thụ thai)

mediate a.: phú hồn gián thời (trong tiến trình thai nghén)

Animatism: **Thuyết vạn vật có ý thức, phẩm tri thuyết**

Animism: **Đạo thờ vật linh, vật hồn giáo; thuyết vạn vật có hồn, phẩm hồn luận**

Animosity: **Hận thù, ác cảm, đối nghịch, oán ghét; phát cáu, phản nộ**

Annates: **Thuế niên lộc giáo sĩ**

Annihilate: **Tiêu diệt, hủy diệt**

Annihilationism: **Tiêu tán thuyết (1: linh hồn trở về hư vô, hoặc 2: chỉ tội nhân mới bị tịch diệt)**

Anniversary: **Địp kỷ niệm (hàng năm)**

Anno Domini (A.D.): **(Năm của Chúa) Công nguyên**

Annotate(-ion): **Chú thích, ghi chú**

Announce(-*ment*): Loan báo, công bố

Annuario Pontificio: Niên bạ/ giám Tòa Thánh

Annulment: Hủy bỏ, vô hiệu hóa

Annunciation: Tuyên cáo, thông báo; Truyền tin (cho ĐM)

Anodyne: Xóa dịu, làm giảm đau khổ

Anoint(-*ing*): Xức dầu

a. of the Sick: bí tích Xức d.

annointed One: Đáng chịu xức dầu (Mêsia, Kitô)

Anomaly(-*lous*): Dị thường, quái trạng

Anomoeans, *anomoeism*, *anomoians*, *anhomoians*: Thuyết dị đồng (lạc giáo

Ariô, tk 4)

Anonym(-*ous*): Bí danh, nặc danh

a. Christian: Kitô hữu vô danh (có tinh thần Kitô, mà không gia nhập Kitô giáo)

Antagonism: Tương kị/phản, đối địch/kháng, xung khắc

Antecedent: Tiên lệ; tiền đề; (số nhiều=) tiền kiện, quá trình, lai lịch

Antediluvian: Tiên Đại Hồng thủy; xa xưa, cổ xưa

Antelapsarianism: Thuyết tiền định tiền nguyên tội (phái Calvin cho là "trước nguyên tội/sa ngã" - *lapsus* - TC đã định sẵn về số phận đời đời của mỗi người)

Antependium: Đồ trang trí trước bàn thờ

Anthem: Bản thánh ca

Anthology: Hợp tuyển, sưu tập

Anthropic: Do người, hướng nhân

a. principle: nguyên tắc hướng nhân (trong vũ trụ)

Anthropocentric(-*ism*): Qui nhân luận, nhân trung thuyết

Anthropogenesis: Khởi nguyên nhân loại, quá trình hình thành nhân loại

Anthropogeny: Nhân nguyên luận (bàn về nguồn gốc loài người)

Anthropology: **Nhân (loại) học**

Anthropomorphic(-*ism*): **Nhân cách thần thuyết, nhân hình luận (miêu tả hoạt động của các thần linh, như TC, theo cách kiểu hành động của loài người)**

a. of creation: **thể nhân hình hóa của phần trình thuật về sáng thế**

Anthropomorphize: **Nhân hình hóa**

Anthropopathy: **Nhân cảm (TC cảm chịu đau khổ như loài người)**

Anthropos: **Con người**

a. myth: **thần thoại nguyên nhân (ngộ giáo)**

Anthroposophy: **Thông nhân học/luận, học thuyết nhân trí (của R. Steiner, n. 1913)**

Anti-Catholic(-*ism*): **Chống Công giáo**

Antichrist: **Phản Kitô**

Anticipate: **Hành động trước; tiên dự/đoán/liệu**

Anticlericalism: **Bài/chống giáo sĩ**

Antidicomarianites: **Bài Thánh Mẫu phái (chống báng Đức Maria: lạc giáo thời xưa)**

Anti-intellectualism: **Phản trí luận**

Antilegomena: **Nghi kinh (kinh sách ngụ thư hay chính thư còn trong vòng tranh luận)**

Antilogy: **Phản ý, nghịch luận, mâu thuẫn**

Antimension: **«Thay cho bàn thờ» (Byzantinô: *khung vải* dùng làm như một loại bàn thờ xách tay)**

Antimodernism: **Luận trào chống náo trạng tân thời**

Antinomians: **Phái phi luật**

Antinomy: **Tương phản, mâu thuẫn về nguyên lý (luật pháp, triết lý)**

Antiochene (*church, rite, school*): **thuộc Antiôkia**

Antipathy: **Ác cảm**

Antiphon: **Điệp ca, điệp xướng**

Antiphonal: **Kiểu đối xướng, đáp ca**

Antiphonary: **Sách điệp xướng**

Antipope: **Giáo hoàng ngụy**

Antiquity: **Thời cổ đại, thượng cổ**

Anti-semitism: **Bài Do thái**

Antitheism: **Bài thần linh, bài TC**

Antithesis: **Phản đề**

Anti-trinitarians: **Chống Tam Vị (phủ nhận TC có 3 ngôi)**

Antitype: **Đối trưng, đối hình, đối mẫu**

Antonym: **Trái nghĩa**

Anxiety(*anxious*): **Lo âu, ưu tư, bối rối, băn khoăn**

A pari: **Đồng luận, cũng vậy**

Apartheid: **Chính sách phân biệt chủng tộc**

Apatheia: **Vô thiên hướng**

Apathy: **Vô cảm, lãnh đạm**

Aphasia: **Mất khả năng ngôn ngữ**

Aphorism: **Cách/châm ngôn, ngạn ngữ**

Aphthartodocetae: **Thuyết trá thụ nạn (cho rằng thực sự thì thể xác ĐK không khổ, không chết, không hư đi; cuộc khổ nạn chỉ là biểu kiến, làm như là Ngài chịu đau khổ thật)**

Apocalypse: **Mạc khải; sách Khải huyền, Kh**

Apocalyptic: **Huyền bí, kiểu khải huyền; kinh khủng (như cảnh tận thế)**

a. number: **con số 666 (Kh 13.18)**

Apocalypticism: **Chủ hướng (văn chương, vv) huyền bí**

Apocatastasis: Thuyết cứu độ/phục nguyên vạn vật (Origêne)

Apocrypha: Ngụy thư/kinh; tin lành: thứ quy điển

Apocryphal: Thuộc ngụy thư; bịa đặt

Apodictic: Xác quyết; tất yếu

Apollinar(ian)ism: Thuyết Apollinaris (tk 4: chủ trương ĐK không có linh hồn; Ngôi Lời thay thế linh hồn)

Apologetics: Khoa biện/minh giáo, tín chứng học

Apologist: Người biện giải, nhà biện giáo

Apologize: Xin/cáo lỗi

Apology: Biện giải; lời tạ tội

Apopha(n)tic *theology*: Thần học: tiêu cực, huyền bí, vô ngôn

Apophthegm: Cách/danh ngôn

Aporia: Vấn nạn nan giải

Apostasy: Bội giáo, bỏ/phản đạo

Apostate: Người chối/bỏ đạo (công khai tuyên bố), phản đồ

A posteriori: Hậu thiên, hậu nghiệm

Apostle: Sứ đồ, tông đồ

***a. of the gentiles*: thánh Phaolô**

***apostle's creed*: kinh Tin kính các Tông đồ**

Apostleship: Cương/địa vị tông đồ

***a. of Prayer*: Hội tông đồ cầu nguyện**

Apostolate: Chức vị tông đồ; việc tông đồ

Apostolic: Thuộc tông đồ; tông truyền; tông tòa, tòa thánh

***a. administration*: hạt giám quản tông tòa (đk 371)**

***a. age*: thời các tông đồ**

***a. canons*: 85 khoản luật (quy điển) các tông đồ**

a. Constitution: tông hiến

a. Datary: tiểu chương án tông tòa

a. Delegate: khâm sứ tòa thánh

a. Fathers: tông phụ

a. Letter: tông thư

a. Ministry: thừa tác vụ các tông đồ

a. Prefecture: hạt phủ doãn tông tòa

a. See: Tòa thánh, tông tòa

a. Signatura: tối cao pháp viện tòa thánh

a. Succession: kế nhiệm các tông đồ

a. Tradition: truyền thống các tông đồ (tác phẩm của Hippolytus, † 236)

a. Vicariate: hạt đại diện tông tòa

a. visitation: kinh lược tông tòa

Apostolici: Người cố sống hết như các tông đồ (các nhóm quá khích chủ trương triệt để bắt chước các tông đồ)

Apostolicity: Tông truyền tính, tông đồ tính

Apotheosis: Thần hóa, phong thần; cực thịnh

Apparition: Hiện ra, h. hình; xuất hiện

Appeal: Kêu gọi, hiệu triệu; kháng cáo, thượng tố; yêu cầu; hấp dẫn

Appear: Hiện ra, xuất hiện; hình như

Appearance: Xuất hiện; hình dáng, dáng dấp, bề ngoài

Appel of the eye: Con người (= nâng niu quý chuộng: Đnl 32.10)

Appellants: Thành phần kháng cáo (nhóm giáo sĩ Pháp chống án lên công đồng để phản đối Đ. Giáo hoàng, năm 1713)

Appetence: Lòng ham muốn, thèm muốn

Appetite: Thèm muốn, dục vọng; ngon miệng

concupiscible a.: thèm muốn dục tính

irascible a.: thèm muốn nộ tính

sensitive a.: thèm muốn cảm tính

Appreciate(-ion): Đánh giá cao, thẩm lượng; cảm phục, tán thưởng; thưởng thức; biết ơn; tăng giá trị

a. of faith: nhận thức đức tin

Approach: Cách tiếp xúc; lối xử lý, phương thức nghiên cứu

Appropriation: Thích ứng; chiếm hữu; quy gán, biệt ứng/quy cách (Tam Vị học)

Approve: Chuẩn/chấp nhận, tán /đồng thành

A priori: Tiên thiên, tiên nghiệm; thoát đầu

Apriorism: Tiên nghiệm cách/tính; tiên thiên thuyết

Apse: Hậu cung/đường

Aptitude: Năng khiếu, khả năng, năng cách

Aquamanile: Bình rửa tay

Aquarians: Phái duy thủy

A quo: Khởi hạn, khởi điểm

Aramaic: Tiếng Aram

Arcane (*arcanum, -a*): Bí mật, bí thuật

a. discipline: quy luật bí thuật

Archaeology: Khảo cổ học

biblical a.: kh. c. h. kinh thánh

Archangel: Tổng sứ thần, tổng lãnh thiên thần

Archbishop: Tổng giám mục

metropolitan a.: TGM chính tòa

Archconfraternity: Liên phụng hội

Archdeacon: Tổng phó tế

Archdiocese: **Tổng giáo phận, giáo tỉnh**

Archetype: **Nguyên mẫu; điển hình**

Archimandrite: **Đan viện trưởng (bên Đông phương)**

Architriclinus: **Quản gia/tiệc, chủ chi**

Archives: **Văn thư lưu trữ; công hàm; sổ văn khố**

Archpriest: **LM uản hạt, LM niên trưởng**

Ardent: **Nồng nhiệt, sốt sắng, hăng hái, sôi nổi**

Areligious: **Vô tôn giáo**

Areopagite: **Hội viên Areopa-go, h. v. học đường Athênê**

Aretology: **Tụng ngôn**

Argument: **Lý chứng/lẽ; luận chứng**

Argumentation: **Cung cách biện luận**

Arian(-ism): **Lạc giáo Ariô (tk 4-6)**

Aridity: **Khô khan**

Aristotelianism: **Học thuyết Aristốt**

Ark: **Tàu Noê**

A. of the Covenant: **hòm bia giao ước**

A. of the Testimony: **hòm bia chứng ước**

Armageddon: **Trận tử chiến (Kh 16:16)**

Armenian (*rite, church*): **(lễ điển, GH) Armênia**

Arminianism: **Phái Arminiô († 1609: một nhánh Tin lành Calvin)**

Arms *race*: **Chạy đua vũ trang**

Article *of faith*: **Tín khoản/ điều**

a. of death: **phút lâm tử, giờ chết**

a. of religion: **39 giáo điều của Anh giáo; 25 giáo điều Methodist**

Articulus stantis aut cadentis ecclesiae: **Tín điều sống chết của GH (tối hệ đối với**

sự sống còn của GH)

Artificial *insemination*: **Truyền/thụ tinh nhân tạo**

Aryan: **Ấn-Âu**

Ascenda(e)ncy: **Uy thế/lực**

Ascension: **Lên trời, thăng thiên (ĐK)**

a. of Isaia: **Isaia lên trời (nguyện thư)**

Ascent of Mount Carmel: **Lên Núi Camêlô (Tác phẩm của thánh Gioan Thánh Giá)**

Ascete: **Tu sĩ/ng. sống khổ hạnh**

Ascesis: **Khổ chế; khổ luyện**

Ascetical *theology*: **Thần học tu đức khổ chế**

Ascetic(*ism*): **Thuật khổ chế/luyện, đời khổ hạnh**

A se: **Tự hữu**

Aseity: **Tự hữu tính**

Asexual: **Vô (giới) tính**

Ash *Wednesday*: **Thứ tư Lễ tro**

Ashera *pole*: **Trụ thần Ashera**

Asperges: **Rảy nước (thánh)**

Aspergill(-*um*): **Que rảy nước (thánh)**

Aspersion: **Rảy nước (kiểu Rửa tội)**

Aspirant: **Thỉnh/ứng sinh**

Aspiration: **Khát vọng, nguyện/kỳ vọng; lời nguyện tắt**

Assemble: **Tập/nhóm họp**

Assembly: **Hội đồng, cộng đoàn; hội nghị**

a. of God: **Giáo phái Triệu thần hội (Tin lành Pentecostal)**

Assent *of faith*: **Đón nhận đức tin, tin nhận/ theo, tín phục**

Assertion: **Quyết đoán, khẳng định**

Assessor: **Cố vấn thẩm phán, hội thẩm**

Assimilate(-ion): **Đồng hóa; tiêu hóa; hấp thụ; thấu triệt**

Assistant: **Trợ lý/tá**

Assistancy: **Vùng (liên tỉnh) dòng (Dòng Tên)**

Associate *pastor*: **Cha phó**

Association: **Phối/liên hợp; liên tưởng; hội đoàn**

of ideas: **liên kết tư tưởng, liên tưởng**

Assume: **Đảm nhận; thừa nhận**

Assumption: **Giả định; đưa về Trời**

a. of the Blessed Virgin Mary: **Đ. Trinh Nữ Maria hồn xác lên Trời, Mông triệu**

a. of Moses: **Môsê được đưa lên Trời (ngự thư)**

Assumptionists: **Dòng Mông triệu**

Assurance: **Bảo đảm; bảo hiểm**

Assure: **Đoan chắc, bảo đảm**

Astrology: **Thuật chiêm tinh**

Asylum: **Chỗ trú ẩn, nơi nương náu**

right of a.: **quyền trú ngụ/tị hộ**

Assyrian *Christians*: **Kitô hữu Cảnh giáo (ở Trung Đông)**

Ataraxy: **Vô cảm/giác/ưu; thanh tịnh, bình thản**

Atavism: **Nét tổ truyền, lại giống**

Athanasian *Creed*: **Bản tuyên tín thánh Athanasiô (cũng gọi là *Quicumque*, tk 5)**

Atheism: **Thuyết vô thần**

humanistic a.: **nhân văn vô thần**

materialistic a.: **duy vật vô thần**

negative a.: **vô thần tiêu cực (không có lý do để tin)**

positive: vô thần tích cực (có lý do để không tin)

practical a.: lối sống vô thần, vô thần thực tế/tiền

scientific a.: vô th. khoa học

systematic a.: vô thần hệ thống

theoretical a.: vô thần lý thuyết

Atheist: Ng. vô thần

Atomism: Thuyết nguyên tử, thể vi tán/phân

mental a.: vi phân tâm thần

Atone(-ment): Đền bù, bồi thường; đền tội

a. Day (Yom Kippur): ngày đền tội, xá tội (Lv 16:1tt)

Atony: Mất trương lực

Atrophy: Suy nhược, gầy mòn, teo tóp

Attachment: Gắn bó, quyến luyến

Attempt: Thử, cố gắng, nỗ lực; toan tính, mưu toan; mưu đồ

Attempted *marriage*: mưu hôn (giáo sĩ tự động kết hôn: phi pháp bất thành)

Attention: Chú ý

Attitude: Thái độ; tư thế, dáng dấp

mental a.: th. đ. tinh thần, tâm/não trạng

Attribute: Thuộc tính; ưu phẩm, đặc tính; thuộc từ/ngữ; biểu trưng

communicable a.: ư. ph. khả thông

entitative a.: ư. ph. hữu thể

Attribution: Quy vào, gán cho; quy thuộc, biệt/đặc quy

Attrition: Úy hối, ăn năn (vì sợ hình phạt); tiêu hao

Attritionism: Thuyết úy hối (cho rằng ăn năn tội cách không trọn cũng đủ để chịu bí tích cáo giải nên)

Atypical: Không tiêu biểu, vô loại

Audians: **Lạc giáo Audiô (tk 4)**

Audience: **Tiếp kiến, yết kiến; khán giả, cử tọa; phiên tòa**

Auditor: **Thính giả; kiểm toán viên; dự thính viên tự do (trong các khóa học)**

Aufklrung: **(thời đại) ánh sáng**

Augsburg *Confession*: **Bản tuyên ngôn Augsburg (Tin lành, n. 1555)**

Augur: **Thầy bói (thời cổ La Mã)**

Augustinians: **Dòng thánh Augustinô**

Augustini(ani)sm: **Học thuyết thánh Augustinô**

Aumbry: **Tủ nhỏ (để giữ đồ vật thánh: dầu, chén, sách thánh, v.v.)**

Aureole: **Hào quang**

Auricular *Confession*: **Xưng tội tòa kín ("kề bên tai")**

Austere(-ity): **Nghiêm khắc; khắc/kham khổ, khổ hạnh**

Austerities: **Những việc khổ hạnh**

Authentic(-ity): **Chính thức/pháp; trung thực, chân chính; đích thực, chính xác**

Authoritarian: **Độc đoán, chuyên quyền**

Authoritative: **Có thẩm quyền, có uy tín**

Authorities: **Uy thần (x. Powers)**

Authority: **Quyền thế, uy quyền/thế; thế giá, uy tín**

divine a.: **thần quyền**

Autism: **Bệnh tự kỷ/tỏa (thu kín mình lại, không giao tiếp được với người khác)**

Autocephalous: **Tự trị, biệt lập (một GH)**

Autocracy: **Chuyên chế, ch. quyền**

Auto-da-Fé: **Sắc lệnh về đức tin (kết án hoặc tha tội); hình phạt hỏa thiêu**

Autoerotism: **Tự kích dục**

Autonomous *morality*: **Luân lý tự lập (cá nhân tự chủ, không phụ thuộc vào một ai, kể cả TC)**

Autonomous *Religious House*: Tu/đan viện tự trị (không có bề trên cao hơn bề trên nhà)

Autonomy: Tự trị/lập; tự chủ (đối lại với *heteronomy*)

Autopsy: Phẫu nghiệm tử thi

Auxiliary: Phụ, thứ yếu; phụ trợ, phụ bổ; phụ tá

a. *Bishop*: GM Phụ tá

a. *hypotheses*: giả thuyết bổ trợ

a. *Saints*: các thánh «*mát tay*» (14 vị thường được coi là bầu cử thành công nhất), các thánh hay cứu giúp

Available(-*ility*): Sẵn có/dùng, khả dụng; sẵn sàng

Avarice: Tính tham lam, hà tiện, keo kiệt

Avatar(-*a*): Thần nhập thế (Ấn độ giáo)

Ave Maria: Kinh Kính mừng

Avenger of blood: Người đòi nợ máu (Ds 35.19)

Averroism: Học thuyết Averroes († 1198)

Aversion: Gớm/chán ghét, ghê tởm, kinh tởm

Awakening: Thức tỉnh; tỉnh/giác ngộ, nhận thức; phát động, khơi dậy

Awareness: Giác ngộ, ý/nhận thức

Axiology: Giá trị học

Axiom: Định lý, tiên đề; châm ngôn; điều hiển nhiên

Azyme: Bánh không men

Azymites: Phái dùng bánh không men

B

- BA** (*Bachelor of Arts*; *US=AB*): Cử nhân văn chương
- Baal**: Thần Baal
- Babel**: Tháp Babel; hỗn độn
- Babylonia**: Babylonia
- B. exile*: thời lưu đày ở Babylonia
- Backbiting**: Nói xấu sau lưng
- Baccalaureate**: Tú tài
- Background**: Hậu cảnh, nền cảnh; bối cảnh; lai lịch
- b. theory*: học thuyết hậu cảnh
- Bad example**: Gương xấu/mù
- b. faith*: thiếu thành thật, ý gian, gian lận, bất lương; ác ý, dã tâm
- Bahaism**: Đạo Bahai
- Baianism**: Thuyết Baiô († 1589)
- Baldacchino**: Phương/tán du (che trên bàn thờ), lọng che
- Balm, balsam**: Nhựa thơm; tô hợp hương
- Baltimore Catechism**: Sách Giáo lý Baltimore
- Ban**: Cấm chỉ; lệnh cấm; kết án, tuyệt thông
- Banns**: Cáo thư hôn phối, rao hôn phối (đk 1067)
- Baptism**: Phép Rửa (tội), thanh tẩy
- b. of blood*: r. tội bằng máu (tử đạo trước khi chịu phép rửa)
- b. of desire*: rửa tội bằng ước muốn
- b. of fire*: rửa tội bằng lửa (= ước muốn)
- b. in the Holy Spirit*: chịu ơn Thánh Thần
- conditional b.*: rửa tội với điều kiện
- infant b.*: rửa tội hài nhi
- lay b.*: phép rửa từ tay giáo dân
- Baptismal Font**: Giếng Rửa tội
- b. grace*: ơn phép rửa tội

b. name: tên thánh

b. robe: áo rửa tội

b. vows/promises: lời hứa rửa tội/khi chịu phép rửa

b. water: nước rửa tội

Baptistery: Cung/đền rửa tội

Baptist, the: Thánh Gioan Tẩy Giả

Baptists: Phái trưởng tẩy; phái Báp-tít

Baptize: Rửa tội (ban, nhận)

Barbiturate: Bacbiturat

Barefoot Friars: Tu sĩ chân không, khổ hạnh

Bar-Jonah: Con Gioan (tên họ của thánh Phêrô)

Barmitzvah: Con trai Do thái tuổi 13; lễ mừng lên 13

Barnabas: Ba-na-ba

letter of B.: Thư của Ba-na-ba (ngụ thư)

Barnabites: Tu sĩ Dòng thánh Phaolô

Baroque: Barốc (kiểu nghệ thuật)

Bartholomew: Ba-tô-lô-mê-ô

Baruch: Ba-rúc, Br

Base community: Cộng đoàn căn bản

Basel, council of: Công đồng Basilea (n. 1431-1449)

Basilians: Tu sĩ Dòng thánh Basiliô

Basilica: Vương cung thánh đường

b. Major: đại v. c. th. đường

b. Minor: tiểu v. c. thánh đường

Patriarcal b.: giáo đường thượng phụ

Basilidians: Phái Basilides (ngộ giáo, tk 2)

BC (before Christ), BCE (bef. common era): Trước ĐK, trước công nguyên

Beads, tell the: Lân (tràng) hạt, lân chuỗi

Bearer: Chủ thể quản thủ

Beatific: Vinh phúc

b. union: phúc hiệp, kết hiệp trong vinh phúc

b. vision: phúc kiến, thị kiến vinh phúc

Beatify(-ication): Tôn phong chân phước/á thánh

Beatitude: Hạnh phúc

Beatitudes, the: Bát chính phúc, tám mối phúc thật (Mt 5:3-12)

Bedevil: Quỷ ám; gây/làm bối rối, hành hạ

Beelzebub: Bê-en-dê-bun, quỷ trưởng, tướng quỷ

Beg: Ăn xin, hành khất; nài xin

Beget: Sinh sản; (*trong TC=*) nhiệm sinh

Only Begotten: Con Một TC

Beguines, Beghards: Hiệp hội giáo dân Bêganh (sống chung - nam riêng, nữ riêng - mà không có lời khấn, ở Bỉ, Hà lan; bị GH lên án)

Behaviour: Cung cách hành động, thái độ ứng xử

Behaviourism: Tâm cử thuyết, chủ thuyết hành vi

Being: Hữu thể, hiện hữu, tồn tại

b. itself: tự hữu thể

Belfry: Tháp chuông

Belial: Bê-li-a, Satan

Belief: Tin tưởng, tín ngưỡng, lòng/niềm tin, đức tin

Believe: Tin, tin tưởng

Bell: Chuông

Belonging: Thuộc về; hệ thuộc

sense of b.: cảm thức hệ thuộc

Beloved disciple: Môn đồ Chúa yêu (Ga 13:23)

Benedicite: 1. Thánh thi "Chúc tụng Chúa đi.." (Đn 3:57-90); 2. kinh "Xin Chúa chúc lành" (trước bữa ăn)

Benedictines: Tu sĩ Dòng Biển Đức

Benediction: Phép lành, lời chúc lành/phúc

b. of the Blessed Sacrament: châu/phép lành Mình Thánh Chúa

Benedictional: Sách (các) phép lành

Benedictus: Bài ca "Chúc tụng" (Lc 1:68-79)

Benefaction: Việc thiện/ nghĩa; của dâng cúng

Benefactor: Ân nhân, nhà hảo tâm

Benefice: Ân bổng giáo sĩ, bổng lộc (đk 1272)

Beneficiary: Thụ hưởng ân bổng; hưởng lợi

Benefit: Lợi ích; lợi lộc; lợi điểm; món trợ cấp, cấp phí; đặc huệ; đặc quyền

b. of Clergy: đặc quyền giáo sĩ (khỏi chịu quyền tòa đời)

Beneplicitum apostolicum: Chấp thuận của Tòa thánh

Benevolence: Lòng: nhân, tốt, khoan dung; hảo/tử tâm, thái độ rộng lượng

Benighted: Dốt nát, lạc hậu

Benignity: Hiền lành/hậu, nhu mì, khoan hậu; khinh trọng (không trầm trọng), nhẹ, lành

Berakah: Kinh tạ ơn hoặc cầu chúc (Do thái)

Bernardines: Tu sĩ Dòng thánh Bênêđô cải cách

Beseech: Khẩn cầu, van nài

Bestial: Dã man, tàn bạo, đầy thú tính

Bestiality: Thú tính; thú dâm

Bestiaries: Tập truyện về động vật (Trung cổ)

Bestow: Ban tặng

Bethlehem: Bê-lem

Betrothal: Đính/hứa hôn

Bewitch: Bỏ bùa mê, phù, yểm; mê hoặc; làm cho mê say, quyến rũ

Bhagavat: Thế tôn

Bhakti: Tín thác ái mộ

Bhandanta: Đại đức

Bhiks(h)u: Tỳ kheo, khất sĩ, tăng ni

Bias: Thiên lệch, xu hướng; thành kiến

Bible: Kinh Thánh

bible-bashing: thuyết giảng quá khích (theo lối duy văn tự)

b. Christians: một nhánh GH Mêthôđist

b. service: cử hành/phụng vụ Lời Chúa

b. society: hiệp hội KT

Biblia pauperum: Kinh Thánh (*giới nghèo*) tranh truyện (Trung cổ: dùng để dạy giáo lý kinh thánh bằng tranh vẽ)

Biblical: Thuộc Kinh Thánh

b. archaeology: khảo cổ học về thời đại KT

b. chronology: niên đại biểu/học KT

b. Comission: Ủy ban KT

b. criticism: thuật nghiên cứu phê bình KT

b. movement: phong trào KT

Biblicism: Chủ thuyết duy KT

Bibliography: Thư mục

Bibliolatry: Tôn thờ KT

Bidding prayer: Kinh cầu Anh giáo

Bier: Đồn cẩu/khiêng quan tài; áo quan, quan tài

Big-bang: Vụ nổ lớn (khởi điểm vũ trụ)

Bigamy: Lấy hai vợ/chồng; song hôn

Bigot(-ed,-ry): Cố chấp, hẹp hòi, bè phái; cuồng/muội tín

Bilingual: Song ngữ

Bilocation: Lưỡng tại (hiện diện một lúc ở hai nơi)

Bination: Làm hai Lễ một ngày

Binding and loosing: Quyền buộc gỡ (ĐK trao ban cho thánh Phêrô)

Bingo: Trò đánh bingo

Binitarianism: Thiên Chúa Hai Ngôi (lạc giáo)

Biodegradable: Dễ hư thối (do tác nhân sinh học, vi khuẩn)

Bioethics: Sinh luân thường học, sinh đạo đức học

Biogenesis: Sinh nguyên trình (khởi nguyên sự sống), sinh nguyên thuyết

Biography: Tiểu sử

Biological warfare: Chiến tranh sinh học/vi trùng

Biologism: Duy sinh luận

Biology: Sinh vật học, sinh học

Bionics: Phỏng sinh học, sinh kỹ thuật

Biopsy: Sinh thiết

Biorhythm: Chu kỳ sinh học, nhịp s. h.

Biosphere: Sinh cầu/quyển, sinh vực

Biotechnology: Kỹ thuật sinh học, sinh kỹ

Biretta: Mũ cạnh vuông (giáo sĩ), barét

Birth control: Hạn chế/điều hòa sinh sản

Birthday: Sinh nhật

Birthrate: Tỷ suất sinh

Birthright: Quyền tập ấm, thừa kế

Bisexual: Lưỡng giới tính

Bishop: Giám mục

Bishopric: Địa phận

Black: Màu đen; da đen; đen tối

b. canons: kinh sĩ thánh Augustinô

b. death: dịch hạch (tk 14)

b. fast: ăn chay nhật, nhật chay

b. friars: tu sĩ Dòng Đa Minh

b. magic: quỷ thuật

b. Maria: rổ đựng rau; (*bóng*) xe chở tù.

b. Mass: Thánh Lễ nhại, tà lễ, lễ thờ Satan

b. monks: tu sĩ Dòng Biển Đức

b. sheep: con chiên ghẻ, phần tử hư đốn

b. theology: thần học da đen

Blackball: Bỏ phiếu chống, đánh hỏng

Blacklist: Sổ đen; vô sổ đen/sổ cấm (các sách)

Blackmail: Tống tiền; hăm dọa

Blaspheme, blasphemy: Phạm thượng/thánh, lộng ngôn, báng bổ

Bless: Chúc lành/ phúc; ban/ giáng phúc

Blessed: Được diễm phước, có phúc

The B.: á thánh, chân phước

B. Sacrament: Mình Thánh Chúa, Thánh Thể

B. Virgin: Đức Trinh Nữ

Blessing: Cầu/chúc phúc, chúc lành; phép lành; điều lành

apostolic b.: phép lành Tòa thánh

b. in disguise: gặp điều lành trong chuyện dữ, gặp họa mà hóa ra may

Blind: Mù

b. alley: ngõ cụt

b. spot: điểm mù

Bliss: Hạnh phúc, toàn phúc, cực lạc

Blood: Máu

b. brother: anh em kết nghĩa

b. lust: ưa giết chóc

b. money: tiền thuê giết mướn; bồi khoản án mạng

b. of the Covenant: máu Giao Ước

b. relation: huyết hệ, huyết thống, h.tộc

b. sacrifice: cuộc hy tế đẫm máu

b. theology: th. h. huyết thực

precious b.: bảo huyết ĐK

sacrificial b.: máu hy tế

Blue Army: Đạo binh xanh (hiệp hội sáng lập năm 1946)

Boanerges: «Con thiên lôi» (Mc 3:17, tên ĐK đặt cho Giacôbê và Gioan)

Boasting: Khoe khoang, khoác lác; hãnh diện; tự khoa, tự hào

Boat: Tàu, thuyền

incense b.: bình hương

Bodhi: Bồ đề, Đạo, Giác, Trí

Bodhihrdaya: Đạo tâm, Bồ đề tâm

Bodhisattva: Bồ tát

Bodily: Thuộc về cơ thể, thể xác

Body: Thở xác, thân thể; vật thể; hội, đoàn, giới, khối

b. language: ngôn ngữ cử chỉ

b. of Christ: Minh Thánh Chúa

b. of the Church: cộng đoàn GH

Bogomils: Tôn phái Bôgômilô (kiểu Manikêô, nhị nguyên, thời Trung cổ)

Bohemian Brethren: Anh em Bôhêmia (tôn phái kitô, tách khỏi Utraquists, n. 1467, và sau này kết hợp với phái Calvin)

Bollandists: Bollandist (thành viên tổ chức Jean Bolland, chuyên khảo cứu và biên soạn tiểu sử các thánh)

Bolshevism: Chủ nghĩa bôn-sê-víc

Bona fide: Thiện ý, thực tâm/lòng, thành thực

Bond of Marriage: Dây hôn phối, liên hệ vợ chồng, hôn hệ

Bondage: Cảnh: nô lệ, giam cầm

Book: Sách, kinh, thư

b. of Common Prayer: Sách Kinh Chung (Sách phụng vụ Anh giáo)

b. of Hours: Sách giờ kinh, sách nhật tụng

b. of Life: Sổ trường sinh

Born again: Tái sinh (phái kitô *Pentecostal*)

Bounteous(-tiful): Dồi dào, quảng đại

Bounty: Rộng rãi, hào phóng, quảng đại; quà biếu, tiền thưởng

Brahman: Bà la môn, tư tế Bm

Braille: Chữ bray, chữ nổi

Brain death: Chết phần não

Brainstorming: Phương pháp kích não

Brainwashing: Tẩy não

Break(-ing of) the Bread: Lễ bẻ bánh

Branch theory: Biệt chi thuyết (Anh giáo)

Brazen sea: Bể nước bằng đồng (1V 7.23)

Bread: Bánh

altar b.: bánh lễ

b. of life: bánh trường sinh

unleavened b.: bánh không men

Brethren: Anh em

Breviary: Sách nhật tụng, Phụng vụ giờ kinh

Bride: Cô dâu, tân nương

b. of Christ: Hiền thê ĐK

Bridegroom: Chàng rể, tân lang

Brief: Đoạn sắc

b. under the Seal of the Fisherman: đ. sắc đóng ấn nhần Giáo Hoàng

Brimstone: Diêm sinh (Kh 9.17,18)

Broad Church: Giáo hội quảng phái (Anh giáo)

Broadstole: Dây các phép lớn (của phó tế)

Brotherhood: Tình anh em, huynh đệ đoàn

Brother-in-law: Anh em chồng/vợ/rể

Brothers: Anh em; sư huynh; nam tu sĩ không linh mục

b. of the Christian Schools: sư huynh Dòng La san

b. Hospitalers: sư huynh Dòng Thánh Gioan Thiên Chúa

Bruised reed: Sậy dập (Is 42.3)

Buddha-Dharma-Samgha: Phật-Pháp-Tăng

Buddhism: Phật giáo

Bull: Sắc chỉ, trọng sắc

Bullarium: Thư tập các Sắc chỉ

Burden of proof: Bỏn phận chứng minh

Bureaucracy: Chế độ quan liêu, thói thư lại

Burgomaster: Thị trưởng

Burial: Đám tang, việc tống táng

Burning Bush: Bụi gai cháy rực (Môsê)

Bursar: Người quản lý tài chánh (trường học), ng. có học bổng

Burse: Bao túi nhỏ (đựng khăn thánh, Minh Thánh); học bổng

Buskins: Bít tất GM (mang khi làm Lễ trọng: theo màu phụng vụ)

B.V.M. (*Blessed Virgin Mary*): Đức Thánh Nữ Trinh Maria

Bylaw: Luật lệ địa phương; nội quy (của một hội đoàn, tổ chức, vv)

Byzantine: Thuộc Bydănxiô (Constantinôp); phức tạp vô lý

b. discussion: tranh cãi viển vông

Byzantinism: Kiểu Bydănxiô, viển vông

C

Cab(ba)la: Phép bí truyền (xem *theosophy*; pháp thuật thông truyền Kinh thánh của Do thái; bí thuật để giao thông với thế giới siêu việt)

Cabbalistic: Thuộc bí pháp, pháp thuật, thần thông, bí hiểm

Caesaropapism: Thể chế /chủ thuyết lưỡng quyền nguyên thủ (nắm cả quyền đời lẫn quyền đạo)

Caesura: Ngắt giọng (trong cách ngâm thơ)

Caesarean/Cesarian: Mổ dạ con

Caiaphas: Cai-pha

Cain: Ca-in

Calced: Đi giày

Calefactory: Lò sưởi; bình sưởi tay (bình cầu chứa nước nóng để linh mục sưởi tay khi làm lễ)

Calendar: Niên lịch

Church liturgical c.: giáo lịch

Gregorian c.: niên lịch do ĐGH Grêgôriô XIII ấn định (n. 1582)

Julian c.: niên lịch do Giuliô Cêsar ấn định

Calixtines: Phe chén thánh (nhánh ôn hòa của phái lưỡng hình Huss(-ita):
x. *utraquism*)

Calling: Ôn gọi; thiên hướng; nghề nghiệp

Callous(-ness): Nhẫn tâm

Calm: Yên lặng/tĩnh; bình/điềm tĩnh, thanh thản

Calumny: Vu khống/cáo

Calvary: Đồi sọ, Canvê

Calvinism: Thuyết/phái Calvin († 1564)

Camaldolese: Tu sĩ Dòng Camaldoli (do thánh Rômualdô sáng lập, n. 1012)

Camauro: Mũ nhung đỏ (của ĐHG: thời xưa)

Camerlengo, *Camerarius*: Hầu cận/thị tùng viên

Campanile: Tháp chuông

Canaanite: Người Ca-na-an

Simon the C.: Simôn Canaan (tông đồ: Mt 10.4)

Candelabrum: Đèn trụ, đèn giá nhiều ngọn

Candidate: Ứng viên, cử v., ứng sinh, dự tuyển, thí sinh

Candle: Cây nến

Paschal c.: nến Phục sinh

Candlemas: Lễ nến (2-2)

Candlestick: Giá đèn nến, chân nến

Canon: Quy tắc, tiêu chuẩn; kiểu mẫu; thư quy, quy điển; điều khoản

c. of a council: khoản luật

c. of the Mass: lễ quy

c. of Scripture: chính lục Kinh thánh

c. of Muratori: bản kê các sách Kinh thánh do ông Muratori (1672-1750)

khám phá

c. within the c.: cốt tủy quy điển

Canon: Kinh sĩ

c. Penitentiary: k. s. xá giải

c. Regular: k. s. dòng

Canon Law: **Giáo luật**

Canoness: **Nữ kinh sĩ**

Canonical: **Theo giáo luật**

c. celebration: cử hành theo thể thức g. l.

c. effects: giá trị giáo luật

c. form: thể thức luật định

c. hours: các giờ kinh

c. mission: bổ nhiệm, ủy thác hợp luật

c. penance: nghi thức giải tội (*xưa*)

c. possession: chính thức đảm nhận nhiệm vụ

c. visitation: kinh lược theo g. l.

Canonicals: **Lễ phục giáo sĩ**

Canonicity: **Quy điển tính**

Canonist: **Chuyên viên giáo luật, nhà giáo luật**

Canonize(-ation): **Phong thánh; liệt kê vào quy điển, quy mục**

Canons, ***regular:*** **Kinh sĩ dòng**

Canopy: **Trướng, tán; vòm**

Canossa, ***to go to:*** **Hạ mình, cúi mình trước một đối thủ (chịu thua sau trận đấu)**

Cantata: **Thánh ca đoản bản, Cantat**

Canticle: **Bài thánh ca, ca vịnh**

C. of Canticles: **Diễm ca, Dc**

C. of the Sun: **bài ca mặt trời (của thánh Phanxicô Assisi)**

Cantor: **Thánh ca viên; linh xướng viên**

Caodaism: **Cao Đài tam kỳ phổ độ**

Capernaum: **Ca-phác-na-um**

Capital: **Thủ đô/phủ; chữ hoa; chủ yếu; vốn, tư bản**

c. punishment: **tử hình**

c. sins: **căn tội, các mối tội đầu**

c. virtues: **căn đức, các nhân đức chính**

Capitalism: **Tư bản chủ nghĩa**

Capitular *Mass*: **Thánh Lễ cộng đoàn kinh sĩ**

Capitulary: **Tập quy chế dân sự; cuốn quy luật của: địa phận, kinh sĩ đoàn, v.v.; (xưa) bản dẫn nhập (tóm lược nội dung mỗi một cuốn sách) Kinh**

Thánh

Cappa: **Áo choàng**

c. magna: **áo choàng lớn (của các hồng y và giám mục)**

Cappadocian *Fathers*: **Các Giáo phụ Capadôxia (*Basiliô, Grêgôriô Nazianzô và Grêgôriô Nisa*)**

Captatio benevolentiae: **Lường nịnh, lấy lòng**

Captivity *Epistles*: **Ngục trung thư (Pl, Cl, Ep, Plm)**

Capuchins: **Tu sĩ Dòng Phanxicô cải cách**

Caput: **Đầu; thủ lĩnh**

Cardinal: **Hồng y (đk 349); căn bản, chủ chốt**

c. Bishop: **hồng y đẳng giám mục (đk 350)**

c. Camarlengo: **h. y thị thần**

c. Deacon: **h. y đẳng phó tế**

c. Dean: **h. y niên trưởng**

c. Legate: **h. y đặc sứ**

c. Prefect: **h. y bộ trưởng**

c. Priest: **h. y linh mục**

c. Protector: h. y bảo trợ

c. Proto-deacon (first c. deacon): h. y trưởng đẳng phó tế

c. Vicar: h. y đại diện/giám quản

Cardinal Virtues: 4 bản đức trụ (khôn ngoan, tiết độ, dũng lực và công chính)

Cardinalate: Chức hồng y

Care of Souls: Tác vụ (luật định) chăm lo cho các linh hồn (đk 150)

Cargo Cult: Đạo thờ đồ vật (phong trào tôn giáo Mêlanêdi giống như Thiên sai thuyết)

Caritas Intenationalis: Hội cứu tế Công giáo quốc tế

Carmel: Núi Các-men

Carmelite: Tu sĩ Dòng Camêlô/Cát Minh

Carnal: Xác thịt, nhục dục

Carnival: Hội cácnavan, lễ hội vui chơi công cộng trước mùa trai giới (Mùa Chay)

Carolingian: Liên quan đến thời Charlemagne († 814; thời đại, cải cách, vv)

Cartesianism: Chủ thuyết Descartes (1596-1650)

Carthage councils: Các công đồng Căcthagô (tk 3-5)

Carthusians: Tu sĩ Dòng thánh Brunô (1032-1101)

Case: Trường hợp; trạng huống, hoàn cảnh; vụ, nố; (ngữ=) cách, thể cách

c. of conscience: nố/ngghi vấn lương tâm

reserved c.: nố dành riêng

Cassock: Áo dòng (x. *soutane*)

Caste: Đẳng cấp, tầng lớp xã hội

Casualism: Thuyết ngẫu nhiên

Casualness: Tính ngẫu nhiên

Casuistry: Giải nghi học, ứng dụng học; kỹ thuật giải các nỗi lương tâm

Catacomb: Hang toại đạo

Catafalque: Bục quan tài, giàn/dài linh cữu

Cataphatic *theology*: Thần học tích cực

Catechesis: Huấn giáo, dạy giáo lý

Catechetical: Liên quan đến huấn giáo

c. value: giá trị huấn giáo

Catechetics: Thuật huấn giáo

Catechism: Sách giáo lý, sách bốn

Catechist: Giáo lý viên, giảng viên giáo lý

Catechize: Dạy giáo lý

Catechumen: Người dự tòng

Mass of the c.: phần đầu Thánh Lễ (trước lúc dâng lễ)

Catechumenate: Thời gian dự tòng

Categorical: Dứt khoát, nhất quyết; thuộc phạm trù

c. imperative: quy tắc luân lý tuyệt đối (thuyết *Im. Kant*)

Category: Loại, hạng, khối; phạm trù

Catena: Sách chú giải (*xưa:* giải thích từng câu KT với nhiều chú dẫn của các tác giả khác nhau)

Cathari(-st): Lạc giáo Cathar (trào lưu nhị nguyên, khổ hạnh Trung cổ)

Catharsis: Tẩy rửa; giải tỏa/vi tâm thần; thanh tẩy tâm hồn; quán trường, rửa ruột

Cathedra: Tòa, ngai, giảng đàn, ghế/chức giáo sư

ex c.: từ thượng tòa (giáo huấn), dùng quyền tối thượng; dứt khoát

Cathedral: Nhà thờ chính tòa

c. chapter: kinh sĩ đoàn

c. school: trường dạy hát cho ca đoàn (*xưa*)

Cathedraticum: Thuế chính tòa (phần đóng góp giáo xứ nộp cho giám mục, theo Giáo luật cũ)

Catholic: Công giáo

c. Action: c. g. tiến hành

c. Apostolic Church: GH đại công sứ đồ (giáo phái Tin lành: *Irvingites*)

c. Church: GH c. g.

c. Epistles, Letters: các thư chung (KT: Gc, 1+2Pr, 1+2+3Ga, Gđ)

c. Majesty: vua Tây ban nha

c. Relief [Emancipation] Acts: đạo luật giải phóng (trả cho ng. dân các quyền công dân mà trước đó Anh quốc đã tước mất)

Catholicate: Địa hạt/chức giáo chủ (trong GH tự trị Ba tư, Armênia, Georgia)

Catholicism: GH (thế giới, tính chất) công giáo

popular c.: giới công giáo bình dân

Catholicity: Tính chất phổ quát, công giáo tính

actual c.: công giáo tính thực chất

moral c.: c. g. t. tinh thần

physical c.: c. g. t. thực sự

virtual c.: c. g. t. tiềm tàng

Catholicos: Tước hiệu giáo chủ (trong các GH Armenia, Georgia và Asyria)

Causa sui: Tự nhân

Causality: Tương quan nhân quả, nguyên nhân tính

law of c.: định luật nhân quả

principle of c.: nguyên lý nhân quả

Causative: Tác động như là nguyên nhân, tính cách nguyên nhân

Cause: Nguyên nhân, căn cứ, duyên do: nguyên nhân tối thượng (TC)

disposing c.: nguyên nhân chuẩn bị

efficient c.: n. nh. tác thành

exemplary c.: nguyên nhân mô phạm, kiểu mẫu

final c.: nguyên nhân mục đích, cứu cánh

first c.: n. nh. đệ nhất

formal c.: n. nh. mô thức

instrumental c.: nguyên nh. dụng cụ

material c.: n. nh. chất thể

meritorious: vì công đức

moral c.: n. nh. luân lý

principal c.: nguyên nhân chủ yếu, chính nhân

remote c.: n. nh. xa/gián tiếp, viễn nhân

second c.: nguyên nhân đệ nhị, thứ nhân

secondary c.: nguyên nhân phụ thuộc

sufficient c.: nguyên nhân toàn túc, túc nhân

supreme c.: n. nh. tối cao

total c.: n. nh. toàn diện

ultimate: n. nh. tối hậu

Cause-effect *relationship*: Quan hệ nhân quả

Cause: Vụ kiện, vụ án, án kiện

c. of canonization: vụ phong thánh

Cause: Lý do; sự nghiệp

Cautel: Quy tắc chữ đỏ (về các bí tích)

Caution: Cẩn thận, thận trọng; cảnh báo/cáo

Cautiones: Lời hứa hôn nhân khác đạo (bảo đảm sẽ giáo dục con cái trong đức tin công giáo)

CE: *Church of England:* GH Anh (Anh giáo)

CE: *Christian era, common era:* Công nguyên

Cedron: Kít-rôn

CELAM: Liên hiệp các Hội đồng Giám mục Châu Mỹ Latinh

Celebrant: Chủ tế/lễ

Celebrate(-tion): Mừng kính; cử hành cuộc/lễ mừng

c. *the memory*: kính nhớ

Celebret: Chứng thư hành lễ

Celestial: Thuộc về: trời, Thiên vương, th. giới

c. *bodies*: vật thể thiên giới; thiên thể

c. *city*: thiên đô

c. *hierarchy*: thiên phẩm/trật (thiên thần)

c. *mechanics*: cơ học thiên thể

Celibacy: Đời/tình trạng độc thân

Celibate: Độc thân

Cell: Phòng nhỏ; xà lim; tế bao; chi bộ

Cellarer: Đan sĩ lương đài (lo về lương thực)

Celt(-ic): Người (dân tộc) Xen-tơ

Celtic *Church*: GH Xen-tơ (ở Anh quốc trước thời thánh Âugutinô

Canterbury († 605)

c. *cross*: thập giá có vành tròn

Cemetery: Nghĩa trang/địa, đất thánh

Cenacle: Nhà/phòng tiệc ly

Conobite: Đan sĩ; cộng đoàn ẩn tu

Cenotaph: **Quan tài trống, đài kỷ niệm**

Censer: **Bình (xông) hương, lư hương**

Censor: **Kiểm duyệt viên**

Censorship: **Chính sách kiểm duyệt (sách báo)**

Censure: **Hình phạt chữa trị, giáo vạ (đk 1331), kiểm trừng; kiểm duyệt/định**

c. a jure: **giáo trừng do luật**

ecclesiastical c.: **giáo trừng**

ferendae sententiae c.: **giáo trừng hậu kết (đk 1314)**

latae senentiae: **giáo trừng tiền kết**

reserved c.: **giáo vạ: biệt cầm, biệt quyền, dành riêng (đk 1354 §3)**

Center/centre: **Tâm điểm; trung tâm; điểm/phần chủ yếu**

Centering *prayer*: **Suy niệm quy thần, quy thần niệm**

Centered(-ness), *self-*: **Quy ngã**

Cento: **Thi phẩm ráp nối, bài chấp nhật; chuỗi các câu trưng dẫn Kinh Thánh**

Centrifugal: **Ly tâm**

Centripetal: **Hướng tâm**

Centurion: **Quan bách quân**

Century: **Thế kỷ; đội trăm quân; tập trăm đoạn**

Cerecloth: (*xưa*) **Khăn chùi sáp (bàn thờ)**

Ceremonial: **Thuộc nghi thức; bộ nghi thức; sách nghi thức**

c. of Bishops: **sách nghi thức của GM**

Ceremony: **Nghi thức/lễ**

Cerinthians: **Lạc giáo Cerinthô (th 1-2)**

Certain(-ty): **Chắc chắn**

Certify: Chứng thực, xác thực

Certitude: Xác thực tính; xác nhiên tính; niềm xác quyết/tín

extrinsic c.: ngoại lý

formal c.: minh bạch, dứt khoát

intrinsic c.: nội lý

metaphysical c.: siêu hình (tuyệt đối)

moral c.: xác tín luân lý/lẽ thường (chắc đủ để hành động, đk 1608)

Chain: Xích, xiềng; dây, tràng; mạng lưới

c. letter: thư dây chuyền

c. reaction: phản ứng dây chuyền, liên tiếp

Chained Bibles: Sách Kinh thánh cài giây (để khỏi bị đánh cắp)

Chair: Ngai tòa, tòa giảng, ghế hoặc chức giáo sư

c. of Peter: ngai tòa Phêrô; uy thế của ĐGH

c. of theology: chức hoặc ghế dạy thần học

Chalcedon: Canxêđôn, Khalkêđôn (công đồng n. 451)

Chaldean: Can-đê

C. Curch/Rite: GH/lễ điển Can-đê (nhánh *Nestôriô*)

Chalice: Chén lễ/thánh

c. veil: chăn phủ chén

Chamberlain: Thị thần

Cardinal c.: h. y. nhiếp chính (thời gian trống ngôi GH)

Ch. of Sword and Cape: thị thần (giáo dân; Đức Phaolô VI giải bỏ chức này n. 1958)

Chance: Tình cờ, ngẫu nhiên; cơ hội/may

Chancel: Cung thánh (phần chung quanh bàn thờ)

Chancellor: Chưởng ấn (đk 482)

Chancery: **Giáo phủ, tòa/văn phòng giám mục**

Chant: **Thánh ca, bài hát, điệu hát**

Gregorian c.: **binh ca**

melismatic c.: **ca điệu độc vận đa âm (một vần mà hát ngân nga qua nhiều nốt nhạc)**

syllabic c.: **từng vần**

Chantry: **Thiện quỹ các linh hồn (để dâng lễ cho kẻ quá cố); nguyện đường các linh hồn (để làm các lễ ấy)**

Chaos: **Hỗn độn; hỗn loạn**

Chapel: **Nhà nguyện, nguyện đường**

c. of Ease: **nhà nguyện tùy tiện (nhà nguyện cạnh)**

private c.: **phòng nguyện (đk 1226)**

Chaplain: **Tuyên úy (đk 564)**

military c.: **t. u. quân đội**

C. of His Holiness: **đức ông (bậc t. u.)**

Chaplet: **Tràng hạt/chuỗi**

Chapter **Hội; đại hội, (dòng) tu nghị**

Cathedral c.: **Hội kinh sĩ (đk 503);**

c. House: **phòng đại hội**

c. of faults: **hội trị lỗi**

Conventual c.: **cuộc họp cộng đoàn tu sĩ, tu nghị**

General c.: **tổng tu nghị, tổng công hội**

Chapter, *Little:* **Bài đọc ngắn**

Character: **Tính tình; tính cách, t.chất; tư cách, đặc điểm, cá tính; chí khí**

Sacramental c.: **ấn tích**

Characterology: **Tính tình học**

Charge: Khối nặng; giá tiền; nhiệm vụ; án buộc tội; diễn từ (của các bề trên cao cấp... nhân các dịp đi kinh lược)

Charism(-a): Đoàn/đặc sủng

c. of truth: đ. s. chân lý

Charismatic: Thuộc: Thần Linh; có tính cách đoàn sủng

c. Movement, Renewal: phong trào: Thánh Linh, canh tân

Charitable: Nhân ái, độ lượng

Charity: Bác/đức ái, tình yêu; hội từ thiện, cứu tế; của bố thí

heroic act of c.: nghĩa cử bác ái anh hùng (dâng hết mọi công đức riêng cũng như được ứng chỉ đời này và đời sau để giúp cho các linh hồn nơi luyện ngục)

sister of c.: Nữ tử bác ái (Dòng thánh Vinh Sơn)

Charms: Sức quyến rũ; duyên dáng; bùa mê, lá bùa

Charterhouse: Tu viện Dòng thánh Brunô

Chartreuse, The Great: Đan viện thánh Brunô (sáng lập tại *Grande-Chartreuse* gần Grenoble, Pháp)

Chaste(-ity): Trinh bạch, tr. khiết, khiết tịnh, trong trắng

Chastise: Trừng trị, đánh đập; hình phạt

Chasuble: Áo lễ ngoài

Cheat(-ing): Gian lận, lừa gạt, lừa đảo

Cheirotonia: Nghi thức đặt tay (phong chức)

Cherubicon: Bài ca Kêrubim (phụng vụ Đông phương)

Cherub(-im): Minh thần, thần phẩm Kêrubim

Cherubic: Tròn trĩnh xinh xắn, ngây thơ trong sáng, đẹp như tiên

Chiasmus: Phép đối ngẫu chéo, cách chuyển hoán câu đôi

Child abuse: Hành hạ/ ngược đãi trẻ con

- Childermas: **Lễ Các Thánh Anh Hải (28 tháng 12)**
- Childhood: **Tuổi thơ, thời thơ ấu, thiếu thời**
- Childlikeness: **Như trẻ con, ngây thơ, hồn nhiên**
- Child of Mary: **Hội Con ĐM**
- Children's *Crusade*: **Nghĩa binh thiếu nhi (n. 1212)**
- Chiliasm: **Thiên niên thuyết**
- Chi-Rho: ✠: **Chữ viết tắt của Cristo V (X=khi+P=rô)**
- Chirognomy: **Thuật xem tướng tay**
- Chirograph: **Thủ bút, văn tự viết tay (thư của ĐGH)**
- Chirotony: **Nghi thức đặt tay**
- Chivalry: **Phong cách hiệp sĩ; tác phong lịch sự**
- Choice, *moral*: **Sự lựa chọn luân lý**
- Choir: **Bục (dành cho:) ca đoàn/hội hát, kinh sĩ, v.v.; ban lễ nhạc**
- c. boy*: **em hội hát, thiếu ca viên**
- c. master*: **ca trưởng**
- c. of angels*: **9 phẩm thiên thần**
- c. school*: **trường nhà thờ lớn**
- c. Sisters*: **Nữ kinh sĩ (có bốn phận hát kinh nhật tụng; khác với lay Sisters)**
- Choral: **Thuộc ca đoàn; hội hợp xướng**
- Chorale: **Bài hợp xướng; dàn hợp xướng**
- Chorbishop (*chorepiscopus*): (*xưa*) **Giám mục miền quê (chỉ có quyền hành hạn chế)**
- Chorister: **Thành viên ca đoàn, ca viên**
- Chorus: **Dàn hợp xướng; đoạn hợp xướng; đồng thanh tán thành**
- Chrism: **Dầu (hiến) thánh**
- c. Mass*: **lễ (làm phép) dầu**

Chrismal, *chrismatory*: Bình/hộp dầu thánh

Chrismation: Xức dầu thánh; Thêm sức (Đông phương)

Christ: **Kitô**, Đấng chịu xức dầu, Mêsia

C. event: biến cố ĐK (sự kiện lịch sử)

C. of faith: ĐK của đức tin (như GH tuyên tín)

Christ-figure: **Dung mạo** (giống như) ĐK

Christen(-*ing*): Rửa tội; đặt tên

Christendom: **Cộng đoàn/ thế giới Kitô giáo**

Christian: **Người kitô**, kitô hữu

c. Brothers: **Sư huynh La san (FSC)**

c. doctrine: **giáo lý kitô**

c. era: **thời đại Chúa Kitô**

C. Life Communities (CVX): **Cộng Đoàn Đời Sống Kitô (Hiệp Hội Thánh Mẫu ngày trước)**

C. Majesty, His Most: **vua nước Pháp**

c. name: **tên thánh**

c. science: **khoa học kitô** (tôn phái do Mary B. Eddy sáng lập (1879), chủ trương có quyền chữa bệnh qua niềm tin và từ chối dùng đến y khoa)

Christianity: **Kitô giáo**, đức tin hoặc tinh thần kitô

anonymous c.: **Kitô giáo không tên, k.g. tại tâm**

Christianization: **Kitô giáo hóa, kitô hóa, làm cho thấm nhuần, mang lại tinh thần kitô**

Christic: **Thuộc về** (liên quan đến) ĐK

Christmas: **Ngày Lễ giáng sinh, No-en**

C. tide/time: **mùa Giáng sinh**

Christocentric(-*ism*): **Chủ hướng quy Kitô, Kitô hướng tâm luận (đặt ĐK**

làm trung tâm)

Christogenesis: **Kitô diễn hóa chủ thuyết**

Christological: **Thuộc ĐK hoặc Kitô học**

c. title: **danh hiệu ĐK**

Christology: **Kitô học**

analytical c.: **k. h. giải tích**

biblical c.: **k. h. kinh thánh**

c. from above, descending: **kitô học thượng xuất, giảng trình**

c. from below, ascending: **k. học hạ khởi, thăng trình**

funcional c.: **kitô học chức năng/tác năng**

ontological c.: **k. h. hữu thể**

process c.: **kitô học trình tự**

Spirit c.: **k. h. Thánh Linh**

transcendental c.: **kitô học siêu nghiệm**

Christomorphous: **Dạng thái ĐK**

Christonomy: **Quy phạm ĐK**

Christophany: **ĐK hiển dung/linh**

Christophers: **Hiệp hội kitô viên (do Cha J. Keller, M.M. sáng lập n. 1945,**

để quảng bá tinh thần kitô)

Chronicler: **Tác giả sách Sử biên niên, biên niên sử gia**

Chronicles: **Sử biên niên, 1Sb, 2Sb**

Chronology: **Niên đại học, bảng niên đại**

Chrysostom, *John*: **Gioan Kim khẩu**

Church: **Hội thánh, Giáo hội; giáo phái**

C. history: **Giáo sử**

C. of England: **GH Anh quốc, Anh giáo**

C. order: thứ trật trong GH

C. ritual: lễ điển GH

Latin C.: GH Latinh

militant C.: GH chiến đấu, GH tại thế

Roman C.: GH công giáo Rôma

suffering C.: GH đau khổ, GH luyện trạng

triumphant C.: GH khải hoàn, hiển thắng, trên trời

Church: Nhà thờ, giáo đường (đk 1214)

collegial c.: nhà thờ kinh sĩ

parish c.: nhà thờ giáo xứ

c. warden: ông tử (người trông giữ nhà thờ); thành viên ban quản lý tài sản nhà thờ

Churching: Ban phép lành cho phụ nữ thời sinh nở

Churchyard: Vườn (khuôn viên) nhà thờ (có khi được dùng làm nghĩa trang)

Ciborium: Bình thánh (đựng Mình Thánh)

Cilicium: Áo lông gai, áo nhặm

Cinture: Dây thắt lưng (lễ phục)

Circular: Đường tron, vòng tròn; thư luân lưu

c. argument: lý luận vòng vo

c. conception of time: quan niệm chu kỳ về thời gian

c. letter: thư luân lưu

Circumcision: Cắt bì

c. of hearts: hoán cải

Circumincession: Ở trong nhau, tương tại (Ba Ngôi)

Circumlocution: Lời/lối nói quanh co

Circumscription: **Khu, hạt**

ecclesiastic c.: **giáo khu**

Circumstance: **Hoàn cảnh, tình/trạng huống, trường hợp**

aggravating c.: **trường hợp gia trọng**

exempting c.: **trường hợp miễn trừ**

mitigating c.: **trường hợp giảm khinh**

Circumstantial: **Gián tiếp, do suy diễn**

Cistercians: **Tu sĩ Dòng Xitô (thành lập tại Cîteaux, n. 1098)**

Citation: **Trích dẫn; trát hâu tòa, triệu hoán (đk 1507); tuyên dương**

City: **Đô thị, thành phố**

celestial C.: **thiên đô, th.giới**

C. of God: **Nước Chúa, Thành trì TC (tác phẩm của thánh Âugutinô)**

Civil: **Thuộc công dân, dân sự**

c. allegiance: **bổn phận công dân**

c. constitution of the Clergy: **quy chế về tổ chức dân sự của hàng giáo sĩ (Pháp, n. 1790)**

c. disobedience: **bất tuân luật pháp**

c. law: **luật hộ, luật dân sự, dân luật**

c. marriage: **hôn phối đời, h.ph.theo luật hộ**

c. religion: **tôn giáo dân chính (dùng tôn giáo vào mục đích dân sự)**

c. rights: **quyền công dân, dân quyền**

c. servant: **công chức**

c. service: **ngành dân chính**

c. war: **nội chiến**

Civilization: **Văn minh**

Civory: **Trướng (che bàn thờ)**

Clairvoyance: **Minh kiến, m. tri, m. đoán, m. đạt, thấu suốt; sáng suốt**

Clandestin(-ity): **Bí mật, ngầm ẩn, ngầm ngầm, lén lút**

Cla(e)pper: **Quả dấm (chuông); cái (cặp) phách, cái sanh, catanhet (nhạc khí)**

Clares, *Poor*: **Nữ tu Dòng kín thánh Clara (n. 1215)**

Claretians: **Tu sĩ Dòng Claret (Thừa sai ĐM Vô Nhiễm, CMF, n. 1849)**

Clarity: **Ánh quang, sáng tỏ, sáng ngời; rõ ràng, minh bạch, hiển minh, quang m.**

c. of risen bodies: **quang diệu, hiển minh tính của thể xác sống lại (người lành)**

Class: **Hạng, loại, lớp; giai cấp, tầng lớp**

c. conscious: **có ý thức giai cấp**

classless: **vô giai cấp**

c. struggle: **đấu tranh giai cấp**

social c.: **giai cấp xã hội**

Classic(-ism): **Cổ điển (chủ hướng), kỳ cựu; có hạng/giá; kinh điển, điển hình**

Classical *consciousness*: **Tâm thức kinh điển (lấy văn hóa mình làm tiêu chuẩn để nhận định mọi sự)**

Classification: **Phân loại, phân hạng, sắp thứ tự**

Clause: **Mệnh đề; ước điều, ước khoản**

Clausura: **Nội vi/cấm**

Claustrophobia: **Chứng sợ khu vực đóng kín, bế tỏa hải chứng**

Clean: **Sạch, không ô uế**

c. animals: **Loài vật thanh sạch (St 7:2)**

Clementine *Literature*: **Văn phẩm Clêmentê (văn phẩm ngụy được coi như**

là tác phẩm của thánh Clémentê)

Clementines: Sưu tập Giáo luật Clémentê (do Đức Clémentê V ấn hành, n. 1314.)

Clergy: Hàng/giới giáo sĩ, tăng lữ

***regular c.:* giáo sĩ dòng**

***secular c.:* giáo sĩ triều**

Clergyman: Giáo sĩ (Kitô giáo)

Cleric: Thành viên hàng giáo sĩ (đk 232)

Clerical: Thuộc giáo sĩ; thuộc công việc văn phòng

***c. state:* hàng giáo sĩ**

Clericalism: Thuyết giáo quyền, chủ nghĩa giáo sĩ quán triệt; náo trạng phò g.s.

Clerk in Holy Orders: Giáo sĩ (Anh giáo)

Clerks, *Regular*: Giáo sĩ dòng (nam tu sĩ làm việc mục vụ)

Clinical: Liên quan đến bệnh viện hoặc việc điều trị, lâm sàng; bàng quan, lãnh đạm

***c. Baptism:* rửa tội bệnh nhân**

***c. death:* thái trạng chết lâm sàng (theo nhận định y học về tình trạng cơ thể)**

Cloister: nội vi (đk 667); hành lang (bao quanh sân vuông trong tu viện); tu viện

***cloistered life:* đời ẩn dật/dan tu**

***papal c.:* nội vi «giáo hoàng»**

Clothing: Quần áo; mặc tu phục

Cloud of witnesses: Đám mây nhân chứng (Dt 12:1)

Cloven tongues: Những lưỡi phân tán (Cv 2:3,6-7)

Cluny: **Đan viện Cluny (Dòng Biển Đức, n. 909)**

Coadamism: **Thuyết đồng nguyên tổ (Adam)**

Coadjutor: **Phụ tá; trợ sĩ**

c. bishop: **GM Phó (đk 403)**

spiritual c.: **trợ sĩ linh vụ (trong Dòng Tên)**

Coat-of-arms: **Huy hiệu, gia huy**

Co-Consecrators: **GM đồng tấn phong**

Co-creator: **Đồng tạo hóa**

Code: **Bộ luật; mã**

c. of Canon Law: **Bộ Giáo luật**

Codex/codices: **Bộ văn bản**

Codify: **Điển chế, pháp điển hóa; quy tắc/hệ thống hóa**

Coeducation: **Giáo dục chung (nam nữ)**

Coenobium: **Tu viện ẩn sĩ, cộng đoàn ẩn tu**

Coeval: **Cùng thời, cùng tuổi**

Coexistence: **Đồng hiện hữu, cùng tồn tại**

Coffin: **Áo quan, linh cữu**

Cogito ergo sum: **Tôi suy nghĩ tức là tôi hiện hữu (nguyên tắc căn bản của**

Descartes: 2e Méditation)

Cognate: **Bà con họ hàng; bà con bên ngoại; cùng nguồn gốc**

Cognition(-al): **Tri/nhận thức; năng lực nhận thức, tri năng**

cognitional theory: **tri năng luận thuyết**

Cognitive: **Thuộc về hiểu biết/nhận thức**

c. fruitfulness: **sức năng phong phú về mặt nhận thức**

° *c. minority*: **nhóm biệt kiến (thiểu số người theo một lý thuyết hoặc tôn giáo riêng)**

Cognizance: **Hiểu biết, nhận thức; thẩm quyền**

Cohabit(-ation): **Đồng cư, sống chung**

Cohere(-nce): **Cố kết, dính chặt, đứng vững; mạch lạc, chặt chẽ**

Cohort: **Đội binh, đoàn quân**

Coincide: **Trùng khít, ăn khớp, ngẫu hợp, trùng hợp**

Coincidental *aggregate*: **Kết hợp ngẫu nhiên**

Coinherence: **Đồng tại, cùng ở trong một hữu thể; tương tại**

christological: **thiên tính và nhân tính đồng tại nơi ĐK**

trinitarian: **Ba Ngôi ở trong nhau, tương tại**

Coitus interruptus: **Giao hợp nửa chừng/gián đoạn (xuất tinh ra ngoài)**

Collaboration: **Cộng/hợp tác**

Collateral: **Bên cạnh; bàng hệ; phụ thêm; đồ ký quỹ, vật thế chấp**

Collation: **Bữa ăn nhẹ; ban ơn bổng; trao chức vụ**

Collect: **Kinh tổng nguyện, lời nguyện nhập lễ**

Collection: **Tiền quyên, cuộc lạc quyên; bộ sưu tập**

canonical c.: **sưu tập giáo luật**

Collectivism: **Chủ nghĩa tập sản, tập thể hóa**

College: **Trường học, học viện; tập đoàn, tập thể**

apostolic c.: **tông đồ đoàn**

c. of Consultors: **hội đồng tư vấn**

c. of Cardinals: **hội đồng hồng y (đk 350)**

electoral c.: **cử tri đoàn**

episcopal c.: **GM đoàn, đoàn thể GM (đk 336)**

Sacred c.: **hồng y đoàn**

Collegiality: **Đoàn thể tính, tập thể tính**

Collegiate: **Thuộc trường học, th.tập đoàn**

c. Church: hiệp đồng Giáo hội

c. tribunal: tòa án tập đoàn

Colloquy: Cuộc nói chuyện, c. hội thảo; c. hội đàm; c. tâm sự

Colossians: Cô-lô-xê, Cl

Collusion: Thông đồng

Comforter: Đấng an ủi (Chúa Thánh Thần)

Command: Mệnh lệnh

Commandment: Giới luật, điều răn

Commemoration: Lễ nhớ; kỷ niệm, tưởng nhớ; kinh hồi niệm (kính nhớ một vị thánh khi dâng Lễ theo một mẫu lễ khác)

c. of the Living and the Dead: kinh cầu cho hết mọi tín hữu (còn sống và đã qua đời)

Commend: Khen ngợi, ca tụng; khuyên bảo, cố vấn; giới thiệu, tiến cử, gửi gắm, phó thác

Commendation *of the Soul*: Kinh "Phó dâng linh hồn..."

Commensurability: Tính thông ước/tương xứng

Commentary: Chú/bình giải

Commentator: Người dẫn lễ (phụng vụ); nhà chú/bình giải

Commingling: Hòa lẫn Mình và Máu thánh

Commissary: Ủy viên (đk 318)

Provincial c.: bề trên tỉnh Dòng Phanxicô

Commission: Chỉ thị; việc đặt hàng; món hoa hồng; can phạm; nhiệm/phận vụ; ủy nhiệm thư; phái đoàn, ủy ban

Commissioning: Ủy thác nhiệm vụ

Commissorial *form*: Hình thức ủy thác

Commit(-ment): Phạm phải; cam kết, dấn thân; tống giam; giao phó

Committal: **Bỏ tù, tổng giam**

Committee: **Ủy ban**

Commixture: **Sự pha trộn (Mình và Máu thánh)**

Common: **Chung; phổ biến**

c. error: **lầm lẫn chung (đk 144)**

c. e. about fact: **lầm lẫn ch. về sự kiện**

c. e. about law: **lầm lẫn ch. về pháp luật**

c. good: **ích chung, công ích**

c. ground: **quan điểm/lập trường chung**

c. law: **luật tập tục, lệ pháp**

c. life: **đời sống chung (tu sĩ)/cộng đoàn**

c. of the Saints: **Phần chung các Thánh**

commonplace: **tầm thường, vô vị; nguồn liệu chung**

c. sense, commonsense: **lẽ thường, lương tri**

c. teaching: **ý kiến/giáo huấn chung**

Communal: **Chung, công cộng, tập thể**

c. Penance: **giải tội tập thể**

Communalism: **Công xã chủ nghĩa**

Communicable: **Có thể thông đạt; có thể lan lây, truyền nhiễm**

c. attributes: **ưu phẩm khả thông**

Communicant: **Người chịu lễ; ng. giữ đạo; ng. thông tin**

Communicatio idiomatum: **chuyển thông đặc tính**

Communicatio in sacris/in divinis: **Thông hiệp trong sự thánh; thông dự vào các bí tích và lễ nghi thánh (giữa các giáo phái khác nhau: đk 844)**

Communication *of properties (communicatio idiomatum)*: **Chuyển thông đặc tính**

Communicative: **Truyền thông/đạt**

c. action: hoạt động tr. th.

c. competence: khả năng tr. thông

Communion: **Chịu lễ, rước lễ, hiệp lễ**

c. patent: đĩa thánh

c. plate: đĩa chịu lễ

c. service: nghi thức rước lễ (ngoài Thánh Lễ)

c. song: ca hiệp lễ

c. under both species/kinds: chịu lễ dưới hai hình

frequent c.: năng chịu lễ

sacramental c.: rước lễ thật

spiritual c.: rước lễ thiêng liêng

Communion *of the Mass:* **Phần chịu lễ (phần Thánh Lễ sau kinh Lạy Cha)**

Communion: **Hiệp thông; đồng cảm; công đoàn, giáo phái**

c. of Saints: các Thánh thông công

faith c.: h. th./công đoàn đức tin

hierarchical c.: h. th. phẩm trật

Communism: **Chủ nghĩa/chế độ cộng sản**

Community: **Cộng đoàn, c. đồng**

base (grassroots) c.: c. đ. cơ bản

Christian Life C. (CVX): **Cộng Đoàn Đời Sống Kitô (Hiệp Hội Thánh Mẫu ngày trước)**

c. Mass: **Lễ cộng đoàn**

c. of discourse: cộng đoàn tham dự, cử tọa

diachronic c.: c. đ. dị đại

ecclesial c.: cộng đoàn GH, giáo đoàn

primitive c.: c. đ. sơ khai

synchronic c.: c. đ. đồng đại

Commutation: Thay thế, giao hoán; cải giảm, giảm án; chuyển mạch (điện)

c. of an oath (a vow): chuyển hoán lời thề, lời khấn

Commutative *justice*: Công bằng giao hoán

Companion: Bằng hữu, bạn, đồng bạn, đ.chí, đ.đội, đ.liêu

Companionship: Tình bằng hữu, đồng đội

Comparative: So sánh, đối chiếu

c. religion: tôn giáo đối chiếu

c. theology: thần học đối chiếu

Compassion(-ate): Lòng thương, trắc ẩn

Competence: Tài thành thạo; khả năng chuyên môn, sở năng; thẩm quyền

Competent: Thành thạo, đủ khả năng; có thẩm quyền

c. forum: toàn án có thẩm quyền (đk 1404tt)

Complaint: Than phiền; đơn kiện

c. of nullity: đơn khiếu nại về hôn phối vô hiệu (đk 1619)

Complaisance: Tán đồng, ân cần, chiều lòng; bợ đỡ; thỏa lòng

Complex: Phức tạp/hợp; rắc rối; khu liên hợp; mặc cảm

inferiority c.: m. c. tự ti

persecution c.: mặc cảm bị ngược đãi

superiority c.: m. c. tự tôn

Complex (-ices): Đồng lõa trong tội, tòng phạm (đk 977, 979,1329)

Complicity: Đồng lõa, tiếp tay

Compliment: Khen ngợi, thăm hỏi, chúc mừng

Compline: Kinh tối

Complutensian *Polyglot Bible*: Cuốn Kinh Thánh đa ngữ của đại học Alcalá

Comprehension: **Lĩnh hội, nhận thức, hiểu biết; thông cảm; bao hàm, nội hàm**

Comprehensor: **Phúc nhân, chiêm nhân (trên Trời)**

Comprehensive: **Bao quát, toàn diện, trọn vẹn**

Compromise: **Dàn xếp, thỏa hiệp; làm hư, gây hại**

Compulsion: **Cưỡng bách**

Compulsive: **Thúc ép, hấp dẫn; ham mê, đam mê**

Compulsory: **Bắt buộc, ép buộc, cưỡng chế**

Compunction: **Ăn năn, thống hối, hối tiếc, hối hận**

Conceit: **Khoe khoang, tự phụ, tự mãn, tự cao t. đại; ý tưởng độc đáo, lời văn đặc sắc**

Concelebrant: **Vị đồng tế**

Concelebrate(-tion): **Đồng tế**

Concept: **Khái niệm, ý niệm**

Conception: **Thụ thai; quan niệm, quan điểm**

C. of the BVM: **ĐM Vô Nhiễm (nguyên tội)**

Conceptual: **Thuộc khái/ý niệm**

c. scheme: **công/dạng thức khái niệm**

c. thinking: **tư duy (theo) khái niệm**

non-c.: **phi khái niệm**

pre-c.: **tiền khái niệm**

Conceptualism: **Thuyết khái niệm, chủ hướng duy ý niệm (Abêlardô † 1142)**

Conceptualization: **Khái niệm hóa**

Conciliarism (*conciliar theory*): **Công đồng thuyết (coi công đồng có quyền trên ĐGH)**

Conciliarity: **Công đồng tính (x. Synodality)**

Conclave: **Mật nghị hồng y (để bầu ĐGH)**

Concluding *rite*: **Nghi thức kết thúc**

Concomitance: **Thuyết đồng kết (trong Thánh Thể: khi có một trong các thực thể đồng tồn nơi ĐK - Mình Thánh, Máu Thánh, Thiên tính, v.v... - thì tất cả đều có mặt)**

Concomitant: **Đi kèm, đồng thời; đồng lâm, đ.phát**

Concordance: **Phù/tương hợp**

biblical c.: **Kinh thánh hợp dẫn**

c. theory of creation: **thuyết sáng tạo tương hợp (cho rằng trình thuật Kinh Thánh thực sự đi đúng với tiến trình hình thành vạn vật)**

Concordat: **Thỏa/thân ước**

Concordia discors: **Nhất trí mà dị biệt; tương hợp mà dị đồng (các Phúc Âm Nhất Lãm vừa giống nhau mà cũng vừa khác nhau)**

Concordism: **Thuyết tương hợp**

Concourse: **xem *concursum***

Concrete: **Cụ thể**

Concubinage: **Lấy vợ lẽ, vợ bé; sống chung ngoài hôn nhân; tư hôn, tư tình**

Concupiscence: **Ham muốn; dục vọng, dâm dục**

triple c.: **ba loại dục vọng**

Concurrence: **Nhất trí, đồng tình; trùng hợp, tr.ngộ (về thời gian: hai ngày lễ)**

Concursum: **Hộ trợ; hội ngộ, tụ họp, đám đông; kỳ thi tuyển**

antecedent c.: **hộ trợ tiên bài, tiên trợ**

divine c.: **hộ trợ của TC, thiên trợ**

general c.: **hộ trợ chung**

physical c.: **hộ trợ thể lý**

***simultaneous c.:* hộ trợ đồng thời**

Condemn(-ation): Kết án, lên án; thải bỏ, loại bỏ

Condescension: Hạ cố, hạ mình

Condign: Thích đáng, phù hợp; xứng đáng; đúng lẽ, hợp lý

Condition: Thân phận; trạng thái; điều kiện

***resolatory c.:* đ. k. giải trừ**

***sine qua non:* không có không được, tiên quyết, thiết yếu**

***suspensive c.:* đ. k. đình chỉ**

Conditional: Với (bao hàm) điều kiện

***c. conferral:* ban (bí tích) với điều kiện (đk 845)**

***c. immortality:* thuyết bất tử với điều kiện (nếu chết lành)**

Conditionalism: Điều kiện chủ nghĩa

Conditioned *reflex*: Phản xạ có điều kiện

Condonation: Tha thứ (đk 1152), bỏ qua

Conduct: Dẫn dắt, điều khiển, chỉ đạo, quản lý; tư cách, tác phong, hạnh kiểm

Confabulate(-tion): Tán gẫu, bịa chuyện

Conference: Hội họp, h. thảo; hội nghị, h. đồng

***c. of bishops:* hội đồng GM (đk 447)**

***c. of major superiors:* hiệp hội các Bề trên cao cấp (đk 708)**

Conferral (*of grace, sacraments*): Trao ban (ân sủng, bí tích), trao tặng/phó

***free c.:* tự ý trao phó (đk 157)**

Confess: Thú nhận; thú tội, xưng tội; tuyên xưng

Confession: Việc xưng tội, phép giải tội; thú nhận

***auricular c.:* x. t. kín, trong tòa**

***extra-judicial c.:* thú nhận ngoại tụng**

general c.: x. t. chung; (phần đầu Lễ) thú tội chung

generic c.: x. t. đại loại

seal of c.: ấn tích giải tội (đk 983)

Confession of a Martyr: Bàn thờ nơi/trên mộ của một vị tử đạo

C. of St. Peter: Mộ Thánh Phêrô

Confession: Tuyên xưng đức tin; giáo/tôn phái, tín hội

Confessional: Tòa giải tội; thuộc giáo phái

c. formula: công thức tuyên xưng đức tin

c. state: nước có quốc giáo

c. theology: thần học tôn phái

Confessionalism: Tôn phái tính quá khích

Confessions of St. Augustine: Tác phẩm *Những lời trần tình* của thánh

Âugutinô

Confessor: Cha giải tội; tín hữu bị cầm tù vì đức tin; vị thánh không tử đạo

Confidence: Tín nhiệm/thác; điều tâm sự, chuyện kín

Confidential: Giữ kín, bí mật

Configure(-ration): Quy định hình dạng, cấu hình; làm cho nên giống; hình dạng/thể

Confirmation: Phép Thêm sức; xác nhận

C. name: tên thánh Thêm sức

Confiteor: Kinh Cáo mình

Conflict: Xung đột, đối đầu; mâu thuẫn

c. situation: tình trạng xung đột/mâu thuẫn

Conformist: Ng. tuân thủ (chịu theo Anh giáo)

Conformity: Đồng hình dạng, nên giống; phù/hòa hợp; thuận theo, tòng phục

Confraternity: **Phụng hội, đồng hội**

Confrère: **Bạn đồng nghiệp, đồng bạn, thân hữu**

Confront(-ation): **Đối đầu, đương đầu; đối chất; đối chiếu, so sánh**

critical confrontation: **đối chiếu phê bình**

Confucian(-ism): **Nhà Khổng học, nhà nho, Khổng giáo**

Confucius: **Đức Khổng tử**

Congeniality: **Đồng bản chất**

Congregation: **Hội đoàn, tu hội, dòng tu**

Congregation: **Thánh bộ (x. *discastry*)**

C. for Bishops: **bộ Giám mục**

C. for Catholic Education: **bộ giáo dục công giáo**

C. for Divine Worship: **bộ Phụng tự**

C. for Religious and Secular Institutes: **bộ dòng tu và tu hội tông đồ**

C. for the Causes of the Saints: **bộ phong thánh**

C. for the Clergy: **bộ giáo sĩ**

C. for the Doctrine of Faith: **bộ giáo lý đức tin**

C. for the Evangelization of Peoples: **bộ rao giảng Tin mừng (Truyền giáo)**

C. for the Oriental Churches: **bộ các Giáo hội đông phương**

C. for the Sacraments: **bộ quy cách cử hành Bí tích**

Congregation: **Hội nghị, phiên họp, công hội, c.nghị**

preparatory c.: **ph. h. trừ bị**

Congregation of the faithful: **Đoàn thể (cộng đoàn) các tín hữu**

Congregationalists: **Phái/ phong trào giáo đoàn (Tin lành)**

Congress: **Đại hội, hội nghị**

Eucharistic c.: **đ. h. Thánh Thể**

Congruism: **Thuyết tương hợp**

Conjugal: **Thuộc quan hệ vợ chồng**

c. fidelity: **chung thủy vợ chồng**

c. paranoia: **ghen bệnh hoạn**

Conjuring *up the dead*: **Gọi hồn ng. chết**

Connatural(-ity): **Đồng bản tính**

knowledge by c.: **hiểu biết do đồng cảm**

Consanguinity: **Huyết tộc, thân tộc, quan hệ máu mủ (đk 108)**

Conscience: **Ý thức**

collective c.: **ý th. tập thể**

moral c.: **ý th. luân lý**

reflective c.: **ý th. hồi cố, phản hồi**

self-c.: **tự giác, ý th. về mình**

Conscience: **Lương tâm**

bad c.: **l. t. áy náy**

doubtful c.: **l. t. hoài nghi**

correct c.: **l. t. ngay thẳng**

erroneous c.: **l. t. sai lầm, sai lệch**

good c.: **l. t. bình yên,**

lax c.: **l. t. phóng thứ, lơ lửng**

perplexed c.: **l. t. lưỡng lự, lúng túng**

scrupulous c.: **l. t. bối rối**

Conscience *money*: **Tiền cấm chỉ (Mt 27.6)**

Conscientious: **Tận tâm, chu đáo**

c. objector: **kháng viên lương tâm**

Conscientisation: **Gây ý thức, làm cho ý thức**

Consciousness: **Tỉnh táo; ý thức**

Consecrate: **Thánh hiến, tận hiến; phong chức, tấn phong; truyền phép**

Consecrated *life*: **Đời sống tận hiến**

Consecration: **Thánh hiến; phong chức; truyền phép**

c. form: **công thức truyền phép**

c. of a church: **cung hiến nhà thờ**

c. of a virgin: **hiến thánh một trinh nữ**

Consecration *Cross*: **Thập giá cung hiến (12 hình thập giá ghi lên tường nhà thờ được GM xúc dầu khi cử hành nghi thức cung hiến)**

Consecratory *prayer*: **Lời nguyện cung hiến, kinh truyền phép**

Consensus: **Đồng tâm nhất trí, đồng lòng**

Consent: **Bằng lòng, ưng thuận**

defect of c.: **thiếu ưng thuận**

matrimonial/marital c.: **ưng thuận kết hôn (đk 1095)**

Consequence: **Hậu/kết quả; tầm quan trọng, ảnh hưởng**

Consequentialism: **Học thuyết hệ quả, duy hậu quả (dựa theo hậu quả tốt xấu hành động mang lại để xác định hành động đó là tốt hay xấu về mặt luân lý)**

Conservation: **Giữ gìn, duy trì, bảo tồn, b.toàn**

Conservatism: **Chủ hướng bảo thủ, thái độ thủ cựu**

Consistence(-cy): **Thể đặc; kiên định; nhất quán, chặt chẽ, mạch lạc; tương ứng**

Consistory: **Mật Hội (hồng y: đk 353); hội nghị tôn giáo (kitô)**

ordinary/extraordinary c.: **mật hội: thông thường, bất thường**

Consolation: **An ủi**

c. with cause: **an ủi tự nhân do**

c. without cause: **an ủi vô nhân do (TC tác động)**

Conspiracy (-*ator*): Âm mưu, mưu phản

Conspire: Âm mưu; cùng góp phần: tổ chức, gây ra

Constance *council*: Công đồng Constance (n. 1414-1417)

Constancy: Kiên tâm/trì

Constantine: Constantinô († 337)

Constantinian: Thuộc về Constantinô

Constantinople: Constantinốp

councils of C.: các công đồng C. (n. 318; 553; 680)

Constitutive: Cấu tạo, yếu tố cấu tạo/thành

c. element: thành tố

Constitution: Cấu thành; kiến lập; thể chất/trạng

Constitution: Hiến pháp; hiến chương

apostolic c.: tông hiến

dogmatic c.: hiến chế tín lý

pastoral c.: hiến ch. mục vụ

religious c.: hiến pháp dòng tu

Consubstantial(-*ity*): Đồng bản tính/thể (trong TC Ba Ngôi)

Consubstantiation: Đồng bộ thực thể thuyết (học thuyết Luther cho rằng:

ĐK và thể chất bánh rượu cùng có mặt ở trong hình bánh và hình rượu

Thánh Thể)

Consuetudinary: Theo tục lệ, tập quán

Consult: Thỉnh vấn, tham khảo, hỏi ý kiến, hội ý; bàn thảo

Consultant: Cố vấn, tư vấn, tham vấn

Consultative: Có tính cách tham vấn

Consultor: Tư vấn; chuyên viên

Consummate: Hoàn thành, thành tựu trọn vẹn; tiêu thụ; thành thạo, tài

giỏi tuyệt đỉnh

***c. marriage:* hôn nhân hoàn hợp, hoàn phối**

Consummation: Hoàn tất; viên mãn

***c. of marriage:* hoàn hợp hôn phối**

Contemplate: Chiêm ngắm/ ngưỡng; chiêm niệm; suy tính, định tâm

Contemplation: Chiêm niệm, nguyện ngắm; trầm tư

***acquired c.:* chiêm niệm đặc thù**

***c. in action:* chiêm niệm trong hoạt động**

***infused c.:* ch. n. thiên phú**

***prayer of c.:* chiêm niệm/ nguyện**

Contemplative: Thuộc về chiêm niệm

***c. Institute:* Dòng ch. niệm**

***c. life:* đời (sống) ch. niệm**

Contemporary: Đương thời/ đại; hiện đại

Contempt: Coi thường, khinh rẻ; khinh bỉ

Contemptuous: Khinh thường; khinh bỉ

Contentious: Hộ sự, vụ tranh chấp

***c. trial:* tố tụng hộ sự (đk 1501tt)**

Contest(-ation): Tranh luận; tranh cãi; tranh giành; tranh chấp; phản kháng; đặt vấn đề, không thừa nhận

Context: Khung cảnh, bối cảnh; văn cảnh/mạch, ngữ cảnh; cảnh/tình huống

***c.-free language:* ngôn ngữ phi ngữ cảnh**

***c.-sensitive:* chú trọng ngữ cảnh**

Contextual *theology*: Thần học cảnh huống

Contextualize(-ation): Văn cảnh hóa; cảnh huống hóa

Contiguity: **Tiếp giáp**

Continence: **Tiết chế/dục; khiết tịnh**

periodic c.: **t. chế định kỳ**

Contingent(-cy): **Bất tất, ngẫu nhiên, đột xuất**

Continuum: **Liên thể (tập hợp các yếu tố đồng nhất)**

space-time c.: **liên thể không-thời gian, không gian bốn chiều (trong đó thời gian là chiều kích thứ tư)**

Contraception(-tive): **Ngừa thai, tránh/chống thụ thai**

Contract(-ion): **Kết ước; hợp đồng, khế ước**

bilateral/synallagmatic c.: **kết ước song phương**

c. debts/obligations: **mắc nợ/nhận nghĩa vụ**

c. marriage: **kết hôn**

Contracted *sin:* **Tội mắc vì nhiễm truyền (x. *original sin*)**

Contradiction: **Mâu thuẫn**

sign of c.: **dấu chỉ bị chống báng (Lc 2:34)**

Contrition: **Sám hối; ái hối (hối tội vì yêu Chúa, ăn năn tội cách trọn)**

imperfect c.=attrition: **hối tội vì sợ (vg. hỏa ngục; ăn năn tội cách thường/bất toàn)**

perfect c.: **ái hối, hối tội cách trọn/hoàn hảo**

Contritionism: **Thuyết ái hối (cần phải ăn năn cách trọn thì chịu phép giải tội mới nên)**

Controversial: **Tranh biện, tr.luận, bàn cãi; luận chiến, bút chiến**

c. theology: **thần học tranh biện**

Contumacy: **Bất kháng, khuyết tịch, không chịu ra tòa; cố chấp (đk 1347)**

Convalidation: **Hữu hiệu hóa (hôn phối)**

radical c.: **h. h. h. tận căn (đk 1161)**

simple c.: h. h. h. đơn thường (đk 1156)

Convenience, *argument of:* Lý do tùy nghi, lý chứng thông lệ, lẽ thường

Convent: **Tu viện (xưa); nữ tu viện**

Conventicle *Act (Anh Quốc, n. 1664):* Đạo luật cấm hội họp tôn giáo

Convention: **Quy/công ước, hiệp định; hội nghị; ước/tục lệ**

Conventual *Mass:* **Thánh Lễ cộng đoàn đan viện (giữ phụng vụ chung)**

Conventuals: **Nhánh Dòng Phanxicô (có tài sản chung)**

Convergence *criterion:* **Tiêu chuẩn đồng quy**

Conversi: **Đan trợ sĩ**

Conversion: **Trở lại, hoán/hồi cải, quy chính**

Conversion: **Hoán vị, hoán chuyển; cải biến, chuyển biến, thay đổi**

accidental c.: **chuyển biến phụ thể**

substantial c.: **ch. biến bản thể, biến thể**

theory of c.: **ch. biến thuyết**

Convert: **Ng. trở lại**

Convict: **Kết án/tội; ng. bị kết án, phạm nhân**

Conviction: **Việc kết án; xác/kiên tín**

Convince: **Thuyết phục, cho thấy, làm cho nhận ra**

Convoke(-*cation*): **Triệu tập**

Cooperation: **Cộng/hợp tác**

Co-opt: **Bầu vào, thu nhận, kết nạp**

Coordinate(-*tion*): **Phối hợp; kết hợp**

Cope: **Áo choàng (không có tay)**

Copernican: **Liên quan đến Copernic († 1543)**

c. revolution: **cách mạng thiên văn (với học thuyết nhật tâm của Copernic); thay đổi tận gốc**

Coprolalia: **Chứng nói tục**

Copt(-ic): **Cốp, GH Cốp (Ai cập)**

Copula: **Hệ từ**

Co-redemptrix: **ĐM hiệp công cứu chuộc**

Co-religionist: **Đồng đạo hữu**

Coresponsability: **Đồng trách nhiệm**

Corinthians: **Tín hữu Cô-rin-tô, 1Cr, 2Cr**

Cornette: **Mũ nữ tu (một loại khăn quàng đầu, xưa)**

Corollary: **Hệ luận, hệ quả; kết luận tất yếu**

Corona: **Hào quang, quầng sáng; vòng tóc (trên đầu đan sĩ, xưa); tràng mân côi Phanxicô**

Coronation: **Lễ gia miện**

Corporal: **Thẻ lý, thuộc về thể xác; khăn thánh**

c. works of mercy: **tràng việc thiện: «thương xác bầy mối»**

Corpus Christi: **Lễ Mình Máu Thánh Chúa Kitô**

Corpus Christianum: **Xã hội kitô (gồm cả GH và quốc gia)**

Corpus Hermeticum: **Văn bộ Hermeticô (huyền bí: tk 1-4)**

Corpus Juris Canonici: **Bộ Giáo luật**

Correct: **Chỉnh, chính xác; đứng đắn; hiệu chỉnh; trừng trị**

Correlation: **Tương quan, t.liên**

Correspondence: **Tương xứng, tương hợp, phù h.**

Corrupt(-ion): **Thối nát, đồi bại, hư hỏng; hủ hóa; làm hư hỏng; hối lộ, mua chuộc**

corrupted nature: **bản chất đồi bại**

Corruptible: **Có thể hư thối, h.nát; có thể hủ hóa, dễ bị mua chuộc**

Cosmic: **Thuộc về vũ trụ**

c. Christ: ĐK vũ trụ (nguyên lý và cùng đích của vũ trụ)

Cosmocrator: Chúa tể cần khôn

Cosmogenesis: Hình thành vũ trụ

Cosmogony: Sáng thế luận, vũ trụ khai nguyên luận

Cosmography: Vũ trụ học

Cosmological argument: Lý chứng vũ trụ luận

Cosmology: Vũ trụ quan, v.tr.luận

Cosmos: Vũ trụ

Cotta: Áo các phép, áo giúp lễ

Council: Công đồng; hội đồng, hội nghị

ecumenical c.: c. đ. chung, c. đ. hoàn vũ (đk 337)

particular c.: c. đ. địa phương, c. đ. vùng

plenary c.: c. đ. miền (lãnh vực của một Hội đồng GM: đk 439)

provincial c.: c. đ. tỉnh

Counsel: Bàn hỏi, khuyên/chỉ bảo

evangelical c.: lời khuyên Phúc Âm

c. of perfection: lời khuyên hoàn hảo (khó nghèo, khiết tịnh, vâng lời)

Counseling: (Lời, quá trình) chỉ dẫn

Countercritical: Phản phê bình, phê bình phản hồi

Counter-Reformation: Phản cải cách, cải cách công giáo

Court: Tòa án, phiên tòa; cung điện; triều đình

Covenant: Giao ước, khế ước; minh ước

c. theology: thần học giao ước

matrimonial c.: kh. ư. hôn nhân

Covenantal nomism: Thuyết duy luật giao ước, chế độ luật giáo ước

Co-veneration: Song bộ sùng bái thuyết (lạc giáo Nestôriô: vừa tôn kính con

người ĐK vừa thờ kính Ngôi Hai - thiên tính - ở trong Ngài; phủ nhận thực tại ngôi hiệp)

Covetousness: Ha muốn, thèm thuồng, tham lam

***carnal c.:* thèm muốn xác thịt**

Cowardice: Nhát gan, nhút nhát; hèn nhát

Cowl: Mũ trùm đầu (của tu sĩ)

Create: Tạo thành, sáng tạo, dựng nên

***c. a Cardinal:* nâng lên chức (tấn phong) Hồng y**

Creation: Sáng tạo, dựng nên, tạo thành

***ab aeterno:* từ đời đời**

***a (ex) nihilo (from nothing):* từ hư vô, từ không không**

***continuous c.:* sáng tạo liên tục**

Creationism: Thuyết sáng tạo (có hai nghĩa: 1. TC *trực tiếp* sáng tạo vạn vật, không qua quá trình tiến hóa; 2. TC *trực tiếp* tạo dựng linh hồn con người)

Creator: Đấng tạo hóa

Creatureliness: Thụ tạo tính

Crèche: Máng ăn/cỏ; hang đá Giáng sinh; nhà giữ trẻ

Credence: Niềm tin, tín ngưỡng; tin tưởng, tin nhận (tin là đúng là thật)

Credence/*credenza*: Tiểu án, bàn đồ lễ

Credendum: Giáo lý phải tin

Credentials: Ủy nhiệm thư; chứng minh thư

Credibility: Tính cách đáng tin, khả tín tính

Credit: Niềm tin, uy tín; công trạng; tín dụng; tín nhiệm, tin tưởng, tin là đúng

Credo: Kinh Tin kính, công thức tuyên tín; tín khoản

Credo quia absurdum: "Tôi tin vì là phi lý" (= siêu lý, vượt lên trên lý trí:

Tertullianô † 220)

Credo ut intelligam: "Tôi tin để mà hiểu" (thánh Anselmô, † 1109)

Credulity: Tính cả tin, nhẹ dạ

Creed: Công thức tuyên tín, kinh Tin kính; tín ngưỡng; tín khoản

Creeping *to the Cross*: Nghi thức sùng kính Thánh Giá (thứ 6 Tuần Thánh)

Cremate(-ion): Hỏa táng, h.thiêu (đk 1176 §3)

Crematory: Lò hỏa thiêu

Crib: Máng ăn (x. *crèche*)

Crime: Tội ác

impediment of c.: ngăn trở (hôn phối) do tội ác (vì đã giết hoặc mưu giết bạn đời của mình hay của người mình muốn kết hôn, đk 1090)

Criminology: Tội phạm học

Crisis: Khủng hoảng

c. theology, (dialectical): thần học biện chứng

Criterion(-ria): Tiêu chuẩn/ chí, chuẩn tắc

c. group: nhóm chuẩn

Critic: Nhà phê bình; người kiểm duyệt; kẻ chỉ trích, kẻ chê bai

Critical: Phê bình; chỉ trích; khẩn cấp, nguy kịch, trầm trọng

c. apparatus: Phần chú thích đối chiếu (cuối trang với những ghi chú về các dị bản của một bản văn)

c. confrontation: đối chiếu phê bình

c. transcendence: chiều kích siêu việt của công tác phê bình

Criticism: Bình phẩm, phê bình; chỉ trích

biblical c.: phương thức nghiên cứu Kinh Thánh

form c.: phê bình văn thể

historical c.: ph. b. lịch sử

literary c.: ph. b. văn học

redaction c.: ph. b. biên tập

textual c.: ph. b. văn bản

tradition(-al) c.: phê bình truyền thống

Critique: Văn phẩm phê bình

C. of Pure Reason: Ph. bình lý trí thuần túy (tác phẩm của *Em. Kant*)

Crosier: Gậy GM

Cross: Thập tự, th.giá; huy chương; thử thách, khổ đau, hoạn nạn, v.v.

papal c.: th. g. giáo hoàng

pectoral c.: th. g. đeo ngực

processional c.: th. g. rước kiệu (dẫn đoàn rước)

Cross-cultural: Xuyên văn hóa

Cross-reference: Bản hướng dẫn tham khảo

Crown: Vương miện, triều thiên; vương quyền; vòng hoa, vòng lá, v.v.;

đỉnh, ngọn; đỉnh đầu, chóp mũ

c .of thorns: vòng gai

c. prince: thái tử

episcopal c.: mũ GM (Đông phương)

franciscan c.: tràng mân côi Phanxicô

Crucial: Cốt/chủ yếu, chủ chốt

Crucifix: Tượng/ảnh Thánh Giá (có hình Chúa)

Crucifixion: Đóng đinh vào thập giá; khổ hình th. giá

Cruciform: Hình chữ thập

Crucifragium: Đánh đập ống chân

Cruel(-ty): Độc ác, tàn bạo

Cruet: Bình rượu nước (dùng trong Thánh Lễ)

Crusade: Thập tự chinh

Crusaders: Đạo quân Thánh Giá, nghĩa binh

***eucharistic c.:* nghĩa binh Thánh Thể**

Crutched *Friars*: Tu sĩ đeo Thánh Giá

Crux: Điểm chủ chốt, phần chính yếu, trọng tâm

Crux interpretum: Đoạn Kinh Thánh khó giải thích

Crypt: Tầng hầm nhà thờ, nhà thờ ngầm, nhà nguyện tầng hầm

Cryptic: Bí mật, bí ẩn; khó hiểu, ẩn ý

Cryptogram: Bản viết bằng mật mã/ước, mật ký thư

Cryptography: Lối viết bằng mật ước, mật ký

Cryptology: Ẩn ngữ học

Cubit: Xích, thước

Culminate: Đạt đến tột đỉnh;

***c. in:* kết cục đi đến chỗ...**

Culpable(*-bilty*): Có tội; đáng tội; tội trạng

***c. complex:* mặc cảm tội lỗi**

Culprit: Thủ phạm

Cult: Phụng tự, ph.thờ; tôn kính; sùng bái, ngưỡng mộ, hình thức đam mê quái dị

***c. of the body:* thái độ tôn ngưỡng thân thể**

Cultic: Liên quan đến thờ kính, phụng tự

Cultivate: Canh tác; trau dồi, tu dưỡng

Cultivated: Có học thức

Culturalism: Thuyết duy văn hóa

Culture: Văn hóa

physical c.: thể dục

Cum grano salis: Nhẹ nhàng, từ tốn, dè dặt, thận trọng

Cuneiform: Hình nêm/góc (chữ)

Cunnilingus: Kích dục bằng miệng lưỡi

Cup: Chén

c. of communion: chén thông hiệp

c. of consolation: ch. ủi an

c. of salvation: ch. cứu độ

c. of the Lord: ch. của Chúa

c. of wrath: ch. thịnh nộ

Cur Deus homo: "Tại sao TC làm người" (Tác phẩm của thánh Anselmô)

Curate: Cha phó/phụ tá

Curator: Quản đốc bảo tàng; người trợ quản (quản lý tài sản thay cho một vị thành niên, một người điên, v.v...)

Curia: Cơ sở trung ương, trụ sở chính

Diocesan c.: phủ giáo phận

Roman c.: giáo triều Roma (đk 360)

Curialism: Chủ nghĩa giáo triều, nã trạng giáo triều độc quyền

Curriculum vitae: Lý lịch

Cursillo (de Cristianidad): Phong trào Cursillo

Cursing: Nguyên rủa, chúc dữ; tai họa, tai ương

c. Psalms: Thánh vịnh trị ác (Tv 7, 35, 69, 109, 137; x. *imprecatory Psalms*)

Cursive: Bản viết thảo, chữ thảo

Custody: Quyền coi sóc/trông nom; bắt giữ, tạm giam

Custom: Tục/thông lệ (đk 23), tập/phong tục, thói quen

c. contra jus (contrary to law): thông lệ trái luật

***c. praeter jus (apart from law):* thông lệ ngoại luật**

Customary: **Theo tục lệ; sách tục lệ**

Custos: **Tu sĩ đặc ủy (Dòng Phanxicô)**

C.v.: **X. *curriculum vitae***

Cybernetics: **Điều khiển học**

Cycle: **Chu kỳ**

Cynic(-al): **Khuyến nho; hoài nghi, yếm thế; bất chấp đạo lý, vô liêm sỉ**

Cynic(-ism): **Thuyết khuyến nho; thái độ yếm thế/vô sỉ**

Cynomorph: **Có dạng chó**

Cyrillic: **Chữ cái Cirillô, Kirin**

Cytology: **Tế bào học**

Czar: **Hoàng đế Nga**

D

D: Nguồn/trường phái **Đệ nhị luật**

Daemon: Thần sáng tạo, hóa công, con tạo (thần thoại Hy Lạp), thần hạng thứ; thần bảo trợ; quỷ dữ, ác thần (x. *demon*)

Daily bread: Lương thực (của ăn) hằng ngày

Dalai Lama: Đạt lai Lạt ma

Dalmatic: Áo lễ phó tế

Dame: Bà (quý bà)

Damnation: Đọa đầy hỏa ngục, đọa hình, án trầm luân; nguyên rửa

Damned, the: Đọa nhân, ng. bị đọa hình, xuống hỏa ngục; ng. bị nguyên rửa, chúc dữ

Damocles, sword of: Thanh gươm của Đamôcles: gươm kề cổ, nguy hiểm đang đe dọa

Dance of Death, The: Bức tranh «Vũ khúc thần chết» (trình bày cảnh thần chết

nhảy múa với một số người và dẫn họ đi đến mồ...)

Daniel: Đa-ni-en, Đn

Darbyites: Phái J.N.Darby (1800-1882: một giáo phái Tin lành quá khích)

Dark: Tối tăm, đen ngòm; xấu xa; u muội, ngu dốt

d. ages: thời đại tăm tối (tk 6-11)

d. continent: lục địa da đen (Châu Phi)

d. night of the senses: đêm tối giác quan

d. night of the soul: đêm tối tâm hồn

Darkness: Bóng tối

prince of d.: đầu mục tối tăm/hắc ám, Satan

Darwinism: Thuyết tiến hóa của Darwin

Data: Cứ/dữ liệu, dữ kiện

Datary, apostolic: Biên niên phòng; tiểu chương ấn tông tòa

Date: Ngày tháng, niên hiệu

Dated: Cũ kỹ, lỗi thời

Dative: Tặng cách

Daughter: Con gái, nữ tử

d.-in-law: con dâu

d. of Sion: con gái/thiếu nữ Sion

Daughters of Charity: Nữ tử Bác ái

David: Đa-vít

Day: Ngày

d. Hours: nhật tụng

d. of atonement (Yom Kippur): ngày đền tội

d. of indiction: ngày đầu năm phụng vụ (Đông phương: 1 thánh 9)

d. of the Lord: Chúa nhật

Daysman: Ng làm công nhật

DD (Doctor of Divinity): Tiến sĩ thần học

Deacon(-ship): Phó tế (chức)

permanent d.: ph. t. vĩnh viễn

transitional d.: phó tế chuyển tiếp (đang tiến đến chức LM)

Deaconess: Nữ trợ tế/phó tế

Dead (*die*): Chết

d. language: tử ngữ

d. letter: quy tắc/luật khoản chết (không còn hiệu lực); bức thư chết (tại bưu điện vì không có người nhận và cũng chẳng có địa chỉ người gửi)

d. to onself: chết đối với chính mình

d. to the world: chết đối với thế gian

Dead Sea Scrolls: Các cuộn sách Biển Chết

Deadly Sins: Bảy mối tội đầu

Dean: LM quản hạt, niên trưởng, tổng LM; chủ nhiệm khoa, khoa trưởng

Deanery: Hạt (đk 555)

Death: Sự chết, thần chết

second d.: chết lần thứ hai, chết đời đời

Death of God Theology: Thần học "TC chết" (tạm dựa trên giả thiết TC không có để khai triển các chủ đề thần học)

De auxiliis: (Tranh luận về ơn (TC) hộ trợ

Deborah: Đơ-bô-ra

Deca-: Thập, mười

Decade: Thập kỷ, thiên niên; chục mười kinh

Decalogue: Mười điều răn, thập giới

Decapolis: Miền Thập Tỉnh

Decease(-d): Từ trần, cái chết; ng. quá cố, mới qua đời

Deceit: Giả dối, lừa đảo

Deceitful: Dối trá, lừa đảo

Decency: Đoan trang, tề chỉnh, tao nhã, lịch sự

Deci-: Phần mười (*decilitre, decimetre, decibel...*)

Decision: Giải quyết, phán quyết, quyết định

man of d.: ng. kiên quyết

Valley of d.: Cánh đồng phán xét ("*Josaphat*": Ge 3,2)

Declaration: Tuyên bố; tuyên cáo/ngôn

Declension: Biến cách (các từ, như trong tiếng Latinh chẳng hạn)

Decline: Từ chối; giảm/sa sút, suy tàn/sụp; đổ dốc; thoái trào; biến cách

Decollation of St. John: Lễ Thánh Gioan Tẩy Giả bị trảm quyết (29-8)

De condigno: Đúng/phải lẽ, hợp lý, thích/xứng đáng

De congruo: Hợp phép/tình, thích/xứng hợp

Deconstructionism: Học thuyết giải cấu, giải thể cơ cấu

Decoration: Huân/huy chương; trang hoàng

Christmas d.(s): trang hoàng Giáng Sinh

pontifical, papal d.: huy chương Tòa Thánh

Decorum: Lễ nghi, nghi thức, phong cách giao tế, phép lịch sự

Decree: Sắc luật, sắc lệnh, nghị định

Decretalist: Chuyên viên giáo luật

Decretals: Giáo lệnh tập; bộ giáo lệnh

false d.: giáo lệnh giả

Decretist: Chuyên viên (về bộ) giáo luật Gratianô

Decretum Gratiani: Bộ giáo luật Gratianô (tk 12)

Dedicate: Cung hiến, hiến dâng, cống hiến; đề tặng

Dedication: Cung hiến (nhà thờ)

Deduce: Suy luận, suy diễn, diễn dịch

Deduction: Diễn dịch, suy diễn; khấu trừ

Deductive: Có tính cách suy diễn

d. logic: lôgic suy diễn

d. method: phương pháp suy diễn

Deed: Hành động/vì; kỳ công /tích, thành tích; chứng thư; khế ước

De-eschatologize: Giải khử cánh chung tính (thay đổi cách hiểu về các thực tại cánh chung)

d.(-ed) theology: thần học phi cánh chung

De facto: Cứ thực, cứ sự, trên thực tế

Defamatory: Có ý bôi nhọ, vu khống

Defame(-ation): Bôi nhọ (thanh danh), vu khống, phỉ báng, nói xấu

Default: Khiếm diện, khuyết tịch, vắng mặt tại tòa; thiếu/vỡ nợ; bỏ cuộc; bất lực, thiếu thốn

Defeatism: Thái độ/tinh thần chủ bại

Defect: Thiếu sót; khuyết điểm; khuyết tật

d. of form: thiếu thể thức

irregularity of d.: bất hợp luật vì khuyết tật

Defection: Đào ngũ; bỏ dòng; bỏ đạo, bội giáo

Defender: Ng.: bảo vệ, biện hộ, bào chữa

d. of the bond: bảo hệ viên (đk 1432)

d. of the faith: ng. bảo vệ đức tin

De fide: Thuộc: đức tin, tín khoản

Defile(-ment): Làm ô uế

Definite: Xác định, chắc chắn; minh bạch, rõ ràng

d. article: mạo từ hạn định

Definition: Định nghĩa; xác/ minh định

dogmatic d.: định tín, minh định tín lý

Definitive: Cuối cùng, dứt khoát, chung quyết

Definitors: Cố vấn tối cao (trong một vài dòng tu)

Deflower: Phá (làm mất) trinh

Defrocking: Hoàn tục; bỏ áo tu sĩ/thầy tu

Defunct: Quá cố

Degradation: Giáng chức, truất quyền; suy biến, thoái hóa

Degrees: Mức, độ, bậc, cấp

songs/Psalms of d.: ca khúc lên đền (Tv 120-134)

De-historize: Giải hóa sử tính, phi sử hóa (nhất là trong trường hợp Kinh Thánh để ứng dụng các biến cố, sự kiện... vào hiện tại)

Dehumanize(-se): Phi nhân hóa, làm mất nhân tính

Deify(-ication): Thần hóa

Deign: Dủ lòng, đoái nhìn, chiếu cố

Deipara: Mẹ Thiên Chúa

Deisis: Kinh (phụng vụ Byzantiô); tranh vẽ ĐK với ĐM và thánh Gioan Tẩy giả

Deism: Hữu thần thuyết; tự nhiên thần giáo

Deity: Thần tính; Thượng Đế

De jure: Cứ luật, theo luật pháp

Delator: Ng.: tố giác, cáo giác; mách lẻo; báo cáo

Delectation: Khoái cảm; khoái trá, thú vị

venereal d.: kh. cảm nhục dục, dâm cảm

Delegate: Thụ/thừa uỷ, đặc uỷ viên; uỷ thác, giao phó

apostolic d.: khâm sứ Tòa thánh

episcopal d.: đại diện GM

d. power: quyền thừa uỷ

Delegation: Uỷ quyền/ nhiệm; phái đoàn

general d.: uỷ q. tổng quát

Deliberate: Cân nhắc, suy nghĩ chính chắn, thảo luận kỹ lưỡng; cố tình, cố ý, chủ tâm

Deliberation: Suy tính, bàn định, thảo luận, nghị quyết

Deliberative: Có tính cách biểu quyết

Delict: Tội phạm

Delinquency: Phạm pháp

Deliver: Giải/cứu thoát, giải cứu, phóng thích; trình bày; cấp phát; giao/đưa hàng (-hóa)

Deliverance: giải cứu/thoát, phóng thích; cấp phát; tuyên bố; tuyên án

Delphic: Lời sấm Đelphi; bí hiểm, khó hiểu

Deluge: Đại hồng thủy

Delusion: Ảo tưởng, ảo ảnh, ảo giác; chứng hoang tưởng, hoang loạn tâm

d. of grandeur: hoang tưởng tự đại

d. of persecution: hoang t. bị truy hại

Demagogue(-ism): Ng./chính sách mị dân

Demi-: Một nửa, á, bán

Demigod: Á thần

Demiurge: Hóa công, tiểu thần, con tạo

Demo-: Dân

Democracy: Dân chủ

Demography: Nhân khẩu học, dân số học

Demolish: Phá hủy, đánh đổ

Demon: Quỷ, ác thần; ng.: xấu xa, hung ác

Demoniac(-al): Quỷ ám; điên cuồng

d. possession: bị quỷ ám

Demonism: Sùng bái quỷ thần

Demonology: Quỷ học

Demonstrate(-ation): Minh chứng; biểu lộ; biểu tình; trưng bày

Demonstrative: Hay thổ lộ; có luận chứng

d. pronoun: đại từ chỉ định

d. theology: thần học thực chứng

Demoralize(-ation): Phá hoại đạo đức, làm đồi phong bại tục; lũng đoạn tinh thần, gây nản lòng

Demote: Giáng cấp; cho xuống lớp

Demotic: Thông dụng, bình dân; dạng bình dân của ngôn ngữ Ai cập thời xưa

Demystify(-ication): Triệt khử huyền bí tính; làm cho hết vẻ bí nhiệm

Demythologize(-ation): Giải trừ huyền thoại tính, gột bỏ màu sắc h. thoại

Denarius: Đồng (tiền) đênariô

Denegation: Phủ nhận

Denial: Từ chối; phủ nhận

d. of justice: không chịu xét xử; không xét xử cho công bằng

Denomination: Giáo phái; danh xưng

Denounce: Lên án, tố cáo, vạch mặt

Denunciation: Hành động tố cáo

false d.: cáo gian

Denzinger: Tuyển tập, cẩm nang tín liệu (*Enchiridion Symbolorum* do H.J.

Denzinger xuất bản n. 1854 và tiếp tục tái bản cho đến nay, trích dẫn các tài liệu trọng yếu nhất về giáo lý đức tin của GH Công Giáo: **D**= xuất bản trước n. 1963; **DS**= xuất bản sau n. 1963)

Deo gratias: Tạ ơn Chúa

Deontology: Nghĩa vụ học, đạo nghĩa học

Departed: Ng. quá cố

Departure: Ra đi, khởi hành, rời khỏi, rời bỏ

d. from the Institute: ra khỏi Dòng (đk 686)

Dependence: Lệ thuộc, phụ thuộc, tùy thuộc

Deplore: Thương/luyến tiếc, nuôi tiếc; hối tiếc, ân hận

Deponent: Nhân chứng, ng. cung khai; dạng trung gian (*động từ*: thể thụ động với nghĩa chủ động)

Depose(-ition): Phế truất, hạ bệ; cung khai

deposing power: quyền phế truất

Deposit: Kho tàng, tồn khoản; tiền gửi, t. đặt cọc, t. ký quỹ; trầm tích

d. of faith: kho tàng đức tin, tín bảo khố (1Tm 6,20)

Deprecatory form: Công thức cầu nguyện

Depression: Chán nản, nhụt chí, suy sút tinh thần, trầm cảm, tr. uất; vùng áp thấp

Deprivation: Tước đoạt; tước quyền (đk 1336)

d. of civil rights: tước quyền công dân

d. of office: cách chức (đk 416)

De Profundis: "Từ vực sâu" (Tv 130)

Depht Psychology: Tâm lý chiều sâu

Deputation: Ủy quyền; đại biểu, đại diện; phái đoàn

Derogation: Xúc phạm; vi phạm; làm mất tư cách, hạ thể giá; bãi bỏ, sửa đổi (đk 20)

Dervish: Tu sĩ đêvít (Hồi giáo)

dancing d.: đêvít múa quay tít (để xuất thần)

Desacralization: Phi thánh thiêng hóa

Descent: Đi xuống, thả dốc; nghiêng/hạ xuống; buông thả (sa đọa); nguồn gốc, dòng dõi

d. of Christ into hell: ĐK xuống ngục

d. of the Holy Spirit: Thánh Linh hiện xuống

Desecration: Giải hóa thánh thiêng, giải thánh

Desert: Sa mạc, nơi hoang vắng

Fathers of the d.: tu phụ sa mạc

Deserted spouse: Ng. phối ngẫu (chồng/vợ) bị bỏ rơi

Deserve: Xứng đáng, có công

De(i)sinhibition: Giải trừ ức chế

Design: Đồ án, bản thiết kế; đề cương; ý định

argument from d.: lý chứng chủ ý (đọc thấy trong trật tự vận hành của vạn vật: một cách minh chứng TC hiện hữu)

Desire: Thèm muốn, khát vọng, nguyện/ước vọng

D. of all nations: Đấng muôn dân mong đợi

Desolate: Tàn phá, gây cảnh điêu tàn, hoang vắng; làm cho phiền muộn, sầu khổ

Desolation: Phiền muộn, sầu khổ thiêng liêng; cô đơn, cô liêu; hoang tàn

Despair: Thất/tuyệt vọng

Desperate: Tuyệt vọng; dữ dội; liều lĩnh, liều mạng

Despise: Khinh miệt/thường

Despotism: Chuyên chế/quyền

Destiny: Vận mạng, số mệnh, thiên mệnh

Destruction: Phá hủy, tiêu diệt

Desuetude: Lỗi/quá thời, phế hủ, hết thích dụng

Detachment: Tách rời; dứt bỏ, dừng dừng, thờ ơ; siêu thoát; biệt/phân đội

Determinants: Yếu tố quyết định, xác định

d. of morality: (ba) yếu tố xác định luân lý tính (của hành động: đối tượng, mục đích và hoàn cảnh)

Determination: Xác định; quyết định; quyết tâm

Determinism: Thuyết tất định

causal d.: tất đ. nhân quả

Detraction: Gièm pha, nói hành, nói xấu

Deus-ex-machina: Kết cục thần tình, giải pháp thần diệu (làm như cứ bấm máy là TC đến giải quyết hết mọi sự)

Deutero-: Thứ, đệ nhị, thứ hai

Deuterocanonical: Thuộc thứ quy điển; thứ quy

Deuteronomic History: Lịch sử đệ nhị luật (các sách KT từ Đnl đến 2V)

Deuteronomy: Đệ nhị luật, thứ luật, Đnl

Deuteronomist: Truyền thống/tác giả đệ nhị luật

Deutero-pauline: Thứ-Phaolô (các thư)

Development: Phát/khai triển; tiến triển, tiến phát

d. of doctrine: khai triển giáo lý

Deviationism: Cách hành sự lệch lạc/trệch đường lối (=nói về đảng viên các chính đảng)

left/right d.: lệch lạc tả/hữu khuynh

Devil: Quỷ, ác/tà thần

d.'s advocate: kháng biện viên án phong thánh; kháng viên phe quỷ

d.-dodger: giáo sĩ, nhà thuyết giáo

Devilment, devilry(-try): Trò tinh quái/ngịch; ảo thuật, ma thuật; liều mạng; hung ác, hiểm độc

Devolve(-lution): Ủy quyền, ủy thác; chuyển giao, trao phó; phân quyền

Devote: Dâng hiến; dành để, dùng để

Devoted thing: Đồ thần tru (Gs 6,17-19)

Devotee: Ng. mộ đạo, sốt sắng; nhiệt tình, hâm mộ

Devotio Moderna: Lối sùng mộ tân thời (tk 14)

Devotion: Lòng sùng đạo, sùng kính, sốt sắng

devotions: các hình thức đạo đức (không phụng vụ)

Devout: Thành kính, nhiệt tình; mộ đạo

DG (Dei gratia): Nhờ ơn Chúa

Dharma: Phật pháp, luật, chân lý

Dharmachakra: Pháp luân

Dhyana: Thiền na, thiền định

Di-: Hai lần... (tiền tố)

Dia-: Chia tách, phân tích; xuyên qua (tiền tố)

Diabolic(-al): Thuộc quỷ; như quỷ

d. possession: quỷ ám

Diabolism: Ma/yêu thuật; tin vào/sùng bái quỷ ma

Diachronic(-al): Tính lịch đại (các diễn biến ngôn ngữ học tính theo thời gian);
dị đại, dị thời

Diaconate: Chức phó tế

Diaconia: Việc phục vụ, tác vụ phục dịch

Diacritic(-al): Dấu phụ; để phân biệt, để đánh dấu

Diaeresis, dieresis: Dấu tách âm, dấu phân đôi

Diagnosis(-ostic): Chẩn đoán

Diagram: Biểu đồ

Diakrisis: Nhận định; phân định

Dialect: Tiếng địa phương, phương ngữ, thổ ngữ

Dialectic(-al): Biện chứng

d. materialism: duy vật biện chứng

d. method: phương pháp b. chứng

d. theology: thần học b. ch.

Dialectics: Phương pháp biện chứng

Dialogue: Đối thoại

Diarchy: Tình trạng lưỡng chính thể, hai chính phủ

Diaspora: (*xưa=*) Do thái kiều (sống tản mác ở nước ngoài); (*nay=*) sống tản mác, tha phương, tình trạng phát tán

Diatessaron: Sách Diatessaron (của *Tatianus*, khoảng năm 160: bản phối hợp bốn Phúc Âm), Phúc Âm phối hòa

Diatribes: Bài văn đả kích, đàm luận

- Dicastery:** Cơ quan, bộ (giáo triều Rôma; x. *congregation*)
- Dichotomism:** Nhị phân thuyết
- Dichotomy:** Phân đôi, nhị phân pháp
- Dicta probantia:** Lời làm bằng, chứng ngôn (có sức làm chứng)
- Dictate:** Mệnh lệnh; bức chế, cưỡng chế; đọc chính tả
- Dictatus Papae:** Sắc lệnh Giáo Hoàng (của Đức Grêgôriô VII, n. 1075)
- Dictum:** Lời; quả quyết, phát biểu; án quyết; châm ngôn
- Didache:** Giáo huấn; sách Đidakhê (tk 1)
- Didachist:** Tác giả của Đidakhê
- Didascalia Apostolorum:** Giáo lý các tông đồ (sách: tk 3)
- Didrachma:** Đồng (hào đôi) đơ-rắc-ma
- Dies Irae:** Bài hát "Ngày phần nộ"
- Diet:** Nghị viện
- Differentiation:** Phân hóa; biệt hóa
- Differential Psychology:** Tâm lý học đối chiếu
- Diffidence:** Thiếu tự tin, rụt rè
- Diffraction:** Nhiễu xạ (hiện tượng các tia sáng chuyển hướng)
- Digamy:** Kết hôn lần thứ hai, tái hôn (nam: tục huyền; nữ: tái giá)
- Digest:** Tiêu hóa; đồng hóa; hấp thụ; bản tóm, lược tập; tập san
- Digeste, The:** Bộ luật Giustinianô (do hoàng đế khảo lược và ban hành, tk 6)
- Dignitary:** Chức sắc; ng. có quyền cao chức trọng
- Dignity:** Phẩm giá; phẩm tước, tước vị; thể thống; phẩm chất
- Dikirion:** Chân nến hai nhánh
- Diktat:** Điều bức chế, cưỡng chế, mệnh lệnh
- Dilemma:** Song đề/luận; thế: đôi ngã, lưỡng nan
cornuted d.: s. l. lưỡng đầu
- Dilettante(-ti):** Kẻ làm nghệ thuật theo lối tài tử, không chuyên sâu
- Diligent(-ce):** Siêng năng, cần mẫn, cần cù
- Dimension:** Chiều kích; tầm cỡ, phạm vi

Dimissorials: Thơ giới thiệu, thơ ủy nhiệm, chứng thư (đk 1015)

Dimorphism: Lưỡng hình tính

Diocesan: Thuộc giáo phận

d. administrator: giám quản giáo phận (đk 421)

d. clergy: giáo sĩ triều

d. curia: phủ giáo phận (đk 469), giáo phủ

d. right: thuộc luật giáo phận (tu hội)

d. synod: công nghị giáo phận (đk 460)

Diocese: Giáo phận, địa phận (đk 369)

suburbicarian d.: giáo ph. phụ cận (ngoại ô) Rôma

Diophysite: Ng. theo lưỡng tính thuyết (ĐK có 2 tính)

Diphthong: Nguyên âm đôi

Diptych: Tranh bộ đôi (có hai bảng với bản lề nối chung)

Direct: Trực tiếp; trực hệ; thẳng thắn; chỉ/hướng dẫn

Direction: Chỉ huy, cai quản; hướng dẫn; lối ngả, chiều hướng, đường/phương hướng

d. of conscience/spiritual d.: linh hướng

Directive: Chỉ thị

Director: Giám đốc, ng. chỉ huy

spiritual d.: vị linh hướng

Dirge: Giờ kinh cầu hồn (cầu cho các tín hữu đã qua đời); ai ca

Diriment: Vô hiệu hóa, triệt hủy

Disbelieve: Không tin, không tin nhận; không tin tưởng

Discalced: Đi chân đất

Discern: Nhận định, phân định, nhận ra, thấu suốt

Discernment of spirits: Nhận định thần loại

Discharge: (*luật*) Phóng thích, trả tự do

Disciple: Môn đồ/đệ, đồ đệ, học trò

Discipleship: Cường vị môn đệ

Disciplina Arcani: Quy luật bí thuật

Discipline: Kỷ luật, môn học, bộ môn; roi hành xác; chính thể Calvin; rèn luyện; đưa vào khuôn phép; sửa phạt; hành xác
taking the d.: "đánh tội" (tự hành xác)

Discord: Bất hòa; nghịch âm, xung khắc âm thanh
apple of d.: mầm bất hòa, cớ cãi cọ
note of d.: dấu bất hòa

Discourse: Bài diễn thuyết, diễn từ/văn; thiên khảo luận; ngôn từ

Discreet: Thận trọng, dè dặt, kín đáo; khôn ngoan

Discrepancy: Tương phản, xung khắc, bất đồng; không nhất quán, bất nhất

Discrete: Riêng biệt, riêng rẽ; rời rạc

Discretion: Nhận định; tự do quyết định; thận trọng, khôn ngoan, tế nhị, khéo xử

age of d.: tuổi khôn, t. biết phán đoán (đk 891)

Discriminate(-tion): Phân biệt (nhận ra những nét khác biệt); phân tách; tách biệt, phân biệt (chia rẽ), kỳ thị

Discursive(-sory): Phân tán, tản mác, rời rạc, thiếu mạch lạc

Disenchant: Vỡ mộng, tỉnh mộng; tỉnh ngộ, thức tỉnh

Disfellowship: Lánh/tránh xa; loại đi/ra

Disfrock: Bỏ áo đời tu, hoàn tục

Disgrace: Thất sủng; ghét bỏ, ruồng rẫy; làm ô nhục

Disgust: Gớm ghét, kinh tởm

Dishonest(-y): Bất lương, bất chính, gian dối; gian lận

Disinherit: Tước quyền thừa kế

Disinter(-ment): Khai quật

Disjunctive: Phân biệt; tách rời ra

d. conjunction: liên từ phân liệt

Dismiss(-al): Sa thải, thải hồi; cách chức; từ giả; giải tán; gạt bỏ; phóng thích; miễn tố

d. from clerical state: khai trừ khỏi hàng giáo sĩ (đk 1394)

d. from a Religious Institute: trục xuất khỏi tu hội hoặc dòng tu (đk 694)

decree of d.: nghị định trực xuất

Disobedient: Không vâng lời, bất phục tùng, bất tuân

Disparity: Chênh lệch, sai biệt, bất bình đẳng; bất đồng cảnh

d. of cult/worship: khác đạo (đk 1086); bất đồng tín ngưỡng

Dispassionate: Bình thản, lạnh lùng; vô tư, không thiên vị, khách qua

Dispensation: Phân phối, cấp phát; ra sắc lệnh; mệnh trời (TC an bài); chế độ tôn giáo; miễn chuẩn (đk 85)

d. from a vow: giải lời khấn

d. from the canonical form: miễn chuẩn thể thức giáo luật

Dispenser: Ng.: cấp phát, trao ban (vg. bí tích)

Disposition: Sắp xếp, bố trí, chuẩn bị; xử lý, thanh toán; khuynh hướng, thiên hướng; tính khí, tâm tính; sẵn lòng; dàn quân

Disprove(-oof): Phản chứng, bác bỏ

Dispute(-ation): Tranh luận, thảo luận, bàn cãi; tranh tụng, kiện cáo

Disqualify: Làm cho bất lực, không có đủ tư cách; tuyên bố không đủ tư cách; tước quyền

Disquisition: Khảo sát; khảo cứu, dày công nghiên cứu

Dissent: Bất đồng: quan điểm, ý kiến

Dissenter: Ng. bất đồng ý kiến; biệt giáo (không theo quốc giáo, như ở Anh quốc chẳng hạn)

Dissertation: Luận án; luận văn; nghị luận, bàn luận

Dissident(-ence): Bất đồng ý kiến; không theo quốc giáo; ly khai

Dissimulation: Che giấu, ch. đây; lẩn tránh; giả dối

Dissipation: Tiêu tán; phân tán; phung phí; xao lãng; cuộc sống phóng đãng

Dissociation: Phân ly

Dissolve(-lution): Hòa tan; giải tán; giải thể; tháo gỡ

d. of the bond: tháo gỡ: dây hôn phối (đk 1141), hôn hệ

Dissolubility: Có thể: tháo gỡ, giải thể được; khả giải tán/thể tính (=kgtt)

intrinsic d.: kgtt nội tại

extrinsic/outer d.: kgtt ngoại tại

Distich: Câu đối; bài thơ hai câu

Distinct: Riêng biệt; minh bạch, rõ rệt; khác biệt

Distinction: Phân biệt; khác biệt, đặc nét; ưu tú, tiếng tăm; huân chương

Distintive: Đặc thù, đ. trưng

Distraction: Đãng trí, xao lãng; gián đoạn; giải trí, tiêu khiển; rối trí, loạn trí, điên cuồng

Distress: Đau khổ; đau đớn, buồn phiền, sầu não; khốn quẫn; nguy khốn, nguy cấp; kiệt sức

Distributive: Phân bố, p.phối

d. justice: công lý phân phối

d. pronoun: đại từ phân biệt

Ditheism: Thuyết nhị thần

Diurnal: Ban ngày; một ngày trọn

(24 giờ); các giờ kinh ban ngày

Diversity: Khác biệt, đa dạng, nhiều vẻ

d. within unity: khác biệt trong hiệp nhất

Dives: Ng. nhà giàu, phú ông (Lc 16:19t)

Divination: Thuật bói toán

Divine: Thần linh, thuộc về TC hoặc thiên tính; hoàn toàn, tuyệt diệu

d. Comedy/Divina Commedia: *Hài kịch tuyệt diệu* (tác phẩm của Dante †1321)

d. economy: kế hoạch cứu độ

d. law: thần luật

d. liturgy: phụng vụ Thánh lễ (Byzantiô)

d. milieu: cảnh giới thần linh (Teilhard de Chardin)

d. office: Nhật tụng

d. praises: Kinh Chúng tụng TC" (đọc tiếp sau buổi chầu Minh Thánh)

d. relations: quan hệ nội giới TC Ba Ngôi

d. right: thần quyền

D. Spirit: Thần Linh TC

D. Word: Ngôi Lời

Divine: Tiên đoán; giáo sĩ, nhà thần học

Divinity: Thiên tính, thần tính; thần học

doctor of d. (DD): tiến sĩ thần học

The D.: Thiên Chúa

Divinize(-ation): Thần hóa; thần thánh hóa

Division: Phân ly; phân chia; chia rẽ; phân loại, sắp loại

Divisive: Gây chia rẽ

Divorce: Ly hôn, ly dị (đk 1141); tách ra, tách rời

d. from bed and board: ly thân

Divorcee: Ng. ly dị (vợ/ chồng)

DNA: Acid ADN

Docetism: Phù dạng, ảo thân thuyết (Kitô học)

Docta ignorantia: "Sự vô tri thông thái" (tác phẩm của Nicola thành Cusa, n.

1440: về mâu nhiệm TC mà nhà bác học biết là mình không biết được gì)

Doctor: Tiến sĩ; bác sĩ; chữa trị; làm giả, làm gian

d. of the Church: tiến sĩ Giáo hội

d. of the law: luật sĩ

woman d.: nữ bác sĩ

Doctoral: Liên quan đến học vị tiến sĩ

Doctorate: Học vị tiến sĩ

Doctrinaire(-arian, -arism): Giáo điều, lý luận cố chấp

Doctrinal: Thuộc: giáo lý, học thuyết

d. censure: phẩm bình giáo thuyết; phẩm định/định mức giáo thuyết

d. decision: phán quyết về giáo lý

d. freedom: quyền tự do giải thích giáo lý

Doctrine: Giáo lý; học/giáo thuyết

Document: Văn kiện; chứng thư; tài liệu, tư liệu

Documentary: Có chứng liệu, có tài liệu, để tham khảo

d. process: tố tụng có chứng liệu

d. theory: giả thuyết có chứng liệu

Documentation: Sưu tầm tài liệu; tư liệu

Dogma: Giáo điều; tín điều

d. of faith: tín điều

Dogmatic: Thuộc tín lý; võ đoán

d. fact: tín kiện, sự kiện tín lý

d. relativism: tín lý tương đối thuyết

d. theology: thần học tín lý

d. tolerance: dung nhẫn về mặt giáo lý

Dogmatics: Tín lý học

Dogmatism: Chủ nghĩa (não trạng) giáo điều, võ đoán

Dogmatize: Giáo điều hóa, khẳng định võ đoán, quyết đoán

Do-gooder: Tên khoác lác, ng. thừa thiện chí mà thiếu thực tế («vẽ voi thì phải tìm voi»)

Dolors, Seven: Bảy sự thương khó ĐM

Dolo(u)r: Đau buồn/thương

Dolus: Gian ý, man trá

Dom: Cha, Thầy (danh tước các đan sĩ của một số dòng như Biển Đức, Chartreux, v.v.)

DOM (=Deo Optimo Maximo): Kính dâng Thiên Chúa chí thiện chí đại

Domestic: Thuộc gia đình, gia thuộc; gia nhân, gia bộc

d. church: GH tại gia (gia đình kitô)

d. prelate: giám chức nội vụ

Domicile: Nhà ở, nơi cư trú, cư/trú sở

quasi-d.: bán cư sở (đk 100)

Domination: Thống trị; ưu thế

Dominations: Quản thần

Dominic: Đa minh

Dominical: Thuộc về Chúa hoặc Chúa nhật

Dominicans: Tu sĩ Dòng Đa minh

Dominion: Quyền cai trị; quyền chiếm hữu; quyền sở hữu, chủ quyền; lãnh thổ,

thuộc địa

Dominions: x. *Dominations*

Dominus vobiscum: "Chúa ở cùng anh chị em"

Donation: Tặng biếu; tặng vật/phẩm, quà biếu

d. of Constantine: Di chiếu của Constantinô (văn kiện nguy [tk 8-9] ghi về những phẩm vật và đặc quyền mà hoàng đế tặng nhượng cho GM Rôma)

Donatism: Phái ly khai Đônátô (Bắc Phi, tk 4-8)

Donor: Ng. tặng biếu

Doomsday: Ngày tận thế (ngày: sụp đổ, hủy diệt, phán xét)

Doorkeeper: Thầy giữ cửa

Dormition of the BVM: ĐM yên giấc ngàn thu

Do(r)ssal: Màn hậu cảnh (treo phía sau bàn thờ)

Dossier: Hồ sơ

Douai(Douay/Doway) Bible: Kinh Thánh (công giáo dịch ra tiếng Anh tại

Douai, Bỉ; TÚ: n. 1582; CÚ: n. 1609)

Double: Đôi, hai, kép; nước đôi; (*xuta*) phụng vụ lễ trọng

d. consecration: truyền phép kép (bánh và rượu)

d. effect: song hiệu

d. monastery: tu viện đôi (nam-nữ)

d. personality: nhân cách nhị phân/hóa

d. procession: song nhiệm xuy (Thánh Thần bởi Ngôi Cha và Ngôi Con mà ra)

Doublet: Bộ/nhóm đôi; từ sinh đôi

Doubt: Hoài nghi; nghi ngờ, ngờ vực

d. of fact: hoài nghi về sự kiện (đk 14)

d. of law: hoài nghi về pháp luật

Doubting Thomas: Ng. đa nghi (như Tôma tông đồ)

Dove: Chim bồ câu (biểu trưng cho Thánh Thần)

Eucharistic d.: nhà tạm hình bồ câu

Doxology: Vinh tụng ca, câu kinh tán tụng

Doyen: Niên trưởng; trưởng đoàn (ngoại giao)

- Drachma:** Đồng hào đơ-rắc-ma, đồng hào một
- Drama:** vở kịch; nghệ thuật sân khấu; chuyện bi thảm; bi/thảm kịch
- Dramatis personae:** Nhân vật /diễn viên vở kịch
- Dramatize:** Soạn thành kịch; kịch hóa; bi thảm hóa, quan trọng hóa
- Dread:** Lo ngại, e sợ, kinh hãi (vì trách nhiệm)
- Dream:** Giấc mơ/mộng; mơ tưởng/mộng; mơ ước
- Dress:** Y phục; áo dài; lễ phục; trang phục; vỏ ngoài
- Drink offering:** Rượu/dầu cúng (Xh 29:40-41)
- Drug:** Dược phẩm, thuốc men; ma túy
- Druid:** Đạo sĩ Celta
- Drunk(-eness):** Say rượu; nghiện rượu
- Dry Mass:** "Lễ khô" (lễ vắn: nghi thức ngắn, không có Lễ quy)
- Dualism(-ist, -istic):** Nhị nguyên luận; lưỡng vị phái (lạc giáo cho rằng ĐK có hai ngôi vị)
- Duality:** Nhị nguyên tính; nhị tính
- Dubious:** Mơ hồ, mập mờ; đáng ngờ; lưỡng lự
- Due:** Đến kỳ/hạn; hợp lệ, thích đáng, theo đúng
- d. process:* thủ tục phải theo
- Duel:** Quyết đấu, đấu tay đôi, cuộc đọ sức
- Dukha:** Khổ
- Dulia:** Tôn kính các Thánh
- Duplex:** Kép, đôi; nhà hai căn hộ; (*xưa*) phụng vụ lễ trọng
- Duplication:** Làm hai Lễ một ngày
- Duplicity:** Giả dối, một dạ hai lòng
- Duration:** Kỳ gian, thời kỳ, khoảng thời gian
- Duty:** Bồn phận, nhiệm vụ; chức vụ
- Dwell:** Ở, cư ngụ; dừng lại; nhấn mạnh
- Dying:** Hấp hối; chết dần
- Dynamic:** Năng động, sinh động, đầy nghị lực

Dynamics: Động lực học; lực độ (nhạc)

Dynamism: Thuyết động lực; sức/tính năng động

Dynasty: Triều đại, vương triều

Dyophysitism: Nhị tính thuyết (ĐK có hai bản tính)

Dyotheletes: Nhị ý thuyết (ĐK có hai ý chí)

Dyslexia: Chứng loạn đọc

E

E: Nguồn/trường phái Elôhít

Early *Catholicism*: Công giáo sơ khai (như đọc thấy trong các thư mục vụ, Giacôbê hoặc sách Công vụ Tông đồ)

Earnest: Đứng đắn, nghiêm chỉnh; tha thiết

Earth: Đất; trần gian, cõi thế

Earthling: Con người, ng. phàm

Earthly: Thuộc quả đất

no e. reason: không có lấy một lý do nào

no e. use: hoàn toàn vô ích

Easter: Lễ Phục sinh

e. communion/duty: rước Lễ mùa PS

e. duty: bốn phận xưng tội (hằng năm) và rước lễ trong mùa PS

e. triduum: tam nhật thánh/ vượt qua

e. vigil: canh thức vượt qua

e. water: nước thánh (làm phép trong đêm canh thức PS)

Eastern: Thuộc: phía đông, đông phương

e. churches: các Giáo hội Đông phương

e. rites: các lễ điển Đ. ph.

e. schism: ly khai Đông Tây (n. 1054)

Eastertide: Mùa Phục Sinh

Eastward *position:* Thế đông hướng (thói quen làm Lễ quay mặt về phía đông)

Ebed Yahweh: Tôi tớ Giavê

Ebionites: Phái duy bản, Êbion (Do thái-kitô giữ luật Môsê và phủ nhận thiên tính ĐK)

Ebriety: Say rượu; say sữa

Ecce Homo: Đây là Người"; ảnh tượng Đ. Giêsu đội vòng gai; nhan đề cuốn sách viết về Đ. Giêsu (của *J. Seeley* n. 1865, phủ nhận thiên tính của Ngài)

Eccentric: Lập dị, kỳ quặc, lập dị; thế lệch tâm

Ecclesia: Hội thánh, Giáo hội

E. credens: GH tin nhận

E. discens: GH thụ huấn

E. docens: GH chủ huấn

E. semper reformanda: GH phải được cải tiến không ngừng

Ecclesial: Thuộc: Hội thánh, GH

Ecclesiarch: Ng. giữ nhà thờ

Ecclesiast: Tác giả sách Giảng viên

Ecclesiastes: Sách Giảng viên, Gv

Ecclesiastic: Giáo sĩ (kitô)

Ecclesiastical: **Thuộc: GH, hàng giáo sĩ**

e. Law: **luật GH**

e. penalties/censures: **các hình phạt trong GH**

e. Province: **giáo tỉnh**

e. Region: **giáo miền**

Ecclesiasticus: **Huân ca, Hc**

Ecclesiasticism: **Thái độ hoặc não trạng cực nệ thể chế (trong GH)**

Ecclesiocentric: **Quy GH (lấy GH làm trung tâm)**

Ecclesiologic(-al): **Thuộc giáo hội học**

Ecclesiology: **Giáo hội học**

eucharistic e.: **GH học thánh thể**

universal e.: **GH học phổ quát**

Echolalia: **Chứng lặp lời (lặp lại lời cuối cùng của ng. đối đàm)**

Eclectic: **Chiết trung**

Eclecticism: **Phương pháp/ học thuyết chiết trung (tuyển thu những điểm hay từ nhiều xuất xứ để làm thành một học thuyết mới)**

Eclipse: **Thiên thực, nhật/ nguyệt thực; che khuất; làm lu mờ**

Ecliptic: **Hoàng đạo**

Eclogue: **Eclôgơ (một loại thơ); bài hát đối**

Ecology: **Sinh thái học**

Economic: **Kinh tế, có lời, sinh lời; liên quan đến kế hoạch cứu độ**

Economical: **Tiết kiệm; kinh tế**

Economics: **Kinh tế học; nền kinh tế**

Economist: **Nhà kinh tế học**

Economy: **Phương pháp tiết kiệm; nền kinh tế; hệ thống kinh tế**

e. class: **hạng du lịch (máy bay)**

e. drive: **biện pháp hạn chế ngân sách**

Economy: **Hoạt động cứu độ của TC trong thế giới; (Chính thống=) một số chuẩn miễn đặc biệt (đối với luật chung trong các GH Chính thống)**

e. of grace: **chế độ ân sủng (khác với chế độ Luật pháp)**

e. of Salvation: **kế hoạch cứu độ, nhiệm cục**

principle of e.: **nguyên tắc nhiệm cục**

Ecosystem: **Hệ sinh thái**

Ecstasy(-atic): **Xuất thần, nhập định; trạng thái: mê ly, ngây ngất, say sưa; cực kỳ hạnh phúc**

Ecthesis: **Công thức đức tin, tín biểu (do hoàng đế Heraclitus công bố n. 638)**

Ecumenical: **Thuộc đại kết; quốc tế, toàn cầu**

e. council: **công đồng: chung, hoàn vũ (đk 338)**

e. movement: **phong trào đại kết**

e. Patriarch: **Thượng phụ Constantinốp**

e. theology: **thần học đại kết**

Ecumenicity: **Tính: đại kết, phổ quát, hoàn vũ (vg. của một công đồng chung)**

Ecumenism: **Phong trào hoặc chủ hướng đại kết**

Eden: **Địa đàng**

Edict: **Chỉ dụ, sắc lệnh**

Edify(-ication): **Xây dựng, nêu gương sáng/tốt, khuyến thiện, cảm hóa**

Edit: **Biên soạn, chuẩn bị ấn bản, biên tập, chủ biên; xếp nối công trình điện ảnh (băng hình: xinê, vidêô...)**

Editio typica: **Ấn bản chuẩn; ấn bản mẫu**

Edition: **Đợt/hình thức: xuất bản, phát hành; số lượng ấn bản**

Editor: **Ng. xuất bản, chủ bút; biên tập viên**

Editorial: **Thuộc: công tác xuất bản, chủ bút; bài xã luận**

Edmundites: **Tu sĩ Dòng thánh Edmundô (SSE, n. 1843)**

Educate: **Giáo dục, dạy dỗ, rèn luyện**

Educational: **Thuộc/có giá trị: giáo dục, sư phạm**

Educator: **Nhà giáo dục, thầy dạy**

Educe: **Rút ra; bày ra, tỏ ra**

Educi: **Phát xuất**

Eduction: **X. *educē***

Efface(-ment): **Xóa, xóa bỏ**

e. oneself: **ấn dấu chính mình**

Effect: **Hiệu quả; kết quả; hiệu lực; tác động; tác dụng**

b Hữu hiệu, công hiệu; thực sự, hiện thực; có: hiệu lực, giá trị, sức tác động mạnh; số quân thực ngạch

e. history: **lịch sử thực hiệu**

Effectiveness: **Hữu hiệu tính; hiện thực tính; sức tác động**

Effectual: **Công hiệu (biện pháp phòng ngừa, sửa phạt); có: hiệu lực, giá trị (pháp lý)**

Effectuate: **Thực hiện, tiến hành**

Effeminate: **Nhu nhược, ẻo lả, ủy mị (dáng như phụ nữ)**

Effete: **Kiệt sức, suy yếu; vô hiệu, bất lực**

Efficacious(*ness, -cacy*): **Hiệu quả; hiệu nghiệm, công hiệu; có hiệu lực**

e. grace: **ơn hữu hiệu**

Efficiency: **Năng lực, khả năng chuyên môn; hiệu năng; năng suất, hiệu suất; hữu hiệu tính**

Effigy: **Hình tạc, hình nổi, tượng; hình nộm**

Effluvium(*-ia*): **Hơi bốc, khí xông; mùi hôi; dòng từ**

Effort: **Nỗ lực, cố gắng**

Effrontery: **Trơ tráo, xác láo, vô liêm sỉ, mặt dày mày dạn**

Effulgent: **Sáng chói, rạng ngời, rực rỡ; hớn hờ**

Effuse(*-ion*): **Tuôn ra, trào ra, tỏa; bộc lộ, thổ lộ**

Egalitarian: **Ng. theo chủ nghĩa bình quân**

Egalitarianism: **Chủ nghĩa bình quân**

Ego: **Bản ngã, cái tôi**

Egocentric: **Quy ngã**

Egocentrism: **Thuyết/tính/ khuynh hướng quy ngã (cho mình là trung tâm)**

Egoism: **Tính ích kỷ; chủ nghĩa vị kỷ**

Egoist(*-ical*): **Vị kỷ, ích kỷ**

Egomania: **Tật: độc tôn/đề cao cái tôi, quy kỷ**

Egotism(*-ist, -istic, -istical*): Chủ nghĩa (tính, ng.) duy kỷ, (ta là nhất, là trên hết); tính tự cao tự đại

Egotize: Tự: tôn, đề cao (coi mình là trên hết, là tất cả)

Ego *trip*: Cuộc mừng cái tôi (chỉ ích kỷ lo cho sướng thân mình)

Egregious: (*xấu*) Đại bọm, đệ nhất trong thiên hạ, ma giáo: xuất chúng, có tiếng

Egypt(*-ian*): Ai cập

Egyptologist: Nhà Ai cập học (khảo cứu cổ học Ai cập)

Eidetic: (*tâm*) Hư giác; (*triết*) thấu niệm (thấu đạt bản chất sự vật)

e. imagery: hình ảnh hư giác

Eidolon: Bóng ma; hiện hình; hình ảnh; thần tượng

Eirenicon: Yêu chuộng/cổ vũ hòa bình, chủ hòa

Eisegesis: Chú giải diễn cách (thêm ý của mình vào)

Ejaculate: Phóng ra, phun ra; thốt ra, kêu lên; phóng tinh

Ejaculation: Lời thốt ra; lời nguyện ngán; phóng tinh

Ejaculatory *prayer*: Lời nguyện ngán (một câu)

El (*Elohim*): Thiên Chúa

Elaborate: Soạn thảo, trình bày chi tiết; xây dựng; chế biến; tỉ mỉ, kỹ lưỡng, công phu

Elate(*-ion*): Phấn khởi, khích lệ, làm cho: hứng thú, hăng hái, hoan hỉ, hãnh diện

Elder: Đàn anh/chị; kỳ mục; trưởng lão (giới chức GH Trưởng lão)

El Dorado: Xứ Eldôradô, nơi không tưởng

Elect: Tuyển chọn, bầu cử; quyết định

the e.: những ng. được (Chúa) chọn (được cứu rỗi), tuyển nhân

Election: Sự lựa chọn; cuộc bầu cử (đk 164)

Elective: Do chọn lọc, thuộc bầu cử; có quyền bầu; tùy ý, nhậm ý, nhiệm ý

e. affinity: mối liên kết sâu sắc

Electrify: Chuyển/nhiễm điện; điện khí hóa; kích động, làm giật nảy

Electronic: Điện tử

e. brain: óc điện tử, máy vi tính

e. church: GH điện tử (qua TV và phát thanh)

e. mail: điện thư

Electronics: Điện tử học

Electrotherapy: Khoa chữa trị bằng điện, liệu pháp điện

Eleemosynary: Thuộc về của dâng cúng làm phước

e. Office: sở từ thiện (trong Vaticanô)

Elegiac: Bi thương, sầu thảm

Elegy: Khúc bi thương, ai ca, ai khúc

Element: Nguyên tố; yếu tố; thành phần; môi trường sống

e. of comparison: yếu tố so sánh

eucharistic e.(s) : lễ phẩm thánh thể (bánh và rượu)

the four e.: bốn nguyên tố (x. *elemental*)

Elemental: Thuộc (4) nguyên tố thiên nhiên (=đất, nước, khí và lửa);

nguyên chất; cơ bản; chủ yếu

Elementarism: Thuyết yếu tố

Elementary: **Cơ bản; sơ bộ, sơ cấp, sơ đẳng**

e. school: **trường tiểu học (sơ cấp)**

e. particle: **hạt cơ bản**

Elenchus(-i): **Biện bác, b.luận (bằng logic); luận chứng ngụ biện**

Socratic e.: **phương pháp hỏi gợi ý (của Sôcrát)**

Elevate: **Nâng lên; đưa lên cao**

e. to the supernatural order: **nâng lên bình diện siêu nhiên**

Elevation: **Nâng lên, nhắc l., cất cao lên; độ cao; tính cao nhã**

e. of the Host: **dâng Mình thánh (lên)**

e. to the altars: **phong thánh (nâng lên hàng được tôn kính trên bàn thờ)**

Elf(-ves): **Thần/tiên nhỏ; yêu tinh; trẻ tinh quái**

Elicit: **Tra hỏi, vặn hỏi, phanh phui, đưa ra ánh sáng; làm sáng tỏ, tìm hiểu lý do hoặc nguyên nhân**

Elide, *elision*: **Nuốt/lướt âm (bỏ một âm khi đọc một chữ)**

Eligible: **Có thể được chọn, c.t.đ.bầu; đủ tư cách**

Elijah: **Ê-li-a**

El(i)jon: **Thiên Chúa tối cao**

Eliminate(-ion, -ory): **Loại (bỏ, trừ) ra; trừ khử; tẩy sạch**

Elisha: **Ê-li-sa**

Elite: **Tinh hoa, t.túy, ưu tú**

Elitism: **Chủ nghĩa tinh hoa, ưu tú chủ hướng**

missionary e.: **chủ hướng ưu tú (trong công tác) truyền giáo**

Elixir: **Thuốc tiên; thuốc rượu**

e. of life: **th. trường sinh**

Elizabethan: **Liên quan đến bà Ê-li-sa-bét**

Elkesaites: **Phái lạc giáo Elkesai (Dothái-kitô, tk 2)**

Ellipse: **Elip, hình: bầu dục, trái xoan**

Ellipsis: **Phương pháp: tỉnh lược, lược văn/từ**

Elocution: **Phát ngôn, diễn đọc**

Elohim: **Thiên Chúa; chư thần**

Elohist: **Êlôhít (tên gọi nguồn *E* của Ngũ thư)**

Elope: **Tẩu hôn, tẩu bôn cầu phối (trốn đi để kết hôn)**

Eloquence: **Tài hùng biện, điệu hùng hồn**

Elucidate: **Làm sáng tỏ, giải thích, minh giải**

Elusive, *elusory*: **Lảng tránh, thối thác, đánh trống lảng, khéo tránh né; khó nắm, khó bắt được**

Elysium: **Thiên đường/thai, bông lai, đào nguyên**

Emanate: **Tỏa lan, bốc lên; bắt nguồn, phát nguyên/xuất; phát sinh; sinh xuất**

Emanation: **Sinh xuất (từ bản tính TC: ngộ giáo)**

Emanationism: **Thuyết sinh xuất**

Emancipate: **Giải phóng, phóng thích**

Emancipationist: **Ng. chủ trương chế độ phóng nô (bênh vực việc giải phóng nô lệ)**

Emasculate(-ation): **Thiến; làm nhu nhược, mềm yếu (mất hết nam tính); làm suy yếu; làm mất hiệu lực**

Embalm: **Tẩm ướp; bảo lưu hoài niệm**

Embargo: **Cấm vận; cấm lưu hành; tịch thu, sung công; ngăn cấm**

Embarrass: **Làm vướng víu; làm: ngượng ngịu, lúng túng, khó nghĩ; gây khó khăn**

Embassy: **Đại sứ quán; sứ vụ; phái bộ, phái đoàn**

Embellish: **Làm đẹp, tô điểm; trang hoàng; tô vẽ, thêm dệt, thêm thắt (thêm mắm thêm muối)**

Ember days: (xưa) **Ngày bốn mùa (tuần chay ba ngày: thứ 4,6,7 sau 13-xii, sau Chúa nhật 1 mùa chay, sau Hiện xuống và sau 14-ix)**

Embezzle: **Biến thủ, lạm tiêu**

Embitter: **Làm cho đắng; làm cho: bức tức, chua chát, cay đắng/cú**

Emblem: **Biểu hiệu; biểu tượng**

Embodiment: **Hiện thân, tiêu biểu; biểu hiện; sáp cấu**

Embolism: **Kinh khẩn xin (đọc sau kinh Lạy Cha trong Thánh Lễ)**

Embrace: **Ôm, ôm hôn; ôm ấp; tin nhận, chọn lấy; nắm lấy; bao gồm/hàm**

Embranchment: **Phân nhánh, rẽ ra**

Embryo: **Bào thai, phôi (thai), còn trứng nước; mầm mống**

Embryotomy: **Giết: thai trong dạ con, dạ phôi**

Embryogenesis: **Khởi sinh phôi thai**

Embryology: **Khoa phôi thai, phôi học**

Embryonic: **Thuộc phôi thai, trong: gian đoạn phôi thai, thời kỳ manh nha**

Embryotomy: **Thủ thuật cắt thai (đã chết)**

Emend(-ate): **Sửa, chữa (văn bản), tu chính**

Emendatory: **Thuộc công tác sửa chữa**

Emerge: **Nổi lên, nhô lên, lộ dạng; xuất hiện; đổ ra; nảy sinh**

Emergency: **Tình trạng: khẩn cấp, nguy kịch**

e. ward: **phòng cấp cứu**

Emergent: **Nhô lên, lộ ra**

e. nations: **những nước đang trên đường phát triển**

e. probability: **xác suất lộ dần**

Emeritus (*professor*): **Giáo sư danh dự (đã về hưu)**

Emigrant: **Ng. di trú, di dân**

Emigrate: **Di trú; đổi chỗ cư trú**

Eminence: **Ngài, Đức (danh tước hồng y); ưu tú, xuất chúng, siêu đẳng; mô đất**

e. grise: **mưu sĩ; quân sư ẩn diện**

way of e.: **phương thức siêu/ trác việt hóa (một trong những phương cách chứng minh TC hiện hữu)**

Eminent: **Trác việt/tuyệt, siêu quần, xuất sắc, nổi bật; nổi tiếng**

Emir: **Tiểu vương (Hồi giáo)**

Emissary: **Phái viên, sứ thần**

Emission: **Phát ra, tỏa ra; xuất tinh; phát hành; phát thanh**

e. theory: **thuyết phát xạ**

Emmanuel: **"TC ở cùng chúng ta" (Mt 1:23), Danh xưng của Đấng Thiên Sai (Is 7:14)**

Emolument: **Lương (bổng), tiền công, món thù lao**

Emotion: **Cảm xúc/động, xúc động, cảm kích**

Emotionalism: **Tính đa cảm, dễ cảm, thói ủy mị**

Emotive: **Thuộc về cảm/xúc động; dễ xúc cảm, nhạy cảm**

Empale *or* impale: **Đâm xuyên/thủng (với cọc nhọn); xâu vào thanh xiên**

Empathy: **Tha cảm, đồng cảm, thấu cảm**

Emperor: **Hoàng đế**

Emphasis: **Nhấn mạnh, nêu bật; nhấn giọng**

Emphatic: **Có thái độ: cương quyết, dứt khoát, rõ ràng; cường điệu**

Empire: **Đế quốc; quyền lực, thế lực**

Holy Roman E.: **"Thánh Đế Quốc Rôma" (từ thời Charle-magne, n. 800, cho đến n. 1806)**

Empiric: **Thuộc: kinh nghiệm, thực nghiệm**

Empirical *theology*: **Thần học kinh nghiệm**

Empiricism: **Chủ nghĩa: kinh nghiệm, duy nghiệm**

Empirio-criticism: **Chủ nghĩa phê bình kinh nghiệm**

Empirio-monism: **Chủ thuyết nhất nguyên kinh nghiệm**

Empoison: **Bỏ thuốc độc; đầu độc; làm hư thối; gây oán thù**

Emporium: **Trung tâm buôn bán, chợ, cửa hàng lớn**

Empower: **Làm cho có: quyền lực, sức năng; trao quyền hành, quyền lực hóa**

Empress: **Hoàng hậu, nữ hoàng**

Emptiness: **Trống rỗng/không**

Empty: **Trống, rỗng, không; đổ, trút, làm cho ra trống rỗng**

e.-handed: **tay không**

e.-headed: **đầu óc rỗng tuếch, dốt nát**

Empyreal(-*ean*): **Thuộc thiên cung/giới, vòm trời**

Emulate(-*ation*): **Thi đua, đua tranh; cạnh tranh; cố bắt chước**

Emulous: **Uả: tranh đua, cạnh tranh; noi gương; nuôi cao vọng**

Enable: **Làm cho có: khả năng, năng quyền, điều kiện; trao: quyền hành, thẩm quyền**

Enact: **Trình diễn, giữ vai (diễn viên); thông qua, ban hành**

Enaction(-*tment*): **Việc ban hành; đạo luật**

Enamour(-*or*): **Làm cho: phải lòng, yêu thích, mê say**

Enarxis: **Nhập nghi (phụng vụ Byzantinô: phần trước ca nhập lễ)**

En bloc: **Toàn bộ, toàn thể; đại để; cùng nhau**

Encaenia: **Lễ cung hiến (đền thờ)**

Encephalic: **Thuộc: óc, não**

Encephalography: **Thuật chụp não**

Encephalotomy: **Thủ thuật giải phẫu não**

Enchain: **Xích, buộc lại, kiềm chế; cầm chân, giữ lại; liên kết, gắn chặt**

Enchant: **Bỏ bùa mê; quyến rũ, làm say đắm; làm thích thú**

Encharm: **Quyến rũ, làm: say mê, đắm đuối**

Enchiridion: **Tuyển tập, cẩm nang**

e. asceticum: **tuyển tập tu đức giáo phụ (do M.J. Rouet de Journal và Dutilleul, S.J. biên soạn và xuất bản)**

e. patristicum: **tuyển tập giáo phụ (do M.J. Rouet de Journal, S.J. biên soạn và xuất bản n. 1946...)**

e. Symbolorum: **tuyển tập tín liệu (văn kiện căn bản về giáo lý đức tin của GH: x. Denzinger)**

Enclave: **Lãnh thổ: nội địa, tấc địa (nằm trong một phần đất khác)**

Enclitic: **Từ tiếp hợp, yếu tố ghép sau, vĩ tố/từ**

Enclose: **Rào quanh, bao vây; giam nhốt; bao kín; đính/gửi kèm**

Enclosure: **Khu đất rào kín; hàng rào vây quanh; tài liệu gửi kèm; nội vi; nội cấm (x. cloister)**

papal e.: **nội vi giáo hoàng**

Encode: **Mã hóa, ghi thành mật mã**

Encolpion: **Ảnh đeo ngực (hình trái xoan của các GM Đông phương)**

Encomium: **Lời khen ngợi, tán tụng**

Encounter: **Gặp gỡ; chạm trán**

Encourage: **Khuyến khích, khích lệ, cổ vũ; ủng hộ**

Encratism: **Phái Encratista (chế dục)**

Encyclic(-al): **Thông điệp**

Encyclop(a)edia: **Bách khoa: thư, từ điển**

Encyclop(a)edist: **Nhà bách khoa**

End: **Cuối/tận cùng, kết liễu/thúc/cục, chung cục**

e. of the world: **tận thế**

e.-product: **thành phẩm**

dead e.: **ngỗ cụt, bế tắc**

no e.: **vô cùng, vô tận**

End: **Mục đích/tiêu, cứu cánh**

extrinsic e.: **mục đ. ngoại lai**

intrinsic e.: **c. cánh nội tại**

ultimate e.: **m. đ./c. c. tối hậu**

Endeavour: **Cố gắng, nỗ lực, ra sức**

Endemic: **Thuộc bệnh địa phương; đặc hữu**

Ending: **Cuối cùng; hoàn thành; chung cuộc; ngữ vĩ**

Endless: **Bất tận, vô tận, vĩnh viễn; không ngừng**

Endogamous(-my): **Nội hôn, nội giao, đồng tộc kết hôn**

Endogenous: **Nội sinh**

Endorse: **Ký chuyển/nhượng (ngân phiếu, văn kiện); nhận thực; thừa/xác nhận**

Endow(-ment): **Đài thọ, tài trợ; phú bẩm; quỹ tài trợ, của cúng tặng làm vốn; tài năng thiên phú**

Endtime: **Tận thế**

Endue: **Mặc, khoác; trao phó, phú ban**

Endurable: **Có thể chịu đựng được; lâu dài**

Endurance: **Chịu đựng, dẻo dai; kiên nhẫn tính nhẫn nại; kéo dài**

Enemy: **Kẻ thù, cừu địch**

Energetic: **Mạnh mẽ, mãnh liệt, đầy: sinh lực, nghị lực**

Energism: **Thuyết năng lực**

Energumen: **Bị quỷ ám; hung tợn điên cuồng**

Energy: **Năng lực, nghị lực; năng lượng**

Enfetter: **Xiềng xích; bó buộc, áp chế; chế ngự; nô dịch hóa**

Enforce: **Hiệu lực hóa, đưa vào ứng dụng, áp dụng; buộc tôn trọng, buộc thi hành; tán trợ; củng cố**

Enfranchise: **Giải phóng; ban quyền (bầu cử)**

Engage: **Cam kết, hứa hẹn; thuê mướn, đặt trước; thu hút được (chú ý); giao chiến; dẫn thân**

Engender: **Sinh ra; gây ra**

English: **Anh, thuộc Anh quốc**

English Ladies: **Dòng Đức Trinh Nữ Maria (*Institute of the Blessed Virgin Mary* do M. Ward sáng lập n. 1609.)**

Engram: **Vết ghi, ký tích**

Enhance: **Nâng cao, làm tăng thêm; đề cao, làm nổi bật**

Enhypostasia: **Tại ngôi vị (nhân tính ĐK hiện hữu trong Ngôi Lời)**

Enigma: **Điều bí ẩn, bí hiểm; ẩn ngữ, câu đố**

Enigmatic: **Bí ẩn, khó hiểu; bí hiểm**

Enjoin: **Chỉ thị, ra lệnh; cấm chế/chỉ**

Enjoy: **Yêu/ưa thích; cảm thấy thích thú; thưởng thức; hưởng thụ**

Enkindle: **Nhen lên, nhóm lên; châm môi; kích động, khơi dậy**

Enlighten(-ment): **Soi/chiếu sáng; soi dẫn, minh giải**

age of e.: **thời đại ánh sáng (tk 18)**

Enliven: **Làm: sinh động, sôi nổi; khích lệ; kích động**

Enmity: **Tâm trạng/thái độ: thù nghịch, thù địch**

Ennead: **Bộ/nhóm chín; sách chín chương**

Enneagon: **Hình chín góc cạnh**

Enneagram: **Đồ hình chín mẫu vẽ**

Enneasyllabic : **Có chín âm tiết (thơ)**

Enoch: **Kha-nóc**

Books of E.: **Sách Kha-nóc (ngụy thư)**

Enrapture: **Làm cho: thích thú, khoái trá cao độ (đến ngẩn người)**

Ens: **Hữu thể**

Ens, bonum, unum, verum, convertuntur: **Hữu thể, thiện, nhất và chân thì
giao hoán (chỉ là một)**

Enshrine: **Cung kính cất giữ (trong hòm thánh, thánh đường...), bảo
quản/trọng**

Enshroud: **Bọc kín; khâm liệm; che khuất**

Ensign: **Phù hiệu, cờ hiệu**

Enslave: **Bắt làm nô lệ, nô dịch hóa**

Ensnare: **Đánh/gài bẫy; quyến rũ**

Ensoul: **Phú hồn; ghi vào tâm khảm, ghi lòng tạc dạ**

Ensue: **Xảy đến tiếp theo sau, tiếp phát; phát sinh từ; kết quả là**

Ensure: **Bảo đảm; cầm chắc**

Entail: Gây ra, kéo theo; buộc phải; đặt làm ng. thừa kế thay (một ng. khác)

entailed estate: tài sản không thể chuyển nhượng

Entelechy: Chung tố; tình trạng hoàn chỉnh của hữu thể; nguyên lý siêu hình (đưa dẫn hữu thể đến mục đích nội tại); hiện thực của tiềm thể

Entente: Thỏa thuận, thông cảm; hiệp ước thân thiện, đồng minh

Enthral(l): Thu hút, làm say đắm; quyến rũ, mê hoặc; chế ngự, nô lệ hóa

Enthroned: Đưa lên ngôi; tôn phong

Enthusiasm: Hăng hái, nhiệt tình, phấn khởi; thần ứng, thần cảm

Entia: Những hữu thể

Entice: Cám dỗ, quyến rũ; dụ dỗ, lôi kéo

Entitative: Thuộc hữu thể tính, thực thể tính

Entitle: Đặt tên, đặt đầu đề; cho được quyền

Entity: Thực thể; hữu thể tính

Entomb: Mai táng, chôn cất (trong mồ); chôn vùi

Entrance antiphon (song): Ca nhập lễ

Entrance(-ment): Làm xuất thần, mê li; mê hoặc

Entropy: Entropi, nội chuyển lực (độ thoái giảm năng lực)

Entrust: Trao phó, ủy thác, ủy nhiệm

Enucleate: Khoét bỏ hạch nhân (nhãn cầu); minh giải

Envious: Thèm muốn; ghen tị, đố kỵ

Environment: Môi trường, cảnh trạng; môi sinh

Environmentalism: Thuyết duy môi trường

Envision: **Mường tượng, hình dung**

Envoy: **Phái viên; đại diện ngoại giao**

Envy: **Ganh tị, ghen tương, đố kị; thèm muốn**

Eon, *aeon*: **Thời đại; thần linh trung gian (ngộ giáo)**

Epact: **Bảng tính các ngày trong lịch; số ngày *epacta* (ngày nhuận thêm vào âm lịch cho cân đối với dương lịch); tuổi trăng giao thừa, niên nguyệt**

Eparch: **Giám mục (lễ điển Byzantinô)**

Eparachy: **Giáo phận (lễ điển Byzantinô)**

Epenthesis: **Hiện tượng chêm âm; phép tháp tự**

Epenthetic: **Chêm âm**

Epexegeis: **Đồng vị ngữ, từ phụ chú (cho rõ nghĩa), từ thêm**

Epexegetic(-al): **Từ ghép thêm, đồng vị ngữ**

e. genitive: **thuộc cách diễn nghĩa**

Ephapax: **Chỉ một lần**

Ephebe: **Êphép (công dân ở khoảng từ 18 đến 20 tuổi trong thời cổ Hy Lạp)**

Ephemeral: **Nhất thời, phù du, phù vân, chóng tàn**

Ephemeris(-rides): **Lịch thiên văn; con phù du**

Ephesians: **Ê-phê-sô, Êp**

Ephesus, *Council of*: **Công đồng Êphêso (n. 431)**

Robber council of E.: **công đồng bất hợp luật Êphêso (cđ «cướp đoạt»: n. 449)**

Ephod: **Đai êphốt (băng chéo, đai quàng trong lễ phục các tư tế Do thái)**

Ephphatha: **"Hãy mở ra" (một nghi thức trong phụng vụ Rửa tội)**

Epic: Anh hùng ca, thiên sử thi

Epicene: Giống trung (chỉ cả giống đực lẫn giống cái); ái nam ái nữ

Epicenter(-re): Tâm ngoài, ngoại tâm (tâm động đất (ở phần ngoài trái đất, đối lại với *hypocenter*: tâm ngầm = nằm trong lòng đất)

seismic e.: tâm địa chấn

Epic(k)lesis: Phần kinh khẩn cầu Thánh Linh (nguyện xin Ngài ngự xuống: trong lễ quy trước khi truyền phép, hoặc trong các nghi thức phụng vụ bí tích khác)

Epicletic: Thuộc phần kinh khẩn nguyện Thánh Linh

Epicure: Người sành ăn

Epicurean: Ng. theo thuyết Êpicurô; hưởng lạc

Epicureanism: Thuyết Êpicurô (n. 342-270), khoái lạc chủ nghĩa

Epicurism: Tính sành ăn

Epicyclic, gear/train: Ngoại luân tuyến, hay vòng chuyển dịch ngoại luân (của hành tinh)

Epidemic: Dịch, bệnh dịch

Epigenesis: Thuyết biểu sinh (đối ngược với *preformation*)

Epigram: Thơ trào phúng; lời: dí dỏm, châm chọc

Epigraph: Biển khắc; đề từ

Epigraphy: Văn khắc học

Epikeia: Lệ đình luật

Epilepsy: Chứng động kinh

Epilogue: Phần/đoạn kết, lời bạt/kết

Epiphany: **Hiển linh (TC tỏ mình ra); lễ Ba Vua**

Epiphenomenon: **Hiện tượng phụ**

Episcopacy: **Chức/nhiệm kỳ) GM; hàng GM**

Episcopal: **Thuộc GM**

e. church: **giáo hội giám chế (có GM); Anh giáo (Hoa kỳ)**

e. conference: **hội đồng GM (đk 441)**

e. vicar: **dại diện GM (tại một lãnh địa: đk 476)**

Episcopalian: **Thuộc: Anh giáo Mỹ, thể chế giám mục**

Episcopatism: **Chủ thuyết thượng quyền giám mục (cho rằng quyền tối cao ở trong GH là thuộc toàn bộ đoàn thể các GM)**

Episcopate: **Chức GM; hàng GM**

monarchical e: **thể chế GM chuyên nhất (mỗi giáo phận một GM)**

Episcope: **Giám sự**

Episcopi vagantes: **GM lang bạt (GM phi luật, hoặc bị tuyệt thông, hoặc là thuộc một tôn phái nhỏ)**

Episode: **Đoạn, hồi; tình tiết; giai đoạn**

Epistemology: **Khoa học luận, nhận thức luận (khảo luận về phương pháp hiểu biết)**

Epistle: **Thánh thư (KT)**

captivity e.: **các ngục trung thư**

catholic e.: **các thư công giáo (Gc,1-2Pr,1-2-3Ga,Gđ)**

pastoral e.: **các thư mục vụ**

Epistolary: **Thuộc về thư từ**

Epistoler: **Ng. đọc thánh thư trong phụng vụ, xướng thư viên**

Epistrophe: **Hiện tượng lặp lại từ cuối (trong: câu, mệnh đề)**

Epitaph: **Mộ chí, văn bia**

Epithalamium: **Thơ: mừng cưới, chúc hôn**

Epithet: **Tính ngữ, hình dung từ**

Epitome: **Bản tóm tắt, sách toát yếu; hình ảnh thu nhỏ; mẫu gương tiêu biểu; tinh chất, tinh hoa**

Epitomize: **Thu gọn, tóm lược; làm mẫu gương tiêu biểu cho, là hiện thân của**

Epoch: **Kỷ nguyên, thời đại; thời kỳ**

Epode: **Thơ tự tình**

Eponym(-ous): **Danh tổ (tên của người khai sáng được lấy để đặt cho một dân tộc, một nơi, một thời đại...)**

Epos: **Anh hùng ca, thiên sử thi**

Epsilon: **Epsilon (e: chữ cái Hy Lạp)**

Equal(-ity): **Ngang nhau, bằng nhau, bình đẳng**

Equalitarian(-ism): **Chủ nghĩa bình đẳng**

Equate: **Làm cân bằng; san bằng; coi ngang nhau, như n**

Equation: **Phương trình; coi ngang nhau, bằng nhau**

Equator: **Xích đạo**

Equestrian: **Kỵ mã, cưỡi ngựa; giai cấp kỵ mã (equester: Roma)**

Equilibrium: **Thăng bằng; quân bình; cân đối**

Equinox(-*octial*): **Điểm phân**

autumnale.: **thu phân**

spring, vernal e.: **xuân phân**

Equipollence(-*cy*): **Tương đẳng tính**

Equiprobabilism: **Đồng cái nhiên thuyết (học thuyết luân lý của thánh Anphong Liguori)**

Equitableness: **Hợp lý, công bằng; công minh, vô tư, không thiên vị**

Equity: **Công bằng, vô tư, chính trực; luật công lý; (*equities*) cổ phần thị giá chứng khoán (không có lãi cố định)**

Equivalence: **Tính tương đương**

Equivocal: **Lập lờ, hai nghĩa; mơ hồ; khả nghi**

Equivocation(-*city*): **Dị nghĩa, nước đôi**

Equivoke(-*que*): **Lời nói nước đôi, lập lờ; chơi chữ**

Era: **Thời đại, kỷ nguyên**

Christian e.: **công nguyên**

Erastianism: **Học thuyết Êrastus († 1583: cho rằng GH không có quyền thẩm phán, Nhà Nước thì có)**

Erect(-*ion*): **Xây dựng, thiết lập; dựng lên; đặt đứng thẳng; cương lên**

e. a particular church: **thiết lập một GH địa phương (đk 373)**

e. a Religious house: **thành lập một nhà dòng (đk 609)**

e. public associations: **thành lập các hiệp hội công (đk 312)**

Eremite: **Ẩn sĩ; ẩn tu**

Ergasiophobie: **Thói sợ trách nhiệm**

Ergo: **Vậy thì, do đó, bởi thế**

Ergonomy: **Lao động học**

Eristic: **Thuật tranh biện**

Ermine: **Chồn (da, lông) écmin; chức quan tòa**

between silk & e.: giữa luật sư và quan tòa

Erogenous *zone*: **Vùng kích dục**

Eros: **Dâm thần, tình dục; dục lực (đối lại với *thanatos*: hủy lực)**

Erotic: **Thuộc tình dục, gợi dục, khiêu dâm**

Erotica: **Sách/hình: gợi dục, khiêu dâm**

Eroticism: **Tính: dâm dật, đa dâm, khiêu dâm**

Erotomania: **Bệnh tương tư; chứng: hám sắc dục, dâm loạn, cuồng dục; xung động thỏa dục**

Err: **Nhầm lẫn, lỗi lầm, lỗi phạm; phạm tội; phiêu bạt, lang bạt**

Errancy: **Sai lầm/sót**

Errant: **Sai sót; phiêu/lang bạt**

Erratic: **thất thường, không đều; vô định, trôi giạt; kỳ cục/dị**

Erratum(-ta): **Chữ/chỗ: viết/ in sai; bản đính chính**

Erroneous: **Sai sót; sai lầm**

Error: **Nhầm lẫn, lỗi lầm, sai lầm; sai sót; lệch lạc**

commit/make an e.: phạm một lỗi lầm

common e.: nhầm lẫn chung (về sự kiện hoặc về pháp luật, đk 144)

e. about the person: nhầm lẫn về thể nhân (đk 1097)

e. about the quality: nhâm lẫn về phẩm cách

substantial e.: nhâm lẫn về thực chất

Ersatz: **Thế phẩm**

Erudite: **Học rộng, uyên bác**

Erudition: **Học thức uyên bác**

Escapism: **Thoát ly; trốn/ thoát chạy; trốn thực tế**

Eschata: **Những thực tại cuối cùng**

Eschatological: **Cánh chung tính, thuộc thế mạt**

Eschatologism: **Cánh chung thuyết (cho rằng Đức Giêsu đã từng chờ mong Nước Trời đến khi ngài còn sống, hoặc không bao lâu sau khi Ngài lìa trần)**

Eschatology: **Cánh chung học**

anticipated e.: cánh chung học tiên đạt

consequent: cánh chung học hậu thiên

cosmic e.: vũ trụ cánh chung luận

final e.: thế mạt luận

futuristic e.: cánh chung học hướng lai

inaugurated e.: cánh chung học khai thủ

presentic e.: cánh chung học hiện hành

realized e.: cánh chung học thành sự

Eschaton: **Sự việc cuối cùng**

Escheat: **tài sản không có ng. thừa kế; tịch thu, sung công; chuyển giao**

Esdras: **Ét-ra, Et (xưa: 1 và 2 Et, nay: Et và Nhm; còn 3-4 Et là ngụ thư)**

Esoteric(-al): **Bí truyền; bí hiểm, huyền bí; riêng tư**

Esperanto: **Tiếng étpêrantô**

Espousal: **Thuộc hôn ước; tán thành, tán đồng**

Espousals of the BVM: **Hôn lễ Đức Trinh Nữ Maria (23 tháng Giêng)**

Espouse: **Kết hôn (cưới vợ); gả bán; tán thành, nhận theo**

Espouser: **Ủng hộ viên (ng. bênh vực một chủ nghĩa, học thuyết)**

Esprit: **Tính dí dỏm; tinh thần, óc**

e. de corps: **tinh thần đồng đội; tinh thần tập thể**

e. fort: **óc phóng túng/lập dị**

Essay: **Thử làm; cố làm; thử thách; tiểu luận, tùy bút, luận văn**

Esse: **Hữu thể, hiện hữu**

e. ad: **hướng thể**

e. ad aliud: **h. th. hướng tha**

e. a se: **h. th. tự hữu**

e. in: **h. th. tại thể**

e. in alio: **h. th. tại tha**

e. in se: **h. th. tự tại**

Essence: **Bản thể, bản chất, yếu tính, cốt tủy**

Essene: **Phái êsêniô**

Essential: **Thuộc bản tính; cốt yếu, thiết yếu; yếu tố cần thiết**

Essentialism: **Thuyết bản thể**

Establish(-ment): **Lập, kiến lập, thành/thiết lập; đặt (vào địa vị); chứng/xác minh; củng cố; sinh cơ lập nghiệp; chính thức hóa (tôn giáo); cơ quan/sở; cơ cấu/chế**

The Establishment: **giới nắm quyền điều khiển, quyền uy**

Estate: **Ruộng đất, tài sản; đẳng cấp; tình trạng**

real e.: **dịch vụ kinh doanh đất nhà**

the fourth e.: **giới báo chí**

Esteem: **Kính phục, ngưỡng mộ**

Estimate: **Đánh/định giá, thẩm định; ước lượng**

Esther: **Ét-te, Et**

Estray: **Người/vật thất lạc**

Esurience: **Đói khát; thèm muốn**

Eta: **Eta (h: chữ cái Hy Lạp)**

Etacism: **Lỗi phát âm chữ êta**

Et cetera, etc: **Vân vân. v.v.**

Eternal: **Đời đời, vĩnh cửu/ viễn; vĩnh hằng**

The E.: **Đấng Hằng Hữu**

e. City: **Rôma (kinh thành muôn thuở)**

e. death: **chết đời đời**

e. Father: **TC Cha**

e. law: **luật hằng hữu, thiên luật**

e. life: **sự sống đời đời, trường sinh**

e. punishment: **hình phạt đời đời, trầm luân (hỏa ngục)**

e. verities: **chân lý vĩnh cửu**

Eternality: **Vĩnh hằng tính**

Eternity: **Vĩnh cửu, vĩnh viễn, đời đời**

Ethic(-al): **Đạo đức, luân thường đạo lý; nguyên tắc xử thế**

Ethics: **Đạo đức học, luân lý đạo đức**

Ethiopian: **Ê-ti-ô-pi**

Ethnarch: **Tổng trấn**

Ethnic(-al): **Thuộc: dân tộc, chủng tộc, bộ lạc; không kitô giáo (xưa)**

e. psychosis: **loạn tâm bộ tộc**

Ethnocentric(-ism): **Óc chủng tộc cực đoan, duy/quy chủng tộc**

Ethnographer: **Nhà: dân tộc học, nhân chủng chí**

Ethnography: **Dân tộc học, nhân chủng chí**

Ethnology: **Dân tộc học, nhân chủng luận**

Ethnologist: **Nhà: dân tộc học, nhân chủng luận**

Ethology: **Phong tục học, tập tính học**

Ethos: **Đặc tính, nét đặc trưng (của một tập thể)**

Etiology: **Tầm nguyên luận, suy nguyên luận, nguyên nhân học; bệnh căn học**

Etymology: **Từ nguyên học, nguồn gốc các từ**

Etymon: **Căn tố từ nguyên**

Eucharist: **Phép Thánh Thể; Mình Thánh Chúa; Lễ Tạ Ơn, Thánh Lễ, Lễ Misa**

Eucharistic: **Thuộc Thánh Thể**

e. bread: **bánh Th. Thể**

e. Congress: **đại hội Th. Th.**

e. elements: **yếu tố Th. Th. (bánh và rượu)**

e. fast: **chay tịnh Th. Th. (nhịn ăn trước khi chịu Lễ)**

e. meal: **bữa tiệc Th. Th.**

e. minister: ng.: trao Minh Thánh, cho rước lễ

e. oblation: kinh tiến dâng Th. Th. (sau truyền phép)

e. prayer: Lễ quy, kinh Tạ Ơn

e. presence: ĐK hiện diện trong Th. Th.

e. Sacrifice: hy lễ tạ ơn

e. species: hình sắc Th. Th. (hình bánh và hình rượu)

e. vestments: lễ phục (Th. Th.)

Euchelaion: Bí tích Xức dầu (Đông phương)

Euchites: Phái duy kinh nghiệm (bị công đồng Êphêô kết án)

Euchologion: Sách phụng vụ Đông phương

Euchology: Kinh nguyện

Euclidean: Thuộc Ở-clít

Eud(a)emonism: Chủ nghĩa duy hạnh phúc

Eudists: Tu sĩ Dòng thánh Gioan Eudê (tên là *Dòng Đ. Giêsu và Đ. Maria*)

Eugenics: Thuyết ưu sinh, ưu sinh học

Euhemerism: Thuyết thần hóa của Evêmêrô, thuyết tầm nguyên thần
thoại

Euhemerize: Tầm nguyên thần thoại (tìm nguồn gốc lịch sử của thần thoại)

Eulogia: Bánh hiến thánh; phép lành

Eulogize: Tán dương, ngợi khen

Eulogy: Bài tán dương, lời khen, điệu văn tụng thể

Eunomianism: Phái Eunomius (chi phái Ariô cực đoan, tk 4)

Eunuch: Hoạn quan

Euphemism: **Uyển ngữ; lối nói trại (cho dễ nghe)**

Euphonic(-al): **Êm/thuận tai; hài âm**

Euphoria: **Phấn phở, sảng khoái**

Eurasian: **Âu Á, lai Âu Á**

Eureka: **Tìm thấy rồi!**

Europeanism: **Chủ nghĩa châu Âu**

Europeanize: **Âu hóa**

Euthanasia: **Làm cho chết êm dịu, an tử (x. *mercy killing*)**

Eutychianism: **Thuyết nhất tính theo Eutyches (tk 5)**

Evangelarium(-ry): **Sách các bài đọc Phúc Âm (dùng trong phụng vụ)**

Evangel: **Phúc Âm, Tin Mừng**

Evangelic(-al): **Thuộc Phúc Âm; giáo phái Tin mừng (Tin lành)**

e. church: **giáo phái Tin mừng**

e. counsels: **các lời khuyên Phúc Âm**

e. obedience: **vâng lời theo tinh thần P. Â.**

Evangelicalism: **Thuyết (phong trào) Phúc âm (kiểu giáo phái Tin lành "duy P. Â.")**

Evangelism: **Thái độ nhiệt thành truyền bá Phúc Âm; giáo phái Phúc Âm**

Evangelist: **Thánh sử, Phúc Âm gia; ng. rao giảng Tin Mừng**

Evangelium Veritatis: **Phúc Âm Chân Lý (ngụy thư bằng tiếng copt)**

Evangelize(-ation): **Rao giảng Tin Mừng, Phúc Âm hóa**

Eve: **E-và**

Eve: **Đêm trước; đêm vọng (áp lễ...); thời gian kế trước; buổi tối**

Evening *Prayer*: **Kinh chiều**

Evensong: **Kinh chiều (Anh giáo)**

Event: **Sự việc/kiện, biến cố; trường hợp; kết quả, hậu q.**

Christ e.: **biến cố ĐK (sự kiện ĐK đã đến và đã thực hiện sứ mạng ở trong lịch sử)**

Everlasting: **Trường cửu/tồn, vô tận**

The E.: **Đấng Vĩnh Cửu**

Ever-Virgin: **Trọn đời đồng trinh**

Evidence: **Hiển nhiên; bằng chứng, chứng cứ; chứng tích; dấu hiệu; dấu tích/vết**

to turn State's (king's) e.: **tố cáo những kẻ đồng lõa**

Evil: **Xấu, ác, dữ; ma quái**

e. eye: **cái nhìn độc địa**

E. One: **ma quỷ**

e. tongue: **ác khẩu, lưỡi nọc độc**

intrinsic e.: **xấu tự bản chất**

moral e.: **sự dữ luân lý**

mystery of e.: **mâu nhiệm sự dữ**

physical e.: **sự dữ thể lý**

Evoke: **Gợi lên; gợi lại, hồi tưởng; đề thẩm, đưa xét xử ở tòa cấp trên**

Evolution: **Tiến triển, t.hóa, phát triển**

Evolutionism: **Thuyết tiến hóa**

creative e.: **tiến hóa sáng tạo**

Evolutive: **Xu hướng tiến triển, tiến hóa**

Ex abrupto: **Đột ngột, bất ngờ**

Exacting: **Đòi hỏi nhiều**

Exaction: **Tiền tống; sách nhiễu; đòi hỏi quá mức**

Exactitude: **Chính xác, đúng đắn; đúng giờ**

Ex aequo: **Ngang hàng, đồng hạng**

Exaltation: **Tán dương; tôn vinh, suy tôn; hứng khởi**

e. of Christ: **tôn vinh ĐK**

e. of the Cross: **suy tôn Thánh Giá (14 tháng 9)**

Examen: **Xét mình; khảo xét**

Examination: **Khám xét, xem xét, thẩm tra; thi cử, khảo hạch; thẩm vấn**

e. of bishops: **thẩm xét GM (nghị thức phong chức GM)**

e. of conscience: **xét mình**

Examiner, *Synodal*: **Vị giám khảo giáo phận (thẩm xét ứng viên cho các chức vụ trong địa phận)**

Exanimate: **Chết; bất động; chán nản, thôi chí, hết nghị lực, cạn sinh lực, không còn tinh thần**

Ex animo: **Thành tâm/thật, thật tình; tận tâm/tình**

Exarch: **Linh mục hoặc GM chuẩn giáo phận**

Exarcate(-ty): **Chuẩn giáo phận**

Ex auditu: **Do nghe nói**

Excardination: **Xuất tịch (đk 270)**

Ex cathedra: **Từ thượng tòa, do quyền (giáo huấn) tối cao**

Excellence: **Xuất sắc/chúng, ưu tú, siêu quần, tuyệt vời**

Excellency: (*xưng hô*) Ngài, Đức (Đức Cha,...), phu nhân

Excelsior: **Cao hơn nữa, tiến lên mãi**

Exception: **Ngoại trừ; cáo tị, khước biện (đk 1491)**

to take e.: **phản đối; bức tức**

Excerpt: **Phần/đoạn trích; trích dẫn**

Excision: **Cắt xén, xén bỏ (đặc biệt là âm vật); loại trừ**

Excite(-ment): **Kích động; kích thích; làm: náo động, sôi nổi, hứng khởi, náo nức; khích động, khuấy động; gây nên, gợi lên**

Exclaustration: **Xuất viện, ngoại vi hóa (đk 687)**

Exclosure: **Nội vi, nội cấm**

Exclusion: **Loại trừ, khai trừ, sa thải; tẩy chay, truất quyền (x. *ostracism*)**

Exclusive language: **Biệt ngữ**

Exclusivism: **Não trạng/chủ hướng: chuyên nhất, độc chiếm, độc quyền, độc đoán, cố chấp**

Excogitate: **Nghĩ ra; trù hoạch/tính; lập mưu**

Ex commodo: **Tùy tiện**

Excommunicate: **Tuyệt thông**

Excommunication: **Vạ tuyệt thông (đk 1331)**

e. ferendae sententiae, post sententiam: **tuyệt thông hậu kết/án**

e. latae sententiae, ipso facto (automatic e.): **tuyệt thông: tiền kết, tức hiệu/khắc, tự động**

Excommunicatory: **Liên quan đến án tuyệt thông**

Excommunicatus vitandus: (*xưa*) **Ng. bị tuyệt thông đoạn giao (bị tránh giao tiếp)**

Exculpate: **Biện hộ, bào chữa, minh oan; tuyên bố vô tội**

Excursus: **Bài bàn thêm**

Exeat: **Giấy xuất tịch; giấy phép mục vụ (cho phép làm công tác mục vụ ở một địa phận khác)**

Execrate(-tion): **Giải thánh; ghét cay ghét đắng; nguyên rủa**

Execution: **Thực hành/thi, thực hiện; xử tử**

Exegesis: **Chú giải**

allegorical e.: **chú giải dụ ý**

Exegete: **Nhà chú giải**

Exemplar: **Mẫu, kiểu, khuôn; gương mẫu; mô phạm**

Exemplarism: **Mô phạm học thuyết (ĐK cứu chuộc bằng cách sống nêu gương)**

Exemplary: **Mô phạm, mẫu mực; nên gương**

Exempli gratia: **Thí dụ**

Exempt: **Miễn trừ (đk 591); chuẩn miễn (đk 1548)**

Exemption: **Miễn trừ**

Exequatur: **Lệnh thi hành (bản án...); chuẩn nhiệm**

Exequies: **Lễ an táng, táng nghi**

Exercise: **Thi hành, thực hiện; rèn luyện, thao luyện; bài tập**

Spiritual Exercises: **Linh Thao (tĩnh tâm, cấm phòng)**

Exhaustive: **Tường tận, đến cùng, toàn diện, bao gồm hết mọi khía cạnh**

Exhibitionism: **Thói phô trương/bày; tật thích khỏa thân**

Exhortation: **Huấn dụ, lời cổ vũ**

Exhumation: **Đào lên, khai quật; cải táng**

Exigence(-cy): **Đòi hỏi, yêu sách; nhu cầu cấp bách; tình trạng nguy ngập**

Exile: **Đày ải, lưu đày**

Exist(-ence): **Tồn tại, hiện hữu; hiện sinh**

Existential: **Hiện hữu; hiện sinh; hiện sinh thể**

supernatural e.: **h. s. th. siêu nhiên**

Existentialism: **Thuyết hiện sinh**

Exitus-reditus: **Xuất phát-quy hồi**

Ex nihilo: **Bởi không, từ hư vô**

Exodus: **Xuất hành, Xh; xuất Ai cập; di dân/tản**

Ex officio: **Do: chức/nhiệm vụ; tự sở quyền; đương nhiên**

Exogamy: **Chế độ ngoại hôn**

Exomologesis: **Dự cáo, thú tội công khai**

Exonerate(-tion): **Miễn tha; miễn trừ**

Ex opere operantis: **Do nhân, do việc của ng. làm**

Ex opere operato: **Do sự, do chính việc đã làm**

Exorcism: **Trừ tà, trừ quỷ, trấn yểm (đk 1172)**

Exorcist: **Thầy trừ quỷ**

Exorcize: **Trừ tà, trừ quỷ**

Exordium: **Đoạn khai mào, mở đề, khai đề**

Exoteric: **Công truyền, truyền bá công khai**

Ex parte: **Một phần; chỉ một bên**

Expatriate: **Đày biệt xứ; bỏ quê hương, bỏ quốc tịch**

Expect(-ation): **Ngóng chờ, trông mong; dự kiến, thiết tưởng; triển vọng**
to be expecting.: **có/mang thai**

Expectancy: **Ngóng chờ; triển vọng, kỳ vọng; quyền hưởng (di sản, v.v.)**

Expectant *Church, The*: **GH trông chờ (trong luyện ngục)**

Experience: **Kinh nghiệm**

Experiential: **Thuộc kinh nghiệm**

Experientialism: **Chủ nghĩa kinh nghiệm**

Experiment: **Cuộc thí/thử nghiệm**

Experimental: **Thuộc thí/ thử nghiệm**

e. philosophy: **triết học thực nghiệm**

Experimentalism: **Chủ nghĩa thực nghiệm**

Expert: **Chuyên môn, thành thạo, lão luyện; chuyên viên; giám định viên**
(đk 1574)

Expiate(-ion): **Thực/đền tội**

Expiatory: **Thuộc thực tội, đền tội**

e. penalty: **hình phạt thực tội**

Expiration: **Thở ra; tắt thở; mãn hạn**

Explain: **Giải nghĩa/thích; thanh minh**

Expletive: **Chêm, đệm; hư từ**

Explicit: **Minh nhiên, rõ ràng**

Expose(-ition): **Trưng bày; trình bày; vạch trần; bỏ rơi (trẻ thơ)**

e. of the Blessed Sacrament: **đặt/chầu Mình Thánh Chúa**

Exposure: **Phơi bày, bóc trần; bày hàng; đặt vào; bỏ rơi**

Expression: **Diễn ngữ; thành ngữ, biểu thức; phát biểu, biểu đạt; diễn xuất; vẻ mặt, sắc mặt**

Expressionism: **Chủ nghĩa biểu hiện**

Ex professo: **Thông thạo; tường tận**

Expulsion: **Đuổi ra, trục xuất (đk 703)**

Expurgate: **Gạn/thanh lọc, cắt bỏ**

Exsequatur: **Lệnh thi hành**

Extant: **Hiện có; hiện còn**

Extemporaneous: **Ứng khẩu; ứng tác; để dùng tức thì, tức dụng (sau khi điều chế=thuốc)**

Extension: **Duỗi rộng; kéo dài, gia hạn; trương độ; quảng trương, ngoại diên**

Extenuate(-ing): **Giảm nhẹ; làm suy nhược**

extenuating or mitigating circumstances: **trường hợp giảm khinh, tình tiết giảm tội**

Exteriority: **Ngoại tính, ngoại giới/diện tính**

Exteriorize: **Ngoại hiện**

Extermination: **Tận/tiêu/tru diệt**

Externals: **Vẻ ngoài, ngoại diện/dạng; đặc điểm bên ngoài; thể diện**

Ex(tra)territoriality: **Lãnh/ trị ngoại quyền, đặc quyền ngoại giao**

Extinct: **Ngừng tắt, tiêu tán; tuyệt chủng**

Extinguish: **Đập tắt; thủ tiêu, tiêu diệt; thanh toán (nợ); hủy bỏ**

Extol: **Tán dương, ca tụng**

Extra-: **Phụ, ngoại; hơn**

Extracanonical: **X. *deuterocanonical***

Extraconjugal: **Ngoại hôn hệ, ngoài hôn nhân; ngoại tình**

Extracomic(-al): **Ngoài vũ trụ**

Extracurricular: **Ngoại khóa**

Extradite(-tion): **Dẫn hoàn, dẫn độ (trao trả tội phạm)**

Extra Ecclesiam nulla salus: **"Ngoài Giáo Hội không có ơn cứu độ"**

Extrajudicial: **Ngoại tòa (ngoài quy thức tòa án)**

Extramartial: **Ngoại hôn hệ, ngoài hôn nhân; ngoại tình**

Extramundane: **Ngoại thế**

Extramural: **Ngoại thành; ngoại phân khoa (các lớp dạy)**

Extraordinary: **Khác/lạ thường; đặc biệt**

e. form: **thể thức ngoại thường**

e. minister: **thừa tác viên ngoại thường**

Extraparochial: **Ngoài phạm vi xứ đạo**

Extrapolate(-ion): **Ngoại suy**

Extrasacramental *forum*: **Ngoại tòa bí tích, tòa ngoài (lãnh vực bí tích)**

Extrasensory *perception*: **Siêu giác cảm; tri giác phi giác quan**

Extraterrestrial: **Ngoại địa cầu**

Extraterritorial: **Thuộc quyền lãnh ngoại, có đặc quyền ngoại giao**

Extravagantes: **Sắc chỉ ngoại bộ (sắc chỉ của Giáo Hoàng không có trong bộ *Decretum Gratiani*); hai phần cuối của bộ Giáo Luật**

Extraversion: **Hướng ngoại giới**

Extreme: **Cùng độ, tột độ, cùng tận; quá mức; quá khích, cực đoan; cực điểm, thái cực**

e. Unction: **phép Xức dầu (cho bệnh nhân)**

Extremism: **Chủ nghĩa cực đoan**

Extrinsic(-al): **Ngoại tại, nằm ngoài; ngoại lai**

Extrinsicism: **Ngoại tại chủ thuyết**

Extrospection: **Ngoại quan**

Extroversion: **X. *extraver-sion***

Exult(-ation): **Vui mừng, hân hoan, hoan hỉ**

Exultet: **Bài công bố Phục Sinh**

Exuviae: **Da lột, vỏ lột; lột**

Ex-voto: ***như đã hứa''*) Bia tạ ơn (tấm bia/thẻ ghi lời tạ ơn để ở các nơi linh thiêng)**

Eyewitness: **Ng. chứng kiến, mục kích**

Ezekiel: **Ê-dê-ki-ên, Ed**

Ezra: **Ét-ra, Er**

F

FABC: Liên Hiệp các Hội Đồng Giám Mục Châu Á

Fable: Ngụ ngôn

Fabric(a): Tài sản (cơ sở, ban bảo quản) nhà thờ

Face: Mặt; tôn nhan; dung nhan

f. saving: giữ thể diện

Facie ad faciem: Diện đối diện, tận mặt

Facienti quod est in se...: Một khi đã cố gắng hết sức mình... (thì TC sẽ ban ơn cần thiết cho), «Trời nào có phụ ai đâu!» gắng đi rồi Trời sẽ giúp

Facio ut facias: Làm đổi công, «có đi có lại,» «tiền trao, cháo múc»

Facsimile: Bản: sao phóng, chụp lại, mô phỏng, làm giả

Fact: Sự kiện, sự việc

Facticity: Sự kiện tính

Factionalism: Óc bè phái

Factitius: Giả tạo

Factor: Nhân tố; yếu tố; thừa số; hệ số

f. analysis: phân tích nhân tố

Factotum: Bá công viên (làm mọi thứ việc trong nhà); ng. quản gia

Facultative: Tùy ý, không bắt buộc; nhiệm ý, thuộc khoa

Faculties: Năng quyền, quyền hạn (quyền thi hành chức vụ)

habitual f.: năng quyền thường đặc/thuộc

Faculty: Năng quyền, quyền hạn; năng lực, khả năng, tài năng; phân khoa

Fair: Đúng, ngay thẳng, công bằng; đẹp; tốt

f. minded: công bình, vô tư

f. play: lối cư xử ngay thẳng

f. sex: phái đẹp

Fairy: Tiên; thần tiên, hoang đường

fairland: thế giới thần tiên, tiên giới

f.-story/tale: truyện hoang đường; chuyện khoaác lảo

Faith: Đức tin; lòng tin; nội dung đức tin

act of f.: kinh tin; dục lòng tin; hành vi đức tin

dead f.: đức tin chết (không có đức ái)

divine and catholic f.: đức tin thần khởi và công giáo (đk 750)

educated f.: đức tin: có học, trí thức

explicit f.: đức tin minh nhiên

fiducial f.: đức tin tín thác

implicit f.: đức tin mặc nhiên *living f.*: đức tin sống động (có đức ái)

popular f.: đức tin đại chúng

saving f.: đức tin cứu độ

virtual f.: đức tin tiềm thể

Faith and Order: Đức tin và Thể chế (Phong trào Đại kết)

Faith healing: Chữa bệnh bằng lòng tin

Faithful: Tín hữu; trung/thành tín

f. departed: tín hữu quá cố

Mass of f.: phần 2 của Thánh Lễ (Phụng vụ Thánh thể)

Faithfulness: Trung thành, chung thủy

conjugal/marital f.: chung thủy vợ chồng

Faithless: Vô tín (không có lòng tin); xảo trá

Fakir: Fakia, thầy tu khổ hạnh

Faldstool: Ghế lễ (ghế chân chữ X)

Fall: Sa ngã; sa đọa

f. of man: nhân loại (Áđam) sa ngã

Fallacy(-ious): Ngụy biện, dối trá

Fallen nature: Bản tính sa đọa

f. angel: thiên thần sa đọa

f. state: tình trạng sa đọa

Fallibility: Có thể sai lầm, khả ngộ

False: Ngụy tạo, giả mạo; thất thiệt; giả dối

f. decretals: Bộ giáo lệnh giả

Falsehood, *Crime of*: Tội nguy tạo (đk 1390)

Falsify: Giả mạo, nguy tạo; xuyên tạc, bóp méo

Fame: Danh tiếng; dư luận

house of ill f.: nhà chứa, n.thổ

Familiar: Bạn thân; người hầu (trong nhà ĐHG); gia nhân (giáo dân sống trong một tu viện)

Family: Gia đình; gia tộc

f. name: tên họ

f. planning: kế hoạch hóa gia đ.

f. tree: cây gia hệ

Holy f.: Thánh gia

Fanatic(-ism): Cuồng tín, c.nhiệt

Fanon: Dải mũ (GM); đuôi phướn (cờ ở giáo đường)

Fanum: Miếu, đền thờ

Fantasm: Ảo tưởng, ảo mộng

Fantasmagory: Cảnh/chuyện huyền hoặc, hư ảo

Fantasy: Tưởng tượng, ảo tưởng; tư tưởng kỳ dị; phóng túng, ngông cuồng

Fascic(u)le: Tập (sách)

Fascinate(-ion): Mê hoặc, quyến rũ

Fast: Ăn chay (đk 1251), nhịn đói; kiêng khem

eucharistic f.: gia châu Thánh Thể (nhịn ăn uống trước khi chịu lễ)

Fatal: Định mệnh, tất định; nguy hại, ác liệt; trí mạng, chí/nguy tử

f. hour: giờ phút lâm chung

Fatalia legis: Hạn kỳ thất hiệu (đk 1465)

Fatalism: Thuyết định mệnh

Fate: Số phận/mệnh, vận mạng

Father: Cha; tổ phụ

f. General: Cha tổng quản

f. of the Church: Giáo Phụ

apostolic f.: tông phụ

Holy F.: Đức Thánh Cha

Fatherhood: Cường vị làm cha; quan hệ cha con, phụ hệ

Fault: Thiếu sót, lỗi lầm; khuyết điểm; tỳ vết

Faultfinding: Hay kiểm chuyện, bắt bẻ, bới lỗi; ưu phê bình, chỉ trích

Faun: Thần đồng áng, điền dã

Favor: Ôn huệ; thiện ý; chiếu cố, ưu đãi; thiên vị

find f.: được quý chuộng

Favor fidei: Lợi ích hoặc đặc quyền của đức tin (đk 1150)

Favor of the law: Tình trạng được pháp luật bảo vệ, sự che chở của pháp luật (đk 1060)

Fealty: Lòng trung thành

Fear: Sợ hãi; kính sợ

f. of God: kính sợ TC

grave f.: sợ hãi trầm trọng (đk 125)

Feast: Lễ hội; lễ trọng

f. day: ngày lễ (đk 1246)

f. of obligation (precept): lễ buộc

movable/immovable f.: lễ di động/cố định

Febronianism: Thuyết Febronius (chủ trương cắt bớt quyền của Giáo Hoàng, tk 18)

Febronians: Ng. theo thuyết Febronius

Fecundate: Làm cho thụ tinh

Fecundity: Màu mỡ, phì nhiêu; mắn con, sinh sản nhiều; khả năng sinh sản

Federation of Institutes: Liên minh Hiệp hội

Feedback: Phản hồi; phản liên; hồi tiếp; hồi tố

Feeling: Cảm giác/xúc; tình cảm; cảm nghĩ

f. of inferiority: cảm giác thua kém, tự ti

man of f.: ng. đa cảm

Felician Sisters: Nữ tu Dòng thánh Felix (CSSF, n 1855)

Fellowship: Tình: bạn, bằng hữu, đồng nghiệp; mối hiệp thông; hội ái hữu; hiệp hội; tư cách thành viên; học bổng

Felony: Tội ác

Feminine: Nữ; giống cái

Feminity: Nữ tính

Feminism: Thuyết/phong trào nữ quyền

Feminist theology: Thần học nữ quyền

Ferendae sententiae: Hậu kết (bản án)

Feretory: Đền/hòm thánh (giữ hài cốt của một vị thánh); miếu, lăng

Feria(-l): Ngày thường (phụng vụ)

Fermentum: «Men» (men hiệp thông: miếng bánh -Thánh Thể- ĐGH gửi cho các cha xứ Rôma để tượng trưng cho mối hiệp thông)

Fertility: Màu mỡ, phong phú; khả năng sinh sản

f. rate: tỷ lệ sinh sản

Fertilization: Làm thụ tinh; thụ thai

Fervent: Sốt nóng/sắng, nhiệt tâm/thành; tha thiết; đạo đức

Fervour: Nhiệt tâm/tình, sốt sắng

Festive(-al): Ngày hội, dịp lễ, đại hội liên hoan

Festivity: Lễ mừng; dịp/cuộc liên hoan

Fetal: Thuộc thai nhi

Fête: Ngày lễ/hội; ngày nghỉ lễ; hội chợ

Feticide: Giết thai nhi, phá thai

Fetish: Vật thần, linh vật, bùa hộ mệnh

Fetishism: Bái vật giáo; mê linh vật, ngưỡng mộ/suy tôn quá lố (đối với người hay vật...); chứng /thói dâm dụng kích dục vật

Fetus, foetus: Thai nhi, bào thai

aborted f.: thai sẩy

Fetwa: Nghị quyết (tòa án Hồi giáo)

Feudalism: Chế độ phong kiến

Fiat: Đồng ý, tán thành, thừa nhận, (bề trên) cho phép, ra lệnh; mệnh lệnh; sắc

lệnh

Fiction: Giả tưởng, hư cấu

Fideism: Duy tín thuyết

Fidelity: Trung thành, thành tín, chung thủy; độ trung thực

oath of f.: tuyên thệ trung thành (đk 380)

Fides: Đức tin

f. actualis: đức tin hiện thực

f. caritate formata, f. formata: đ. tin: sống, sinh động bởi thánh sủng (đức ái), sinh thể

f. divina: đức tin thần khởi

f. divina et catholica: đ. t. thần khởi và công giáo

f. ecclesiastica: đức tin giáo tính

f. efficax: đức tin hữu hiệu

f. ex auditu: đ. t. do nghe biết

f. fiducialis: đức tin tín thác

f. habitualis: đ. tin thường trì

f. implicita: đức tin mặc nhiên

f. informis: đ. tin vô thể (không được đức ái sinh động hóa)

f. infusa: đức tin thiên phú

f. iustificans: đ. t. công chính hóa

f. qua creditur: đức tin tín cứ (làm cho tin)

f. quae creditur: nội dung đ. t.

f. quaerens intellectum: đức tin đi tìm nhận thức

f. virtualis: đức tin tiềm thể

Fides: Thông tấn xã của Bộ Truyền giáo

Fiducial: Chuẩn (mức); tín nhiệm, tin cậy

Fiduciary: Ủy thác; tín dụng

Field: Đồng, ruộng, bãi, khu vực; lãnh vực, phạm vi

f. of consciousness: Hoạt trường ý thức

f. of blood (akeldama): Ruộng Máu

Fiend: Quỷ; kẻ ác ôn; có tài xuất quỷ nhập thần

Fieri: Trở thành/nên, hình thành

Figurative: Bóng, bóng bẩy; tượng hình

Figure: Hình ảnh; khuôn mặt; nhân vật; con số; giá cả; giả thiết; hình bóng; hình dung

f. of speech: hình thái tu từ, lối thổi phồng

Figurine: Tượng nhỏ

Filial: Thuộc con cái, đạo làm con

f. fear: thảo kính

f. piety: đạo hiếu, hiếu thảo

Filiation: Phận làm con, tử hệ

divine f.: tử hệ thần linh (trong TC); làm con TC (loài ng.: dưỡng tử của Thiên Chúa)

Filiative: Tử hệ, tử tính

Filicide: Giết con

Filioque: Và bởi Chúa Con

Final: Cuối cùng, chung cục; chung quyết

f. cause: nguyên nhân cứu cánh

f. consummation: chung cục thế giới, tận thế

f. perseverance: trung thành đến cùng

Finalism: Thuyết mục đích, th.cứu cánh

Finality: Tính: cứu cánh, kết cuộc, chung quyết, dứt khoát; mục đích

Finance: Tài chánh

f. council: hội đồng (tài chánh) kinh tế (đk 492)

f. officer: quản lý (đk 494)

Finding of the Cross: Tìm ra Thánh giá (lễ kính ngày 14 tháng 9)

Finger: Ngón tay

f. of God: ng.t. (quyền năng) TC (tay thần linh; Thần khí)

Finis: Mục đích/tiêu, cứu cánh

f. operantis: mục đích tác nhân

f. operis: mục đích chính sự

f. qui: mục đích bản sự

f. quo: mục đích đạt sự

Finite: Hữu hạn; có ngôi số

Finiteness: Sự có hạn

Finitude: Tính hữu hạn

Fire: Lửa, hỏa

f. of hell: lửa hỏa ngục

f. of purgatory: lửa luyện ngục

Firmament: Vòm trời

Firmness: Vững chắc; kiên quyết

First: Thứ nhất, đầu tiên

firstborn: con đầu lòng

f. cause: nguyên nhân thứ nhất, ng.nh. đệ nhất (TC)

f.-cousin: con của: bác, chú, cậu, cô, dì, chị, em...

f. friday: thứ sáu đầu tháng

f. fruits: của đầu mùa

f. name: tên thánh, tên riêng

f. parents: cha mẹ (tổ phụ) nguyên khởi, nguyên tổ, thủy tổ (Adam-Eva)

f. principle: nguyên lý cơ bản, ng.l. sơ thủy

Fiscal: Viên chức tư pháp; biện lý; thuộc: công khổ, tài chính

f. procurator: quản lý tài chính

Fish: Cá (từ viết tắt trong tiếng Hy Lạp= IcqúV: có nghĩa Giêsu Kitô, Con Thiên Chúa, Cứu tinh)

Fisher: Ng.: đánh cá, câu cá

f. of men: nhà: rao truyền Tin Mừng, truyền giáo

Fisherman's ring: Ấn của Giáo Hoàng

Fission, nuclear: Phân rã hạt nhân, phân hạch

Fistula: Ống rơm (để chịu Máu thánh trong Th. Lễ của ĐGH)

Five ways: Ngũ chứng đạo (để chứng minh TC hiện hữu)

Fixation: Đón/gắn chặt vào; quyết/quy định; định cư; ám ảnh

Fixed idea: Ý kiến cố định, định kiến

Flabellum: Quạt lớn (của Giáo Hoàng)

Flagellant: Ng. tự hành xác bằng roi

Flagellation: Đánh bằng roi, đánh đòn

Flagellum: Cây hoặc giây roi

Flat hat: Mũ bằng (của giáo sĩ)

Flattery: Nịnh hót

Flesh: Xác thịt, x.phàm; nhục thể; người phàm

sins of the f.: tội xác thịt

the way of all f.: chết

Flexibility: Mềm dẻo, dễ uốn; co dãn; dễ thích ứng, linh động

Flight from the world: Trốn thế gian, thoát tục

Flirtation: Ve vãn, tán tỉnh

Flock: Đàn chiên

Flood: Lũ lụt, hồng thủy

f. theory of creation: hồng thủy sáng thế thuyết

Florilegium(-ia): Hợp tuyển, tuyển tập; văn tập, thi tập

Flower, The Little: Thánh Têrêsa Hài Đồng Giêsu (Đóa hoa nhỏ)

Fluctuation: Thay đổi bất thường, biến động, giao động, nghiêng ngửa

Fluency: Trôi chảy, lưu loát, hoạt bát (ngôn ngữ, bút pháp, v.v.)

Focolare: Lò lửa, l.suối; Phong trào Fôcôlarê (n 1943)

Focus: Điểm tụ tiêu, tiêu điểm

Foedus: Giao ước, khế ước

Foetus: Thai nhi, bào thai

Fold: Bãi rào; đàn chiên; lằn xếp, khúc uốn; cánh cửa

to return to the f.: trở về nhà

Folded chasuble: Áo lễ gấp (*xưa* phó tế và phụ phó tế mặc trong đại lễ mùa đền tội)

Folk: Dân chúng, d.gian; họ hàng, gia đình, giòng tộc

f. tales: dân truyện

Folklore: Văn (hóa) học dân gian, dân thoại

Follow: Đi theo; theo đuổi; theo tiếp; theo dõi; hiểu kịp

f.-up: tiếp tục theo dõi

Follower: Ng. theo dõi, bắt chước; môn đồ

Fomes peccati: Bả tội lỗi, sức cám dỗ của tội lỗi

Font: Giếng rửa tội

holy water f.: bình nước thánh (ở các cửa nhà thờ)

Fontal: Thuộc nguồn gốc, nguyên thủy, rửa tội

Fontes: Nguồn: xuất phát, xuất xứ; uyên nguyên

Footstool: Ghế để chân

f. of the Almighty, God's f.: hạ giới

Forbearance: Nhẫn nại, nh.nhục, kiên nhẫn chịu đựng

Forbid: Cấm

God forbid!: xin Chúa đừng để xảy ra!

forbidden fruit: quả (trái) cấm

Force: Sức mạnh, năng lực; thế lực, quyền lực; hiệu lực; lực lượng; vũ lực, bạo lực

extrinsic f.: vũ lực từ bên ngoài

f. majeure: trường hợp: bất đắc dĩ, bất khả kháng

gift of f.: ơn dũng lực

Foreknowledge: Biết trước

Forename: Tên thánh; tên riêng

Foreordination: Tiên bài, tiền định

Foreskin: Bao quy đầu

Forever: Vĩnh cửu, mãi mãi

Foreword: Lời tựa, l. nói đầu

Forge(-ry): Rèn nên; giả tạo, giả mạo, ngụy tạo

Forget: Quên, bỏ sót; xao lãng

f. oneself: quên mình

Forgiveness: Tha thứ, miễn chấp; miễn nợ

Form: Dạng/hình thái; hình thức; thể thức; công thức; mô thức

baptismal f.: mô thức rửa tội

canonical f.: thể thức giáo luật (đk 1108)

defect of f.: thiếu thể thức (đk 1160)

f. of celebration: thể thức cử hành

Form criticism: Phê bình văn thể

Forma: Mô thức; công thức

f. accidentalis: mô thức tùy thể

f. substantialis: mô thức bản thể

Formal: Thuộc mô thức; chính thức; rõ ràng

f. cause: nguyên nhân mô thức

f. cooperation: hợp tác cố ý

f. object: chủ đề chính, đối tượng đích thực

f. principle: nguyên tắc mô thức

f. sin: tội cố tình (khách quan và chủ quan)

Formalism: Thói vụ hình thức, tặt câu nệ hình thức; chủ nghĩa hình thức

Formality: Thủ tục, thể thức; nghi thức

Formation: Huấn luyện, đào tạo; cấu thành; lập thành; hình thành

continuous f.: huấn luyện (học hỏi) liên tục

Formgeschichte: Lịch sử (phê bình) văn thể, phương pháp phê bình văn loại sử học

Formula: Công thức; cách thức, thể thức

Formulary: Thuộc: thể thức, công thức; tập (các) công thức

Formulation: Đề ra, thiết cấu; trình bày (theo quy củ, có tổ chức), diễn đạt; ghi theo công thức; lập thành công thức hoặc phương trình

Fornication: Dâm dục; gian dâm; thông dâm

Forsake: Bỏ rơi; từ bỏ

Fortitude: Dũng cảm; dũng khí, nghị lực; cương nghị;

Fortuitous: Bất ngờ

Fortune: Vận may; thần vận mệnh; của cải

f.-hunter: ng. đào mỏ (tìm vợ giàu)

f.-teller: thầy bói

Forty Hours' devotion: Châu lượt 40 (giờ)

Forum: Tòa án; diễn đàn; (*xuta*) chợ, công trường

competent f.: t. án có thẩm quyền

external f.: tòa ngoài

internal f.: tòa trong

Fossors: Hội đào huyết

Foster family: Gia đình nuôi

f. home: nhà nuôi dưỡng

f. mother: vú nuôi, mẹ nuôi

f. parents: bố mẹ nuôi

Found: Thành lập, sáng lập

Foundation: Thành lập, sáng lập; thiện quỹ; nền tảng

f. Masses: quỹ bổng lễ

pious f.: thiện quỹ (đk 1303)

Founder: Vị sáng lập

Fraction: Bể (bánh: trong Thánh Lễ)

Fragile(-ility): Mỏng manh, dễ vỡ; yếu ớt

Fragment(-um): Mảnh, khúc, đoạn, mẫu

Frail(-ty): Giòn mỏng; tạm thời; yếu ớt, mảnh khảnh

Frame of reference: Hệ quy chiếu

Franciscans: Tu sĩ Dòng Phanxicô

f. school: trường phái Phanxicô

Frank: Trung thực, thành thật, thẳng thắn

Frankincense: Nhũ/trầm hương

Fraternal: Huynh đệ; thân thiện

f. correction: anh em sửa lỗi nhau

Fratricelli: Nhánh Dòng Phanxicô (tách riêng tk 13-14)

Fratricide: Giết anh/em; huynh đệ tương tàn

Fraud: Lừa đảo, gian lận

pious f.: phỉnh lừa vì thiện ý

Free: Tự do; tự nguyện; được miễn; rảnh rỗi; còn trống; tháo gỡ, trả tự do, giải phóng

f. association: liên tưởng tự do

f. churches: giáo hội tự trị

f. thinker (-ing): ng.: không tín ngưỡng, vô tôn giáo

f. translation: dịch thoát ý, phỏng dịch

f. union: tự do kết hôn

f. will: tự ý/nguyện; tự do ý chí

Freedmen (*Synagogue*): (Hội đường) Nô dân được giải phóng (Cv 6:9)

Freedom: Tự do

f. from: tự do khỏi

f. for: tự do để

f. of worship: tự do: tín ngưỡng/ tôn giáo

Freemasonry: Hội tam điểm

Freer *logion, the:* Ngụ ngôn (câu thêm vào Mc 16:14, tk 5)

Freewill *offering:* Dâng hiến tự nguyện (hành động, của lễ...)

Frequency: Tần số

f. curve: biểu đồ tần số

f. distribution: phân bố tần số

f. law: luật tần số

Freudian: Theo học thuyết Freud (1856-1939)

Friar: Thầy dòng (khất thực)

Friars *Minor:* Tu sĩ Dòng Phanxicô

Friary: Nhà dòng Phanxicô

Fricative: Phụ âm xát (như: *f, v* và *th*)

Friend: Bạn hữu

Friends of God: Bạn Thiên Chúa (hiệp hội gồm tu sĩ và giáo dân, tk 14)

Society of f. (Quakers): Hội ái hữu (Phái *Quâyco*)

Friendship: Tình: bạn, bằng hữu

Frigidity: Lạnh ngắt; lạnh nhạt, lãnh đạm; lãnh tính (lãnh đạm về mặt tình dục)

Fringes: Diềm, tua viền; ven, mép, lề

Frock: Áo dài; áo nhà (thầy) tu

to wear the f.: đi tu, xuất gia

Frontal: Thuộc phía trước, trán; mặt tiền; phần trang trí phía trước bàn thờ, lễ đài; tiền màn

Frontal lobe: Thùy trán

Frugality: Dè sẻn, tiết kiệm; thanh đạm, đạm bạc, giản dị

Fruit: Hoa quả; kết/thành quả

f. of the Holy Spirit: hoa quả của Thần Khí

Fruitful: Có nhiều hoa trái, sai quả; có kết quả, thành công, hữu hiệu

Frustration: Thất bại, làm hỏng; ảm ốc, hẫng hụt

Fugitive: Trốn tránh, bỏ trốn, đào tẩu; thoáng qua, phù du

Fulfil(l)ment: Thực hiện, chu toàn, hoàn thành, hoàn tất; ứng nghiệm

f. of the Law: chu toàn Lễ luật (Rm 13:10)

f. of Scripture: Kinh Thánh ứng nghiệm

self f.: tự kỷ thành tựu

Full: Đầy, đầy đủ, tràn trề

f. of grace: đầy ơn phúc

f. of oneself: tự phụ, tự mãn

f. of years: có tuổi, cao niên

Fullness: Toàn vẹn, viên mãn; đầy đủ; no đủ

f. of God: viên mãn của TC (Ep 3:19)

f. of the Deity: viên mãn của Thần tính (Cl 2:9)

f. of time: thời viên mãn (Gl 4:4)

Function(-al): Chức năng; nhiệm vụ; buổi lễ; hàm số; hoá chức

functional christology: kitô học chức năng

functional dispensation: miễn giải chức vụ

Functionalism: Thuyết chức năng

Functionarism: Chế độ: quan liêu, viên chức, bàn giấy

Fundamental: Cơ bản, chủ yếu

f. Articles: giáo điều cơ bản (Tin lành)

f. option: chọn hướng sống cơ bản

f. particle: hạt cơ bản

f. theology: thần học cơ bản

Fundamentalism: Thuyết duy văn tự, chủ nghĩa cơ yếu, náo trạng chính thống cực đoan

morphological f.: chủ hướng/náo trạng nệ hình thái

Funeral: Đám tang, tang lễ; u sầu, buồn thảm

f. Mass: lễ an táng, l.quy lăng

f. pile (pyre): giàn thiêu

f. oration: điếu văn

f. rites: nghi thức mai táng, việc an táng (đk 1176tt)

Fury: Giận dữ, thịnh nộ; kịch liệt; nhiệt hừng; phụ nữ hung dữ tàn ác

The Furies: (thần thoại Hy Lạp) nữ thần tóc rắn, thần báo thù

Fusion: Nóng chảy; hỗn hợp, liên hợp, hợp nhất

nuclear f.: tổng hợp hạt nhân

Futile: Vô ích, vô dụng, vô hiệu, phù phiếm, tầm phào

Future: Tương lai

f. life: đời sống mai sau, kiếp sau

f. shock: chấn động trước viễn cảnh tương lai

Futurible: Vị lai khả hữu

Futurism: Chủ thuyết vị lai

Futurology: Tương lai học

G

Gabbatha: Gáp-ba-tha (Nền Đá: Ga 19:13)

Gabriel: Gáp-ri-en

Gaelic: Xen-tơ, Celta

Galatians: Ng. miền Ga-lát, Gl

Galaxy: Ngân hà; nhóm tinh hoa

Galilean: Người xứ Ga-li-lê

The G.: Đức Giêsu

Galilee: Ga-li-lê

Gallican: Thuộc GH Pháp (ngày trước: với một số đặc quyền đưa tới chỗ giữ một vị trí phần nào độc lập đối với Tòa Thánh); ng. chủ trương giữ mãi các quyền tự do của GH Pháp (Pháp giáo)

g. articles, The 4: Bốn điều khoản của Giáo hội Pháp (n 1682)

g. confession: bản tuyên tín của giáo phái Tin lành Pháp

g. rite: lễ điển Pháp

Gallicanism: Chủ nghĩa Pháp giáo

Gallicism: Từ ngữ đặc Pháp

Gambling: Trò cờ bạc

g.-den/house: sòng bạc

Gamete: Giao tử

Gamut: Cung bậc, thang âm, âm giai; toàn bộ

Garden: Vườn, công viên

g. of Eden: vườn Eden (địa đàng)

g. of Gethsemane: vườn cây dầu (ôliu)

Gargoyle: Miệng máng xối (có tạc hình người hoặc thú vật kỳ cục)

Gati: Luân hồi, sanh tử

Gaudete Sunday: Chúa nhật "Hãy vui lên" (thứ 3 Mùa Vọng)

Gaudium et Spes: Vui mừng và Hy vọng (Hiến chế mục vụ của Vaticanô II)

Gay: Vui vẻ/tươi; phóng đảng; tình dục/loạn dâm đồng nam giới

Gazophylatium: Hòm cúng/ tiền, (đền thờ Giêrusalem)

Ge'ez, *gheez*: Tiếng Ghê-êz (phụng vụ Êthiôpia)

Gehenna: Vực lửa, địa ngục

Gelasian Decree, Sacramentary: Sắc chỉ, Sách nghi lễ của ĐGH Gêlasiô († 496)

Gematria: Phương pháp giải thích Kinh thánh theo số cộng (như kiểu các thầy Rabbi hoặc Kh 13:18 đã làm)

Gender: Giống; loại; giới

Gene: Gien, vi tử

Genealogy: Gia phả, phả hệ

General: Chung, toàn thể, tổng quát; phổ biến/thông; tướng soái

g. absolution: giải tội chung

g. assembly: đại hội đồng

g. chapter: tổng công/tu hội

g. confession: xưng tội chung; xưng tội cho cả đời/cả năm

g. council: công đồng chung

g. intercessions: lời nguyện giáo dân

g. judgment: phán xét chung *Master G.:* Bề trên tổng quyền (Dòng Đaminh)

Minister G.: Bề trên tổng quyền (Dòng Phanxicô)

Superior G.: Bề trên cả/tổng quyền (Dòng Tên)

Generalate: Chức/nhiệm kỳ bề trên tổng quyền; cơ sở bề trên tổng quyền

Generality: Tổng quát tính, đại cương tính; khái luận

Generalization: Khái quát hóa, tổng quát hóa, suy rộng; phổ cập, phổ biến

Generation: Sinh sản, phát sinh; thế hệ

active g.: nhiệm sinh chủ động

divine g.: nhiệm sinh (trong TC Ba Ngôi)

g. gap: xung khắc già trẻ

passive g.: nh. sinh thụ động

spontaneous g.: ngẫu sinh, tự phát sinh

Generationism: Di hồn thuyết

Generic(-al): Thuộc chủng loại

g. confession: xưng tội đại loại (không kể ra từng tội)

Generosity: Quảng đại, hào hiệp/phóng; độ lượng, khoan dung

Genesis: Sách Sáng thế, St; khởi nguyên; căn nguyên

Genetic: Thuộc: căn nguyên, phát sinh, sinh sản, di truyền

Genetics: Di truyền học

Geneticism: Thuyết duy di truyền

Genie(-ius, -ii): Linh thần; thiên tài

Genital: Thuộc cơ quan sinh dục

g. stage: giai đoạn sinh dục

Genitality: Khả năng sinh dục

Genitive: Sở hữu, thuộc cách

Gennesaret: Ghen-nê-xa-rét

Genocide: Diệt chủng

Genome: Bộ gien đơn bội

Genotype: Kiểu di truyền ẩn hình, kiểu gien

Genre: Thể loại

literary g.: thể loại văn học, văn thể

Gentile: Lương dân; dân ngoại (không Do thái)

apostle of the g.(s): thánh Phaolô

Gentle(-ness): Nhẹ nhàng, dịu dàng, hiền lành, hòa nhã; thuộc dòng họ quyền quý

Genuflect(-exion): Bái quỳ, bái gối, quỳ gối

Genus: Giống; phái; loại

Geocentric: Thuộc: trung tâm địa cầu, địa tâm; coi quả đất là trung tâm

Geophysics: Địa vật lý học

Geopolitics: Khoa địa chính trị

Geostatics: Địa tĩnh học

Geostationary: Quỹ đạo địa tĩnh

Geosynchronous: Quỹ đạo đồng tốc (như: *geostationary*)

Geotropism: Tính hướng địa (đất)

Geriatrics(-ics), gerontology: Lão khoa, khoa lão bệnh

Germ: Mầm, mộng, phôi; căn nguyên, mầm mống; bệnh căn, vi trùng
g. warfare: chiến tranh vi trùng

germinal stage: giai đoạn phôi thai, manh nha

German(-ic): Thuộc dân Đức, nước Đức

Gerund: Động danh từ

Gerundive: Động tính từ

Gesta Dei: Kỳ công/kiệt tác của TC

Gestalt: Hình thức toàn diện, cấu trúc

g. therapy: tâm pháp Gestalt

g. theory: tâm lý học hình thái

Gestapo: Tổ chức công an mật, (Đức quốc xã)

Gesture: Điệu bộ, cử chỉ, động tác

Gethsemane: Ghết-sê-ma-ni

Ghetto: Xóm Do thái; khu biệt cư

Ghibelines: Phái hoàng đế Đức (ở Ý thời trung cổ)

Ghost: Tinh thần; ma, hồn ma

Holy G.: Thánh Thần

to give up the g.: tắt thở

Gift: Ân huệ, quà tặng; thiên tài

g.(s) of the Holy Spirit: bảy ơn Chúa Thánh Thần

g. of tongues: ơn ngôn ngữ

Gigantomachy: Cuộc đấu của các người khổng lồ (chống các vị thần)

Girdle: Dây thắt lưng (trong lễ phục)

Gladiator: Đấu sĩ

Glagolitic alphabet: Bộ chữ Glagôlít (do thánh Cyrillô phát minh để viết tiếng Slavơ)

Gland: Tuyến, hạch

Glebe: Ruộng đất; đất nhà chung

Global: Toàn cầu; toàn thể

g. mission: sứ vụ toàn cầu

g. village: ngôi làng toàn cầu

Globule: Huyết cầu; viên nhỏ

Gloria: Kinh "Vinh danh"

Gloria Patri: Kinh "Sáng danh"

Glorified body: Thể xác vinh hóa (sau phục sinh)

Glorify: Vinh hóa; tôn lên; tán dương, tuyên dương

Glorious *mysteries*: Năm sự mừng

Glory: Vinh danh; vinh quang; thiên đàng

external g.: v. q. ngoại tại

formal g.: v. q. mô thức

objective g.: v. q. khách quan

subjective g.: v. q. chủ quan

theology of g.: thần học v. q.

Gloss: Lời bàn, chú thích/giải

Glossa ordinaria: Bản chú giải thường dùng (ở thời trung cổ để cắt nghĩa KT)

Glossator: Người chú giải

Glossolaly: Ôn ngôn ngữ; nói huyền thuyên

Gloves (*episcopal*): Bao tay (*xỉa*) GM mang khi cử hành các nghi lễ

Gluttony: Háu ăn, ăn phàm, ăn tham

Gnomic: Thuộc: châm ngôn, ngạn ngữ

Gnoseology: Tri thức luận

Gnosis: Tri thức, trực tri; ngộ đạo, ngộ giác

Gnosticism: Ngộ đạo thuyết

Goal: Mục tiêu/đích, đích điểm

God: Thiên Chúa, Thượng Đế; thần

godchild: con đỡ đầu

godfather: cha/bố đỡ đầu *God-is-dead-theology*: thần học khai tử TC (giả thiết TC đã chết để từ đó đưa ra suy tư thần học)

godmother: mẹ/má đỡ đầu

G. of the gaps: thần lấp kẽ hở (để giải thích những gì khoa học không thể cắt nghĩa nổi)

godparents: cha mẹ đỡ đầu

G's acre: nghĩa địa

impersonal g.: thần linh phiếm ngã

personal G.: TC hữu ngã

Godfearing: Ngoan đạo; kính sợ TC (người lương giữ đạo Do thái mà không chịu cắt bì)

Godhead: Thiên Chúa, Thượng đế; thiên tính

Godhood: Thần/thiên tính

God-hypothesis: Giả thuyết Thiên Chúa hiện hữu

Godly: Tôn sùng TC, sốt sắng, đạo đức

God-man: Thần-nhân

God-spell: Tin mừng (*cũ*)

Goel: Kẻ bảo vệ

Gog and Magog: Gốc và Ma-gốc (Kh 20:8, tượng trưng cho các nước chống lại Hội thánh); kẻ thù quái gở

Golden: Bằng vàng; quý báu

g. age: hoàng kim thời đại

g. bull: Sắc chỉ vàng, trọng sắc vàng

g. calf: bò vàng (Xh 32:4)

g. jubilee: lễ vàng,

G. legend: Kim sử (lịch sử các Thánh do Jacobus de Voraginê († 1298) biên soạn)

g. mean: trung dung

g. number: số vàng (trong năm kể theo chu kỳ Meton, được dùng để tính ngày Phục sinh trong niên lịch)

g. rose: hoa hồng vàng (ĐGH làm phép ngày Chúa nhật 4 Mùa Chay)

g. rule: khuôn vàng thước ngọc (Mt 7:12)

g. sequence: ca tiếp liên "*Veni, Sancte Spiritus*" (lễ Hiện xuống)

g. wedding: lễ vàng hôn nhân

Golgotha: Gôn-gô-tha (đồi/núi sọ)

Goliath: Gô-li-át

Good: Tốt, hay, thiện; lương thiện; sự thiện

common g.: công ích

g. faith: thành tâm, chân thành

g. Friday: thứ 6 Tuần Thánh

G. News: Tin mừng

g. pleasure: ý định nhân hậu

G. Shepherd: Đấng chăn chiên lành; Dòng Chúa chiên lành

g. works: việc thiện, làm phúc

Goodness: Thiện tính; đức hạnh; lòng tốt

my g.!: Trời ơi!

thank G.: tạ ơn Chúa; nhờ ơn Chúa

Goods: Tài sản; của cải; hàng hóa

g. of Marriage: Bảo sản hôn nhân (con cái, lòng trung tín, tình yêu bền vững)

Goodwill: Thiện ý/chí, lòng tốt

Gordian knot: Vấn đề hóc búa, khó khăn nan giải

Gospel: Tin mừng, Phúc âm

social G.: Tin mừng xã hội (phong trào đổi mới xã hội theo Tin mừng: Tin lành Mỹ)

The last G.: bài Phúc âm cuối lễ (*xuta*)

Gospeller: Người đọc hoặc hát Phúc âm trong phụng vụ

Gossip: Chuyện: ngồi lê đôi mách, mách lẻo, nhảm nhí

Gothic: Gô-tích; hoang dã

Govern: Cai quản, c.trị, quản trị; làm chủ; hướng dẫn

Governance: Quyền: quản trị, thống trị

Government: Cai trị; thống trị; chính phủ/quyền; nội các

Goy, goyim: Ngoại đạo (Do thái)

Grace: Ân huệ; ân sủng, ơn thánh

actual g.: hiện sủng

antecedent g.: tiền sủng

assisting g.: ơn trợ giúp, trợ sủng

cooperative g.: đồng tác sủng

created g.: ân sủng thụ tạo

deifying g.: ơn thánh hóa

efficacious: [công] hiệu sủng

g. (at meals): kinh ăn cơm (trước hoặc sau bữa ăn)

g. of final perseverance: ơn bền đỗ/trung thành đến cùng

g. of happy death: ơn chết lành

g. of state, of office: ơn đẳng bậc

g. of the head: ơn thủ sự

habitual g.: thường sủng

healing g.: ơn trị liệu, được sủng

initial g.: ơn sơ khởi, khởi sủng

justifying g.: ơn công chính hóa

sacramental g.: ân sủng bí tích

sanctifying g.: ơn thánh hóa, thánh sủng

sufficient g.: túc [dụng] sủng

uncreated g.: ân sủng vô tạo, (TC tự trao ban chính mình)

Gracious(-ness): Nhân từ; tử tế; thanh lịch

Gradation: Tiệm tiến, tăng dần

Grade: Cấp, bậc, trật, mức, độ, hạng, đẳng cấp; gia cấp, tầng lớp

g. school: trường phổ thông

Gradin(-e): Bực, bậc, cấp, bậc thang

Gradual: Ca tiến cấp

g. Psalms: ca khúc/thánh vịnh lên đền

Graduale Romanum: Sách hát lễ Rôma

Graduality Law: Luật tiệm tiến (luân lý)

Graffito(-i): Hình hay chữ viết trên tường (công cộng)

Grail, The Holy: Chén thánh (Chúa dùng trong bữa tiệc ly)

Grail Movement: Phong trào Graal (sáng lập năm 1921, ở Hà lan, cho giáo dân cg)

Grammar: Ngữ pháp

Grand: Cao quý; cao cấp, vĩ đại; quan trọng, ưu tú, cừ khôi; chính yếu, chủ yếu

g. aunt: bà; bác, cô, thím, dì...

g. child/daughter/son: cháu, cháu: gái/trai

g. father: ông (nội/ngoại)

g. mother: bà (nội/ngoại)

g. parents: ông bà (nội ngoại)

Graphic: Đồ họa, đ.thị, biểu đồ; họa hình

g. language: ngôn ngữ tượng hình

Graphism: Cách viết, thuật: ghi họa, vẽ; bút tính, nét chữ

Graphology: Khoa xem chữ viết, bút tướng, thuật chiết tự

Gratia: Ân sủng

Gratification: Ban thưởng; gia ơn; hài lòng, mãn nguyện; tiền thù lao

Gratis: Miễn không, miễn phí, nhưng không

g. pro Deo: (làm...) nhưng không vì Chúa (vì tình yêu Chúa)

Gratitude: Lòng biết ơn, tri ân

Gratuitous(-ness): Nhưng không, biếu kh.; miễn phí, vô vị lợi; vô cố, vu vơ
g. legal assistance: bảo trợ tư pháp miễn phí (đk 1649)

Gratuity: Tiền thưởng (khi: về hưu, giải ngũ); tiền trà nước

Gratulatory: Chúc mừng

Gravamen(-ina): Than vãn, oán trách; chủ điểm cáo trạng

Grave: Phần mộ, nấm mồ

Grave: Trang nghiêm, tr. trọng; từ tốn; trầm trọng; trầm; dấu huyền (như: *g. accent*)

g. accent: dấu huyền; giọng trầm

g. obligation: trọng trách

g. sin: tội trọng

Graven image: Thần tượng

Gravestone: Bia, mộ chí

Graveyard: Nghĩa địa

Gravitation(-al): Sự hút; sức hút, hấp lực

Gravity: Trang nghiêm; nghiêm/trầm trọng; trọng lực

Great(-ness): To lớn, vĩ đại; tuyệt vời; tài tình

g. grandchild (-daughter): cháu

g. grandfather (-mother): ông/ bà cố

Great Awakening: Đại giác ngộ (phong trào phục hưng Tin lành Mỹ, n 1740)

Great Church: Nhà thờ chính (Đông phương); (*nay=*) GH phổ quát

Great Schism: Đại ly khai (hai ý nghĩa: 1. ly khai Đông-Tây n. 1054; 2. chia rẽ trong GH Tây phương n. 1378-1417)

Greca: Áo khoác (của giáo sĩ)

Grecism: Từ ngữ đặc Hy Lạp

Greed(-iness): Tham lam, thèm khát; tham tiền, hám của

Greek: Hy Lạp

g. Bible: Bản Kinh Thánh Hy ngữ (Bản LXX)

g. calends: không đời nào

g. Church: GH Hy Lạp; GH Chính thống

g. corporal: khăn thánh Hy Lạp (có di tích thánh)

g. Rites: nghi thức hay lễ điển Hy Lạp (Đông phương)

g. Testament: Tân Ước

Gregarious: Sống thành đàn, quần cư, tập quần; (kiểu) đại chúng, quần chúng

Gregorian calendar: Lịch Grêgôriô (do Đ. Grêgôriô XIII cải cách n. 1582, tức là lịch chung hiện dùng)

g. chant: bình ca

g. masses: lễ 30 ngày (cầu hồn 30 ngày liên tiếp)

g. modes: âm pháp bình ca

g. reform: cải cách Grêgôriô (tk 11)

g. sacramentary: sách nghi lễ Grêgôriô

g. water: nước thánh cung hiến (nhà thờ)

Gremial(-e): Khăn phủ đầu gối (GM dùng khi hành lễ)

Grey eminence: Tâm phúc; mưu sĩ, quân sư ẩn diện

Grey Friars: Thầy Dòng Phanxicô (*xưa*)

Grey Nuns: Nữ tu Bác ái

Grieve: Gây đau buồn, làm đau lòng; đau đớn, phiền não

Grievous: Gây đau khổ; trầm trọng, nặng nề

g. sin: tội nặng

Grille: Lưới sắt (tòa giải tội), tường chắn song (nội cấm/vi)

Grosso modo: Đại khái, đại để, đại thể

Ground: Mặt đất, sàn đất; khoảng/bãi đất; đáy, nền; lý do, căn nguyên; cơ sở; căn cứ vào, dựa vào, đặt cơ sở

Group: Nhóm, tập đoàn/thể; loại

g. conscience: ý thức nhóm

g. contagion: lây lan tập thể

g. dynamics: năng động nhóm

g. integration: hội nhập nhóm

g. marriage: hôn lễ: nhóm, tập thể (cử hành chung)

g. norm: quy tắc đoàn nhóm

g. psychotherapy: tâm pháp nhóm

Guardian: Người giám hộ; bề trên nhà (Dòng Phanxicô)

g. angels: thiên thần bản mệnh

Guelfs: Phái Giáo Hoàng (Trung cổ)

Guidance: Hướng dẫn, chỉ đạo, dìu dắt

Guild: Hội, nghiệp hội

Guillotine: Máy chém

Guilt: Tội, tội lỗi

collective g.: tội tập thể/xã hội

g. complex: mặc cảm tội lỗi

g. feeling: cảm thấy tội lỗi; cảm giác tội lỗi

Guilty: Phạm tội, có tội, tội lỗi

Gulag: Trại tập trung (Xôviết)

Guru: Vị thầy linh hướng

Gymnasium: Nhà (phòng) tập thể dục; trường trung học (Đức, Thụy sĩ)

Gynaecium: Khuê phòng

Gynaecology: Phụ khoa

Gynandry: Ái nam ái nữ

Gyrovagus(-i): Nhà tu hành lang bạt

H

Habakkuk or Habacuc: Kha-ba-cúc, Kb

Habeas corpus: Lệnh đình quyền giam giữ

Habit: Thói quen, tập quán; tập tính; y phục, tu phục (đk 669)

acquired h.: thói quen tập thành/tiêm nhiễm, tập quán

entitative h.: tập tính thuộc hữu thể

infused h.: thói quen thiên phú

innate h.: thói quen bẩm sinh, tập tính

operative h.: tập tính thuộc hành động

Habitat: Nơi sống, môi trường sống; vùng phân bố; điều kiện cư trú

Habitual grace: Thường [trì] sủng (x. *sanctifying grace*)

Habitude: Thói quen, tập quán; tính khí

Habitus: Trạng mạo; thường cách/tính; thường trì tính

h. operativus: tập tính thuộc hành động

h. entitativus: tập tính thuộc hữu thể

Hades: Âm ty, âm phủ; Diêm vương

Haceldama: Thửa đất/ruộng máu (Mt 27,7 và Cv 1,19; cũng viết: *Akeldama*)

Haemo-: X. *Hemo-*

Haggadah: Thư tập Hagada (tài liệu ngoại luật thuộc truyền thống chú giải Kinh Thánh của các Rabbi Do thái)

Haggai (Aggai, Aggaeus): Khác-gai, Kg

Hagia: Hình sắc Thánh Thể (phụng vụ Bizantinô; phẩm vật thánh)

Hagiographa: Thánh kinh thư (loại thứ 3 của Cựu Ước, gồm các phần ngoài sách Luật và sách các Tiên tri)

Hagiography: Tiểu sử các thánh; khoa tầm tích hiển thánh

Hagiolatry: Thờ các thánh

Hagiology: Hiển thánh học; văn chương về các thánh; thánh ca (phụng vụ Ácmênia, kết thúc với câu Is 6,3: «Thánh, Thánh, Thánh...»)

Hagios: Thánh

Hagioscope: Thánh kiến song (Đông phương: lỗ trổ ở tường ngăn cung thánh để tín hữu có thể nhìn thấy Thánh Thể lúc dâng Mình Thánh)

Hail Mary: Kinh *Kính mừng (Maria)*

Hair shirt: Áo nhặm/hành xác (bằng vải thô sần sùi, lông gai)

Halakah: Bộ luật (Do thái, phần lớn thuộc bộ Talmud)

Half-blood, -caste, -breed: Lai, tạp chủng; ng. lai

Half-brother, -sister: Anh, chị, em cùng cha/mẹ khác mẹ/cha

Hallel: Thánh vịnh "Ca ngợi" (các Tv 113-118)

Hallmark: Dấu kiểm xác (vàng bạc); nét đặc trưng

Hallow: Thánh thiêng; thánh thiêng hóa, tôn kính

Hallowe'en: Đêm vọng lễ chư Thánh

Hallowmas: Ngày lễ các Thánh

Hallucination: Ảo giác/ảnh

Halo: Hào quang; vầng quang; vinh quang, danh thơm

Hamartology: Tội học

Handbook: Sách giáo khóa, pho cẩm nang, tập chỉ nam; sách chỉ dẫn

h. of Indulgences: Sách chỉ nam về các ân xá

Handicap: Tật nguyên, khuyết tật; cản trở, thiệt thòi, bất lợi

Handmaid(-en): Nữ tỳ, cô/bà giúp việc

Handwriting: Viết bằng tay; chữ viết tay

h. on the wall: báo họa

Hapax legomenon: Độc nhất tự (từ chỉ gặp có một lần trong Kinh Thánh)

Happy(-iness): Niềm sung sướng, hạnh phúc

Hardening of the heart: Thái độ cứng lòng, tâm hồn chai đá

Hardware: Dụng liệu kim khí; vũ khí hạng nặng; phần cứng (máy vi tính)

Harem: Hậu cung, khuê phòng

Harlot: Đĩ, gái điếm

Harlotry: Thối đi thỏa, làm đi (trong Kinh thánh có nghĩa là thờ ngẫu tượng), mãi dâm

Harmonium: Đàn đạp hơi, đàn acmônium

Harmony: Hòa điệu, hài hòa, hòa hợp; hòa âm; nhịp nhàng; cân đối

biblical h.: phối hòa Phúc Âm

pre-established h.: thuyết hòa hợp tiên thiết

Harp: Đàn hạc

Harpy: Nữ yêu (quái vật đầu người, mình chim); bà chằng, đàn bà ác nghiệt

Hasidim: Phái Do thái đạo đức

Hasidism: Phong trào mộ đạo Do thái (tk 18-19)

Hassock: Gối quỳ

Hate, hatred: Căm ghét/thù, oán hờn

Haughty: Kiêu căng, ngạo mạn; kiêu kỳ

Hazard: Ngẫu nhiên, tình cờ

Head: Đầu; ngọn, đọt; trí óc; đầu não; người đứng đầu

Healing: Chữa trị/lành; phương thức trị liệu; hòa giải, làm dịu

h. ministry: thừa tác vụ trị liệu

Hearse: Xe tang; đế đèn nến nhiều ngọn (dùng trong phụng vụ giờ Kinh Sách các ngày cuối Tuần Thánh)

Heart: Quả tim; tâm lòng; tâm tình; trung tâm, tâm điểm

Immaculate H.: Mẫu Tâm Vô Nhiễm (Đức Mẹ)

Sacred H.: Thánh Tâm (Chúa Giêsu)

Heartless: Không: có tình ng., biết xót thương; nhẫn tâm, tàn ác

Heathen: Ng. ngoại/vô đạo

Heathenism, heathendom: Ngoại/vô đạo; tà giáo

Heaven: Trời; thiên đàng/cung

h. and earth: trời đất; vũ trụ

heavenly city: quê trời

Hebdomadarian(-ius): Giáo sĩ trực tuần (trong tu viện hoặc ở nhà thờ chính tòa)

Hebraism: Đặc ngữ Hipri; đặc tính/nét Do thái

Hebrew: Do-thái, Hê-bơ

Hebrews (Epistle to the): (Thư gửi tín hữu) Do thái, Dt

Gospel according the the H.: Tin mừng theo các tín hữu Do thái (ngụy thư)

Hecatomb: Lễ bách sinh; cuộc tàn sát

Hedonism: Khoái lạc chủ nghĩa

Hegelianism: Thuyết Hegel († 1831: duy tâm luận)

Hegemony: Bá chủ, bá quyền, quyền tối cao; lãnh đạo

Heilsgeschichte: Lịch sử cứu độ

Heliocentrism: Thuyết nhật tâm (mặt trời là trung tâm của vũ trụ)

Heliotropism: Tính hướng dương

Hell: Địa ngục, hỏa ngục

descent into h.: xuống ngục tổ tông

Hellenism: Văn minh Hy Lạp; đặc ngữ Hy Lạp

Hellenist: Nhà nghiên cứu văn hóa cổ Hy Lạp; ng. theo văn hóa Hy Lạp; (*Tân Ước*) ng. Do thái Hy Lạp hóa

Hellenization: Hy hóa

h. of dogma: hy hóa tín lý

Helvetian: Người Thụy sĩ

Helvetic Confessions: Tuyên ngôn giáo lý đức tin của Thụy sĩ (phái Calvin: n. 1536 và n. 1566)

Hemisphere: Bán cầu

Hemistich: Bán cú thi (nửa câu thơ)

Hemophilia: Chứng máu không cầm (không đông đặc)

Hendiadys(-yin): Phép thế đôi

Henosis: Hiệp nhất, thống nhất

Henotheism: Đơn nhất thần đạo, duy nhất thần giáo (mình chỉ thờ một thần, mà không phủ nhận các thần của đạo khác)

Henotic(k)on: Sắc chỉ của hoàng đế Zênon (n. 482, nhằm thống nhất GH sau công đồng Calcêđonia)

Heortology: Phụng vụ tâm nguyên học

Heptarchy: Thất đầu chế, thể chế bộ bảy

Heptateuch: Thất thư (St-Tl)

Herald: Sứ giả, ng. loan tin

Hereafter: Sau đây; sau này; kiếp sau

Hereditary: Thuộc di truyền

Heredity: Di truyền

Heresiarch: Người khai sinh lạc giáo

Heresy: Lạc giáo (đk 751), rối đạo, tà thuyết

formal h: 1. g. cố ý/tình

material h.: 1. g. vô ý thức

Heretic(-al): Thuộc lạc giáo; ng. rối đạo

Heritage: Tài sản kế thừa, gia tài; di sản

Hermaphrodite: Lưỡng tính; ái nam ái nữ; đồng tính luyến ái

Hermeneutical: Thuộc khoa chú giải

h. circle: vòng chú giải

Hermeneutics: Khoa chú giải

h. of suspicion: chú giải hoài nghi (lấy hoài nghi làm khởi điểm và hậu cảnh phương pháp nghiên cứu)

h. of trust: chú giải tín thác

reconstructive h.: chú giải ứng thực

Hermesianism: Thuyết G. Hermes († 1831; bán duy lý luận)

Hermetism: Phái ngộ đạo bí truyền; bí ẩn

Hermit: Thầy ẩn tu, nhà ẩn dật

Heroic act: Nghĩa cử anh hùng (dâng mọi hy sinh hãm mình của mình để giúp các linh hồn trong luyện ngục)

Hesychasm: Thuyết/kỹ thuật/ linh đạo tĩnh tọa

Hesychast: Ng. tĩnh tọa

Heteroclit: Dị/khác thường, lập dị; ngoại luật; biến cách; ngoại thường

Heterodox(-y): Dị giáo, dị thuyết, không chính thống

Heterogamy: Ngoại hôn, dị giao

Heterogeneous(-eity): Không thuần nhất, hỗn tạp; dị chất; dị loại

Heterogenesis: Dị phát sinh; thuyết dị chủng

Heteronomy: Tha luật, quyền dị trị (nhận luật từ bên ngoài)

Heterosexuality: Dị tính luyến ái, luyến ái khác giới

Heuristic: Nhằm phát hiện; phương pháp tìm cứu

heuristics: tầm kiến học, khoa phát hiện sự kiện (sử liệu)

Hexa(h)ameron: Lục nhật trình thuật (về công cuộc sáng tạo trong 6 ngày: tác phẩm của thánh Ambrôsiô)

Hexapla: Sách sáu cột (của *Origen* xếp nguyên bản tiếng Hy bá với 5 bản dịch Hy ngữ của Cựu Ước theo 6 cột: bản dịch *LXX*, *Aquila*, *Symmachus* và *Thêôđôtion*)

Hexateuch: Lục thư (St-Gs)

Hiatus: Song trùng nguyên âm; khe hở, khoảng trống; chỗ gián đoạn

Hibernation: Đông miên (ngủ đông); hàn hóa (phương pháp trị liệu); tình trạng không hoạt động, nọa trạng

Hibernian: Ai-len

Hic et nunc (here and now): Tại đây và bây giờ, ngay bây giờ

Hidden life: Đời ẩn dật

Hierarch: Thành phần phẩm trật hoặc giáo phẩm; GM (Đông phương)

Hierarchical: Thuộc phẩm trật; thuộc giáo phẩm

h. communion: hiệp thông p. trật (đk 336)

h. constitution/structure of the Church: cơ cấu phẩm trật của GH (đk 330tt)

h. powers: quyền chức thánh

h. priesthood: tư tế chức thánh

h. superior: thượng cấp hệ trật (đk 1737)

Hierarchy: Phẩm trật, giai trật; thứ bậc; hàng Giáo phẩm

angelic h.: chín phẩm thiên thần

h. of being: bậc thang hữu thể

h. of jurisdiction: phẩm trật tài phán

h. of order: phẩm trật thánh chức

h. of truths: bậc thang chân lý

Hieratic(-al): Thuộc thần thiêng, thuộc tư tế; uy nghi; chữ viết thảo của Ai cập xưa

Hieratikon: Sách giờ kinh (Bizantinô)

Hierocracy: Chế độ thần quyền; chính thể tăng lữ

Hierodeacon: Đan sĩ phó tế (Bizantinô)

Hierodule: Tá dịch thờ tự (tôi tớ phục vụ trong đền thờ cổ Hy Lạp)

Hierogamy: Thần hôn

Hieroglyph: Chữ tượng hình

Hierogram: Biểu hiệu thánh, biểu ký thánh

Hierolatry: Thờ các thánh

Hierology: Xem *hagiology*; phép lành hôn lễ (Chính Thống và Do thái giáo)

Hieromonk: Đan sĩ linh mục

Hieronymite: Tu sĩ Dòng thánh Hiêrônimô

Hierophant: Đại tư tế (huyền bí giáo: cổ Hy Lạp); người giải thích những điều huyền bí

Hierophany: Linh khải

Hierophobia: Chứng sợ thần thánh hoặc tôn giáo

Hierurgy(-ia): Tác vụ thánh; tác vụ thánh chức

High: Cao, lớn, trọng

h. altar: bàn thờ chính

h. christology: Kitô học cao thể (nhấn mạnh đến thiên tính của ĐK)

h. Mass: Lễ hát (đối với *low Mass:* Lễ đọc)

h. places: cao đàn, tế đài/đàn

h. priest: thượng tế

h. Church: thượng Giáo hội (Anh giáo)

Higher criticism: Uyên nguyên học KT (nghiên cứu về nguồn gốc của các văn kiện KT)

Hinayana: Tiểu thừa, tiểu thặng

Hindi: Tiếng Ấn độ

Hinduism: Ấn độ giáo

Hippocratic oath: Lời thề bác/ y sĩ (chu toàn bốn bổn phận chữa trị của mình)

Historical: Thuộc lịch sử (những gì xảy ra trong l. sử)

h. archive: văn khố lịch sử (đk 491)

h. criticism: phê bình lịch sử (nghiên cứu về môi trường thời gian, địa lý, văn hóa... của Kinh Thánh)

h. materialism: duy vật sử quan

Historicism: Chủ nghĩa duy sử, thuyết lịch sử

Historicity: Lịch sử tính

History: Lịch sử

salvation h.: lịch sử cứu độ

Hodegetic: Dẫn lộ, mục vụ về công tác hướng dẫn tín hữu

Holiday: Ngày lễ; ngày nghỉ; kỳ nghỉ

Holiness: Tính chất thánh thiện, tính thánh thiêng

code of h.: luật thánh thiện (Lv 17-26)

His H.: danh tước của Giáo Hoàng và các Thượng phụ

Holiness Churches: Giáo phái thánh thiêng (các tôn phái Tin lành căn bản tách ra khỏi các giáo phái *Methodism*, *Baptists* và *Presbyterians*)

Holism(-istic): Toàn tiến; thuyết tiến hóa toàn bộ; tính toàn thể, t.vẹn, t.diện;

Holocaust: Lễ toàn thiêu; cuộc tàn sát

Holograph: Hoàn toàn tự tay viết ra

Holy: Thánh, thánh thiện, thánh thiêng

h. Alliance: Liên minh thánh (giữa Áo quốc, Nga và Phổ quốc, năm 1815)

h. City: Thành thánh (Giêrusalem)

h. communion: chịu/rước lễ

h. day of obligation: ngày lễ buộc (đk 1246)

h. Family: Thánh Gia

H. Father: Đức Thánh Cha

H. Ghost: Thánh thần

h. hour: giờ thánh, giờ cầu

h. Land: Thánh Địa (Palestina)

h. Mary: Thánh Maria (phần hai của kinh Kính mừng)

h. Mysteries: các mầu nhiệm thánh

h. Name: Thánh Danh (Giêsu)

h. Name Society: tu hội Thánh Danh

h. Office: thánh Bộ

h. of Holies: nơi cực thánh

h. oils: dầu thánh

h. orders: chức thánh

h. places: nơi thánh

h. Roman Empire: Thánh đế quốc Rôma (từ Charlemagne n. 800 đến n. 1806)

H. Scripture: Thánh kinh

h. See: Tòa Thánh

h. shroud: khăn liệm thành Tôrinô (táng xác ĐK?)

h. souls: các linh hồn ở luyện ngục

H. Spirit: Thánh Thần

h. thursday, friday, saturday: thứ: năm, sáu, bảy Tuần Thánh

h. Unction: bí tích Xức dầu bệnh nhân

H. Week: Tuần Thánh

h. Writ: Thánh kinh

H. Year: năm thánh

Homage: Tôn kính, kính trọng, cảm phục, thần phục

Homeland theology: Thần học quê hương (Đài Loan)

Homicide: Giết người, sát nhân

voluntary h.: tội cố sát

Homiletics: Thuật diễn giảng

Homily: Bài diễn giảng, giảng lễ (Thánh Lễ, đk 767)

Hominization: Quá trình hình thành loài người

Homo-: Tiền tố có nghĩa *như, đồng,...*

Homo: Người, con người; người nhân dạng

h. erectus: ng. đứng thẳng

h. faber: ng. chế tạo

h. habilis: ng. khéo tay

h. sapiens: ng. lên/tinh khôn. *viator*: ng. lữ hành, lữ khách

Homocentric(-al): Đồng tâm [điểm]

Homoeans: Phái đồng dạng (nhánh lạc giáo Ariô cho là ĐK chỉ "giống như" Chúa Cha, chứ không "đồng bản tính")

Homogeneity(-eous): Thuần nhất, đồng đều; đồng chất

Homoiousios: Giống như

Homoiousians: Ng. thuộc phái tương đồng (cho rằng Chúa Con [và Thánh Thần] chỉ "giống như" Chúa Cha, chứ không *homoousios*="đồng bản tính")

Homologation: Thừa nhận; công nhận; xác nhận; phê chuẩn

Homologumena: Các sách quy điển Tân Ước

Homology: Tương đẳng; đồng đẳng; đồng đều

Homoousios: Đồng bản tính (công đồng Nixêa n. 325)

Homosexual(-ity): Đồng tính luyến ái, tình dục đồng giới; loạn dâm đồng giới

Honest(-y): Lương thiện, chân thật

Hono(u)r: Danh dự/giá; vinh dự; ngài (danh tước tôn xưng: *your/his/her h.*)

Hono(u)rable: Đáng kính/ trọng; vẻ vang; ngài (danh tước tôn xưng)

Honoraria: Tiền thù lao (đk 1649)

Honorary: Danh dự

Hood: Mũ trùm đầu (may liền vào cổ áo dòng)

Hope: Đức cậy, hy vọng

act of h.: kinh cậy

h. against h.: cậy trông vững vàng (ngay cả khi xem ra không còn gì để hy vọng)

Hopelessness: Vô vọng; tuyệt vọng

Horizon: Chân trời; tầm nhìn; phạm vi hiểu biết

Horizontalism: Chủ trương duy hoành giao

Hormone: Nội tiết tố, hocmôn

Horoscope: Đoán số tử vi; lá số tử vi

Horror: Khiếp sợ/đảm

Hortative(-ory): Khích lệ, cổ vũ

Hosanna: Hoan hô

Hosea: Ho-sê, Hs

Hospitable: Hiếu khách

Hospital: Bệnh viện; nhà tế bần

Hospitality: Tính hiếu khách

Hospitallers or *Knights of St. John*: Hiệp sĩ bệnh viện (tu sĩ cứu tế: n. 1070)

Host: Lễ vật; bánh lễ

Host: Đám đông; đạo binh

h. of heavens: cơ binh trên trời: các tinh tú (Cv 7:42)

Lord of h.(s).: Chúa các đạo binh

Host: Chủ nhà, chủ tiệc, chủ quán trọ, chủ khách sạn

Hostile(-ity): Thù địch

Hour: Giờ

Book of H.: Sách kinh (cho giáo dân)

canonical h.: giờ kinh (phụng vụ)

little (minor) h.: các giờ kinh ngắn (giờ thứ nhất, ba, sáu, chín)

liturgy of the h.: phụng vụ giờ kinh (đk 1173)

House: Nhà; viện; triều đại; dòng dõi (họ, tộc)

h. Churches: (TU) GH tư gia (cộng đồng kitô hội họp tại một tư gia); (nay) phong trào "GH tại gia"

religious h.: nhà dòng (đk 607)

Housel: Thánh thể (cổ)

Huguenots: Tin lành Pháp (phái Calvin)

Human: Thuộc về người, loài người, nhân loại

h. act: hành vi nhân tính, hành vi con người

h. dignity: phẩm giá con ng.

h. life: nhân sinh, đời sống con người

h. nature: bản tính loài người, nhân tính

h. rights: nhân quyền

Humane: Nhân đạo; nhân hậu/ từ, khoan hồng; nhân văn

Humanism: Học thuyết: nhân bản, nhân văn; lòng nhân

Humanist: Nhà cổ văn học; nhà nhân bản

Humanitarian(-ism): Nhân đạo (chủ hướng/nghĩa)

Humanities: Khoa học nhân văn, cổ điển học

Humanity: Nhân loại; nhân tính; lòng nhân đạo

Humanization: Nhân tính hóa, nhân hóa; nhân đạo hóa; thuần hóa

Humanoid: Dạng người

Humble: Khiêm hạ, kh.nhường, kh.tốn, nhún nhường; thấp hèn, tầm thường

Humeral: Khăn phủ vai (khoác ngoài, khác với *khăn vai* quàng bên trong, trước khi mặc lễ phục)

Humiliation: Làm bẽ mặt, ha nhục, làm nhục

Humility: Khiêm hạ, khiêm nhượng, khiêm tốn

Humism: Học thuyết David Hume († 1776)

Humo(u)r(-ous): Hài hước, hóm hỉnh; khí chất; tính khí, t.tình

Husband: Chồng, phu quân

Husbandman: Nông dân

Husbandry: Nghề nông, nông nghiệp

Hussites: Ng. theo phái Jan Huss († 1415: chủ trương phải chịu lễ dưới hai hình và cải cách GH; chịu ảnh hưởng của *Wycliffianism*: x. chữ W)

Hybrid: Lai giống, lai tạp

Hybris: Xác láo, sỉ nhục

Hydrodynamics: Thủy động lực học

Hydromancy: Thuật bói nước

Hydropic: Phù, thũng

Hylics or Materials: Ng. thuộc phái ngộ giáo đề cao vật chất (coi vật chất trọng hơn tinh thần)

Hylomorphism: Mô/hình chất thuyết (Aristốt)

Hylotheism: Vật thần thuyết (tin vào thượng đế vật chất)

Hylozoism: Vật hoạt thuyết

Hymen: Màng trinh; ông tơ bà nguyệt

Hymeneal: Thuộc hôn nhân

Hymn: Tụng ca, thánh thi/ca,
national h.: quốc ca

Hymnal: Tập: thánh ca, phụng ca (thánh ca phụng vụ)

Hymnody: Thơ tôn giáo

Hymnology: Tụng ca học

Hyperactive: Quá hiếu động

Hyperbaton: Phép đảo từ

Hyperbole: Ngoa dụ

Hypercritical: Phê bình quá khích

Hyperdulia: Biệt tôn (cách sùng kính dành riêng cho Đức Mẹ)

Hypersensibility: Quá nhạy cảm, quá mẫn cảm

Hypertrophy: Triển nở quá lớn; phát triển quá mức

Hypnosis: Thôi miên, giấc thôi miên, giấc ngủ nhân tạo

Hypnotism: Thuật thôi miên

Hypocenter: Tâm ngầm địa chấn (trong lòng đất, đối ngược với *epicenter*: tâm ngoài)

Hypochondria(-c): Bệnh tưởng, chứng nghi bệnh (hay lo lắng về sức khỏe, sợ đã mắc bệnh)

Hypocrisy: Đạo đức giả, thái độ giả hình

Hypostasis: Ngôi vị; bản thể, bản vị

Hypostatic: Thuộc ngôi vị hoặc bản vị

h. union: ngôi hiệp

Hypostatize: Ngôi vị hóa

Hypothesis: Giả thuyết

auxiliary h.: giả thuyết bổ trợ

Hypotyposis: Miêu tả linh hoạt, hoạt tả

Hyssop: Hương thảo

Hysterectomy: Cắt bỏ tử cung

Hysteria: Ictêri, cuồng loạn, loạn thần kinh

I

Iamb(-us): Nhịp thơ iambơ

Ibid, I'(-em): Từ xuất xứ đã trưng dẫn, như trên

Ichthus (Icqu"Symbol"V): Cá (ký hiệu ghi tắt các từ Hy Lạp, có nghĩa: "Giêsu Kitô Con Thiên Chúa Cứu tinh")

Icon, ikon: Ảnh/tranh tượng thánh

Iconoclasm: Đập phá ảnh tượng; lạc giáo bài trừ ảnh thánh

Iconoclast(-ic): Ng. bài trừ (phá) hủy ảnh thánh

Iconodule: Ng. kính sùng ảnh thánh

Iconography: Khoa ảnh thánh, ảnh tượng học

Iconolatry: Thờ ảnh tượng

Iconomachy: Bài trừ việc thờ ảnh tượng

Iconostasis: Bình phong ảnh tượng (ngăn cung thánh: Đông phương)

Idea: Ý tưởng, ý niệm, khái niệm; ý kiến

Ideal: Lý tưởng; mẫu mực (Platô); duy tâm

Idealism: Chủ thuyết duy tâm; chủ nghĩa lý tưởng

Ideation: Hình thành ý niệm, lập ý

Idem: Như trên, cũng thế

Identify(-ication): Đồng nhất hóa; nhận ra, n.biết; nhận dạng

Identity: Đồng nhất tính; đặc tính; căn tính, bản sắc; căn cước

i. crisis: khủng hoảng bản sắc

Ideogram: Ký hiệu ghi ý

Ideology: Ý thức hệ, chủ nghĩa

Idiom: Thổ ngữ, tiếng địa phương; thành ngữ, đặc ngữ; cách diễn đạt; đặc tính

communication of idioms: chuyển thông đặc tính

predication of i.: áp dụng đặc tính (của thiên tính cho nhân tính và trái lại)

Idiosyncrasy: Đặc tính, tư chất; đặc ứng

Idol: Thần tượng, ngẫu t., ngẫu thần

Idolatry: Thờ ngẫu tượng, ngẫu thần

Ignominy(-ious): Đê tiện, đáng khinh

Ignorance: Vô tri (đk 15), không hay biết; ngu đốt, vô học

invincible i.: vô tri bất khả triệt

vincible i.: vô tri khả triệt

Ignore: Lờ đi, ỉm đi, làm như không biết đến; không để ý, đ.tâm đến, coi như không có

IHS: Giêsu (3 chữ đầu của từ Hy Lạp Ihsou "Symbol" V

Ikon: X. *Icon*

Illation: Hậu/quy kết, suy ra

Illative: Nhập cách; hậu kết, suy ra

i. sense: ý nghĩa hậu kết

Illegal: Bất hợp pháp; trái luật

Illegitimacy: không hợp pháp; đẻ hoang

Illegitimate(-acy): Không hợp pháp; không chính đáng, kh.ch.thức; không hợp lý; vô căn cứ; ngoài hôn nhân, tư sinh

i. child: con hoang

Illicit(-ceity): Bất hợp pháp, bất chánh, trái phép

Illiteracy: Nạn thất học, mù chữ

Illuminati: Phái quang chiếu, thiên giác (*Alumbrados; Rosicrucians*, một dạng tam điểm)

Illuminative(-ion): Giác ngộ, quang minh, chiếu sáng

i. way: minh đạo, đường/giai đoạn giác ngộ, bậc đức chiếu

Illuminism: Thuyết thiên cảm, thiên quang luận

Illusion: Ảo tưởng, ảo ảnh, ảo giác

Illusionism: Ảo tưởng luận

Illusionist: Nhà ảo thuật

Illustration: Minh họa, minh trình; thí dụ

Image: Ảnh, tượng; hình tượng, hình dung; ý tưởng

i. of God: hình ảnh TC

vereneration of i.: tôn kính ảnh tượng (đk 1188)

Imagery: Hình ảnh (văn chương); tượng hình

Imagination: Trí tưởng tượng; tượng hình, hình dung

Imago representativa: Hình ảnh biểu trưng

Imam: Thầy cả (Hồi giáo)

IMC (*International Missionary Council*): Hội truyền giáo quốc tế (Tin lành)

Imitation: Bắt chước, noi (theo) gương

Imitation of Christ: Gương Chúa Giêsu, Sách gương phúc

Immaculate: Trong trắng; tinh khiết, không tỳ vết

I. Conception: ĐM Vô nhiễm nguyên tội

I. Heart: Mẫu Tim Vô nhiễm Đức Maria

Immanence: Nội tại tính

divine i.: TC ở trong mọi sự

Immanent: Nội tại

i. justice: công chính n. t.

i. Trinity: Tam Vị tự tại (ở trong chính mình)

Immanentism: Thuyết nội tại

Immanuel: TC-ở-cùng-chúng-ta (Mt 1:23)

Immaterial(-ity): Phi vật chất, vô thể; vô hình; không đáng kể

Immaterialism: Thuyết phi vật chất

Immature(-ity): Non nớt, ấu trĩ

Immediacy: Trực tiếp, tiếp cận; tức thời; khẩn cấp

mediated i.: trực tiếp tính qua trung gian

Immensity: Mênh mông, bao la, vô biên

Immerge: Chìm vào

Immerse(-ion): Dìm, nhúng, nhận chìm (trong nước)

baptism by i.: rửa tội bằng cách dìm xuống nước

Imminent(-ce): Gần đến, sắp xảy ra, cận kề; cấp bách

i. expectation: chờ ngày quang lâm cận kề

Immoderate(-ion): Thái quá, quá độ; không điều độ, vô độ

Immodeste(-y): Khiếm nhã, vô lễ, bất lịch sự, sỗ sàng, trơ trẽn; vô liêm sỉ; tự

phụ

Immolation: Sát tế; hiến tế

bloody i.: s. t. đẫm máu

commemorative i.: s. t. tưởng niệm

mystical i.: s. t. huyền nhiệm

Immoral: Vô luân, đồi bại

Immoralism: Thuyết phi đạo đức

Immortal(-ity): Bất tử; bất diệt; bất hủ

Immortalization: Bất tử hóa; bất diệt hóa; bất hủ hóa

Immovability: Không thể chuyển chuyển

Immovable: Không thể di chuyển; bất di dịch, cố định, bất động; không thể bãi miễn; kiên định, k. quyết

i. feasts: ngày lễ cố định

Immunity: Khả năng chống bệnh, kh.n. miễn dịch; miễn trừ, đặc miễn

Immunology: Miễn dịch học

Immutability: Không thể đổi thay, bất biến

Impanation: Nhập bính ("hiện diện trong bánh": lập trường cho rằng sau truyền phép, bánh vẫn còn nguyên là bánh: Luther)

Impassibility: Bất khả thụ nạn, không thể đau khổ

Impassive: Không xúc động, thản nhiên, điềm tĩnh

Impatience: Thiếu kiên nhẫn, th. nhẫn nại, sốt ruột

Impeccability: Tính không thể phạm tội

metaphysical i.: tự bản tính

moral i.: do bởi lòng trung kiên

Impeccancy: Không phạm (kh.có) tội (trong thực tế)

Impeded see: Cản trở (đk 412)

Impediment: Ngăn trở, trở ngại

canonical i.: n. t. giáo luật (đk 180)

diriment i.: n. t. tiêu hôn (đk 1073)

hindering i.: n. t. cản hôn

Impenitent(-ence, -ency): Bất hối, không ăn năn, cứng lòng

final i.: bất hối khi lâm tử, chết dữ

Imperative: Bắt buộc, cưỡng bách, c.chế; quả quyết; cấp bách; mệnh lệnh cách

categorical i.: mệnh lệnh dứt khoát

Imperfect(-ion): Bất toàn, khiếm khuyết, thiếu sót

i. contrition: úy hối

Impersonal: Phi ngôi vị, ph.nhân cách; không liên quan đến riêng ai; không chỉ; phiếm ch.; khách quan

i. verb: động từ không chỉ, đ.t.không ngôi

Impersonalization: Phi ngôi vị hóa; biến thành cách nói chỉ trống; khác quan hóa

Impersonate(-ion): Nhân cách hóa; là hiện thân của; bắt chước, nhại lại, giữ một vai diễn xuất; mạo danh, m.dạng, giả dạng, giả mạo

Impetratory prayer: Khẩn nguyện

Impiety: Nghịch đạo, báng bổ; bất hiếu

Implication: Liên can, l.lụy; hàm ý, ngụ ý, tiềm ý

Implicit: Mặc nhiên, ngầm ẩn, tiềm ẩn

Imposition: Đặt để; áp đặt, bắt phải chịu

i. of hands: nghi thức đặt tay

i. of penalty: ra hình phạt

Impossibility: Bất khả dĩ tính

moral i.: b. kh. dĩ thực tế

physical i.: b. kh. dĩ vật lý

Impotence: Bất lực; bệnh liệt dương

antecedent i.: b. l. dĩ tiền (có trước khi kết hôn)

psychic i.: b. l. dĩ tâm chứng/tâm lý

Imprecatory Psalms: Thánh vịnh trị ác (Tv 7,35,69,109, 137; xem: *Cursing Psalms*)

Impregnation: Thấm nhuần, th.đượm, tiêm nhiễm; làm thụ tinh, th.thai, th.phấn

Imprescriptible: Không thời hiệu (phải ra tòa)

Imprimatur: Chuẩn án, cho phép in

Imprimi potest: Có thể in được

Impromptu: Ứng khẩu; ứng biến; bài thơ/nhạc tức hứng

Improperia: Lời than trách, ta thán ca (phụng vụ thứ 6 Tuần Thánh)

Impropriation: Thế tục hóa tài sản của tôn giáo; cho giáo dân hưởng bổng lộc giáo sĩ

Impulse: Xung động, x.năng; kích giục, thúc đẩy

Impurity: Dơ bẩn, ô uế; dâm ô

legal i.: ô uế theo luật

Imputability: Có thể quy trách, quy tội

Imputation: Quy gán; quy trách, q.tội, đổ lỗi

i. theory: giả thuyết quy thuộc (tình trạng công chính hóa chỉ cốt tại ở chỗ TC "quy thuộc" cho tội nhân sự công chính của ĐK, chứ về phía con ng. thì vẫn không có gì thay đổi)

Imputed justice: Công chính quy thuộc (của ĐK cho con người)

In abstracto: Cách trừu tượng

Inaccurate: Không đúng, sai; không chính xác, không chính; thiếu sót

In actu: Hiện thể

i. a. primo: h. th. đệ nhất (tiềm năng)

i. a. exercito: h. th. trong hành động

i. a. secundo: h. th. đệ nhị (hiện thực)

i. a. signato: h. th. trong ý nghĩa

Inadequate(-cy): Không thích đáng, kh. thỏa đáng, kh. phù hợp; không đầy đủ

In adjecto: Nơi phụ từ

In albis: (Chúa nhật) Áo trắng (tiếp sau lễ Phục sinh)

In alio: Tại tha

Inanimate: Vô sinh khí, vô hồn; vô tri vô giác, bất tỉnh; tử nhạt

In anima vili: Trên thú vật (thử nghiệm)

In articulo mortis: Trong giờ lâm tử, giây phút lâm chung

Inaugurate: Khai mạc, kh. trương; mở đầu, khánh thành; nhậm chức

Inborn: Bẩm sinh, thiên phú, tự nhiên

Incantation: Thần chú; bùa phép

Incapacitating law: Luật bãi năng

Incardination: Nhập tịch (đk 265)

Incarnation: Nhập thể

Incarnationism: Thuyết nhập thể

In cauda venenum: Độc hại nằm tại đằng đuôi/đoạn chót

In causa: Tại căn

Incense: Hương trầm; đốt hương, xông h.

Incest: Loạn luân

Inchoative: Bắt đầu, khởi đ.

Incinerate: Hỏa thiêu/táng

Inclination: Khuynh hướng, thiên h., nghiêng chiều; cúi đầu, cúi mình

Inclusive(-ion, -ness): Bao gồm, gồm có, g.hàm

i. language: lối nói gồm hàm

Incognito: Dấu tên, ẩn danh, bí mật

go about i.: vi hành

Incoherence: Rời rạc, thiếu mạch lạc; không chặt chẽ

Incommunicable(-bility): Không thể truyền đạt, bất khả thông

Incommutable: Không thể thay thế

Incompetent: Bất tài thiếu khả năng; không đủ thẩm quyền, vô thẩm quyền

Incomprehensibility: Bất khả thấu đạt, không thể hiểu được (mâu nhiệm tuyệt đối)

Incongruity: Không hài hòa, kh.hòa hợp; không thích hợp, kh.cân xứng; không phải phép, bất lịch sự

Inconsistent: Không nhất quán, mâu thuẫn

Incontinence: Không tiết dục, hoang dâm; không kiềm chế được

Incorporation: Phối hợp, sáp nhập, thu nhận; gia nhập, nhập tịch

Incorporeal: Vô thể, vô hình; thiêng liêng

Incorruptibility: Không thể hư nát (biến chất), bất hủ; không thể mua chuộc

Incredible: Bất khả tín, không thể tin được; lạ thường, khó tin, không thể tưởng tượng được

Incredulity: Vô tín, không chịu tin, cứng lòng tin; hoài nghi, ngờ vực

Incubation: Ấp trứng; ấp ủ; thời gian ủ bệnh; cầu mộng (thuật bói toán: ngủ qua đêm nơi các đèn miếu mong nhận được mộng báo của y thần bày cho cách chữa lành bệnh)

Incube(-us): Quỷ đực (phá hại phụ nữ trong giấc ngủ theo mê tín cổ, đối lại với *succubus*: quỷ cái), bóng đè, mộng dâm

Inculturation: Hội nhập văn hóa, bản địa (xứ) hóa

liturgical i.: bản xứ hóa phụng vụ

Incumbent: Thuộc phận sự, có trách nhiệm; ng. giữ nhiệm vụ

Incunabula: Ấn bản tiên khởi (trước n. 1501)

Indecent(-cy): Sỗ sàng, không đoan trang

i. assault: công xúc thuần phong mỹ tục, tấn công sỗ sàng, bạo hành dâm đẳng

Indefectibility: Bất khả khuyết, bất khả mai một; trường tồn

Indefinite: Không xác định, bất định, phiếm định, mập mờ; vô hạn; vô định thể

Indelible character: Ấn tích không tẩy xóa được, không phai nhạt

Indeterminacy, principle of: Nguyên lý bất xác định (*Heisenberg*)

Indeterminate penalty: Hình phạt không xác định

Indeterminism: Thuyết phi tất định, bất định

Index: Mục lục; chỉ số

i. of forbidden books: thư mục sách cấm

Indict(-ment): Truy tố; bản cáo trạng

Indifference: Lạnh nhạt, thờ ơ, đứng đưng; bình tâm; phiếm định; trung lập, không thiên vị

Indifferentism: Thờ ơ, lạnh nhạt, đứng đưng (nhất là đối với tôn giáo); 1. học thuyết phủ nhận bốn phận tôn thờ TC; 2. chủ thuyết đồng hóa các tôn giáo (coi đạo nào cũng thế thôi/giống nhau)

Indigenize(-ation): Bản xứ hóa, bản địa hóa

Indigenous: Bản xứ/địa

Indissolubility: Bất khả phân ly (đk 1056)

intrinsic i.: b. kh. ph. ly nội tại

extrinsic i.: b. kh. ph. ly ngoại tại

Individual: Cá nhân/thể; riêng rẽ, cá biệt; độc đáo

i. believer: tín hữu theo tư thế là cá nhân

Individualism: Cá nhân chủ nghĩa

Individuality: Cá nhân tính; cá biệt tính; cá tính; cá nhân

Individualization: Cá biệt hóa

Individuation: Cá thể hóa

In divinis: Trong Thiên Chúa, thuộc thần sự

Indoctrination: Truyền thụ; nhồi sọ (ý thức hệ)

Induction: Bổ nhiệm; lễ nhậm chức; (*lý luận*) quy nạp; dẫn chứng; (*điện*) cảm ứng; (*sinh*) kích ứng; lời tựa

Indulgence: Ân xá; khoan dung/thứ; nuông chiều, buông thả

partial i.: tiểu xá (đk 993)

plenary i.: đại xá

Indult: Đặc pháp; đặc quyền; đặc miễn

i. to leave an Institute: phép xuất dòng (đk 728)

Indwelling of the Holy Spirit: Thánh Thần cư ngụ trong tâm hồn

Inebriate: Say sưa, nghiện ngập; làm: say sưa, mê mẩn

Ineffable: Khôn tả, khó tả nên lời

Inerrancy: Vô ngộ, không sai lầm (Kinh Thánh)

Inertia: Quán tính; đọa tính, tính trơ ỳ

In esse: Hữu thể tại thể

In extenso: Toàn bộ; toàn bản; dài rộng

In extremis: giây phút cuối cùng, giờ lâm chung

Infallibilists: Ng. thuộc phái bất khả ngộ (trong công đồng Vaticanô I: chủ trương cần phải định tín đặc ân bất khả ngộ của ĐGH)

Infallibility: Bất khả ngộ tính

Infallible: Bất khả ngộ

i. teaching authority: quyền giáo huấn vô ngộ (đk 749)

Infamy: Nhục nhã, ô danh, bỉ ổi

i. of law: ô danh chiếu luật

i. of fact: ô danh chiếu sự

Infancy: Thời/ tuổi thơ ấu

i. narratives/gospels: trình thuật về thời thơ ấu của Đ. Giêsu, Phúc âm ấu thời

Infant Baptism: Rửa tội: trẻ thơ, trẻ con

Infanticide: Giết trẻ thơ/ con, sát nhi

Infatuation: Si mê, say đắm, cuồng mê

Infer(-ence): Suy diễn; suy luận; quy kết

Inferior: Dưới, thấp/nhỏ hơn; thấp kém; người bề/cấp dưới

Infernal: Thuộc địa/hỏa ngục; quỷ quái; ghê gớm

Infibulation: Tục khâu khóa (âm hộ hoặc đầu dương vật: ngăn giao hợp)

Infidel(-ity): Lương dân; vô tín ngưỡng; không trung thành, bất trung, bội bạc

negative i.: vô tín khiếm cách (vô tội)

positive i.: vô tín cố cách/ tình (từ chối đức tin)

privative i.: vô tín khuyết/ tiêu cách, mất đức tin (có lỗi)

In fieri: Đang hình thành

Infinite: Vô biên, vô cùng, vô tận

potential i.: vô biên tiềm cách

relative i.: vô biên tương đối

The. I.: Đấng Vô Biên, Thượng Đế

Infinitive: Nguyên thể, dạng vô định, vị biến cách

Infinitude: Tính: vô biên, vô tận

Infinity: Không bờ bến, vô biên; vô cực

Inflict: Tuyên kết/phạt, giáng phạt, bắt phải chịu

inflicted penalty: hình phạt hậu kết

Infralapsarian: Tình trạng hậu sa đọa (thuyết của một nhánh Calvin)

Infuse(-ion): Phú bẩm, thông ban; thiên phú

infused knowledge: kiến thức thiên phú

i. virtues: nhân đức thiên phú

Ingratitude: Vô ơn

Inhere(-ence): Gắn liền, đi liền, vốn có; cố hữu

Inhibition: Ưc chế, đình chỉ; cấm đoán, ngăn chặn

Iniquity: Bất công; đồi phong bại tục, tội phạm

mystery of i.: mầu nhiệm tội ác (2Ts 2,7)

Initiation: Khai tâm, mở đầu, nhập môn

Initiative: Sáng kiến, khởi xướng

Initium fidei: Bước đầu đức tin, đức tin buổi đầu

Injunction: Lệnh truyền, huấn/mệnh lệnh, chỉ thị; lệnh tòa

Injustice: Bất công

In memoriam (fidelium defunctorum): Để tưởng nhớ (các tín hữu đã qua đời)

Innascibilitas: Bất khả thụ sinh tính (không thể do sinh nở mà có: Tam Vị học)

Innate: Bẩm sinh, thiên phú

Inner: Bên trong, sâu kín

i. man: con ng. nội tâm (Rm 7:22)

i. word: nội ngôn

Innocent: Ngây thơ; vô tội, trong trắng

The In.s: Các thánh Anh Hải

In nuce: Tắt một lời

In obliquo: Gián chỉ

Inopportunist: Ng. thuộc phái bất thuận thời (hội công đồng Vaticanô I: cho rằng việc minh định tín điều về đặc ân bất khả ngộ của ĐGH là không hợp thời)

In partibus: ("nơi lương dân") Theo hiệu tòa

In periculo mortis: Lúc nguy tử

In persona Christi: Trong bản thân ĐK, thay mặt ĐK

In petto: Giữ kín (trong lòng)

In potentia: Trong tiềm thể

i. p. proxima: t. t. th. gần

i. p. remota: t. t. thể xa

Inquisition: Tòa thẩm tra (về tính chất chính thống của giáo lý; có từ n. 1233),
thẩm vấn

In re: Hiện sự, nội sự

In recto: Trực chỉ

INRI (**I**esus **N**azarene **R**ex **I**udaeorum): Giêsu Nadarét Vua dân Do thái

In sacris: Đã chịu chức thánh

Insanity: Tình trạng mất trí; bệnh điên

Inscription: Câu ghi; đăng ký, ghi danh

In se: Tại sự, tự tại

Insemination: Truyền tinh; truyền giống; thụ tinh

heterologous artificial i.: thụ tinh nhân tạo với tinh dịch không phải của ng.
chồng

homologous a. i.: th. t. nh. t. nội hôn (tinh dịch của ng. chồng)

Insight: Thấu suốt, minh mẫn; nhận thức: sáng suốt, sâu sắc

Insignia of the canons: Huy hiệu kinh sĩ

In situ: Tại chỗ

In solidum: Liên đới, cả tập thể

Inspiration: Linh ứng, thần hứng

verbal i.: l. ư. nguyên văn, l. ư. ngôn tự (từng chữ)

Inspire: Linh ứng

Installation: Bổ nhiệm; đảm nhiệm, nhậm chức; lắp ráp, thiết bị

Instance: Thí dụ; trường hợp; lời: yêu cầu, khẩn xin

court of first i.: tòa án: sơ thẩm, sơ cấp

c. of second i.: t. án đệ nhị cấp

Instinct: Bản năng, thiên hướng; năng khiếu

Institute: Học viện; thể chế; tu hội, hội dòng

Institution: Thành lập, thiết lập; hội đoàn, tổ chức; thể chế; cơ sở, cơ quan

i. of office: bổ nhiệm giáo vụ (đk 147)

i. of sacrament: thiết lập bí tích

words of i.: công thức thành lập Thánh Thể

Institutional Church: Giáo hội thể chế

Institutionalization: Thể chế hóa, định chế/cơ chế hóa

Instruct(-ion): Chỉ dạy, chỉ dẫn, thông đạt; ủy nhiệm; huấn thị, chỉ thị, thông tư

Instrument: Dụng cụ; khí cụ, công cụ

tradition of the i.: trao đưa thánh cụ

Instrumentalism: Thuyết công cụ

Insufflation: Thổi hơi (trong nghi thức làm phép dầu thánh)

Insult: Lãng mạ/nhục, xỉ vả

Insurance: Bảo đảm/hiểm

Integral: Trọn vẹn; nguyên vẹn, vẹn toàn, toàn bộ

Integralism: Thuyết toàn diện (thuyết cho là GH phải điều khiển mọi hành vi của các giáo hữu)

Integrate(-ion): Hội nhập, hòa nhập, dung hợp, phối hợp; sáp nhập

Integrity: Trọn vẹn, toàn vẹn, nguyên tuyền; liêm khiết, thanh liêm

i. of confession: xưng tội đầy đủ

Intellect: Trí năng/tuệ, lý trí

Intellectual: Thuộc trí năng, trí lực; nhà trí thức

i. ability: tài năng trí tuệ

i. sacrifice: hy sinh tư ý/kiến

Intellectualism: Thuyết chủ trí, th.duy trí

Intellectualization: Lý trí hóa

Intellectus fidei: Nhận thức đức tin

Intelligence: Trí thông minh/tuệ; thông hiểu; liên hệ (tin tức) bí mật

gift of i.: ơn thông minh

divine i.: thần trí

Intelligences: Trí thần (phẩm trật thiên thần)

i. quotient (IQ): chỉ số thông minh

I. Service: Cục tình báo

Intelligibility: Khả tri, khả niệm, có thể hiểu, dễ hiểu

Intention: Ý định, ý hướng; mục đích; ý nguyện, ý chỉ

Intentional: Cố ý, cố tình

i. behavior: thái độ cố ý

Interact(-ion): Tác động qua lại, tác dụng tương hỗ, tương tác

Intercede: Cầu bầu, chuyển cầu; can thiệp (giúp)

Intercession: Cầu thay nguyện giúp, chuyển cầu, can thiệp, can thỉnh

Intercessor: Người: can thiệp, xin giùm, làm trung gian

Interchange of predicates: Chuyển thông đặc tính (x. *communication of properties, communicatio idiomatum*)

Inter-Church: Liên giáo hội

Intercommunion: Thông hiệp bí tích liên giáo phái

Interconfessional: Liên tín phái, liên giáo hội

Interdenominational: Liên giáo phái

Interdepence: Phụ thuộc lẫn nhau, hỗ/tương thuộc

Interdict: Cấm chỉ (không được hành sử chức vụ hay sử dụng nơi chốn nào đó); treo chén; vạ cấm chế (đk 1332)

Interdisciplinary: Liên khoa, liên ngành

Interim: Tạm quyền, lâm thời

Augsburg I.: công thức giáo lý lâm thời Augsburg (n. 1548)

i. eschatology: tình trạng ng. chết trước khi sống lại; cảnh chung học vong nhân trạng (về tình trạng kia của những ng. quá cố)

Interior: Bề trong, nội giới; nội tâm

i. life: đời sống: nội tâm, thiêng liêng

Interiorism: Thuyết nội nguyên (chân lý phát nguyên từ tư duy nội quan)

Interiorize: Nội tâm hóa; nội hiện

Intermarriage: Hôn nhân dị/liên chủng; hôn nhân đồng tộc; h. nh. cùng nhóm

Interment: An táng

Intermediate state: Trung trạng (giữa lúc chết và lúc sống lại)

Internal forum: Tòa trong

Internuncio: Đặc sứ, công sứ Tòa thánh

Interpersonal: Liên bản vị, liên ngôi vị

Interpolation: Mạo nhập, thêm vào; nội suy

Interpret(-ation): Giải thích

strict i.: g. t.: sát nghĩa, theo nghĩa hẹp

Interregnum: Thời gian khuyết vị (giữa hai đời vua hoặc Giáo Hoàng...)

Interrupt(-ion): Gián đoạn, ngắt quãng

Inter-school: Liên trường

Interstices: Khe, kẽ hở; gián kỳ (thời gian gián cách tối thiểu cần phải giữ những khi chịu các chức [thánh])

Inter-Testamental: Thời kỳ giữa Cựu và Tân Ước

Interventionism: Chủ nghĩa can thiệp

Intestate(-acy): Không di chúc

i. estate or succession: pháp định thừa kế

to succeed to an i. estate: kế thừa theo pháp định

Intimacy: Quen thân, thân mật, mật thiết; tư tình, gian dâm

intimacies: cử chỉ suồng sã

Intimate: Thân mật, mật thiết; thâm sâu

Intimation: Thông tri, th. báo, th. cáo; thông/tổng đạt

Intinction: Chấm, nhúng (rước lễ bằng cách chấm Mình vào Máu Thánh)

Intolerance: Bất khoan dung, không: nhân nhượng, bao dung; bất nhẫn, cố chấp

In toto: Toàn bộ, tổng thể

Intransitive: Nội động

i. form: dạng nội động

i. verb: nội động từ

Intrinsic evil: Ác/dữ tự bản chất

Introduction: Nhập môn, n. đề, vào đề, dẫn nhập, dẫn luận; khai tâm; du nhập; khúc dạo đầu (nhạc)

i. of the case: khởi tố (đk 1501)

Introductory rites: Nghi thức: mở đầu, nhập lễ

Introit: Kinh nhập lễ

Introspection: Nội quan/ kiểm, tự xem xét/quan sát nội tâm (của mình)

Introversion: Hướng ngã, nội hướng

Intuition: Trực giác/quan

Intuitionism: Trực giác thuyết

Intuitive vision: Trực kiến (TC trên thiên đàng)

Invalid: Vô hiệu lực; vô căn cứ; vô giá trị, bất thành; tàn phế, phế binh, phế nhân

Invalidate: Vô hiệu hóa, bãi hiệu

Invalidating law: Luật bãi hiệu

Invention of the Cross: Phát hiện Thánh Giá

Inversion: Đảo ngược, nghịch đảo, chuyển đảo

Invest: Trao quyền, bổ nhiệm; bao vây; đầu tư

Investigation: Điều tra; tra cứu, nghiên cứu

Investiture: Tấn phong; thụ phong, tộ chức

i. controversy: vụ tranh cãi về quyền chỉ định giáo chức (giữa ĐHG và hoàng đế, tk 11-12)

lay i.: việc giáo dân chỉ định giáo sĩ giữ các giáo chức

i. with ring and crosier (staff): lễ trao quyền (với nhẫn và gậy: biểu hiệu quyền GM)

Invincible: Không thể chinh /khắc phục, bất khả thắng, vô địch; bất khả triệt

i. ignorance: vô tri bất khả triệt (ngoài sức hiểu biết)

Invisibility: Vô hình

Invitation: Kêu mời; mời gọi; mọc gọi

Invitatory: Thánh vịnh giáo đầu, ca nhập tụng

In vitro: Trong ống nghiệm

In vivo: Trong cơ thể

Invocation: Khấn cầu, cầu khẩn, kêu cầu; phù hộ

Invoke: Viện dẫn; cầu khẩn/ xin; gọi lên, gọi lại/ra

Involuntary: Vô tình/ý, không: chủ tâm, cố ý; ngoài ý muốn

Involution: Rắc rối, khó khăn; cuộn thu lại; thoái hóa/bộ; teo tóp

Involvement: Tham gia, dính líu, can dự; gồm hàm

Inward(-ness): Phía trong; nội tâm; nội dung sâu sắc

Iota: Chữ i; chi tiết nhỏ nhất

Ipsissima verba (vox) Christi: Ngôn từ/lời của chính ĐK

Ipso facto: Tự/do chính sự việc; tức khắc

Irenic(-nism): Thái độ chủ hòa, dung nhượng; chủ hướng thỏa hiệp

Irenics, i. theology: Thần học hòa hợp (giữa các giáo hội, có tính cách phối hợp)

Ironic(-ical), irony: Mỉa mai, châm biếm

Irrational: Phi lý, phản lý, không hợp lý; không có lý trí, phi lý tính; vô tỷ

Irrationalism: Phi lý tính; thuyết phi lý tính (năng lực phi lý tính chi phối vũ trụ)

Irredentism: Phong trào tái chiếm lãnh địa (của quốc gia, tại Ý)

Irregularity: Bất hợp luật (đk 1040), trái quy pháp, ngăn trở (chịu chức)

Irrelevance, -cy: Không thích đáng/hợp; lạc đề; không: đúng lúc, hợp thời

Irreligion(-ious): Vô tôn giáo

Irremissible: Không thể tha thứ

Irremovability: Không thể: di chuyển, chuyển chuyển

Irreversible: Không thể đảo ngược, chuyển hồi

Irvingi(ani)sm: Phái hoặc thuyết Irving (1792-1834: tự xưng là *Catholic Apostolic Church*: GH Công giáo Tông truyền)

Isaac: I-sa-ac

Isagogics: Phần dẫn nhập

Isaiah: I-sai-a, Is

Ascension of I.: Isaia thăng thiên (ngụy thư)

Islam: Hồi giáo

Israel: Ít-ra-en

Israeli: Công dân quốc gia Israel

Israelite: Do thái

Issue: Vấn đề, tranh điểm; kết thúc; kết quả; phát xuất; phát hành; số báo

Ite, missa est: Lễ xong, hãy ra về

Iteration: Tái hành/diễn, lặp lại nhiều lần

Itinerant(-ancy): Lưu động

Itinerary: Hành/lộ trình

IUD: Vòng tránh thai

Iure divino: Do thần luật

Ius: Luật, pháp luật (x. *jus*)

J

J: Dòng văn hoặc truyền thống Yavít (*Jahvist*)

Jacob: Gia-cóp

J's ladder: thang Gia-cóp (St 28:10-12)

Jacobins: (*xuta*) Tu sĩ Dòng Đaminh; (*nay*) nhóm cách mạng; (*Pháp*) ng. thuộc khuynh hướng dân chủ tiên tiến

Jacobites: Giáo phái Giacôbita, (do Giacôbê Bêradêô ở Siri chủ xướng: một chi phái của nhất tính thuyết, phần lớn đã hiệp nhất với GH công giáo)

Jahvist(-ic): Nguồn/dòng/ trường phái Yavít (dùng từ *Yhwh* làm tên gọi TC)

Jainism: Đạo Giaina (Ấn độ, nhị nguyên)

Jairus: Gia-ia (Mc 5,22)

James: Gia-cô-bê, Gc

Epistle of J.: thư thánh Giacôbê ("anh em Chúa Giêsu")

J. the Great: G. Tiền (con Zêbêđê)

J. the Less: G. Hậu (con Anphê)

Jansenism: Thuyết Giăng-sen (*Jansenius*); đạo lý khắc khổ

Jargon: Biệt ngữ; tiếng lóng

Jealous(-y): Ganh tị, đố kị, phân bì, ghen ghét; ghen tuông

Jehovah: Gia-vê (*Yhwh* với các nguyên âm của *Adônai*)

Jehovah's Witnesses: Chứng nhân Jêhôvah (tôn phái)

Jeremiad: Lời: than vãn, ai oán

Jeremiah: Giê-rê-mi-a, Gr

Jerusalem: Giê-ru-sa-lem

Jesse: Giê-sê

J. window: Cửa sổ Giê-sê (bằng kính ghép màu miêu họa cây phả hệ của ĐK)

Jesuits: Tu sĩ Dòng Tên (Chúa Giêsu; viết tắt: SJ)

Jesus Christ: Giêsu Kitô

J. prayer: kinh cầu Đức Giêsu (nhắc đi nhắc lại câu: "Lạy Chúa Giêsu Kitô, Con TC, xin thương xót con là kẻ có tội")

Jew: Người Do thái

Jewish: Do thái

Job: Gióp, G

Testament of J.: Chúc thư ông Giób (nguyện thư)

Jocist (*Jeunesse Ouvrière Chrétienne*): Thanh Lao Công (Thanh niên Lao động Kitô)

Joel: Giê-en, Ge

Johannine: Liên quan đến hoặc thuộc Gio-an

j. comma: câu ghi chú ghép thêm (vào giữa 1Ga 5:7-8)

j. passage: văn đoạn phong cách Gioan (Mt 11:25; Lc 10:22)

John (*gospel*): Gio-an (Phúc Âm), Ga

Acts of J.: Công vụ Gio-an (nguyện thư)

Epistles of J.: thư thánh Gio-an (1Ga, 2Ga, 3Ga)

J. the Baptist: Gio-an Tẩy Giả

Joinder of issues: Đối tụng án vụ (đk 1513)

Jonah: Giê-na, Gn

Joseph: Giu-se

Josephi(ni)sm: Chủ thuyết Giuse (do hoàng đế Giuse II của đế quốc Áo-Hung [1765-1790] đề xướng, chủ trương nhà nước có quyền chi phối GH)

Josephites: Tu sĩ Dòng thánh Giuse Thánh Tâm Chúa (SSJ, n. 1866)

Joshua: Giê-suê, Gs

Jove: Thần Jupiter

Jovian: Thuộc thần Jupiter hoặc sao Mộc

Joy: Niềm vui, vui mừng, hoan hỉ

Joys of the Blessed Virgin: Thất hỷ Thánh Mẫu (7 niềm vui của ĐM: kính sùng kính ĐM, tựa như kính mân cô)

Joyful: Vui vẻ, hoan hỷ

j. mysteries: năm sự vui

Jube: Giảng đài, tòa giảng; gác cầu/ban công cung thánh (dựng ngang giữa cung thánh và lòng chính nhà thờ); Thánh Giá gác cầu (dựng phía trên ban công vừa nói)

Jubilation: Hân hoan, hoan hỷ, vui mừng hớn hở

Jubilee: Năm/ơn toàn xá; ngân/kim khánh

Jubilees, *Book of*: Sách Giôben (ngự thư)

JUD (*Juris Utrius Doctor*): Tiến sĩ lưỡng luật (giáo luật và dân luật)

Judaea: Xứ Giuđêa

Judah: Giu-đa (con Gia-cóp, bộ tộc Giuđa)

Judaism: Do thái giáo

Judaize: Theo lối sống Do thái (Gl 2:14)

Judaizers: Kitô hữu chủ trương giữ luật Do thái

Judas: Giu-đa

J. Iscariot: Giu-đa Ít-ca-ri-ốt

J. Maccabaeus: Giu-đa Ma-ca-bê

Jude: Giu-đa (Ta-đê-ô, tông đồ); thánh thư Giu-đa, Gđ

Judge: Quan tòa, thẩm phán; xét xử; đoán xét

Judges, *book of*: Thủ-lãnh, Tl

Judgment: Phán đoán, đoán xét

Judgment: Xét xử; bản án, thẩm án

general j.: phán xét chung

particular j.: phán xét riêng

Judicial power: Quyền tư pháp

j. censure: kiểm trừng tư pháp

Judith: Giu-đi-tha, Gđt

Julian calendar: Lịch Giuliô (do Giuliô Cêsar cải biên n. 46 trước công nguyên)

Juridic(-al): Thuộc pháp lý

j. person: pháp nhân (đk 113)

Jurisdiction: Quyền cai quản; quyền tài phán

delegated j.: quyền thừa ủy

executive j.: q. hành pháp

judicial j.: quyền tư pháp

legislative j.: quyền lập pháp

ordinary j.: thẩm quyền tùy chức, thường quyền

universal j.: thẩm quyền phổ quát, toàn quyền

Jurisprudence: Án/pháp lệ, lề lối xét xử (của một tòa án); pháp luật học

Jus, Ius: Luật, pháp luật

j. gentium (law of nations, customary law): pháp luật dân gian, lệ pháp

Just: Đúng, chính xác; công bằng/minh; công chính; đúng vào lúc, vừa lúc/mới

Justice: Công bình; công lý; công chính; tư pháp

commutative: công bằng giao hoán

distributive: công bằng phân phối

legal j.: c. chính pháp lý

original j.: c. chính nguyên khởi/thủy

punitive j.: c. lý trừng pháp

remunerative j.: công lý thù đáp

social j.: công bằng xã hội

vindictive j.: c. lý trừng báo

Justify(-ication): Công chính hóa; biện hộ; biện minh, bào chữa; chứng/xác minh; chỉnh hàng (chữ)

Justifying grace: Ổn công chính hóa

K

Kabod: Vinh quang

Kahal: Hội, Giáo hội

Kairos: Thời cơ; thời cục; thời gian

Kalpa: Kiếp

Kâma: Dục, tham, tham dục

Kami: Thần (Nhật bản)

Kant(ian)ism: Học thuyết Im-manuel Kant (1724-1804)

Karma: Nghiệp, nghiệp quả, quả báo

Kataphatic theology: Thần học khẳng định

Katholicon: Nhà thờ chính (lễ điển Bizantinô; tương đương với *Nhà thờ chính tòa* bên Tây phương)

Katholicos: Thượng phụ (tại một số GH Đông phương)

Katholikentag: [Ngày] Đại hội công giáo toàn quốc (Đức)

Keen: Sâu sắc, sắc bén

Keeper: Người giữ gìn, trông nom, chăm sóc

one's brother's k.: ng. trông giữ em mình (người khác) (St 4:9)

Ken: Tầm nhìn/mắt; tầm hiểu biết

Kenosis: Lộ/tước bỏ, tự hủy, hư vị hóa

Kenotic: Liên quan đến *kenosis*

k. theories: giả thuyết về sự «tự hủy» của ĐK

Kerygma: Loan báo, sứ điệp; nội dung cơ bản của Tin Mừng

Kerygmatic theology: Thần học sứ điệp Tin Mừng

Kethubim: Thánh sử gia (x. *hagiographa*)

Key: Chìa/chốt khóa, bộ phận khóa-mở; khóa, điệu (âm nhạc); phím, nút bấm; lời giải; bí quyết; chủ yếu, then chốt,

k. of knowledge: chìa khóa của hiểu biết (Lc 11:52)

k. of the Kingdom: chìa khóa Nước Trời (Mt 16:19)

power of the k.: quyền chìa khóa (của thánh Phêrô)

Keynote address: Bài trình thuyết chủ đạo (nêu các vấn đề quan trọng)

Kidnapping: Bắt cóc; bắt làm con tin

Kind: Lòng tốt, tử tế, ân cần; loại, giống, thứ; tính chất, phẩm chất

under both k.(s): dưới hai hình

Kindness: Lòng tốt, tử tế; ân cần; dễ thương

King: Vua

Kingdom: Vương quốc

K. of Christ: Vương quốc ĐK

K. of God: Nước Trời, Nước TC, Vương quốc TC

Kings: Sách Các Vua, 1V, 2V

Kingship: Vương quyền

K. of Christ: Vương quyền ĐK

Kiss of peace: Nghi thức chúc [hôn] bình an (trong Thánh Lễ)

Kleptomania: Thói ăn cắp vặt

Knee: Đầu gối

bend the k.: quỳ gối; đầu hàng

Knell: Đánh chuông báo tử; điếm cáo chung

Knight (*Hospitaller, of Malta, Templar*): Hiệp sĩ, Dòng Hiệp sĩ (Cứu tế, Malta, Đền thờ)

k. of Columbus: hiệp sĩ Côlombô (hiệp hội giáo dân thành lập tại Hoa kỳ n. 1882)

Papal k.: hiệp sĩ GH (huân chương Tòa thánh ân thưởng)

Knowledge: Hiểu biết, kiến thức, tri thức

acquired: kiến thức thâm thái

conceptual: tri thức khái niệm

infused: kiến th. thiên phú

k. of simple intelligence: tri thức thuần trí

k. of vision: tri thức trực kiến

natural: hiểu biết tự nhiên

self-k.: tự tri, tự giác

Koimesis: An giắc nghìn thu (Bizantinô; chỉ về ĐM, bà thánh Anna)

Koinonia: Hiệp thông; thông công

Koran: Kinh Koran (Hồi giáo)

Kosher: Thanh khiết, đúng tiêu chuẩn luật ăn kiêng (của ng. Do thái); thực sự

Kulturkampf: "Đấu tranh văn hóa" (chiến dịch của chính phủ Thổ - bắc Đức ngày nay, - chống GH Công giáo, 1872...)

Kyr: Đức Ngài (một biến dạng của từ *kyrios*: ng. kitô U-cra-i-na dùng làm danh xưng dành cho các giám mục)

Kyriakè: Chúa nhật

Kyriale: Sách hát lễ

Kyrie eleison: Kinh thương xót

Kyrios: Đức Chúa

L

Labadists: Phái thiên niên Labadie (tk 17-18)

Labarum: Cờ hiệu của Constantinô (với chữ 2= C+r: hai chữ đầu của từ *CristóV*)

Labo(u)r: Lao công; công việc khó nhọc; đau đớn khi sinh con; nỗ lực

Laborious: Cần cù; khó nhọc, vất vả

Laconism: Lối diễn đạt ngắn gọn

Lacuna: Lỗ hổng, chỗ trống; đoạn khuyết, điểm thiếu sót

Ladder, spiritual: "Bậc thang thiêng liêng" (chỉ về bước đường lớn lên trong đời sống thiêng liêng)

Lady, Our: Đức Bà

O. L. chapel: nhà nguyện Đ. Bà (trong nhà thờ)

O. L. day: Lễ Truyền tin (25 tháng 3)

Laetare Sunday: Chúa nhật "Hãy vui lên" (Chúa nhật 4 Mùa Chay)

Laic: Giáo dân; thế tục, phi tôn giáo

Laicism: Chủ nghĩa/não trạng: phi tôn giáo, tục hóa, chống giáo quyền/sĩ; chính sách duy thế tục

Laicization: Hồi tục; tục hóa

Laicus: Giáo dân

Laity: Giới giáo dân (đk 207)

associations of the l.: hiệp hội giáo dân (đk 327)

Lama: Nhà sư Tây tạng

Grand Lama: Đạt lai Lạt ma (Thượng Sư)

Lamarckism: Thuyết Lamarck (về tiến hóa)

Lamasery: Chùa (tu viện) lama

Lamb: Con chiên, cừu non

eucharistic l.: bánh thánh lễ (phần bánh linh mục cắt để truyền phép: nghi thức Bizantinô)

L. of God: Chiên TC

Lamentation: Than khóc, than vãn, rên rỉ

Lamentations: Sách Ai ca, Ac

Lammass day: Ngày thoát ngục (mồng 1 tháng 8: mừng Thánh Phêrô được giải phóng; ngày ban phép lành cho bánh mới)

Lamp of the Tabernacle: Đèn châu, đèn nhà tạm (đk 940)

Lampstand: Trụ/chân đèn

Land: Đất, vùng

Holy l.: Thánh địa (Palestina)

l. of the living: thế giới người sống, cõi đất này, cõi trần, cõi nhân sinh (Is 53:8)

promised l.: đất hứa

Language: Tiếng, ngôn ngữ

biblical l.: ngôn ngữ KT (Hipri, Aram, Hylạp)

Laodicean: Người Laodicea; tín hữu nguội lạnh; hững hờ (trong các lãnh vực tôn giáo, chính trị)

Epistle to the L.: thư gửi tín hữu Laodicea (ngụy thư)

Laparotomy: Thủ thuật giải phẫu bụng

Lapidate: Ném đá (cho chết)

Lappets: Dây đai mũ GM

Lapse(-d): Sa ngã; bỏ đạo; lầm lỡ, sai sót

Lapsi: X. *Lapsed* (nhất là trong thời bách hại vào các n. 249-51; xin x. *Libellatici*)

Lapsus: Sa ngã, lầm lỡ

l. calami: câu viết sơ ý, lỡ bút

l. linguae: câu nói sơ ý, lỡ lời

Larceny: Ăn cắp

Lares: Ông táo; gia đình

Last: Cuối cùng

l. Adam: Adam cuối cùng (ĐK: 1Cr 15:45; Rm 5:12-21)

l. judgement: phán xét cuối cùng

l. gospel: bài Phúc âm cuối lễ (*xūta*)

l. rites/sacraments: các nghi thức/bí tích cuối cùng (chịu trong giờ phút cuối cùng)

l. supper: bữa tiệc ly

l. things: những sự việc cuối cùng (cánh chung)

l. will: di chúc

Latae sententiae: Tiên kết (án)

Latency period: Giai đoạn tiềm tàng (trong tiến trình phát triển cá tính: tuổi 5-12)

Lateran: Latêranô

L. council: công đồng (chung) Latêranô (n. 1123, 1139, 1179, 1215, 1512-17)

L. councils: các công đồng (địa phương) Latêranô (n. 313, 649)

Latifundium(-ia): Đại điền trang, vùng tư thổ rộng lớn

Latin: Latinh

l. Church: GH Latinh (Tây phương)

l. Mass: lễ Misa tiếng Latinh (1. bằng tiếng Latinh; 2. theo lễ điển Latinh của thánh Piô V)

l. rite: lễ điển Latinh

Latinism: Từ ngữ đặc Latinh

- Latinist:** Chuyên viên La ngữ (ng. thành thạo hay nghiên cứu tiếng Latinh)
- Latinization:** Latin hóa
- Latitudinarianism:** Chủ nghĩa phóng nhiệm/túng (Anh giáo)
- Latitudinarians:** Ng. thuộc phái phóng nhiệm
- Latria:** Thờ phượng (dành riêng cho một mình TC)
- Latrocinium:** Công đồng phi pháp Êphêô (n. 449)
- Latter-Day Saints (Mormons):** GH của các Thánh hiện đại
- Lauds:** Kinh sáng; giờ Kinh Ca Ngợi Ban Sáng
- Lavabo:** Nghi thức rửa tay
- Lavish:** Hoang phí, xa xỉ; xa hoa
- Lavra:** Cộng đồng ẩn tu (*xúta*)
- Law:** Luật, luật pháp
- l. of nature:* luật tự nhiên
- l. of retaliation:* 1. báo phục
- l. of the Church, Canon l.:* giáo luật
- universal l.:* luật: chung, phổ quát (cho toàn thể GH)
- Lawful:** Hợp pháp
- Lawgiver, -maker:** Nhà: làm luật, lập pháp
- Lawyer:** Luật sư
- Lax conscience:** Lương tâm: lơ lửng, phóng thứ
- Laxism:** Khoan thứ/hòa; phóng thứ thuyết; lối sống buông thả
- Lay:** Giáo dân; không chuyên môn, tay ngang
- l. apostolate:* việc tông đồ giáo dân
- l. baptism:* rửa tội do giáo dân cử hành
- l. brother/sister:* trợ sĩ
- l. ministry:* thừa tác vụ giáo dân
- l. people:* giáo dân
- Laying on of hands:** Đặt tay (truyền chức)
- Lazaret(-to), Lazar-house:** Trại phong; nhà cách ly
- Lazarists:** Tu sĩ Dòng thánh Vinh sơn (sáng lập n. 1625)

Lazarus: La-da-rô; ng. phong cùi; nghèo đói, ăn xin

L. Saturday: thứ 7 trước Lễ lá

Leadership: Cường vị lãnh đạo (chức vụ, công tác, đường hướng)

Leave of absence: Thời gian ra ở ngoài (tu sĩ dòng hoặc giáo sĩ địa phận: hợp pháp)

Leaven: Men

l.-ed bread: bánh có men

Lectern: Giăng đài, bục giảng kinh, giá đọc sách

Lectio continua: Đọc liên tục (phương thức sắp các bài đọc trong phụng vụ Thánh Lễ tuần tự và liên tục theo văn bản các sách Kinh Thánh, như đang thấy trong chu kỳ phụng vụ ngày nay)

Lectio divina: Ngẫm đọc Lời Chúa

Lection: Bài đọc; dị bản

Lectionary: Sách bài đọc

Lector: Thầy/ng. đọc sách

function of l.: phận vụ đọc sách (đk 230§2)

ministry of l.: tác vụ đọc sách (đk 230§1)

Lecture: Bài trình giảng (dạy học), bài thuyết trình

Legacy, pious: Di sản đạo đức (đk 1299tt)

Legal: Hợp pháp; pháp lý

Legalism: Thối vụ luật

Legate: Đại sứ; phái viên (đk 362tt)

l. a latere: đặc sứ: tối cận, "*a latere*" (đk 358)

Legend: Huyền thoại, truyện cổ tích

golden l.: Hạnh các thánh

Legion: Quân đoàn; đông đảo, vô số

l. of decency: Hiệp hội bảo vệ luân thường phim ảnh (thành lập n.1934 ở Hoa kỳ)

l. of Mary: Lêgiô, Đạo binh ĐM

Legislation: Lập pháp, pháp luật

Legitimate: Hợp pháp; hợp thức, chính đáng

l. defense: tự vệ chính đáng

Legitimation: Hợp thức hóa; hợp pháp hóa (con cái)

Leitmotiv: Nét chủ đạo, chủ đề quán xuyến; câu điệp

Lent(-en): Mùa Chay

Leonine: Liên quan đến Lêô *l. city:* quận Rôma (*Lêô IV*, hữu ngạn sông Tiber)

l. prayers: kinh đọc sau Thánh Lễ (*Lêô III*, cho tới n. 1964)

l. sacramentary: Sách phụng vụ thánh Lêô Cả

Leper: Người phong cùi

l. window: cửa sổ ng. phong cùi (để họ dự Thánh Lễ)

Leprosy: Bệnh phong cùi

Lesbianism: Chứng: đồng nữ giới luyến ái, loạn dâm đồng nữ giới

Lesson: Bài đọc phụng vụ (không phải là Phúc Âm)

Lethal: Làm chết người, gây chết; gây thiệt hại

Letter(s): Chữ; thư; văn học

apostolic l.: tông thư

dimissorial l.: Thư ủy quyền truyền chức, thư giới thiệu (đk 1018)

l. of obedience: bài sai

l. of Orders: chứng thư chức thánh (do GM truyền chức cấp)

pastoral l.: thư mục vụ

testimonial l.: chứng minh thư

the l. and the spirit: văn tự và tinh thần

Leuk(a)emia: Bệnh bạch cầu

Levirate Marriage: Thế huynh hôn (hôn phối theo chế độ thế huynh: giữa bà vợ góa và một anh em của ng. chồng đã chết, để có con nối dòng cho người quá cố)

Levitation: Phép khinh thượng thân, thuật bay lên cao

Levite: Thuộc chi tộc Lêvi

Leviticus: Sách Lê-vi, Lv

Lex: Luật

l. credendi: quy luật đức tin, tín luật

l. orandi: quy luật cầu nguyện, nguyện luật

l. talionis: luật báo oán/phục (mắt đền mắt, răng đền răng)

Lexical: Thuộc: từ vựng, từ ngữ học

Lexicography: Từ điển học; biên soạn từ điển

Lexicon: Từ vựng, từ điển chuyên khoa (thuật ngữ)

Liability: Trách nhiệm (pháp lý); bổn phận, nghĩa vụ; rủi ro bất trắc, nguy hiểm có thể xảy ra; gánh nặng, điều bất lợi; tiền nợ

Liar: Người nói dối

Libation: Rưới rượu/nước (để cúng tế); uống rượu

Libellatici: Ng. mua chứng thư (xác nhận giả họ đã cúng tế thần tượng, trong thời bách hại n. 249-251)

Libellus: Văn thư; giấy báo, trát; đơn (đk 1502tt)

Liber Pontificalis: Sách tiểu sử các Giáo hoàng

Liber Usualis: Sách hát phụng vụ (bằng tiếng Latinh, do đan viện Solesmes, Pháp, xuất bản)

Liberal: Tự do; phóng khoáng; rộng rãi

l. Protestantism: Tin lành tự do (ít quan tâm đến các tín điều)

l. theology: thần học tự do

Liberalism: Chủ nghĩa tự do

Liberalize: Mở rộng tự do

Liberation: Giải phóng; phóng thích, trả tự do

l. spirituality: tu đức/linh đạo giải phóng

l. theology: thần học giải phóng

l.-theopraxis: thần hành giải phóng

Liberian catalogue: Danh mục các Giáo hoàng (của Libêriô, ghi cho đến

Liberius: n. 352-366)

Libertarian: Ng. theo chủ nghĩa tự do hoàn toàn (vô chính phủ)

Libertine: Ng.: phóng đảng, truy lạc

Libertinism: Thái độ/chủ nghĩa phóng đảng

Liberty: Tự do

l. of conscience: tự do tín ngưỡng

religious l.: tự do tôn giáo

Libidinal: Thuộc: dục tính, dục lực

Libidinous: Thuộc: nhục dục, dâm dăng

Libido: Dục tính; dục lực, dục năng

Liceity: Tính hợp thức

Licence: Phép, giấy phép, giấy đăng ký; bằng cử nhân; bằng lái xe

Licentiate: Cử nhân

Licentious: Phóng dăng, dâm loạn

Licit: Hợp thức/pháp, đúng luật

Lie: Nói dối, lừa lọc; sai lầm

officious l.: n. d. để giúp ng. (vg. cứu nguy)

pious l.: n. d. để làm vui lòng, vì thương ng.

Life: Sự sống; đời/cuộc sống; đời người; sinh mạng, mạng sống; sức: sống, sinh động

interior l.: đời s. nội tâm

l. cycle: vòng đời

l. everlasting: sự sống đời đời

l.-relation: mối liên hệ sống

spiritual l.: đời sống thiêng liêng

Ligamen: Dây hôn phối, hôn hệ

Light: Ánh sáng; nguồn sáng: lửa, đèn

l. of glory: ánh sáng vinh quang, thiên quang

Likeness: Giống nhau; giống như, tương tự; biểu diện, hình ảnh, chân dung

Lily: Hoa huệ (tượng trưng cho đức thanh khiết)

Limbo: Rìa; lâm bô

children's l.: anh hài tiền đình

l. of the fathers: ngục tổ tông

Limen: Thềm, ngưỡng (cửa)

Liminal: Mức ngưỡng (chỉ ở mức độ bắt đầu nhận ra hoặc đo lường được)

Limit-situation: Cảnh huống: cực hạn, cực khả, cực kham

Line: Hàng (huyết tộc)

collateral l.: hệ tộc hàng ngang, bàng hệ

direct l.: hệ tộc hàng dọc, trực hệ

Lenear conception of time: Quan niệm thời gian theo chiều dài

Lineamenta: Đường nét chính; dự/phác thảo

Linguistics: Ngôn ngữ học

Litany: Kinh cầu

Literal: Thuộc chữ, văn tự; nghĩa đen; theo sát ngôn từ, theo nguyên văn

l. sense of Scripture: ý nghĩa văn tự của KT

l. translation: dịch: từng chữ một, sát từng chữ

Literalism: Lối giải thích: bám sát văn tự, theo nghĩa từng chữ

Literary criticism: Phê bình văn chương

l. genre: thể loại văn học

Litigate: Kiện tụng, tranh chấp, tr.tụng; tranh luận

Little: Nhỏ, bé; ít; chút

l. Brothers/Sisters of Jesus: Tiểu đệ/tiểu muội Dòng Chúa Giêsu

l. Flower: thánh nữ Têrêsa Hải Đông Giêsu

l. Flowers of St. Francis: Fioretti: Các truyền thuyết truyện về thánh Phanxicô Assisi

l. Office of the Blesed Virgin Mary: Nhật tụng kính ĐM

l. Sisters of the Poor: Tiểu muội Người nghèo

Liturgical: Thuộc phụng vụ

l. actions: sinh hoạt ph. vụ

l. celebrations: các buổi cử hành phụng vụ

l. commission: ủy ban ph. vụ

l. garb (vestments): lễ phục phụng vụ

l. language: ngôn ngữ ph. vụ

l. movement: phong trào canh tân phụng vụ

l. prayers: kinh nguyện phụng vụ

l. roles: phận vụ đóng giữ trong phụng vụ

l. seasons: mùa phụng vụ

l. service/ceremony: buổi cử hành/nghi thức phụng vụ

l. year: năm phụng vụ

Liturgiology: Phụng vụ học

Liturgism: Thái độ cực nệ nghi thức

Liturgist: Chuyên gia phụng vụ, nhà nghi lễ học

Liturgy: Phụng vụ

l. of the Eucharist: phụng vụ Thánh Thể

l. of the Hours: phụng vụ giờ kinh

l. of the Word: phụng vụ Lời Chúa

children's l.: phụng vụ thiếu nhi

divine l.: phụng vụ Thánh Lễ (Đông phương)

heavenly l.: phụng vụ: trên Trời, thiên quốc

Live: Sinh sống; trú ngụ, ở tại

Livelihood: Phương cách sinh nhai, sinh kế; nghề nghiệp

Loaves of Proposition: Bánh cung hiến

Local: Địa phương, sở tại

l. Church: GH địa phương

l. Ordinary: Bản quyền sở tại (đk 134 §2)

l. Superior: Bề trên nhà

Localism: Chủ nghĩa/não trạng địa phương; thói quê kệch

Locative: Thuộc: trường sở, định sở; vị trí cách

Loci communes: Nguồn xuất xứ chung; các chủ đề chung; điều sáo

Loco citato: Ở chỗ đã trưng dẫn (trước đây)

Locus theologicus: Nguồn cứ liệu, xuất xứ thần học; chủ đề thần học

Locution: Kiểu nói, thành ngữ; thần ngôn (lời TC nói ra một cách siêu nhiên với một người)

Locutory: Phòng khách (tu viện)

Lofty: Cao; cao quý/thượng; trác tuyệt; kiêu căng

Logia: Tập đoàn ngôn Đức Giêsu

Logic: Logic; logic học, luận lý học

Logion: Lời nói, ngôn từ của ĐK

Logocentrism: Chủ thuyết: quy ngôn, vụ ngôn từ (đặt lời nói làm trung tâm)

Lógos: Lời, ngôn từ; trí niệm; giáo huấn; sự việc, biến cố; Ngôi Lời

l. alêthés: lời thật

l. ásarkos: Lời không xác thể, vô thể

l. énsarkos: Lời trong xác thể, tại thể

l. spermatikôs: Lời hạt giống

l.-anthopos christology: kitô học lời-người (bảo toàn nhân tính ĐK: trường phái Antiôkia)

l.-sarx christology: kitô học lời-xác thể (bảo toàn thiên tính ĐK: trường phái Alêxandria)

Lollards: Tôn phái Lollard (theo Wycliffe, tk 15; x. *Wycliffianism*)

Longanimity: Khoan thứ, bao dung; nhẫn nhục

Lord: Chúa, Đức Chúa

L's Day: Chúa nhật

L's Prayer: kinh Lạy Cha

L's Supper: bữa tiệc ly, bữa tiệc của Chúa (Tin lành thường gọi Phụng vụ Tạ ơn với danh xưng này)

L. of Hosts: Chúa các đạo binh

Lordship: Quyền lãnh chúa, chủ quyền; quyền lực; uy quyền

Lot: Lô, mớ, đám; vận số; số phận, thân phận

draw/cast l.(s): chọn bằng cách rút thăm

Love: Yêu mến/thương; tình yêu, lòng mến; đức ái/mến

Low: Thấp, lùn; hạ

l. Church: Anh Giáo Hạ phái (thiên về Tin lành)

l. Countries: Hà lan

l. Mass: Lễ đọc

l. Sunday: Chúa nhật thứ I sau Phục sinh

Loyal(-ty): Trung thành, tr.nghĩa; thành thực; trung thực; tận tụy

Lucidity: Sáng suốt, minh mẫn, tỉnh táo

Lucifer: Quỷ vương Luxiphe

Ludic: Thuộc về trò chơi

Luke: Lu-ca, Lc

Lukewarm: Hâm hẩm; lãnh đạm, nhạt nhẽo, thờ ơ, hờ hững

Lumen gloriae: Ánh sáng vinh quang (để có thể thấy TC trên thiên đàng)

Lumpenproletariat: Vô sản lưu manh

Luna (*lunette*): Mặt nguyệt

Lust: Nhục dục; tham dục, dâm dăng/ô; lòng tham

Lustral: Dùng để thanh tẩy; từng 5 năm

Lustration: Lễ rửa; thanh luyện

Lutheranism: Thuyết/giáo phái Luther (1483-1546)

Luxury: Xa xỉ/hoa; lộng lẫy

l. article: xa xỉ phẩm

LXX (*Septuagint*): Bản bảy mươi (bản dịch Cựu Ước trong tiếng Hy Lạp)

Lying: Nói dối

Lyons, Councils of: Công đồng (chung) Lyon (n. 1245, 1274)

Lyric: Trữ tình

M

MA: Cử nhân văn chương

Macabre: Chết chóc; rùng rợn, kinh khủng

danse m.: điệu nhảy tử thần; tranh vẽ tử thần dắt tay ng. chết

Macarism: Công thức chúc phúc; (*GH Hy Lạp*) tám mối phúc thật

Maccabees: Ma-ca-bê, 1Mcb, 2Mcb (3Mcb và 4Mcb là ngụ thư)

Macedonianism: Lạc giáo Maxêđônô (một dạng của *Semi-arianism*, tk 4-5)

Macedonians: Người thuộc phái Maxêđônô

Machiavellism: Chính sách Machiavelli; thủ đoạn quỷ quyệt, xảo quyệt

Macrocosm: Thế giới vĩ mô, vũ trụ

Mactatio mystica: Sát tế thần bí

Macula: Vết, chấm, đốm

Madonna: Đức Mẹ

Magdalens: Kỹ nữ quy hối/ chánh (phụ nữ giang hồ/ phóng đảng ăn năn hối cải)

Magi: Các Đạo sĩ

Magic: Ma/quỷ thuật; ảo thuật

Magister: Thầy, sư phụ, giáo sư

m. sacri palatii: cố vấn thần học giáo triều

Magisterial: Thuộc huấn quyền

Magisterium: Huấn quyền, quyền giáo huấn

extraordinary m.: h. quyền đặc biệt, đặc huấn

ordinary m.: huấn quyền thông thường, thường huấn

solemn m.: h. quyền trọng thức, trọng huấn

Magnanimity: Đại lượng, hào hiệp, khoan nhân, tâm hùng chí đại

Magnificat: Kinh ngợi khen

Magnificence: Lộng lẫy, huy hoàng, tráng lệ, nguy nga

Magnitude: Tầm cỡ: to lớn, quy mô, rộng rãi; tầm quan trọng; độ sáng biểu kiến (thiên thể)

Mahayana: Đại thừa

Mahometanism: Hồi giáo (tôn phái Mahômét)

Maieutics: Khích biện pháp (phương pháp gợi hỏi theo kiểu của Socrates)

Mainstream: Chủ đạo/hướng

Maitreya: Di lạc

Majestic(-y): Uy nghi, oai vệ, cao cả, chí tôn

Major: Lớn; trưởng thành; chuyên đề; đại tiền đề

m. Order: chức [thánh] lớn

m. Superior/Moderator: bề trên cao cấp (đk 620)

Majority: Số đông, đa số; tuổi: thành niên, trưởng thành (đk 97)

Makarism: Công thức chúc phúc; các mối phúc thật (Đông phương)

Malabar Church: GH Malabar (Ấn độ)

Malachi: Ma-la-khi, MI

Malankar Church: GH Malankar (Malabar công giáo)

Male: Trai, nam, đực, trống

m. chauvinism: thái độ/não trạng trọng nam khinh nữ

Malediction: Nguyên rủa, oán trách, chúc dữ; trừng phạt; tai họa

Malefaction: Điều ác/hại; hành động: gian tà, bất lương

Malestream: Chủ hướng trọng nam

Malevolence: Ác ý, ác tâm, xấu bụng

Malice: Ác hiểm/độc, cố tình phạm lỗi; tinh nghịch/quái

Malpractice: Hành động: bất chính, phi pháp; bất cẩn, cầu thả; lạm dụng: địa vị, công quỹ

Maltese cross: Thập giá ký hiệu của Dòng Hiệp sĩ Malta

Malthusianism: Thuyết Malthus (hạn chế sinh đẻ để phát triển kinh tế)

Mammon: Thần tiền

Man: Con người, nhân; chồng; đàn ông, nam giới

m. of God: người: đạo đức, sùng đạo

m. of Sin: Phản Kitô

Mandaeism: Giáo phái Tẩy ngộ (Mandêô)

Mandala: Khung vẽ biểu hiện vũ trụ; biểu tượng cố gắng tự cải thiện

Mandate: Ủy nhiệm thư (đk 42); mệnh lệnh, chỉ thị

Mandatum: Nghi thức rửa chân (thứ 5 Tuần Thánh)

Man-God: Nhân-Thần (Người-[Thiên] Chúa)

Manhood: Nhân loại; nhân tính; tuổi trưởng thành; nam giới; nam tính

Manichaeism: Phái Manikêô; thuyết: lưỡng nguyên, nhị nguyên

Manifest: Bày tỏ, biểu hiện, biểu lộ/thị; danh sách (hành khách, hàng hóa)

Manifestation: Biểu lộ/thị; biểu tình; hiện hình, khả hiện

m. of conscience: bày tỏ: tâm hồn, lương tâm (đk 630 §5)

Manip(u)le: Khăn đeo tay (trong Thánh Lễ thời xưa)

Manipulation: Thủ tác/vận (vận hành hay điều khiển bằng tay), thao tác; lừa dối

Mankind: Nhân loại, loài người

Manna: Man-na

Mantra: Công thức tụng niệm (lặp đi lặp lại lúc suy niệm)

Manu militari: Bằng vũ lực

Manual: Sách giáo khoa; tập cẩm nang

Manualist: Tác giả sách giáo khoa hoặc loại sách thần học cẩm nang

Manumission: Giải phóng (nô lệ)

Manuscript: Bản chép tay, thủ bản, bản thảo

Manuterge: Khăn lau tay (phụng vụ)

Mar: Chúa, Đức, Ông (tôn xưng)

Marabout: Thầy tu Hồi giáo

Maranatha: "Lạy Chúa, xin ngự đến!"

Marcan: Liên quan đến Mác-cô

m. hypothesis: giả thuyết về Phúc Âm Mc (cho là Phúc âm xưa nhất)

Marcionism: Lạc thuyết Marcion (nhị nguyên, tk 2)

Marcionite prologues: Lời tựa Marcion (của phái Marcion giới thiệu các thư thánh Phaolô)

Marginated: Bị gạt ra bên lề, ngoài lề (xã hội)

Marian: Liên quan đến Đức Maria

m. rosary: tràng (kinh) mân côi

m. year: năm Thánh Mẫu

Marianists: Tu sĩ Hội Dòng Đức Maria (SM, do G.J.Chaminade sáng lập, n. 1816)

Mariolatry: Tôn thờ Đức Maria

Mariology: Thánh Mẫu học

Marists: Tu sĩ Hội Dòng Truyền Giáo Đức Maria (SM, FMS, do J.C.M. Colin sáng lập n. 1824)

Marital: Thuộc vợ chồng, hôn nhân

Mark: Mác-cô, Mc

Market economy: Kinh tế thị trường

Marks of the Church: Đặc điểm GH (duy nhất, thánh thiện, công giáo và tông truyền)

Maronite Church: GH thánh Maron (Liban)

Marriage: Hôn nhân, hôn phối, giá thú; lễ cưới

free/private m.: tự do sống chung, tư hôn

civil m.: hôn nhân luật đời

m. bond: dây hôn phối, hôn hệ

m. certificate: giấy giá thú

m. encounter: phong trào/ khóa thăng tiến hôn nhân

m. form: thể thức hôn phối (đk 1108)

m. licences: phép kết hôn

mixed m.: hôn nhân khác đạo, hỗn hợp (dị giáo)

ratified and consummated m.: hôn nhân chuẩn nhận và hoàn hợp

religious m.: hôn nhân luật đạo

sacrament of m.: bí tích hôn phối

Marrow: Tủy; cốt tủy/lõi, tinh túy

Martyr: ("Chứng nhân") Tử đạo, tuấn giáo

proto-m.: vị tử đạo tiên khởi (thánh Stêphanô)

Martyrdom: Phúc: tử đạo, tuấn giáo

Martyrium: Thánh đường (có mộ) tử đạo

Martyrolatry: Tôn thờ các vị tử đạo

Martyrology: Sách tiểu sử các thánh tử đạo; sổ các thánh

Marxian: Thuộc tư tưởng của Karl Marx

Marxism: Chủ nghĩa Các-mác

Mary: Maria

M. Major, church of St.: Thánh đường Đức Bà Cả (Rôma)

Maryknoll: Hội thừa sai Maryknoll (MM, 1911)

Marymas: Lễ Truyền Tin (25-3)

Masochism: Khổ/thống dâm; chứng khoái: khổ, tự hành hạ chính mình

Masonic: Tam điểm

Masoretes: Các nhà ngữ pháp Do thái trường phái Masorah (tk 6-10)

Masoretic text: Bản văn Kinh Thánh do trường phái Masorah bảo lưu

Mass: Thánh lễ

concelebrated m.: lễ đồng tế

exequial m.: lễ an táng

high, solemn m.: lễ trọng thể (có hát các phần của phụng vụ Thánh Lễ)

low m.: lễ thường, lễ đọc

m. for the people: lễ cầu cho đoàn dân (cộng đoàn được giao phó trong coi: đk 534)

m. intention: ý lễ, bổng lễ

m. obligation: bổn phận dự lễ (Chúa nhật)

m. offering: bổng lễ (đk 945)

m. of the catechumens: phần phụng vụ trước Dâng lễ

m. of the presanctified: Lễ với Mình Thánh đã truyền phép sẵn (thứ 6 Tuần Thánh)

m. stipend: bổng lễ

nuptial m.: lễ hôn phối

pontifical m.: lễ đại triều (GM)

private m.: lễ riêng

requiem m.: lễ cầu hồn

votive m.: lễ ngoại lịch

Mass: Quần/đại chúng, đám đông; khối, khối lượng

m. communication: thông tin đại chúng

m. education: giáo dục đại chúng

m. media: phương tiện truyền thông đại chúng

m. psychology: tâm lý quần chúng

Master: Thầy, sư phụ, chủ

m. General: Bề trên tổng quyền Dòng Đaminh

m.-key (pass key): chìa cái, chìa vạn năng

m. of ceremonies: trưởng ban nghi lễ

m./mistress of novices: giáo tập, giám tập, tập sư

m. of the Sacred Palace: trưởng điện Tông tòa

m. of the Sentences: Phêrô Lômbarđô († 1160; tác giả cuốn *Tổng luận các chủ đề thần học*)

masterpiece: kiệt tác

m. plan: sơ đồ (kế hoạch) tổng thể

Masturbation: Thủ dâm

Materia: Vật chất; chất thể

m. et forma: chất thể và mô thức

m. ex qua: nội chất thể, chất thể chất liệu

m. sacramenti: chất thể bí tích

Material: Vật chất; hữu hình; vật liệu

m. cooperation: hợp tác cứ sự (bằng hành động bên ngoài chứ không ý thức hoặc không cố tình)

m. principle: nguyên tố chất thể

m. sin: tội cứ sự (làm điều xấu, nhưng không mắc tội vì hành động mà không ý thức hoặc mất tự do)

Materialism: Chủ nghĩa duy vật

dialectical m.: duy vật biện chứng

historical m.: duy vật lịch sử

practical m.: duy vật thực tiễn

Materials: X. *hylics*

Maternity: Tư cách (chức năng) làm mẹ; sinh đẻ; tình mẹ; mẫu hệ

m. hospital: nhà hộ sinh

m. leave: nghỉ việc thời sinh nở (sản phụ)

Mathurins: Tu sĩ Dòng Chúa Ba Ngôi

Matins or mattins: Kinh sáng

Matriarchy: Chế độ mẫu quyền

Matricide: Giết mẹ, sát mẫu (x. *patricide*: giết cha)

Matrilineal: Dòng/họ mẹ, mẫu hệ

Matrilocal: Cư trú/sống bên họ mẹ, thuộc cư sở mẫu tộc (x. *patrilocal*, *virilocal*, *uxori-local*)

Matrimonial: Thuộc: hôn nhân, hôn phối

m. consent: ưng thuận kết hôn

m. contract: hôn ước

m. court: tòa án hôn phối

m. covenant: giao ước hôn phối

m. impediment: ngăn trở hôn phối

Matrimony: Hôn phối/nhân

Matrix(-es, -ces): Tử cung, dạ con; khuôn đúc/cối; ma trận; sổ cái (thuế vụ)

Matter: Vật chất; chất thể; vấn đề, chủ đề; nội dung, sự kiện

m. and form: chất thể và mô thức

m. of life and death: vấn đề sống chết

m. of a sacrament: chất thể bí tích

prime m.: nguyên liệu

printed m.: ấn phẩm

Matthew: Mát-thêu, Mt

Matthias: Mát-thi-a

Gospel of St.M.: Phúc âm theo thánh Mathia (ngụy thư)

Mattins: Kinh sáng

Mature(-ity): Trưởng thành, chín chắn, thành thực

Maundi Thursday: Thứ 5 Tuần Thánh

Maurists: Tu sĩ Dòng thánh Maur

Maxim: Cách/châm ngôn; phương châm, tôn chỉ

Maximalist: Ng. yêu sách/đòi hỏi tối đa

Meaning: Ý nghĩa

Mechanism: Bộ máy; cơ cấu, guồng máy; thuyết cơ giới

Medal: Huy chương; ảnh đeo

Medi(a)eval: Thuộc Trung cổ

Mediation: Trung gian, môi giới, hòa giải

Mediator: Đấng trung gian; môi giới

Mediatrix: Đức Nữ trung gian (tước hiệu ĐM)

M. of all graces: Đức Nữ tr. gian các ơn

Medical ethics: Luân lý/đạo đức học y khoa (xin x. *bioethics*)

Medicinal penalty: Được hình, hình phạt điều trị (đk 1331tt)

Mediocrity: Tầm thường

Meditation: Suy niệm, nguyện ngắm

Medium: Trung dung/độ; môi giới; dụng cụ; đồng cốt

Meek(-ness): Hiền lành, nhu mì, ôn hòa

Megalomania: Hoang tưởng tự đại (thói ưa làm lớn)

Melanchthonians: Phái Mêlanchton (1497-1560, Tin lành)

Melch(k)ites: GH bảo hoàng (Công giáo)

Melchizedek: Men-ki-xê-đê

Meliorism: Thuyết cải thiện

Melismatic chant: Ca điệu độc vận đa âm (một vần mà hát ngân nga qua nhiều dấu nhạc liên tục)

Melitians: Phái ly khai Melitius (tk 4)

Member: Chi thể; bộ phận; phần tử, hội/thành viên; vế

Membership: Tư cách hội viên; số hội viên

m. of the Church: phần tử của GH, giáo hữu

Memento: Sổ tay; cẩm nang; kinh tưởng nhớ

m. of the dead: kinh tưởng nhớ kẻ chết

m. of the living: kinh cầu cho người sống

Memorabilia: Những sự đáng ghi nhớ

Memorandum(-s, -a): Sổ ghi, nhật ký; giác thư

Memorare: Kinh "Hãy nhớ"

Memorial: Kỷ niệm, tưởng nhớ, hồi niệm; đài kỷ niệm; lễ nhớ

m. acclamation: câu tụng hô (sau truyền phép)

m. service: lễ truy điệu

obligatory m.: lễ nhớ quy định (theo phụng vụ chung)

optional m.: lẽ nhớ tùy ý

Memorization: Ghi nhớ, học thuộc lòng

Memory: Ký ức, trí nhớ

in m. of: để ghi nhớ ...

Mendacity: Nói dối/điều; xuyên tạc

Mendelism: Thuyết di truyền của LM Mendel († 1884)

Mendicants: Tu sĩ Dòng khất thực

Mennonite: Giáo phái Menno

Menology(-ion): Liệt truyện các thánh

Menorah: Chân đèn bảy ngọn (Do thái)

Mensa: Mặt bàn thờ; bàn

Mental: Thuộc trí tuệ, tinh thần, tâm thần

m. ability: tài trí

m. attitude: thái độ tâm linh

m. home (hospital): nhà thương điên

m. prayer: tâm nguyện

m. reservation (restriction): tiềm chế ý nghĩa (chỉ trình bày sự việc mà không muốn nói rõ ra hết ý nghĩa)

Mentality: Tâm thức, tâm tính, não trạng

Meontology: Vô hữu thể học

Mercedarians: Tu sĩ Dòng Đức Bà thương xót (chuộc kẻ làm tội/nô lệ); dòng nữ Đ.Bà thương xót (thừa sai)

Mercy: Thương xót, nhân hậu, n.từ, từ bi, khoan dung

m. killing: làm cho chết êm dịu, an tử (x. *euthanasia*)

m. seat: tòa thương xót (tấm vàng phủ hòm bia trong đền thờ Giêrusalem, cho là tòa Giavê)

works of m.: công tác từ thiện (*Thương người có 14 mối: thương xác 7 mối, thương linh hồn 7 mối*)

Meretricious: Đàng điếm, thuộc gái điếm; đẹp giả tạo

Merger of Institutes: Sáp nhập các hội dòng (đk 582)

Merit: Lập công; công đức, công lao/trạng; giá trị; xứng đáng, đáng được

Meritorious: Đáng thưởng; có công

Merry: Vui vẻ, hớn hởi; ngà ngà (hơi say)

Mesolithic: Trung thạch đại (thời tiền sử từ 10.000-8.500 n. trước công nguyên, giữa *paleolithic* và *neolithic*: xem)

Mesopotamia: Miền trung lưỡng hà (xứ Irak ngày nay, nằm giữa hai con sông *Tigre [Tigris: Dajla]* và *Euphrate [Euphrates: Al Furāt]*)

Mesozoic: Địa trung sinh, mesozoi (địa chất)

Message: Thông/thư tín; sứ điệp; thông điệp

Messalianism: Phái duy cầu nguyện (Đông phương)

Messenger: Người đưa tin, sứ giả

Messiah or Messias: Đức Mêsia, Đấng Thiên sai (tiếng Hy Lạp dịch là *CristóV*: Kitô, Đấng chịu xức dầu)

Messianic: Thuộc Đấng Thiên sai

m. secret: bí mật về Đấng Thiên sai (một đặc điểm của Phúc Âm thánh Mác-cô)

Messianism: Niềm chờ mong Đấng Thiên sai; chủ nghĩa Mêsia; phong trào giải phóng cứu tinh

Metacritical: Phê bình hồi kiểm

Metahistoric: Siêu lịch sử

Metalanguage: Siêu ngôn ngữ

Metamorphosis: Biến dạng, b.hình, b.thái

Metanoia: Thay đổi tâm thức, náo trạng, cách suy nghĩ; sám hối, cải thiện

Metaphor: Phép ẩn dụ

Metaphysic(-s): Siêu hình (học)

Metatheory: Siêu học thuyết

Metempirical: Siêu kinh nghiệm

Metempsychosis: Luân hồi (x. *reincarnation*)

Method: Phương pháp, cách thức, phương thức

Methodism: Giáo phái: Mêthôđist, Giám lý

Methodology: Phương pháp luận

Metonymy: Hoán dụ

Metrical Psalter: Sách hát Thánh vịnh (Tin lành)

Metropolitan: Tổng GM chính tòa (đk 435tt)

Micah or *Micheas*: Mi-kha, Mk

Michael: Mi-ca-en

M.-mas: lễ tổng lãnh thiên thần Micaen (29-9)

Microcosm: Thế giới vi mô; (*văn*) thế giới thu nhỏ

Middle: Giữa, nửa, trung

m. age: trung niên

M. Ages: Trung cổ

m. class: giới trung lưu

M.-East: Trung đông

m. name: tên đệm

m.-man: ng.: môi giới, trung gian

Midpoint of time: Trung điểm thời gian

Midrash: Chuyện kể Midrash (kiểu giải thích)

Migne: Bộ Giáo phụ học (gồm 217 cuốn bằng tiếng Latinh và 161 cuốn bằng tiếng Hy Lạp)

Migration: Di cư; di trú

m. of souls: luân hồi

Militant Church: GH chiến đấu, GH tại thế

Military: Quân sự/đội

m. chaplain: tuyên úy quân đội

m. orders: dòng chiến sĩ

m. ordinariate: giáo phận quân đội

Mill Hill (*Missionaries, Sisters*): Tu sĩ Dòng thánh Giuse thừa sai (MHM)

Millenar(ian)ism: Thiên niên thuyết

Millenium: Thiên kỷ/niên; trì vị ngàn năm

Mime: Mô phỏng, bắt chước

Mind: Tâm trí; tâm linh, tinh thần; ý nghĩ, tư duy

m. of the legislator: chủ ý của nhà lập pháp

m. of the Church: chủ ý (tinh thần) của GH

Minims: Tu sĩ Dòng thánh Phanxicô Paola (n. 1435)

Minister: Thừa tác viên (đk 232tt)

sacred m.: thừa tác viên chức thánh

Ministerial: Thừa tác

m. priesthood: chức tư tế thừa tác

Ministry: Thừa tác vụ

ordained m.: thừa tác vụ chức thánh

Minjung theology: Thần học tiện dân (Đại Hàn)

Minor: Nhỏ, bé, thứ; vị thành niên (đk 97)

m. orders: các chức nhỏ

m. prophets: các tiên tri ‘nhỏ’

Friars m.: anh em hèn mọn

Minorites: Anh em hèn mọn (Dòng Phanxicô)

Minority: Thiếu số; tuổi vị thành niên

Minster: Nhà thờ lớn (thường là của tu viện)

Miracle: Phép lạ; điều kỳ diệu

m. plays: kịch tôn giáo

Miraculous Medal: Linh ảnh (ảnh tượng ĐM làm phép lạ, Paris, Catherine Labouré, n. 1830)

Misanthrope: Ghét đời, yếm thế

Misbehaviour: Cư xử sai trái, không phải cách/phép, thái độ khiếm nhã

Misbeliever: Người không tin ngưỡng

Misconduct: Cư xử sai phép, hành động sai trái; hành xử/ xử lý cầu thả; lãng nhãng tình cảm; hạnh kiểm xấu

Miserere: Tv 50 (51) ("Xin xót thương")

Misery: Cùng cực, khổ cùng; bất hạnh, tai họa

Mishnah: Sách Mishnah (sưu tầm luật lệ Do thái)

Mismarriage: Hôn nhân: không hòa hợp êm ấm, thiếu hạnh phúc

Misogyny: Ghét phụ nữ, yếm nữ

Missa: Thánh Lễ, Lễ Misa

Missal: Sách lễ

Missing link: Khâu [còn] khuyết

Missio: Sứ mệnh

m. canonica: ủy nhiệm thư

m. Dei: việc TC phái gửi; sứ mệnh TC ủy thác

Missiology: Truyền giáo học

Mission: Sứ mạng; việc hoặc vùng truyền giáo

divine m.: sứ mạng của một Ngôi Vị TC; nhiệm xuất

Missionary: Nhà: truyền giáo, thừa sai

Missioner: Nhà truyền giáo

Mitre: Lễ mào/mũ lễ GM

Mithraism: Đạo Mithra

Mixed: Lẫn lộn, pha trộn

m. blessing: cái may mà lại chua cay

m. chalice: chén rượu có pha nước (lễ Misa)

m. marriage: hôn phối hỗn hợp (đk 1124tt)

m. religion: ngăn trở khác đạo (hôn phối, đk 1983)

Mnemonics: Thuật nhớ (giúp trí nhớ)

Modalism: Lạc thuyết hình thái (cho rằng Ba Ngôi chỉ là ba "cách thể" của cùng một Ngôi Vị duy nhất)

Modality: Dạng thức; thể thức; phương/cách thức

Mode: Hình thức; dạng thức, cách thể/thức

modes of responsibility (morality): mô dạng trách nhiệm luân lý (học thuyết của J. Finnis và G. Grisez)

Model: Mẫu, kiểu, mô hình; mô biểu/mẫu; gương mẫu

Moderate: Tiết chế; ôn hòa, điều độ

Moderator of the curia: Giám sự giáo phủ

supreme m.: bề trên tổng quyền

Modernism: Chủ nghĩa đổi mới; từ ngữ mới

Modernity: Hiện đại tính

Modes: Âm giai bình ca

Modesty: Khiêm tốn/nhường; đoan trang, nết na

Modus: Cách thức; cung cách

m. operandi: cách thức hành động, cung cách tiến hành

m. vivendi: cách sống; tạm ước

Mohammedanism: Hồi giáo

Molech or *Moloch:* Thần ô nhục (2V 23:10; Gr 32:35)

Molinism: Thuyết Molina († 1600)

Monad: Đơn tử; đơn sinh vật

Monadism: Đơn tử thuyết (mỗi phần tử -vật chất và tinh thần- đều đứng độc lập)

Monandry: Chế độ nhất phu (một chồng)

Monarchianism: Lạc thuyết độc nhất thần vị (chủ trương chỉ có một Ngôi Vị độc nhất trong TC)

Monarchical bishop: GM độc nhiệm

Monarchy: Chế độ quân chủ; TC nhất nguyên nhất vị

Monastery: Đan/tu viện

Monastic: Thuộc đan/tu viện, phong cách đan sĩ

Monasticism: Lối sống đan viện, ẩn tu

Monenergism or *Monoenerg(et)ism:* Lạc thuyết đơn năng (cho rằng trong ĐK chỉ có một năng lực độc nhất hoạt động, đó là năng lực thiên tính, tk 7; x.

Monophysitism và *Monothelitism*)

Monergism: Thuyết độc tác (một mình Thánh Thần tác động thánh hóa con người)

Mongolism: Bệnh Down, bệnh Lang-đôn-Đao

Monism: Nhất nguyên thuyết

Monition: Cảnh cáo; cảnh giới; giấy gọi ra tòa

Monitum: Khuyến cáo

Monk: Đan sĩ, tu sĩ dòng chiêm niệm, tăng lữ

Monocentric: Độc tâm, hướng/quy độc tâm

Monoenerg(et)ism: X. *Monenergism*

Monogamist: Ng. theo thể chế một vợ một chồng

Monogamy: Thể chế: một vợ một chồng, đơn hôn, nhất phu nhất phụ

Monogenesis: Sinh sản đơn thức, đồng nguyên

Monogenism: Thuyết độc tổ

Monograph: Chuyên khảo (công trình nghiên cứu)

Monogyny: Chế độ độc thê (một vợ)

Monolatry: Thờ duy một thần (dù tin có nhiều)

Monophyletism: Thuyết độc chi/tộc

Monophysi(ti)sm: Lạc thuyết nhất tính (ĐK chỉ có một bản tính là thiên tính)

Monopsychism: Thuyết nhất hồn (một hồn thiêng cho cả nhân loại: Averroes)

Monotheism: Độc [nhất] thần giáo

Monothele(i)tism: Lạc thuyết nhất chí (cho rằng ĐK chỉ có một ý chí độc nhất là ý chí TC, tk 7)

Monsignor: Đức ông

Monstrance: Mặt nhật, hào quang

Montanism: Lạc giáo Montanô (tk 2-3, khắc khổ và cấm tái hôn)

Month's mind: Lễ giỗ 30 ngày

Moonies: Tôn phái Moon (Mun)

Moral: Luân lý, đạo đức

m. argument: tâm cứ đạo (lấy tiếng lương tâm làm bằng cứ để chứng minh TC hiện hữu)

m. certainty: xác tính ức quyết (thực sự có khả năng là đúng/sẽ xảy ra)

m. certitude: xác tín ức quyết (tin chắc là đúng)

m. conscience: lương tâm

m. development: quá trình phát triển luân lý đạo đức hoặc lương tâm

m. determinants: điều kiện luân lý

m. dilemma/emergency: lưỡng thế/khẩn trạng luân lý (cần tức thời lấy phán đoán

- luân lý giữa hai phía xem ra đều chính đáng hoặc ngược lại, để hành động)
- m. discipline*: lề luật luân lý
- m. evil*: sự ác luân lý (tội lỗi)
- m. goodness*: điều thiện luân lý
- m. insanity*: đồi bại luân lý, đồi phong bại tục
- m. judgment*: phán đoán luân lý
- m. law*: luật luân lý
- m. life*: đời sống luân lý
- m. order*: trật tự luân lý
- m. permisiveness*: buông thả phong hóa
- m. person*: pháp nhân
- m. philosophy*: đạo đức học
- m. positivism*: đạo đức thực chứng chủ thuyết
- m. rearmament*: phong trào chấn/phục hưng luân lý đạo đức (tk 19)
- m. sense*: cảm thức luân lý
- m. support*: ủng hộ tinh thần
- m. theology*: thần học luân lý
- m. virtues*: nhân đức luân lý
- Morale**: Tinh thần, chí khí
- Moralist**: Nhà đạo đức học
- Moralistic**: Thuộc chủ nghĩa duy luân lý; đạo đức cố chấp; ưa dạy đời
- Morality**: Luân lý, đạo đức, đạo nghĩa; đức hạnh
- m. play*: kịch luân lý (thời Trung cổ: tranh luận giữa Thiện và Ác)
- Morals**: Luân thường đạo lý, đạo nghĩa
- Moravian Brethren (Church)**: GH Môravia (tựa như Tin lành)
- Morganatic Marriage**: Hôn nhân dị đẳng (ng. quý tộc kết hôn với thứ dân)
- Mormons**: Giáo phái Mócmon: GH ĐK của các thánh thời cuối cùng (thiên niên giáo; x. *Latter-Day S.*)
- Morning offering**: Kinh dâng ngày (cho Thánh Tâm Chúa)
- Morphology**: Hình thái học

Mortal: Chết, hay chết, phải chết, làm cho chết

m. remains: tử thi, di hài/cốt

m. sin: tội trọng

Mortality: Tính hay/phải chết; tỷ lệ chết

Mortification: Hãm mình, hành xác, khổ chế

Mortuary: Nhà xác

Mosaic: Thuộc Mô-sê

m. Law: Luật Mô-sê

Moslem: Hồi giáo

Mosque: Nhà thờ Hồi giáo

Motet: Thánh ca châu phép lành

Mother: Mẹ, mẫu

M. Church: Giáo hội Mẹ

m. country: Tổ quốc, mẫu quốc, quê hương

m. of God: Mẹ TC

m. Superior: Mẹ bề trên

m. surrogate: ng. thay thế mẹ, thế mẫu

Motherhood: Tính mẹ, chức/ đạo làm mẹ

Motivation: Động cơ/lực, lý do thúc đẩy

Motivational hierarchy: Bậc thang động cơ

Motto: Phương châm, cách ngôn, châm ngôn; khẩu hiệu

Motu proprio: Tự sắc

rescript m. p.: phúc nghị nhiệm ý (đk 38)

Motus: Động/ứng/xúc cảm

m. primo-primi: đ. c. sơ thủy (phản xạ, không ý thức)

m. secundo-primi: động cảm bán ý thức

m. secundi: động cảm ý thức

Mourn(-ing): Than khóc; thương tiếc; tang tóc, sầu thảm

Movable feasts: Lễ di động

Movement: Chuyển động, vận chuyển, v.động; cử động, hoạt động; biến động;

xúc động; nhạc đoạn; phong trào

Mover: Động tác nhân; động cơ/lực; ng.: phát động, chủ xướng, chủ động, đề xuất

prime m.: nguyên động tác nhân; nguyên động lực; nguyên nhân vô nguyên nhân (TC)

unmoved m.: nguyên động tác nhân bất biến

Mozarabic rite: Lễ điển Môzaráb (Tây ban nha)

Mozzetta: Áo khoác ngắn (GM và ĐGH thường dùng, khoác lên ngoài áo dòng)

Multilocation: Phức tại (hiện diện tại nhiều nơi cùng một lúc)

Multiple: Nhiều; phức tạp; bội số

m. personality: nhân cách đa dạng

Multiplicity: Nhiều, vô số; đa dạng

Multipresence: X. *Multilocation*

Muratorian fragment (canon): Bản mảnh thư mục Muratori (xưa nhất -cuối tk 2- ghi tên các sách trong Tân Ước)

Murder: Giết người, sát nhân; tàn sát

Musical instruments: Nhạc cụ/khí

Musician: Nhạc sĩ; nhạc công

Muslim: Hồi giáo

Mustum: Nước nho ép (trước khi lên men thành rượu)

Mutation: Biến/thay đổi; đột biến; thay thế, chuyển chuyển; chuyển nhượng; chuyển hóa

Mutatis mutandis: Đổi những gì cần phải đổi, với những sửa đổi thích đáng

Mutilation: Cắt mất/hủy hoại một phần cơ thể, làm cho què quặt, tàn tật; phá hư/hỏng; cắt xén (văn bản)

Mutualism: Hỗ sinh/trợ; thuyết/phong trào tương tế

Mutuality: Trao đổi qua lại; giúp đỡ lẫn nhau, hỗ tương/ trợ tính

Myriad: Muôn vàn, vô số

Myron: Dầu thánh

Mystagogic: Thuộc việc khai tâm

Mystagogue: Người khai tâm

Mystagogy: Khai tâm (dẫn nhập vào mẫu nhiệm)

Mysterium: Mẫu nhiệm

m. tremendum: mẫu nhiệm khủng khiếp

Mystery: Mẫu nhiệm; huyền nhiệm; huyền bí

m. cults: tôn phái thần bí

m. of iniquity: m. nh. tội ác

m. of the Rosary: mẫu nhiệm mân côi

m. play: kịch tôn giáo

m. religions: tôn giáo huyền bí

m. theory: học thuyết mẫu nhiệm (O. Casel)

Mystic: Bậc thần nghiệm (thần hiệp uyên nghiệm; *xuta*= thần bí)

Mystical: Thần nghiệm, thần cảm; huyền nhiệm

m. Body: Nhiệm Thể

m. experience: kinh nghiệm thần cảm, thần nghiệm

m. immolation/sacrifice: sát tế/hy tế huyền nhiệm

m. life: đời sống thần nghiệm

m. marriage: nhiệm hôn

m. sense of Scripture: ý nghĩa thần nghiệm hoặc biểu tượng của KT

m. spirituality: tu đức thần nghiệm

m. theology: thần học thần nghiệm

m. union: nhiệm hiệp

Mysticism: Thực tại/hiện tượng thần nghiệm, khoa thần nghiệm

Myth: Huyền thoại; thần thoại, chuyện hoang đường

Mythical: Huyền thoại, hoang đường

Mythicism: Thần thoại thuyết

Mythism: Thần thoại tính

Mythologist: Nhà chuyên môn về thần thoại hoặc thần thoại học

Mythologize: Thần thoại hóa

Mythology: Huyền/thần thoại học

N

Nabi: Tiên tri, ngôn sứ

Nahum: Na-khum, Nk

Naive(-ty): Ngây thơ; ngây ngô, khờ khạo

Name: Tên, danh

Holy N.: Thánh Danh Giêsu

n. day: ngày lễ bốn mạng (ngày mừng tên thánh)

Narcissism: Ái kỷ, tự kỷ ái mộ

Narcotic: Thuốc mê, gây mê; ma túy

Narrative: Trình thuật, tường thuật, ký thuật, kể chuyện

n. of the institution: phần tường thuật việc lập Thánh Thể

n. theology: thần học ký thuật

Narrow: Hẹp, chật; hẹp hòi

n.-minded: đầu óc hẹp hòi, nhỏ nhen

Narthex: Tiền phòng/đường (phần trước: từ cửa vào cho tới lòng chính nhà thờ; x. *vestibule*)

Nativity: Tỷ lệ sinh đẻ

National: Thuộc dân tộc, quốc gia; kiêu dân

N. Catholic Church: GH c. g. quốc gia (ly khai; x. *Old Catholics*)

n. parish: giáo xứ tông dân (cũng là tông nhân: dành cho giáo hữu thuộc một gốc quốc tịch, dân tộc, văn hóa... nào đó, sống tại một vùng trong nước khác)

Nationalism: Chủ nghĩa: dân tộc, quốc gia

Nativism: Chủ nghĩa bản xứ (Hoa kỳ); thuyết: bẩm sinh, tiên thiên tính

Nativity: Lễ Sinh Nhật

N. of Our Lord: Lễ Giáng Sinh

N. of the Blessed V. Mary: Sinh Nhật Đức Trinh Nữ Maria

Natura: Thiên nhiên

n. naturans: thiên nhiên sáng tạo (TC)

n. naturata: th. n. thụ tạo

Natural: Thiên nhiên; tự nhiên; bẩm sinh

n. child: con ngoại hôn (hoang)

n. family planning: kế hoạch hóa gia đình theo phương pháp tự nhiên

n. gift: thiên tư

n. history: vạn vật học

n. law: luật tự nhiên

n. order: tự nhiên giới

n. resources: tài nguyên thiên nhiên

n. revelation: mạc khải tự nhiên

n. rights: nhân quyền tự nhiên

n. sciences: các ngành khoa học tự nhiên, tự nhiên học

n. selection: chọn lọc hoặc đào thải tự nhiên

n. theology: thần lý học, biện thần luận (dựa theo lý trí mà tìm hiểu về TC; Rm 1:20)

Naturalism: Chủ nghĩa tự nhiên (phủ nhận siêu nhiên; theo khuynh hướng thuyết duy thực và chủ nghĩa hiện thực)

Naturalist: Nhà tự nhiên học

Nature: Thiên nhiên; bản tính

divine n.: thiên/thần tính

human n.: nhân tính

Naturism: Chủ nghĩa thiên nhiên (lấy thiên nhiên làm gốc ngay cả cho tôn giáo; dùng thiên nh. vào phương pháp trị liệu; trở về với th. nhiên: sống giữa th. nhiên, dùng thức ăn tự nh. và «mặc áo tự nhiên» tức là theo một khổa thân; x. *nudism*)

Nave: Lòng nhà thờ

Nazarene or *Nazorean*: Ng. Na-da-rét; phái Na-da-rét (kitô hữu thời đầu)

Nazareth: Thành Na-da-rét

Nazarite or *nazirite*: Thuộc phái Na-dia (thánh hiến và giữ một số lời khấn, x. Tl 13:5-7; 16:17; Ds 6:1-21; Cv 18:18)

Nazism: Chủ nghĩa quốc xã

Necessitas: Nhu cầu; cần/tất yếu, cần thiết

n. congruentiae: tất yếu/ thiết: thông lý, thường lẽ (theo lẽ thường và bởi tương hợp với các lý lẽ khác)

n. consequentiae(tis): tất yếu /thiết: dĩ hậu, hậu kết

Necessity: Cần/khẩn thiết; bó buộc; nhu yếu phẩm; tất yếu tính (đối lại với *contingency*: bất tất, ngẫu nhiên, đột xuất)

antecedent n.: tất yếu: dĩ tiền, tiên hành

argument of n.: lý chứng duy tất yếu

consequent n.: tất yếu: dĩ hậu, hậu kết

n. of coercion: cần thiết vì bắt buộc (không thể làm khác)

n. of goal: cần thiết vì mục tiêu (nhằm tới)

n. of means: cần thiết vì là phương tiện (phải dùng)

Necrology: Sổ tử; tiểu sử người chết

Necromancy: Thuật chiêu hồn, đồng bóng

Necrophilia: Loạn dâm tử thi

Necropolis: Nghĩa địa, bãi tha ma

Negation: Phủ định; phủ nhận, từ chối

Negative: Tiêu cực, phủ định, từ chối

n. theology (way): thần học phủ định (dùng con đường phủ định để tìm hiểu về TC)

Negativism: Chủ nghĩa phủ định; thái độ tiêu cực

Neglect: Khinh xuất, sao lãng, chểnh mảng, bỏ bê

Negligence: X. *neglect*

Nehemiah: Nơ-khê-mia, Nkm

Neighbo(u)r: Ng.: hàng xóm, láng giềng, bên cạnh; đồng loại

love of n.: yêu thương; tha nhân, đồng loại

Nem con (*nemine contradicente*): (*không một ai phản đối*) Đồng thanh/ loạt tán thành, hoàn toàn nhất trí

Nemesis: Nữ thần báo phục/ ứng

Neo-: Tân, mới

Neo-Catholics: Tân Công giáo (Anh giáo hoặc một số giáo phái Tin lành)

Neocatechumenate: Phong trào tân dự tòng

Neo-chalcedonianism: Trường phái Tân Calcêđônia

Neolithic: Tân thạch đại (x. *mesolithic*, và *paleolithic*)

Neologism: Tân tạo từ, từ ngữ mới

Neo-orthodoxy: Tân Chính thống (K. Barth)

Neophyte: Tân tòng

Neoplatonism: Tân học thuyết Platô

Neo-scholasticism: Học thuyết tân kinh viện

Neo-thomism: Tân học thuyết Tôma

Nepotism: Thói con ông cháu cha, chế độ gia đình trị

Nescience: Không biết, vô tri, bất khả tri

Nesteia: Ăn chay kiêng thịt (Đông phương)

Nestorianism: Học thuyết (GH) Nestôriô, Cảnh giáo

Nether world: Âm ty/phủ

Network: Liên Đoàn (Công giáo ở Mỹ)

Neurasthenia: Chứng suy nhược thần kinh

Neurosis: Chứng loạn thần kinh chức năng; nhiễu tâm

Neuter: Trung tính, giống trung; vô tính; trung lập

New: Mới, tân; tân tiến

n. born: trẻ sơ sinh

n. covenant: giao ước mới

n. creation: công trình tạo dựng mới, tạo vật mới

n. Eve: Èv và mồi (danh hiệu ĐM)

n. Testament: Tân Ước

News: Tin tức

good n.: tin mừng

Nexus: Mối kết; quan/liên hệ

causal n.: quan hệ nhân quả

Nicaea or *Nicea*: Nicêa (công đồng n. 325, 787)

Nicene Creed: Kinh tin kính Nicêa

Nicolaitans: Lạc giáo Nicôla (Kh 2:6)

Night: Đêm tối, cảnh tối tăm

n. of the soul: đêm đen tâm hồn

n. of the senses: đêm đen cảm quan

n. of the spirit: đêm đen tâm thần

n. prayer: giờ kinh tối

Nightmare: Ác mộng

Nihil obstat: "Không gì ngăn trở" (có thể ấn hành)

Nihilianism: Thuyết hư vị (cho rằng nhân tính ĐK chỉ là hư vị hoặc là ảo thể)

Nihilism: Hư vô thuyết, diệt tính thuyết

Nimbus: Hào quang, vầng sáng

Nirvana: Niết bàn

Nisi: Trừ phi, với điều kiện; tạm thời

decree n.: nghị quyết (ly hôn) với điều kiện

Noah: Nô-ê

N'-s ark: Thuyền Nô-ê

Nobility: Cao thượng, thanh cao; thanh nhã; quý tộc/phái

Noble: Cao quý; quý tộc/phái

n. guards: cận vệ thượng trật (của ĐGH; Đức Phaolô VI giải tán năm 1968)

Noel: No-en

Noctambulism: Chứng mộng du

Nocturn: Kinh đêm (*xưa*: gồm Kinh sách và Kinh sáng của Phụng vụ giờ kinh ngày nay)

Nocturnal emission: Mộng di/tinh

Noesis: Tư duy; nhận thức; tri năng

Noetic: Thuộc: lý trí, tinh thần, tri năng

Nolascans: X. *Mercedarians*

Nomadism: Chế độ: du mục, du cư

No man's land: Vùng đất vô chủ (nằm giữa hai quân tuyến)

Nomenclator: Nhà: thuật ngữ học, danh pháp (khoa đặt tên); ng. xướng danh (các

vị khách)

Nominal: Thuộc tên, danh từ; chỉ có tên (hữu danh vô thực), theo danh nghĩa, hư vị

n. authority: hư quyền

n. value: giá trị danh nghĩa; giá pháp định (tiền tệ)

Nominalism: Thuyết duy danh

Nominative: Danh cách (hình thái của từ làm chủ ngữ)

Nomism: Thuyết duy luật, náo trạng vụ luật pháp

covenantal n.: học thuyết duy Luật giao ước

Nomocanons: Các bộ sưu tập luật (gồm cả giáo luật lẫn dân luật trong khoảng các tk 4-7)

Nomos: Luật, quy luật

Non-: Không, vô, bất, phi

n. believer: ng.: không tín ngưỡng, vô tín

n. chalcædonian: không nhận cđ Calcêđônia

n.-christian: không kitô

n. committal: không cam kết, lửng lơ, nước đôi

n.-conceptual: phi khái niệm

n.-confessional: phi tín phái

n. conformist: phi công lệ; cự đồng hóa, không theo thời; ng. không [chịu] theo quốc giáo (Anh giáo)

n. consummation: bất hoàn hợp (hôn phối; đk 1697)

n.-discursive: phi suy lý/luận

n.-identity: bất đồng nhất tính

n.-intervention: không can thiệp

n.-placet: phủ quyết

n.-proliferation: hạn chế/ chấm dứt phổ biến

n.-reflexive: phi phản tỉnh

None: Giờ thứ chín (nhật tụng)

Nonviolence: Bất bạo động, hiếu hòa (khước từ bạo lực)

Noogenesis: Quá trình: phát sinh trí khôn, hình thành tâm trí

Noosphere: Trí quyển, cảnh giới tâm linh

Norm: Quy tắc/phạm, tiêu chuẩn, chuẩn mực

Norma: X. *norm*

n. normans (normative norm): quy phạm chuẩn tắc

n. normata (dependent n.): quy phạm quy định (phụ thuộc)

Normative: Thuộc: quy phạm, tiêu chuẩn, chuẩn mực

Notary: Công chứng viên, lục sự (đk 484)

Notes: Điểm ghi, chú cước; đặc điểm

n. of the Church: Đặc tính (hữu hình) của GH

theological n.: định mức thần học (bậc thang giá trị giáo lý dùng để xác định mức độ chính tín của các điểm, các vấn đề, các lập trường thần học... ở trong hệ thống tín lý; gồm các định mức như: *de fide*/thuộc [nội dung] đức tin [do mạc khải minh nhiên của TC], *de fide definita*/thuộc đức tin minh định, *proxima fidei*/cận tín, *theologice certa*/xác đáng về mặt thần học; ngược lại thì có: *theological censures*. X. *theological*)

Nothingness: Hư vô/không

Notion: Ý niệm, khái niệm; (*trong TC*) biệt ký, đặc thù cách, tư cách (của mỗi Ngôi trong TC Ba Ngôi)

Notional: Thuộc khái niệm; thuần lý, tư biện; (*trong TC*) thuộc đặc thù cách, tư cách

n. acts: hành động biệt ký, đặc thù cách (riêng của mỗi Ngôi trong TC)

Notoriety: Rõ ràng, rành rành, hiển nhiên, ai cũng biết, tiếng tăm, nổi tiếng (cách riêng là xấu)

Notorious: X. *notoriety*

n. fact.: sự kiện: đã rành rành, tỏ tường (đk 15)

Noumemon: Bản thể, tự thể, thực thể (của "hiển tượng"); (Kant) đối tượng trực giác trí thức

Noun: Danh từ

Nous: Trí khôn/tuệ, tinh thần

Nouvelle théologie: Thần học mới (trào lưu đổi mới thần học tại Pháp, do Y. Congar, H. De Lubac...chủ xướng; bị Thông điệp *Humani generis* [n. 1950] chỉ trích)

Novatianism: Thuyết Nôvati-anô († 257, cấm tha tội trọng)

Novelty: Mới mẻ; mới lạ; tân phẩm

Novena: Tuần chín ngày

Novice: Tập sinh; ng.: tập sự, chưa có kinh nghiệm

Novissima: Các điều cuối cùng, thực tại thời cánh chung
de Novissimis: cánh chung học

Novitiate: Tập viện, nhà tập; thời kỳ ở nhà tập

Nuance: Sắc thái; tiểu dị

Nubility: Tuổi: cập kê, cập hôn, kết hôn

Nuclear: Thuộc hạt nhân

n. deterrence: [vũ khí] hạt nhân kinh cụ (nhằm ngăn chặn bằng cách làm cho sợ)

n. family: gia đình hạt nhân (tiểu gia đình: chỉ gồm cha mẹ và các con)

n. fission: phân rã hạt nhân, phân hạch

Nudism: Khỏa thân; chủ nghĩa khỏa thân

Nudity: Trần truồng; trần trụi

Nullification: Hủy bỏ, vô hiệu hóa, bãi hiệu (đk 10)

Nullity: Vô hiệu, bất thành; ng. bất tài

Number: Số, số lượng; nhóm, bọn; tiết mục; nhịp điệu

n. of the Beast: số của Con Thú (=666: Kh 13:18)

Numbers: Dân số, Ds

Numen: Thần

Numinosum: Thần thiêng

Numinous: Thần thiêng, linh thiêng; siêu trí

Nun: Bà sơ, nữ tu, ni cô (Nhà Phật)

Nunc: Bây giờ

n. dimittis: ca vịnh Simêon (Lc 2:29-32)

n. stans: hiện tại vĩnh hằng

Nunciature: Tòa/chức sứ thần Tòa thánh

Nuncio: Sứ thần Tòa thánh

Nunnery: Nữ tu viện

Nuptial: Thuộc: hôn nhân, hôn lễ

n. blessing: phép lành hôn phối

n. Mass: Thánh Lễ hôn phối

n. mystery (=baptism): mẫu nhiệm hôn ước

Nurture: Nuôi nấng, dưỡng dục

Nutus (-um): Cử chỉ (ra hiệu bằng đầu: gật/lắc đầu; vg. thủ khải: gật đầu đồng ý), dấu chỉ; dấu tỏ ý, chỉ thị, mệnh lệnh (x. *ad nutum*: theo ý...)

O

O Antiphons: Điệp ca dài (các điệp ca bắt đầu bằng chữ O: 17-23 tháng 12)

Oath: Lời thề, thệ ước; tuyên thệ (đk 1199)

o. of fidelity: tuyên thệ trung thành

promisory o.: lời thề hứa

Obadiah: Ô-va-đia, Ôv

Obdurate(-cy): Cứng cỏi, sắt đá; ngoan cố, chai đá, cứng lòng

Obedience: Vâng lời, vâng phục, phục tùng

o. of faith: v.ph. đức tin (Rm 1:5)

o. of the pope: khu vực thuộc quyền giáo hoàng

Obediential potency: Thụ năng thần hóa tùy phục (nhân tính [tạo vật] nhờ ơn

sủng mà được "thần hóa")

Obedientiary: Viên chức tu viện (do bề trên bổ nhiệm)

Obeisance: Tôn kính/sùng; cúi đầu/mình, phục bái

Obiter dicta: Nhân tiện ngôn (lời nói lên vì nhân tiện)

Obituary: Lời cáo phó, ai tìn; sổ tử/tang; thuộc ng. chết

Object: Đồ vật; khách thể; đối tượng, mục tiêu; bổ ngữ

formal o.: đối tượng mô thức

material o.: đối t. chất thể

Object(-ion): Kháng bác, bác bỏ, phản/chống đối; (đặt) vấn nạn; cáo tị (đk 1450)

consciencious objection (objector): (ng.) từ chối vì lương tâm (không cho phép: quân dịch)

Objectify(-ivation): Đối tượng hóa; khách thể hóa; khách quan hóa

Objective: Khách quan; khách thể; mục đích/tiêu

o. morality: luân lý khách quan

o. report: báo cáo khách quan

Objectivism: Chủ nghĩa khách quan

Objectivity: Khách quan tính; thái độ: khách quan, vô tư

Oblates: Hiến sĩ (tu sĩ thuộc một số Dòng tu nam nữ không có lời khấn long trọng, như Dòng O.M.I, Dòng Phanxicô đệ Salê, v.v...); giáo dân tự hiến cho TC để phục vụ tu viện; giáo dân dòng ba

Oblation: dâng hiến, tế lễ; tế phẩm, lễ vật

o. theory: học thuyết dâng hiến (Thánh Thể)

Oblative: Thuộc dâng hiến

o. love: tình yêu dâng hiến

Obligation: Bỏn phận, trách vụ, nghĩa vụ

moral o.: bỏn phận luân lý

Obnubilation: Ý thức u ám, tâm trí lu mờ

Obreption: Nói điều giả dối, gian dối (đk 63 §2)

Obscene(-ity): Tục tĩu, tà dâm, khiêu dâm

Obscurantism: Chính sách ngu dân

Obscure: Tối tăm; tối nghĩa

Observance: Tuân thủ; quy luật

Observant: Có óc quan sát, tinh ý; tuân thủ; nghiêm thủ

Observants (-tines): Tu sĩ Dòng Phanxicô nghiêm thủ (OFM)

Observation: Tuân thủ; quan sát, theo dõi; nhận xét, phê bình; khiển trách

Observe: Tuân giữ; quan sát

o. a festivity: mừng: một dịp, một ngày lễ

Obsession: Ám ảnh; say mê

diabolical o.: quỷ ám

Obstacle: Chướng ngại

Obstinacy: Bướng bỉnh, ương ngạnh, ngoan cố; dai dẳng

Occamism: Học thuyết Occam (Ockham † 1347)

Occasion: Dịp, cơ hội

o. of sin: dịp tội

Occasionalism: Thuyết duy cơ; học thuyết cơ hội (1. phủ nhận mọi thứ nguyên nhân thụ tạo, và chủ trương TC là nguyên nhân duy nhất hoạt động nơi mọi thụ tạo; các thụ tạo chỉ là những cơ hội; 2. một dạng thức thần học của chủ thuyết cơ hội: không phải là nguyên nhân phụ tùy hay dụng cụ, các bí tích chỉ là những cơ hội cho hành động của TC)

Occidentalism: Chủ nghĩa phương Tây

Occult: Bí ẩn, che giấu, kín đáo; sâu kín, huyền bí

o. compensation: đền bù (bù chì) kín đáo

Occultism: Huyền bí học

Occupational: Thuộc: nghề nghiệp, công việc

o. disease: bệnh nghề nghiệp

o. hazard: nguy cơ nghề nghiệp

o. therapy: chữa trị bằng công việc (trao việc cho làm)

Occurrence: Biến cố, cơ hội, vận hội, trường hợp; trùng ngộ, lễ trùng (hai dịp lễ đến cùng một ngày)

Ockhamism: Thuyết Ockham (x. *Occamism*)

Octatheuch: Bát kinh (8 cuốn đầu của Kinh Thánh)

Octave: Tuần bát nhật; ngày thứ tám; quãng tám (nhạc)

Ocular communion: Rước Lễ bằng mắt (Chầu Mình Thánh)

Ode: Thơ ca ngợi; (Đông phương) một phần của Lễ quy

Odes of Solomon: Thánh vịnh Sa-lô-môn (ngụy thư)

Odious law: Luật đại trừng («đáng ghét»: cần phải được giải thích theo nghĩa hẹp)

Odium theologicum: Yếm khí thần học (nổi giận khi tranh luận về thần học)

Odo(u)r: Mùi, hơi xông, hương thơm; tiếng tăm (tốt hay xấu)

o. of sanctity: danh thơm đức hạnh, có tiếng là thánh thiện

Oecumenical: Đại kết; toàn thế giới, toàn vũ

o. council: cđ chung, cđ hoàn vũ (đk 749 §2)

o. movement: phong trào đại kết

o. patriarch: thượng phụ Constantinốp

o. theology: thần học đại kết (siêu giáo phái)

Oecumenism: Phong trào/ tinh thần đại kết

Oedipus complex: Mặc cảm Ođíp

Offend(-ence, -ense): Xúc phạm, làm mất lòng, phạm tội, vi phạm; chướng ngại; thương tổn; tấn công

Offer: dâng hiến; dâng tiến; ban tặng

Offerings: Lễ phẩm, lễ vật; tặng phẩm; khoản dâng cúng

Offertory: Phần dâng lễ

o. collection: lạc quyên (lúc dâng lễ)

o. song: ca tiến lễ

Office: Sự vụ, giáo vụ, chức vụ, tác vụ; nhiệm vụ (đk 747tt); cơ quan; nghi thức

divine o.: kinh nhật tụng, thần vụ

ecclesiastical o.: giáo vụ

Holy O.: [Thánh] Bộ [giáo lý] đức tin

o. of the dead: giờ kinh cầu cho tín hữu quá cố

o. of readings: kinh sách

Offices of Christ: Các chức năng ĐK (vua, tiên tri, tư tế)

Official: Ủy viên tài phán, thẩm phán; chính thức

Officiant: Chủ sự; chủ tế

Officiate: Cử hành lễ; thi hành chức vụ

Officious: Không/bán chính thức; ân cần, sốt sắng (giúp đỡ)

Oikonomia: Kế hoạch TC

principle of o.: nguyên tắc khoan dung

Oikoumene: "Thế giới có người ở," hoàn cầu

Oil: Dầu

o. of catechumens: d. dự tòng

o. of the sick: dầu bệnh nhân

o. stocks: bình dầu thánh

Ointment: Xức dầu

Old: Già, lão; cũ, cựu, cổ, xưa

o. believers: tín hữu cổ (Nga)

o. Catholics: công giáo cổ (ly khai sau đđ Vaticanô I)

O. Testament: Cựu Ước

Oligarchy: Chính thể phiệt tộc, chế độ đầu sỏ

Ombrellino: Tàn/lọng che

Omega: Chữ W (omega: cuối cùng)

o. point: đích điểm cuối cùng (*Teilhard de Chardin*)

Omen: Điềm báo, triệu chứng

Omission: Bỏ sót, bỏ quên, thiếu sót

sin of o.: lỗi thiếu sót

Omnipotence: Toàn năng

Omnipresence: Hiện diện khắp mọi nơi, toàn tại

Omniscience: Toàn tri

Onanism: Hư dâm (giao hợp gián tinh/nửa chừng: chữ lấy từ tên của Onan trong

KT: St 38:8-10); thủ dâm

One: Một

The Evil O.: quỷ sứ

The Holy O. of God: Đấng Thánh của TC (Mc 1:24)

Oneirism: Chứng mộng thức (thấy ấn tượng, hình ảnh... như trong mộng)

Oneness: Duy độc/nhất tính, độc nhất

Only-Begotten One: Người Con Một (Ga 3:16)

Onomatopoeia: Từ tượng thanh; tạo từ tượng thanh

Ontic: Thuộc hữu thể hiện thực, tồn hữu

Ontogenesis or *ontogeny*: Phát sinh/triển cá thể (quá trình phát sinh cá thể; đối lại với *phylogenesis*)

Ontological: Thuộc: bản thể học, hữu thể học

o. argument: lý chứng hữu thể học (th. Anselmô: khái niệm "TC" đòi hỏi "phải có TC"; bằng chứng tiên thiên)

Ontologism: Thuyết bản thể, duy hữu thể; trực thể luận (chủ trương cho rằng trí óc con người có thể trực tiếp thấu hiểu được bản chất Chủ thể, là chính Thiên Chúa; xóa bỏ hoặc làm lu mờ đi sự khác biệt chủ yếu giữa lãnh vực tự nhiên và phạm vi siêu nhiên)

Ontology: Bản/hữu thể học

relational o.: hữu thể học quan hệ

Ontotheology: Thần-hữu thể học

Onus: Nhiệm/trách vụ; gánh nặng

honor o.: thuyề to, sổng cả

o. of proof: [có] trách nhiệm [phải] chứng minh

Open(-ness): Mở, bỏ ngỏ, mở rộng; cởi mở, công khai; không giới hạn

o.-ended (contract, discussion...): (hợp đồng, thảo luận...) bỏ ngỏ

o.-handed: rộng rãi, hào phóng, quảng đại

o.-hearted: thật lòng; tốt bụng, nhân hậu

o.-minded: đầu óc: phóng khoáng, cởi mở

o.-question: vấn đề để ngỏ

Opera (số nhiều của *opus*): Những việc làm, công trình, tác phẩm

Operari sequitur esse: Hành động thì giống theo bản chất của tác nhân; tác nhân [như thế] nào thì hành động [như thế ấy] nấy

Operation: Hoạt động, tác động, thao tác; giải phẫu; hành quân, chiến dịch; phép tính

Ophites: Xà giáo (một nhánh ngộ giáo)

Opiate: Y dược (thuốc) có chất nha phiến

Opinion: Ý kiến, quan điểm; dư luận

common o.: công luận, ý kiến chung

more probable o.: ý kiến: cái nhiên hơn, có xác suất cao hơn (có khả năng đúng hơn)

o. poll: thăm dò dư luận

pious o.: ý kiến đạo đức

probable o.: ý kiến cái nhiên (có khả năng đúng)

theologically certain o.: ý kiến xác đáng về mặt thần học

well founded o.: ý kiến có căn cứ

Opium: Thuốc phiện, nha phiến

Opportunism: Chủ nghĩa cơ hội

Opportunity: Cơ hội, thời cơ, dịp tốt

Opposition: Đối lập, phản đối, đối kháng, chống cự

contradictory o.: đối lập mâu thuẫn

contrary o.: đ. l. tương phản

subalterne o.: đ. l. hạ đẳng

subcontrary o.: đ. l. phân độ

Oppress(-ion): Áp bức, áp chế, ức hiếp; bóp nghẹt, đè nén, đàn áp; ngột ngạt

Optative: Ước mong; thể nguyện vọng (ngôn ngữ)

Optimism: Lạc quan chủ nghĩa, thái độ/tâm trạng lạc quan

Optimist: Ng. lạc quan

Optimistic: Lạc quan

Opt(-ion): Lựa chọn

preferential o. for the poor: [lập trường] quyết tâm phục vụ người nghèo, đặc đãi

người nghèo

Optional: Tùy ý, tùy thích, nhiệm ý, không bắt buộc

Opus: Công việc; công trình, tác phẩm; nhạc phẩm

O. Dei: Hội Opus Dei; Hội Linh Mục Thánh Giá (*Societas Sacerdotalis Sanctae Crucis*); (Dòng Biển đức) thần vụ

o. operantis: việc làm của tác nhân

o. operatum: chính sự việc đã làm

Oracle: Lời sấm, lời tiên tri

Oral: Bằng lời nói; thuộc về miệng

o. erotism: kích dục miệng, khẩu dâm

o. tradition: truyền thống; khẩu thụ, tương truyền, truyền khẩu; khẩu truyền

Orange council: Công đồng Orange (Pháp, n 441 và 529)

Orans or orante: Nguyện nhân (dáng điệu [hình người] dang tay cầu nguyện)

Orate, Fratres: Lời mời "Anh chị em hãy cầu nguyện"

Oration: Diễn/thuyết văn; điệu văn; lời dẫn

Oratorians: Tu sĩ Dòng Oratôriô, Dòng giảng thuyết (th. Philip Nêri lập n. 1564)

Oratorio: Nhạc phẩm Oratô

Oratory: Nhà nguyện (đk 1223), nguyện đường

Ordeals: Thiên/thần đoán (*xita*); thử thách

Ordain: Phong chức; xếp đặt; ra lệnh; chỉ định; quy định

Order: Trật/thứ tự; hàng, loại; cấp bậc, giai cấp; chế độ; lệnh truyền; huân chương

o. of charity: trật tự bác ái

o. of Christian Funerals: nghi thức tang chế

o. of creation: trật tự tạo dựng (tự nhiên)

o. of execution: bình diện thực hành

o. of intention: lãnh vực ý hướng

o. of knowledge: lãnh vực nhận thức

o. of salvation: trật tự cứu độ (siêu nhiên)

o. of the Mass: nghi thức Thánh Lễ

o. of temporal affairs: lãnh vực thế vụ

Order: Dòng tu, hội dòng

mendicant o.: dòng khất thực

religious o.: dòng tu

Order(s): Chức [thánh]

Holy O.: chức thánh, bí tích truyền chức (đk 1008tt)

major O.: chức lớn

minor O.: chức nhỏ

Ordinal: Sách nghi thức phong chức (Anh giáo)

Ordinance: Sắc lệnh; pháp lệnh, quy định; lễ nghi

Ordinand: Người thụ chức

Ordinant: Ng. truyền/phong chức

Ordinariate: Chức vụ/lãnh hạt bản quyền tông nhân

Ordinary: Đấng bản quyền (đk 134); thường

local o.: đấng bản quyền: sở tại, địa phương

o. jurisdiction: thẩm quyền tông vụ

o. of the Mass: phần chung Thánh Lễ

o. minister: thừa tác viên thường vụ (thừa hành tác vụ theo chức năng đã được trao phó, chứ không phải vì được biệt phái hay ủy quyền)

o. time: thường niên

Ordination: Phong chức, truyền chức

absolute o.: truyền chức tông nhân (LM, GM không thuộc về một địa phận)

relative o.: tr. chức tông sở

Ordo: Giáo lịch; sách nghi thức

Organ: Giàn đàn ống, phong cầm

Organ transplant(-ation): Ghép/cấy cơ quan, bộ phận cơ thể

Organic Articles: Phụ khoản hiến pháp (do Napôlêôn ban hành n. 1802)

Organicism: Thuyết duy cơ

Organigram: Biểu đồ tổ chức

Organism: Cơ thể, sinh vật; cơ quan, tổ chức

Organist: Người sử dụng phong cầm, đàn ống

Organon: Phương tiện tư duy; hệ thống lôgic; sách *Organon* của Aristốt

Orgasm: Cực khoái (nhục dục)

Orient: Phương đông; về phía đông; định hướng

Oriental Churches: Các GH Đông phương

O. Orthodox: GH Chính thống (Đông phương: không chấp nhận cđ Calcêđônia)

Orientalism: Đông phương học

Orientalist: Nhà Đông phương học

Orientation: Định phương hướng, định vị; chỉ hướng, hướng dẫn; phương hướng; khuynh hướng

Origenism: Học thuyết Origen († 187)

Origin: Nguồn gốc, căn cội/ nguyên; khởi nguyên; dòng dõi

Original: Thuộc: gốc, nguồn; nguyên thủy; nguyên bản; độc đáo; kỳ quặc

o. justice/righteousness: ân trạng nguyên thủy (trước nguyên tội)

o. sin: nguyên tội

Ornament: Đồ trang trí

Orphan: Mồ côi

Orphic: Thuộc Orphêô; thần bí

Orphism: Trào lưu tu đức chịu ảnh hưởng Orphêô (Apôllô giáo; thần bí); xu hướng màu sắc và trữ tình

Orphrey: Dải thêu vàng (viền áo lễ)

Orthodox: Chính thống

O. Churches: Các GH Chính thống Đông phương (không hiệp thông với GH Công giáo)

Orthodoxy: Chính thống tính; chính truyền; Kitô Giáo Bizantinô

O., Feast of: Ngày mừng Chính truyền (Chúa nhật I Mùa Chay)

Orthogenesis: Trục sinh/ biến, trục đặc phát sinh

Orthopraxy: Chính hành, hành động đúng

Osiandrian controversy: Cuộc tranh luận Andreas Osiander (n. 1550: chống lại

Luther về sự công chính hóa)

Osmosis: Thẩm lọc; thẩm thấu; thâm nhập; tương nhập

Ostensory(-ium): Mặt nhật, hào quang (Mình Thánh Chúa)

Ostiarate: Chức giữ cửa

Ostracism: Lưu đày, phát lưu; truất quyền

Other world: Thế giới bên kia, kiếp sau

Otherworldliness: Kiếp sau; khác lạ, không thực tế

Our Father: Kinh Lạy Cha

Our Lady: Đức Bà

Our Lord: Chúa chúng ta (ĐK)

Ousia: Bản thể; bản tính

Outcast: Bị ruồng bỏ, bơ vơ

Outcaste: Ng. bị khai trừ khỏi đẳng cấp (Ấn độ)

Outcome: Hậu quả; kết luận

Outlaw: Sống ngoài vòng pháp luật; đặt ra ngoài vòng pháp luật

Ovariectomy: Thủ thuật cắt bỏ buồng trứng

Overage: Quá tuổi

Overhead: Tổng phí; phía bên trên (trên: đầu, trời,...)

Overlord: Lãnh chúa, chúa tể

Overpopulation: Tình trạng /nạn nhân mãn

Overseer: Giám thị, giám đốc, đốc công

Ovule: Noãn, tế bào trứng

Ownership: Quyền sở hữu

Oxford movement: Phong trào Oxford (Anh giáo, tk 19)

Oxymoron: Phép nghịch dụ, điều nghịch lý

Oxonian: Thuộc Đại học Oxford

P

P: Dòng văn truyền thống tư tế (*Priester*)

Pace: Xin lỗi..., xin được phép..., mạn phép

Pacifism: Hòa bình chủ nghĩa; hiếu hòa

Padre: Cha (tuyên úy)

Padroado: Chế độ bảo trợ (Bồ đào nha)

Paederasty: X. *pederasty*

Paedobaptism: Rửa tội trẻ thơ/trẻ con

Pagan: Lương dân

Paganism: Ngoại giáo

Pagoda: Chùa

Pain: Đau khổ; hình phạt

***p. of damnation*: án phạt trầm luân (hỏa ngục)**

***p. of the senses*: đau khổ cảm quan**

Pain bénit: Bánh thánh

Palaeo-: X. *paleo-* (cũ, cổ)

Palamism: Thuyết Grêgôriô Palamas (†1359; tĩnh tọa)

Palatine: Đồi Palatinô (Rôma); quan chức; thuộc cung đình

***P. Guard*: đội quân Tòa Thánh Vaticanô (giải tán n. 1970)**

***P. Library*: Cánh Palatinô (một phần của thư viện Vaticanô)**

Paleography: Cổ tự học

Paleolithic: Thượng (cổ) thạch đại (x. *mesolithic* và *neolithic*)

Paleontology: Cổ sinh vật học

Palimpsest: Giấy da dúng lại (viết lần thứ hai)

Palingenesis: Hồi sinh, thuyết tuần hoàn

Pall: Tấm dầy chén thánh; khăn phủ quan tài

Palliative: Tạm thay thế; tạm làm dịu; giảm nhẹ

p. care: cách giúp giảm đau

Pallium: Dây pallium (phù hiệu bằng dây len của chức Tổng GM, đk 437)

Pallottini, Pallottine Fathers: Tu sĩ Hội truyền giáo (PSM, do V. Pallotti sáng lập n. 1835)

Palm: Lá, cành cọ (tượng trưng cho chiến thắng, cho cuộc thắng giải)

p. Sunday: Lễ Lá

Palmistry (palm reading): Thuật xem: tướng, chỉ tay

Pan- : Toàn, hết thảy, tất cả

Panagia: Toàn Thánh (tước hiệu của ĐM)

Pan-Anglicanism: Liên Anh giáo

Panegyric: Bài tán tụng, tụng từ

Panentheism: Thuyết: bán phiếm thần, phiếm tại (mọi sự đều ở trong TC)

Pangenesism: Phiếm sinh, toàn sinh thuyết

Panic: Hoảng sợ, hoang mang, hốt hoảng

Panislamism: Liên Hồi giáo

Panlogism: Thuyết phiếm luận lý, phiếm logic

Panpsychism: Thuyết phiếm tâm linh

Pansexualism: Thuyết phiếm tính dục

Pantheism: Phiếm thần giáo phiếm thần thuyết

Panthelism: Phiếm ý luận

Pantheon: Đền các thần; miếu: tiên hiền, danh nhân; các thần

Pantocrator: Đấng toàn năng

Panvitalism: Thuyết phiếm sinh

Papabile: "khả cử viên giáo hoàng"

Papacy: **Chức Giáo Hoàng; giáo triều (triều đại giáo h.)**

Papal: **Thuộc giáo hoàng**

p. blessing: **phép lành Tòa Thánh (ĐHG)**

p. Chamberlain: **Vị thị tùng ĐGH**

p. flag: **cờ Tòa Thánh [Vaticanô]**

p. household: **gia nhân phục vụ điện Giáo Hoàng**

p. States: **lãnh địa Giáo Hoàng**

p. theologian: **cố vấn thần học của Giáo Hoàng**

Papalism: **Chủ nghĩa cực tôn Giáo Hoàng, thái độ đề cao Giáo Hoàng quá mức**

Papism(-ist): **Chế độ giáo hoàng; thần phục Giáo Hoàng (công giáo; hàm ý chỉ trích, mỉa mai)**

Papyrology: **Chỉ thảo thư học, khoa nghiên cứu văn bản chỉ thảo (giấy cói)**

Parable: **Dụ/ngụ ngôn**

Paraclete: **Đấng: Phù trợ, Bào chữa (Thánh Linh)**

Paracritical: **Cận phê bình**

Paradigm: **Khuôn mẫu, mô biểu; hệ biến hóa; trác ngôn (trình thuật**

Phúc Âm nêu bật một lời nói đặc biệt của Đức Giêsu)

Paradise: **Lạc viên; thiên đàng**

Paradosis: **Truyền thống sống động, lưu truyền**

Paradox: **Nghịch lý; nghịch biện; ngược đời**

Par(a)enesis: **Khuyến thiện**

Paragoge: **Đệm thêm; đệm âm, bồi ngữ vĩ; suy diễn**

Paralipomenon: **Sách Sử biên niên (1Sb và 2Sb)**

Paraliturgy: **Á phụng vụ**

Parallel(s): **Câu: song song, đối chiếu (vg. PÂ nhất lãm)**

Parallelism: **Song song; đối chiếu; đối cách/ngẫu**

Paralogism: **Ngộ biện, vông luận**

Paramount: **Tối cao/thượng, tốt bậc**

Paraphrase: **Khúc giải, quảng diễn**

Paraphrases of Erasmus, The: **Sách Khúc giải của Erasmus**

Parapsychology: **Siêu tâm lý học (như: *metapsychology*)**

Pardon: **Tha thứ; ân xá**

Parent: **Cha, mẹ; nguồn gốc**

p. state: **mẫu quốc**

Parenthood: **Tư cách làm cha làm mẹ**

responsible p.: **làm cha làm mẹ có trách nhiệm, ý thức trách nhiệm trong việc sinh dưỡng con cái**

Parents: **Cha mẹ; tổ tiên**

first p.: **Adam và Evà**

Parish: **Xứ đạo, giáo xứ (đk 515tt)**

p. council: **hội đồng giáo xứ**

p. priest: **cha sở, cha xứ**

p. mission: **tuần đại phúc xứ đạo**

p. team: **nhóm đặc trách giáo xứ (1. chỉ gồm các LM [giáo luật]; 2. gồm cả các thành viên khác [chung])**

personal p.: **giáo xứ tông nhân**

territorial p.: **giáo xứ tông thổ**

Parishioner: **Giáo dân trong xứ, bôn đạo**

Parochial: **Thuộc giáo xứ; hẹp hòi, thiên cận (nào trạng ‘tháp chuông’)**

p. administrator: giám quản g. x. (đk 538tt)

p. mass: thánh lễ cho đoàn dân

p. school: trường học giáo xứ

p. vicar: LM phó xứ, cha phó (đk 545tt)

Parochialism: **Đầu óc/não trạng địa phương, hẹp hòi**

Paronym: **Từ tương tự**

Parousia: **Quang (giáng) lâm, tái giáng**

Parricide: **Giết cha, giết mẹ**

Parsism: **Bái hỏa giáo (Ấn độ, Ba tư)**

Parson: **Giáo sĩ (Anh giáo)**

Partes infidelium: **Bên lương dân**

Partes inhonestae: **Bộ phận sinh dục**

Parthenogenesis: **Trinh sản, sinh bởi trinh nữ; sinh sản đơn tính**

Participate: **Thông phần, dự phần, tham dự**

Particular: **Riêng biệt; cá biệt; cá nhân; đặc biệt/thù; tử tử; bắt bẻ, đòi hỏi, khó tính**

p. Church: GH địa phương (đk 368)

p. council: công đồng địa phương, cơ miền

p. judgment: phán xét riêng

Particularism: **Chủ nghĩa đặc thù, phân lập; quyền lợi cá biệt**

Partitive: **Từ [chỉ] bộ phận**

p. article: mào từ bộ phận

Partner: **Tác nhân đối tác; ng. chung phần, cộng sự; đồng nghiệp**

Parvis: **Tiền đường**

Parvitas materiae: **Sự việc không đáng kể, ti sự**

Pasch: **Lễ Vượt qua (Do thái)**

Paschal: Thuộc lễ Vượt qua, Phục sinh

***p. candle:* nến phục sinh**

***p. lamb:* chiên vượt qua**

***p. mystery:* mầu nhiệm vượt qua**

Paschaltide: Mùa Phục sinh

Passibility: Khả thụ tính; thụ nạn tính (có thể chịu khổ đau)

Passion: Cuộc thương khó, khổ nạn

***p. play:* kịch trình tả cuộc thương khó**

***p. Sunday:* Chúa nhật thương khó (Lễ Lá)**

***p. week:* tuần trước Lễ Lá (*xưa*)**

Passion: Đam mê, say mê; nhiệt huyết, sôi động; dục tình, dục vọng

Passional: Sách thương khó (theo 4 Phúc Âm); sách bài đọc về các

Thánh (trong Phụng vụ giờ kinh)

Passionate: Say đắm, nồng nhiệt, tha thiết

Passionists: Tu sĩ Dòng Thương khó (do thánh Phaolô Thánh Giá lập n. 1720)

Passiontide: Hai tuần cuối mùa chay (*xưa*)

Passive: Thụ động; tiêu cực

***p. resistance:* kháng cự tiêu cực**

Passivity: Thụ động tính

Passover: Lễ Vượt qua (Do thái)

Pastor: Mục tử; mục sư; (giáo luật) giám mục; (Hoa kỳ) cha sở (đk 521)

***P. Angelicus:* Mục tử thiên thần (*Đức Piô XII*)**

Pastoral: Thuộc mục tử; mục vụ

***p. agent:* tác viên mục vụ**

***p. associate:* trợ viên mục vụ**

p. care of the sick: sách nghi thức các bí tích cuối cùng (giúp các bệnh nhân)

p. council: hội đồng mục vụ (đk 511tt)

p. epistles: thư mục vụ (trong văn bộ Phaolô)

p. letter: thư mục vụ (của GM)

p. office: tác vụ mục vụ

p. provision: chỉ định công tác mục vụ (cho các giáo sĩ Anh giáo hiệp nhập GH Công giáo)

p. staff: gậy GM

p. theology: thần học mục vụ

p. visitation: kinh lý

Pastorate, *pastorship:* Nhiệm vụ chăn dắt; chức vụ mục sư hoặc GM

Patarenes: Phong trào cải cách ở Milanô (tk 11)

Paten: Đĩa thánh

Paterfamilias (*patresf.*): Gia trưởng, gia chủ

Paternal: Thuộc về cha

p. authority: phụ quyền

p. side: bên nội

Paternalism: Chủ nghĩa gia trưởng; chính sách/thái độ phụ mẫu; náo trạng cha ông

Paternity: Phụ tính, tư cách/ cương vị làm cha, quan hệ cha con; căn nguyên tính

Pater Noster: Kinh Lạy Cha

Pathetic: Cảm động, thống thiết, lâm ly

Pathogeny: Sinh bệnh học

Pathology: Bệnh lý, b. học

Pathos: Thống thiết; thuật kích cảm (trong tu từ học hay khoa hùng biện)

Patibulum: Xà ngang thập giá

Patience: Kiên nhẫn, nhẫn nại; kiên trì

Patriarch: Tổ phụ, tộc trưởng; thượng phụ

Patriarchal: Thuộc: tổ phụ, thượng phụ, phụ tính

Patriarchate: Chức/lãnh phận thượng phụ

Patriarchy: Chế độ phụ quyền (đối với *Matriarchy*: chế độ mẫu quyền)

Patricide: Giết cha, sát phụ (x. *matricide*: giết mẹ)

Patrilineal: Dòng cha, phụ hệ (x. *matrilineal*: dòng mẹ, mẫu hệ)

Patrilocal: Cư trú/sống bên họ cha, thuộc cư sở phụ tộc (x. *matrilocal*, *virilocal*, *uxo-rilocal*)

Patrimony: Gia sản; tài sản, khối sản nghiệp

***P. of St. Peter*: tài sản Thánh Phêrô (quốc gia ĐGH)**

Patriotism: Lòng: yêu nước, ái quốc

Patripassianism: Khổ phụ thuyết (cho rằng TC Cha chịu khổ nạn)

Patristic: Thuộc giáo phụ

***p. theology*: thần học các giáo phụ**

Patristics: Thần học giáo phụ

Patrology: Giáo phụ học

Patron: Vị bảo trợ, ng. đỡ đầu; ông bầu ủng hộ

***p. Saint*: thánh Bồn mạng**

Patronage: Bảo trợ/hộ, đỡ đầu; quyền bổ nhiệm

Patronato: Chế độ bảo trợ (Tây ban nha)

Patronymic: Mang/thuộc tên phụ tộc (họ cha/nội)

Pattern: Mô hình, khuôn/ kiểu mẫu

Paul: **Phao-lô**

Paulicians: **Phái Paulikiani** (lưỡng nguyên, tk 7-9)

Pauline: **Thuộc thánh Phao-lô**

p. privilege: **đặc ân Thánh Phao-lô** (hôn phối: đk 1143 tt)

Paulinism: **Chủ nghĩa cực nệ Phaolô; tư tưởng Phaolô**

Paulists: **LM Hội Thừa sai thánh Phaolô** (do I.T. Hecker sáng lập n. 1858)

Pax: **Hòa bình; nghi thức chúc bình an** (vg. trong Thánh Lễ)

Pax Christi: **Tổ chức hòa bình ĐK**

Pax Romana: **Phong trào trí thức công giáo**

Peace: **Hòa/thái bình; bình an; hòa ước; hòa thuận; yên tĩnh, thanh bình**

kiss of p.: **chúc bình an** (trong Thánh Lễ)

p. offering: **hy lễ giao hòa**

Peccability: **Có thể phạm tội**

Peccatum: **Tội lỗi**

Pectoral Cross: **Thánh giá ngực**

Pedagogy: **Khoa sư phạm, giáo dục học**

Pederasty: **Loạn dâm hậu môn** (với thiếu niên)

Pedestal: **Bệ, đế, bục**

Pedilavium: **Nghi thức rửa chân** (thứ 5 Tuần Thánh)

Pedobaptism: **Rửa tội trẻ em**

Pedophilia: **Loạn dâm với trẻ em**

Pelagianism: **Lạc thuyết Pêlagiô** (tự sức mình, không cần đến ơn Chúa)

Pelagians: **Người theo tư tưởng Pêlagiô** († 422)

Pelican: **Con bồ nông** (tượng trưng ĐK)

Penal: **Thuộc hình phạt, hình sự**

p. law: hình luật

p. process: tố tụng hình sự

p. remedies: biện pháp h. sự

Penalty: **Hình phạt (đk 1331 tt)**

Penance: **Sám hối, hối lỗi, hối tội; bí tích hòa giải (đk 959tt); đền tội**

p. service: nghi thức sám hối

canonical p.: thủ tục hòa giải theo giáo luật

tariffed p.: đền tội định mức (theo mức đã định sẵn)

Pendent: **Chưa xử, chưa giải quyết xong, còn lòng thông; không hoàn chỉnh**

Penetrate: **Thâm nhập; xuyên qua; thấm nhuần**

Penitence: **Ăn năn, hối cải; bí tích giải tội**

Penitent: **Người: thống hối, xưng tội, đền tội; hối nhân**

Penitential: **Thuộc thống hối, sám hối, đền tội**

p. books: **Cáo giải chỉ nam**

p. psalms: **thánh vịnh thống hối**

p. rite/exercise: nghi thức sám hối

Penitentiary: **Tòa xá giải (đk 64); LM xá giải; nhà lao**

canon p.: **kinh sĩ xá giải (đk 508)**

Grand P.: **hồng y trưởng tòa xá giải**

Pension: **Lương hưu, hưu bổng; tiền trợ cấp; khách sạn nhỏ, quán trọ**

Pentarchy: **Ngũ trị chế, chính thể ngũ hùng**

Pentateuch: **Ngũ kinh/thư**

Pentecost: **Lễ: Ngũ tuần, Hiện xuống**

Pentecostal: **Giáo phái Pentecostal (Ngũ tuần)**

Pentecostalism: **Phong trào [canh tân] Thánh Linh**

Penult(-imate): **Áp chót, giáp cuối**

Penury: **Cảnh thiếu thốn, cơ hàn**

Penurious: **Thiếu thốn; keo kiệt, bủn xỉn**

People: **Dân tộc; dân chúng, nhân dân**

p. of God: **dân TC**

Per accidens: **Tự ngẫu tố; ngẫu trừ, bất ngờ**

Per aliud: **Tự tha thể/tố**

Perceive: **Cảm nhận, trực cảm; nhận biết/thức, lĩnh hội, thấu triệt**

Perception: **X. *perceive*; tri giác; thu thuế**

Per concomitantiam: **Do sự việc đi kèm, đồng phát**

Perdition: **Hư mất, diệt vọng, trầm luân**

Peremptory: **Hống hách; độc đoán; dứt khoát, kiên quyết; hết hiệu lực (quá hạn), thất hiệu**

p. exceptions: **kháng biện thất hiệu**

p. writ: **trát đòi hầu tòa**

Perennial: **Vĩnh hằng/tồn, trường tồn, lưu niên**

p. philosophy: **triết học trường tồn**

Per essentiam: **Do/tự: bản chất, yếu tính**

Perfect: **Hoàn bị/hảo, hoàn toàn/thiện; thời hoàn thành (ngữ pháp)**

Perfectibility: **Khả hoàn thiện tính**

Perfection: **Hoàn hảo, hoàn thiện, toàn vẹn**

counsels of p.: **lời khuyên hoàn thiện**

degrees of p.: **mức độ hoàn thiện**

state of p.: **bậc sống tu hành/ hoàn thiện**

way of p.: **con đường hoàn thiện**

Perfection(al)ism: **Chủ nghĩa cầu toàn; thói cầu toàn**

Perfectionist: **Ng. cầu toàn**

Per fidem: **Nhờ/quia đức tin**

Per Filium: **Qua Ngôi Con**

Perichoresis: **Tương tại, ở trong nhau (*circumincession*)**

***christological p.*: tương tại trạng kitô (nơi ĐK: hai bản tính cùng tồn tại ở một Ngôi Vị)**

***trinitarian p.*: tương tại trạng Tam Vị (Ba Ngôi)**

Pericope: **Đoạn văn**

Periodic *continence*: **Tiết dục định kỳ**

Peripatetic: **Thuộc học phái tiêu dao (Aristốt); lưu động**

Periphrasis(-*astic*): **Nói vòng quanh, nói bóng; uyển từ**

Perish: **Chết, diệt vong; suy đồi, tàn lụi; hư hỏng**

Peritus: **Chuyên gia/viên**

Perjury: **Thề dối, thề gian, ngụy thệ; bội thệ**

Permanence: **Thường xuyên/ trực; liên tục; lâu bền, vĩnh viễn, trường cửu**

Permanent: **X. *permanence***

***p. deacon*: phó tế vĩnh viễn**

Permissive(-*ness*): **Dễ dãi, khoan dung; buông thả, thả lỏng, dung túng**

Per modum actus: **Theo cách tạm hành, cho từng lần một**

Per modum habitus: **Theo cách thường hành**

Per modum suffragii: **Theo dạng cầu khẩn (cho kẻ chết)**

Perpetual: **Vĩnh viễn, trường /hằng tồn; chung thân**

***p. adoration*: châu suốt (ngày đêm tháng năm), thường trực**

***p. vows*: lời khẩn trợn (đời)**

Per posterius: **Dĩ hậu**

Per prius: Dĩ tiền

Per se: Tự thể; nguyên thường

Persecute(-ion): Bách hại, truy hại, khủng bố, đàn áp; hành hạ, ngược đãi

Perseity: Tự thể tính

Perseverance: Kiên nhẫn, k.trì, bền chí, b.gan; bền đỗ cho đến cùng (giữ ơn thánh cho đến chết)

Persistence(-cy): Kiên định/ trì; cố chấp, khẳng khẳng; dai dẳng, tồn lưu

Person: Ngôi vị, bản vị; bản ngã; con người

divine p.: ngôi vị TC, thần vị

human p.: nhân vị

juridical p.: pháp nhân

Persona: X. *person*; cá tính, tư cách

in p. Christi: trong bản thân ĐK

p. grata: ng. được: lòng, chấp thuận, tín nhiệm

p. non grata: ng. không được lòng, ...

Personal: Thuộc ngôi vị; cá nhân/vị, riêng tư; chỉ ngôi

p. law: luật tông nhân

p. prelature: phủ giám chức tông nhân (đk 294)

p. pronoun: đại từ chỉ ngôi

p. union: ngôi hiệp

Personalism: Học thuyết nhân vị

theology of p.: thần học tương quan ngôi vị

Personality: Nhân cách; nhân phẩm; cá tính; nhân vật

corporate p.: nhân cách tập thể

p. cult: sùng bái cá nhân (thường là lãnh tụ)

Personalize: **Cá nhân hóa; tư hóa**

Personhood: **Bản ngã, cá vị tính**

Personification: **X. *personify***

Personify: **Nhân cách hóa; nhân hình hóa, nhân hóa; là hiện thân của, tiêu biểu**

Personnel: **Nhân viên; nhân sự**

Perspective: **Viễn cảnh, phối cảnh; viễn tượng, triển vọng; quan điểm**

Persuade(-*sion*, -*sive*): **Thuyết phục, khích lệ; khuyến dụ**

Pertinacious(-*cy*, -*iousness*): **Bướng bỉnh, ngoan cố; cố chấp**

Per transennam: **Nhân thể/ ntiện, tiện thể; thoáng qua**

Per turnum: **Tuần tự, lần lượt, luân phiên, theo phiên**

Perversion: **Sự xuyên tạc; hư hỏng; bại hoại, đồi bại, trụy lạc**

sexual p.: **lệch lạc tình dục, loạn dâm**

Peschitta(o), *The*: **Bản Kinh Thánh thông dụng (bằng tiếng Siri thông dụng ở Tiểu Á vào các tk 5-7)**

Pessimism: **Chủ nghĩa/thái độ bi quan**

Peter: **Phê-rô, 1Pr, 2Pr**

P.'s Chains: **xiềng xích thánh Phê-rô**

P.'s Chair, feast of: **lễ kính tòa thánh Phê-rô (22-2)**

P.'s pence: **đồng hào Phê-rô (phần đóng góp hàng năm cho Tòa Thánh Rôma)**

Petitio principii: **Điệp nguyên luận**

Petition: **Nài xin, khẩn cầu, thỉnh cầu; yêu cầu, kiến nghị**

Petitioner: **Ng. yêu cầu, nguyên đơn**

Petrine: **Thuộc Phê-rô**

p. ministry/office: **thừa tác vụ của Phê-rô (chức vụ của Giáo Hoàng)**

p. privilege: đặc ân Phêrô ("đặc ân đức tin" về hôn phối, đk 1150)

Petrobrusians: **Phái Phêrô đệ Bruys** (bị hỏa thiêu n. 1140)

Pew: **Ghế dài** (nhà thờ)

Phallus: **Dương vật; tượng dương vật** (tượng trưng sức năng sinh sản)

Pharisaism: **Thái độ giả hình; chủ hướng biệt phái**

Pharisee: **Ng. biệt phái**

Phenomen(al)ism: **Hiện tượng luận**

Phenomenology: **Hiện tượng học**

Phenomenon: **Hiện tượng**

Philanthropy: **Thương người, nhân ái**

Philemon: **Phi-le-mon, Plm**

Philippians: **Phi-líp-phê, Pl**

Philippism: **Thuyết Philips Melanchthon** († 1560)

Philip's *Lent, St.*: **Mùa chay thánh Phi-líp-phê** (Đông phương: từ 15-11 đến 24-12)

Philistine: **Phi-li-tinh; ng. tầm thường, ít văn hóa**

Philistinism: **Phàm tục; tầm thường, bình dân**

Philocalia of Origen: **Tuyển tập văn bản Origê-nê** (do hai th. Basiliô và Grêgôriô Nazianzênô thu thập n. 359); tuyển tập về tỉnh tọa (tk 18)

Philocalian *Calendar*: **X. Liberian Catalogue**

Philology: **Ngữ văn học**

Philosopheme: **Triết đề, tr.luận, nguyên lý triết học**

Philosophical: **Thuộc: triết học, triết lý**

p. theology: **thần học triết lý**

Philosophy: **Triết lý/học**

moral p.: **đạo đức học**

***natural p.*: triết học tự nhiên**

***p. of Religion*: triết học tôn giáo**

Phobia: Chứng sợ

Phoneme: Âm vị

Phonetics: Ngữ âm học

Phylactery: Dải hoài kinh, bùa chữ, băng lời (hộp ống hoặc băng đựng bản ghi luật ng. Do thái đeo trên trán và bên cánh tay lúc cầu nguyện)

Phylogenesis or *phylogeny*: Phát sinh giống loài, hệ tộc phát sinh học (tiến trình phát sinh giống loài, đối lại với *ontogenesis*)

Phylum: Nguyên chủng, dòng giống, ngành (động vật)

Physical: Thuộc: vật chất, vật lý học, khoa học tự nhiên; thể lý

Physicism: Thuyết duy vật lý

Physico-theology: Sách minh giáo (tk 16-17: dựa vào vật lý học để biện luận về lý chứng tôn giáo)

Physics: Vật lý học

Physiognomy: Thuật xem tướng

Physiological *psychology*: Tâm sinh lý học

Physis: Bản tính; bản chất

Piacular: Để chuộc/đền tội

Piarists: Tu sĩ Dòng Calasan (th. Giuse Calasan sáng lập n. 1597 để giáo dục trẻ em)

Pietà: Tượng ĐM sầu bi (ấm xác ĐK lúc vừa hạ tử thập giá xuống)

Pietism: Mộ đạo phái; sùng tín

Piety: Lòng mộ đạo, sùng tín, đạo đức; hiếu thảo

Pilgrim: Lữ khách, khách hành hương

Pilgrimage: Cuộc hành hương

Pillarsaint: **Trụ ẩn sĩ (sống trên cột)**

Pious: **Đạo đức, sốt sắng, mộ đạo; thành kính; hiếu thảo**

p. foundation: **thiện quỹ; hội /tổ chức từ thiện**

p. fraud: **lừa dối vì thiện ý**

p. will/ disposition: **thiện ý (lời trời tài sản cho công tác từ thiện/đạo đức: đk 1299tt)**

Piscina or *Sacrarium*: **Chậu thánh (xây trong tường bên cạnh bàn thờ hay ở trong phòng thánh để rửa chén đĩa thánh và rửa tay)**

Pity: **Từ tâm, lòng: thương xót, từ bi, trắc ẩn; điều đáng tiếc**

Placebo: **Kinh chiều (cầu cho ng. quá cố); thuốc giả (để trấn an), hư được; lời trấn an**

Placet: **Tán chuẩn/thành, "đồng ý!"; thỉnh nguyện thư**

non-p: **phủ quyết**

p. juxta modum: **đồng ý với điều kiện**

Placid(-ity, -ness): **Điềm tĩnh, bình thản, trầm tĩnh**

Plainchant, *plainsong*: **Bình ca**

Plan: **Kế hoạch, phương án, chương trình; bản đồ; sơ đồ; dàn bài**

p. of salvation: **kế hoạch cứu độ**

Planeta: **Áo lễ**

Plate: **X. *paten***

Platonic: **Thuộc Platon; thanh cao, thuần khiết; lý thuyết suông, hão huyền, mộng mị**

p. love: **ái tình thuần khiết**

Platonism: **Học thuyết Platon**

Plenary: **Toàn thể; hoàn toàn, đầy đủ**

p. council: **công đồng toàn miền (đk 439)**

p. indulgence: đại xá, ân xá toàn phần (đk 994)

Plenitude: Sung/viên mãn, sung túc, trọn vẹn, đầy tràn

Pleonasm: Dùng từ dư thừa, dùng từ dư nghĩa

Pleroma: Sung/viên mãn

Plumbator: Niêm ấn viên (viên chức niêm phong bằng dấu chì các tài liệu quan trọng của Tòa Thánh)

Pluralism: Đa nguyên tính/ thuyết

doctrinal p.: thuyết giáo lý đa thức (Vaticanô I lên án)

theological p.: đa dạng thái thần học

Pluriformity: Nhiều hình thái, đa dạng

Pluvial: Áo choàng

Pneuma: Thần khí; sinh khí

Pneumatic: Thuộc: thần khí, Thánh Thần; thiêng liêng

Pneumatocentric: Thần Khí hướng tâm, quy Thần Khí (đặt Thánh Linh làm trung tâm)

Pneumatology: Thánh Linh học

Pneumatomachi(-ans): Ng. thuộc phái phủ nhận thiên tính Thánh Linh

Poena: Khổ hình, hình phạt; đau khổ

p. aeterna: án trầm luân muôn đời

p. medicinalis: dược hình

Pogrom: Cuộc tàn sát Do thái (ở Nga)

Point, rallying: Điểm tụ

Polarize(-ation): Phân cực; phân liệt

Polemic: Luận chiến, bút chiến, tranh luận; biện luận

Polemics: Thuật luận chiến

Polemology: Chiến tranh học

Polite(-ness): **Lễ độ/phép, lịch sự**

Political: **Chính trị**

p. agent: **cán bộ chính trị**

p. theology: **thần học dân chính (xã hội)**

Pollute(-ion): **Ô nhiễm, ô uế, nhơ bẩn**

Polyandry: **Chế độ: nhiều chồng, đa phu**

Polygamy: **Chế độ: đa hôn, phức hôn (đa thê, đa phu)**

Polygenism: **Đa tổ thuyết**

Polyglot *Bible*: **Bản Kinh Thánh đa ngữ**

Polygyny: **Chế độ đa thê**

Polymorphism: **Đa hình thái**

Polyphony: **Đa âm, phức điệu**

Polyphyletism: **Thuyết đa chi/tộc**

Polytheism: **Đa thần giáo**

Polytheistic: **Thuộc đa thần giáo; thờ nhiều thần**

Ponder: **Cân nhắc, đắn đo, suy nghĩ**

Pontifex: **Trưởng tế; giáo trưởng**

p. maximus: **thượng tế (ở Rôma)**

Pontiff: **Trưởng tế, giáo trưởng**

Roman p.: **Giáo chủ Rôma**

Supreme p.: **Giáo Hoàng**

Pontifical: **Thuộc: G. Hoàng, GM; sách nghi thức của GM**

p. Biblical Commission: **Ủy ban g. hoàng về Kinh Thánh**

p. institute: **giáo hoàng học viện**

p. Mass: **lễ đại triều (do ĐGH hoặc GM cử hành)**

p. missionary works: **hiệp hội giáo hoàng truyền giáo**

p. right: thuộc thẩm quyền giáo hoàng

Pontificals, *pontificalia*: Biểu nghi GM (mũ và gậy)

Pontificate: Chức/nhiệm kỳ Giáo Hoàng hoặc GM

Poor: Nghèo, bần cùng; nghèo nàn; tội nghiệp, đáng thương

option for the p.: quyết tâm phục vụ ng. nghèo

p. in spirit: có tâm hồn nghèo khó (Mt 5:3)

P. Clares: Nữ tu Dòng thánh Clara

P. men of Lyons: Ng. thuộc phái Valdensê (bị kết án n. 1184)

p. of Yahweh: những kẻ nghèo hèn của Gia-vê

Pope: Giáo Hoàng, Giáo Chủ (Roma và Alexandria); (*Đông phương*) linh mục (triều)

Popular: Bình dân

p. catholicism: giới công giáo bình dân

p. religion: tôn giáo bình dân

Pornography: Khiêu dâm; sách báo khiêu dâm, dâm thư

Porrectio instrumentorum: Trao thánh cụ (phong chức)

Portal: Cửa chính nhà thờ

Portent: Điềm báo, triệu chứng, điều lạ lùng

Porter: Thầy giữ cửa

Position: Vị trí; vị thế; chức vụ; lập trường, luận điểm

Positive: Tích cực; xác thực; thực chứng

p. theology: thần học: thực chứng, truy nguyên

Positivism: Thuyết: duy thực nghiệm, duy thực chứng

Possession: Sở hữu; chấp hữu, thủ đắc; ma nhập, quỷ ám

canonical p.: tước chức theo luật

demonic p.: quỷ ám/nhập

Possible: **Có thể; khả hữu**

Possibility: **Khả thể tính; khả năng**

Postbiblical: **Hậu thời hình thành Kinh Thánh**

Post-christian: **Hậu kitô giáo**

Postcommunion: **Lời nguyện hiệp lễ**

Postcritical: **Hậu phê bình**

Postdiluvian: **Hậu đại hồng thủy**

Posterior *analytics*: **Khoa phân tích hậu thiên**

Posterity: **Con cháu, miêu duệ, hậu thế**

Postlapsarianism: **Học thuyết hậu sa đọa (cũng gọi là *sublapsarianism*: sau nguyên tội, TC mới quyết định về số phận của mỗi người; chủ trương của phái Calvin)**

Postulancy: **Giai đoạn thỉnh sinh**

Postulant: **Thỉnh sinh**

Postulate: **Định đề; nguyên lý cơ bản; yêu cầu**

Postulation: **Thỉnh nguyện (đk 180)**

Postulator: **Người thỉnh cầu, thỉnh viên**

p. general: **tổng cáo thỉnh**

Posture: **Điệu bộ, dáng điệu; tư thế**

Potency: **Cường lực, sức mạnh; tiềm năng; hiệu lực, hiệu nghiệm; thế lực, quyền thế**

active p.: **tiềm năng chủ động**

obediential p.: **thiên phục siêu năng (= nhờ vâng phục con ng. được TC ban cho khả năng thực hiện được những điều mà với khả năng tự nhiên, con người không thể làm được)**

objective p.: **tiềm năng khách quan**

passive p.: tiềm năng thụ động

Potential: Tiềm tàng; tiềm năng/lực; khả năng; điện thế

Potentiality: Tiềm năng, tiềm lực; tiềm thể tính

Potestas: Năng lực; quyền bính, q.hành; năng quyền; khả năng

p. ordinis: quyền thánh chức

p. jurisdictionis: thẩm quyền

Poverty: Nghèo khó, nghèo nàn; cảnh bần cùng

evangelical p.: khó nghèo Phúc Âm

vow of p.: lời khấn khó nghèo

p. of heart: tinh thần khó nghèo

Power: Sức lực, sức mạnh; quyền lực; năng quyền

p. of governance: quyền cai trị (đk 129tt)

p. of the keys: quyền chìa khóa

spiritual p.: giáo quyền (đạo)

temporal p.: thế quyền

territorial p.: quyền đối địa

Powers: Uy thần, Quyền thần (phẩm thiên thần)

Practical *theology*: Thần học mục vụ

Practice: Thực hành; thực tế, thực tiễn

Praeambula fidei: Khai đoạn đức tin, bước dẫn nhập đức tin

Praemotio physica: tiên tác (TC chuẩn bị cho tự do con người sử dụng khả năng chọn lựa của mình)

Pragmatism: Chủ nghĩa thực dụng

Praise: Ca ngợi, khen ngợi, ca tụng, tán tụng

sacrifice of p.: lễ tế ca tụng

Praxis: Hoạt động, hành động cụ thể

Pray: **Cầu nguyện, khẩn cầu**

Prayer: **Lời cầu nguyện, lời kinh**

Eucharistic P.: **Kinh Tạ ơn**

Lord's p.: **kinh Lạy Cha**

mental p.: **tâm nguyện, suy niệm, nguyện gẫm**

p. of contemplation: **chiêm niệm**

P. of the Faithful/General Intercessions: **lời nguyện tín hữu; lời cầu nguyện cho mọi người (thứ sáu Tuần Thánh);**

p. of petition: **cầu xin**

p. over the gifts: **lời nguyện tiến lễ**

vocal p.: **khẩu nguyện (đọc kinh)**

Preach: **Thuyết giáo, rao giảng**

Preacher: **Người thuyết giáo, ng. rao giảng**

Preachers, *Order of:* **Dòng Đa-minh**

Preaching: **Giảng Lời Chúa**

Preadamitic: **Tiền-Adam**

p. theory: **thuyết loài người tiền-Adam (cho là trước Adam đã có loài ng.:**

I. de la Peyrère, tk 17)

Preambles *of faith:* **Khai đoạn đức tin, bước dẫn nhập đức tin**

Prebend: **Bổng lộc**

Prebendary: **Người hưởng bổng lộc**

Precatechesis: **Tiền huấn giáo (việc chuẩn bị thánh giả trước khi trình bày giáo lý)**

Pre-catechumenate: **Tiền dự tòng (đk 788)**

Precedence: **Quyền: ưu tiên, ưu trạch, ưu vị**

Precept: **Giới luật, mệnh lệnh (đk 35); huấn chỉ; châm ngôn**

Preceptive *penalty*: **Hình phạt truyền khiển**

Preces: **Kính nguyện ngắn (gồm câu xướng và câu đáp)**

Pre-Christian: **Tiền kitô giáo**

Precious *Blood*: **Bảo huyết Chúa Kitô**

Preconception: **Tiền niệm, tiên thức; định/tiên kiến**

Precondition: **Điều kiện tiên quyết**

Preconization: **Công bố bổ nhiệm (GM), nhiệm mệnh**

Preconsecrated: **Truyền phép sẵn (Mình Thánh)**

Precritical: **Tiền phê bình**

Precursor: **Người đến trước, báo trước; đảm nhiệm tr.**

Saint John the P.: **Thánh Gioan Tiền hô (Tẩy giả)**

Predecessor: **Vị tiền nhiệm, bậc tiền bối; tổ tiên**

Predella: **Đài bàn thờ, đế tranh tượng**

Predestinarianism: **Thuyết tiền định**

Predestination: **Tiền định, định mệnh**

Predicament: **Tình trạng khó khăn/xử; phạm trù (Aristốt), thuộc tính chủ thể**

Predicate: **Vị ngữ; thuộc tính; thuộc từ; xác nhận**

Predication: **Thuyết giáo; xác ngôn**

Predilection: **Ưu ái, yêu thương đặc biệt; yêu riêng; thiên vị**

Preembrio: **Tiền hợp tử (trước ngày thứ 4)**

Preeminence: **Nổi bật hẳn, trội hẳn, ưu việt/vị, trác việt**

Preevangelization: **Chuẩn bị cho việc rao giảng Phúc Âm, tiền Phúc Âm hóa**

Preexistence *of Christ*: **Sự tiền hiện hữu của ĐK ("trước" khi nhập thể)**

Preexistentialism: **Thuyết tiền hiện hữu (linh hồn có trước khi con người**

hình thành: Platô, Origen, và một vài tôn phái khác)

Preface: Lời tựa, lời nói đầu; kinh tiền tụng

Prefect: Giám quản, g.sự

***p. Apostolic*: phủ doãn tông tòa; giám quản giáo quận**

Prefecture, *Apostolic*: Hạt phủ doãn tông tòa (đk 371)

Preferential: Biệt/ưu đãi

***p. option for the poor*: lập trường đặc đãi người nghèo**

***p. love*: ưu ái đặc biệt**

Prefiguration: Tiên trưng, tiên biểu/chỉ; tiên niệm/quan

Preformation: Thuyết tiền tạo (đối ngược với *epigenesis*)

Prejudice: Thành kiến, thiên kiến; tổn hại

Prelacy: Chức giáo chủ, giám mục

***territorial p.*: giám hạt**

Prelate: Giáo sĩ cao cấp, giám chức, giám mục

***honorary p.*: đức ông**

p. nullius*: x. *territorial prelature

Prelature: Phủ giám chức, giám hạt

***personal p.*: phủ giám chức tông nhân (đk 294)**

***territorial p.*: giám hạt tông thổ (đk 370)**

Preliminaries of faith: X. *preambles*

Premeditation: Mưu tính, mưu toan, chủ ý

Premise: Tiền đề, giả định

Premonition: Linh tính, l.cảm, cảm thấy trước

Premonitory: Báo hiệu/trước

Premonstratensian *canons*: Kinh sĩ Dòng thánh Norbert (sáng lập n. 1120)

Premoral *evil*: Sự ác tiền luân lý (ý niệm dùng ở trong các học thuyết luân lý: *consequentialism* và *proportionalism*)

Pre-natal: Trước khi sinh, tiền sản

p. diagnosis: chẩn thai tiền sản (khám thai tr. kh. sinh)

Preposition: Giới từ

Prepuce: Bao quy đầu; (*Tân ước*) Do thái giáo

Prereflexive: Tiền: phản tỉnh, suy tư, ý thức

Prerogative: Đặc quyền, quyền ưu tiên; khả năng đặc biệt, ưu tính

p. of honor: đặc quyền danh dự

Presanctified, *Mass of the*: Phụng vụ rước lễ (thứ 6 Tuần Thánh)

Presbyter: Trưởng lão; linh mục

Presbyteral *council*: Hội đồng LM (đk 495tt)

Presbyterate: Chức/hàng: linh mục, niên trưởng

Presbyterian *Church*: GH trưởng lão

Presbyterianism: Phái thượng tôn niên trưởng, phái Calvin

Presbytery: Cung thánh; LM đoàn; nhà xứ (x. *rectory*)

Presbyterium: LM đoàn

Prescience: Tiền thức, t.tri

Prescind: Cắt rời; không kể (xét) đến; ngoại trừ, trừu xuất

Prescription: Mệnh lệnh, chỉ thị, quy định; đơn thuốc; thời hiệu (đk 197tt)

Presence: Hiện diện; bộ dạng

corporeal p.: h. diện thể lý

p. of mind: nhanh trí

real p.: hiện diện thực sự

Presentation: Trình bày, trình diễn; giới thiệu; dâng (trao) tặng; đề cử (đk 158)

P. of the Blessed V.Mary: Lễ ĐM dâng mình trong đền thờ (21-11)

P. of the Lord: Lễ Dâng Ch. Giêsu trong Đền thánh (2-2)

Sisters of the P. of Mary: Nữ tu Dòng ĐM dâng mình (thành lập n. 1796)

Preservation: Bảo quản, duy trì; phòng giữ

Preservative: Chất bảo quản; thuốc: bổ, ngừa bệnh, phòng ngừa

President: Chủ tịch; chủ tọa; chủ tế

Presidential *prayers*: Lời nguyện chủ tọa, chủ tế

Prestige: Uy tín, thanh thế, ảnh hưởng

Presumed *death*: Suy đoán tử vong (đk 1707)

Presumption: Tự phụ, tự cao tự đại, quá tự tin; suy đoán (đk 1584)

p. of fact: suy đoán cứ sự

p. of law: suy đoán cứ luật

p. of paternity: phụ hệ suy đoán

Presupposition: Giả định, dự thiết

Pretension: Cao vọng; tự phụ, kiêu căng; yêu sách

Preternatural: Ngoại nhiên

p. gifts: ơn ngoại nhiên (được ban thêm cho con người trước nguyên tội)

Prevenient *grace*: Ôn dự phòng (Rm 8:30)

Prevent(-ion, -ive): Ngăn chặn; phòng/ngăn ngừa

Pricket: Que cắm nến

Pride: Kiêu hãnh, hãnh diện; kiêu căng, k. ngạo, tự hào

p. comes/goes before a fall: trèo cao té nặng

p. of place: vị trí cao quý, nổi bật

proper p.: tự ái

Prie-Dieu: Bàn quỳ

Priest: Tư tế, linh mục

high p.: thượng tế

P.-s'council: hội đồng LM (đk 495)

Priesthood: Chức: tư tế, linh mục

baptismal p.: chức tư tế do Phép Rửa (=chung)

common p.: ch. tư tế chung

ministerial p.: chức tư tế thừa tác

p. of the faithful: chức tư tế giáo dân (=chung)

Primacy: Chức giáo chủ; địa vị hàng đầu

p. of honor: ưu vị danh dự (chủ tọa hội đồng)

p. of jurisdiction: ưu vị thẩm quyền

p. of the pope: tối thượng quyền của Giáo Hoàng

Primal: Nguyên thủy, ban sơ; căn bản, quan trọng, chủ yếu

Primary: Đầu tiên, nguyên thủy; căn bản, chủ yếu; sơ đẳng

p. cause: nguyên nhân đầu tiên

Primate: Giáo chủ (đk 438); bộ linh trưởng

Primal *liturgy:* Phụng vụ giáo chủ (thí dụ: Braga, Lyon, Milanô, Tôlêđô)

Prime: Kinh giờ nhất

Prime Mover: Nguyên động tác nhân (Thượng Đế)

Primeval: Ban sơ, nguyên thủy

Primitive: Nguyên thủy, sơ khai

p. Church: GH sơ khai

p. religion: tôn giáo thời sơ thủy (nơi các dân tộc bán khai)

p. revelation: mạc khải sơ thủy (trong địa đàng)

Prince: Hoàng tử; hoàng thân; chúa trù, đầu nậu/sỏ

p. of darkness/of this world: Satan (đầu sỏ bóng tối, đầu nậu trần thế)

p. of peace: Chúa bình an (ĐK)

p. of the Apostles: Thủ lãnh các Tông đồ (thánh Phêrô)

p. of the Church: hồng y

Principalities: Lãnh thần (Rm 8:38; 1Cr 15:24...)

Principality: Vương chức, lãnh quyền; đất vương quốc, công quốc

Principium: Nguyên thủy, khởi thủy; căn nguyên, nguyên lý; nguyên tắc

p. quo: dụng nguyên

p. quod: chủ nguyên

Principle: Nguyên lý; nguyên nhân, nguồn gốc, căn nguyên; nguyên tắc

p. of double effect: nguyên tắc song hiệu

p. of economy: nguyên tắc nhiệm cục, nguyên tắc khoan dung (Đông phương)

p. of equality: nguyên tắc bình đẳng

p. of subsidiarity: nguyên tắc phân quyền

Prior(-ess): Tu viện trưởng (nữ tu viện trưởng)

Prior *bond:* Tiền hôn hệ (ngăn trở vì dây hôn phối trước)

Priority: Ưu tiên

Priory: Đan viện, tu viện

Priscillianism: Thuyết Priscillianô (một thứ ngộ giáo, tk 4)

Private: Riêng tư, cá nhân; mật, kín

p. Mass: Th. Lễ không có ng. tham dự (đk 906)

p. revelation: mạc khải riêng (cho một người, khác với: *public r.*)

Privation: Truất chức (đk 184); thiếu hụt

Privilege: Đặc ân, đặc quyền; ưu đãi

p. of faith: đặc ân đức tin (đk 1150)

Privileged *altar:* Bàn thờ đặc ân (*xưa:* được đại xá cho kẻ chết khi làm lễ

ở đó)

Probabiliorism: Thuyết đại xác suất (chủ trương phải hành động theo phía chắc hơn)

Probabilism: Cái nhiên thuyết (được phép hành động theo ý kiến cái nhiên, tức là chắc chắn đủ)

Probability: Cái nhiên tính (tính cách có thể là đúng); xác suất

Probation: Thử thách; kỳ thử luyện; thời gian quản thúc

***doctrine of p.:* thuyết thử thách (ĐK được tôn vinh vì đã vượt thắng cuộc thử thách)**

Probationer: Ng. đang tập sự; ng. bị quản chế

Problem: Vấn đề; chủ đề

Problematic(-al): Còn là vấn đề, còn cần tìm hiểu, chưa rõ; không chắc, mơ hồ

Pro-Cathedral: Nhà thờ tạm thế chính tòa

Procedure: Thủ tục; trình tự

Proceed: Tiếp tục; tiến hành, hành động; khởi tố; xuất phát; (*Tam Vị*=) nhiệm xuất

Proceedings: Quy trình tiến hành, diễn tiến, nghi thức; vụ tố tụng; biên bản lưu

Proceeds: Số thu nhập, tiền thu được

Process: Diễn tiến, quá trình; quy trình, cách thức

***p. theology:* thần học quá trình**

Process: Tranh tụng; tố tụng, vụ kiện (đk 1400tt)

***penal p.:* tố tụng hình sự**

Procession: Cuộc rước kiệu, diễu hành

Procession (*divine*): Nhiệm xuất/xuy

double p.: song nhiệm xuy (Thánh Thần phát xuất từ bởi Chúa Cha và Chúa Con)

p. of the Holy Spirit: nhiệm xuất/xuy của Thánh Linh

Processional: Sách kinh rước kiệu

Proclamation: Công bố, loan truyền, tuyên ngôn

Proclivity: Khuynh hướng, thiên hướng

Procrastination: Trì hoãn, chần chừ

Procreation: Sinh đẻ/sản

Procurator: Thụ ủy (đk 1481tt); biện lý

Prodigal: Lãng phí, xài phí, hoang phí, phung phí; phóng dăng; rộng rãi, hào phóng

p. son: đứa con hoang đàng

Prodrome: Tiền triệu, triệu chứng; lời tựa, sách dẫn

Proexistence: Sống cho (ng. khác), tồn hữu vị tha

Profanation: Phỉ báng; xúc phạm, báng bổ, làm uế tạp (sự thánh)

Profane: Phàm tục; tầm thường; tay ngang

Profanity: Báng bổ

Profess: Tuyên bố; tuyên xưng; tuyên thệ

Professed: Tu sĩ khẩn trọng, thệ sĩ

Profession: Tuyên bố, phát biểu; chức/nghề nghiệp

p. of faith: tuyên xưng đức tin

Religious p.: tuyên khấn

Professional *secret*: Bí mật nghề nghiệp

Profit: Lợi ích; lợi nhuận

Pro forma: Ước lệ

Progress: Tiến bộ/triển, tiến phát; tiến hành

Prohibited *degrees*: Cấp hệ kỵ hôn

Prohibition: Cấm chế, cấm chỉ; (*Hoa kỳ*) cấm rượu

Projection: Phóng ra; phóng chiếu; hình chiếu, xạ ảnh; trừ hoạch, dự đoán; chõ/ phần nhô ra

Prolegomenon: Lời tựa, phần giới thiệu/tổng luận

Prolepsis (*-lectic*): Dự bác pháp, dự biện pháp, lối nói đón trước

Proletarian: Vô sản

Pro-life: Phong trào: bảo vệ sự sống, vì sự sống, vì sinh

Promethean: Thuộc thần Prômêthêô; quá tin ở sức người

Promise: Lời hứa; hứa hẹn

empty p.: hứa hão

p. of marriage: hứa hôn

Promised *Land*: Đất Hứa (đất Canaan)

Promoter: Cổ động/vũ viên

P. of the Faith: chưởng tín: x. *devil's advocate*

P. of Justice: Chưởng lý (đk 1430)

Promotion: Thăng tiến, động viên, thúc đẩy, cổ vũ; thăng cấp

Promptitude: Nhanh nhẹn, mau mắn, sốt sắng

Promulgate(*-ion*): Công bố, ban hành; truyền bá, phổ biến

Pronouncement *stories*: Tuyên huấn liệt truyện (trình thuật Phúc Âm nêu bật một "tuyên ngôn" của Đức Giêsu)

Pro-Nuncio: Quyền sứ thần Tòa thánh

Proof: Bằng chứng, chứng cứ; thử thách

Propaedeutics: Lớp hoặc môn dự bị; kiến thức cơ sở

Propaganda: Truyền bá, phổ biến; tuyên truyền

Propaganda Fide (*Congregation of*): Bộ Truyền bá đức tin (Bộ Truyền

giáo); x. *congregation*

Propagation: **Truyền bá, phổ biến; truyền sinh; truyền chủng; truyền giống**

Proper: **Thích đáng/hợp, phù hợp; hợp thức, đúng cách; chính xác; riêng biệt, đặc thù**

p. of the Mass: **phần riêng Thánh Lễ (phần thay đổi)**

p. of seasons (time): **chu kỳ các mùa (phụng vụ)**

p. of Saints: **phần riêng các thánh (phụng vụ)**

Property: **Sở hữu; quyền tư hữu; tài sản; đặc tính**

private p.: **tư hữu, của riêng**

public p.: **công hữu, của công**

Prophecy: **Sứ ngôn, [lời, ơn, đoàn sủng, v.v.] tiên tri**

Prophecy: **Tuyên sấm, nói tiên tri**

Prophet: **Ngôn sứ, tiên tri**

earlier p.: **tiền tiên tri**

later p.: **hậu tiên tri**

minor p.: **tiên tri nhỏ**

p.-king: **Đa-vít**

prophetess: **nữ tiên tri; vợ của tiên tri**

Prophethood: **Chức vụ tiên tri**

Prophetic(-al): **Thuộc ngôn sứ, tiên tri**

Prophetism: **Trào lưu/đặc sủng: ngôn sứ, tiên tri**

Prophylactic: **Phòng ngừa; thuốc/phương pháp phòng bệnh; (Hoa kỳ: condom) túi dương vật, bao cao su chống thụ thai (x. *sheath*)**

Propitiation: **Lấy lòng, làm lành, làm nguôi giận; lễ đền tội, xá tội**

Propitiatory: **X. *propitiation*; thượng tòa (nắp hòm bia giao ước)**

Proportion: **Cân đối/xứng, tương xứng; tỷ lệ**

Proportions: **kích thước, quy mô**

Proportionalism: **Học thuyết tỷ hiệu (cho rằng để biết hành động tốt hay xấu về mặt luân lý, thì cần phải so sánh hậu quả thiện ác do hành động đó đưa lại)**

Proportionality: **Cân đối/ xứng tính, tỷ lệ**

analogy of p.: **loại suy tỷ lệ**

Proposition: **Mệnh đề; đề nghị, đề xuất; vấn đề; định đề; đề cử**

captious p.: **đề xuất xảo trá**

condemned p.: **đ. x. bị lên án**

p. badly formulated: **đề xuất vụng về**

p. close to heresy: **đề xuất hầu như lạc giáo**

p. offensive to pious ears: **đề xuất chướng tai nhà đạo**

scandalous p.: **đề x. tai tiếng**

temerarious p.: **đề x. táo bạo**

Proprietas: **Đặc tính**

Propriety: **Thích đáng/hợp; đứng đắn; khuôn phép**

impediment of public p.: **ngăn trở liên sỉ (đk 1093)**

marriage of p.: **hôn nhân đăng đối**

Prose: **Văn xuôi; ca tiếp liên**

Prosecution: **Theo đuổi, tiếp tục; tố tụng**

Prosecutor: **Người khởi tố, bên nguyên**

public p.: **ủy viên công tố**

Proselyte: **Môn đồ mới, tín đồ mới, ng. mới gia nhập, tân tòng (Do thái)**

Proselitism: **X. *proselytize***

Proselytize: **Châu mộ môn/ tín đồ (thu phục/lôi kéo/dụ dỗ ng. khác theo**

phe, đảng, đạo của mình; thường có nghĩa xấu)

Proskynesis: **Bái lạy, phục lạy**

Prosody: **Phép làm thơ, khoa vần luật, ngôn điệu**

Prosopon: **Ngôi vị; mặt nạ, bề ngoài**

Prosopopoeia: **Phép hoạt dụ (miêu tả bằng cách linh hoạt hóa)**

Prosperous: **Thịnh vượng, phồn vinh**

Prospora: **Bánh lễ (Đông phương)**

Prostitute, *sacred*: **Linh kỹ**

Prostitution: **Mãi dâm**

sacred p.: **linh dâm**

Protasis: **Tiên đề**

Protest: **Phản đối, chống lại, kháng nghị; cam quyết; chứng thư**

Protestant: **Tin lành**

Protestantism: **Đạo Tin lành**

Protevangeliu: **Tiên Phúc âm theo Giacôbê (ngụy thư)**

Protocanonical: **Chính thư qui, đệ nhất chính lục**

Protodeacon: **Đệ nhất phó tế (Bizantinô)**

Protoevangelium: **Tin Mừng tiên khởi (St 3:15)**

Protology: **Khởi nguyên học (đối lại với cánh chung học)**

Protomartyr: **Vị tử đạo tiên khởi (thánh Stêphanô)**

Protonotary: **Đệ nhất lục sư**

apostolic p.: **đệ nhất lục sự Tòa Thánh**

supernumerary p.: **đệ nhất l. sự danh dự**

Protoplasm: **Nguyên sinh chất**

Protoplast: **Nguyên sinh thể, tạo vật đầu tiên (Adam)**

Prototype: **Nguyên mẫu; điển hình, tiêu biểu**

Proud: **Hãnh diện, tự hào, tự trọng; kiêu hãnh, kiêu căng, tự đắc; huy hoàng, tráng lệ, uy nghi**

Proverb: **Tục ngữ, ngôn ngữ, cách ngôn**

Proverbs: **Sách Châm ngôn, Cn**

Providence: **Quan phòng**

Province: **Tỉnh, khu vực, lãnh địa**

ecclesiastical p.: **giáo tỉnh (đk 431)**

religious p.: **tỉnh dòng**

Provincial: **Thuộc tỉnh, vùng xa thành phố; bề trên giám tỉnh (dòng tu)**

Provision, *canonical:* **Chỉ định theo giáo luật (giáo vụ: đk 146)**

Provocation: **Khiêu khích; kêu gọi**

Provost: **Ng. đứng đầu hội giáo sĩ, mục sư trưởng; hiệu trưởng (đại học); thị trưởng**

Proxy: **Đại diện; ủy thác, ủy nhiệm; giấy ủy nhiệm**

p. marriage: **kết hôn bằng đại diện (đk 1105)**

Prozymites: **Phái những ng. dùng bánh có men (để làm lễ)**

Prudence: **Cẩn trọng, thận trọng, không ngoan, dè dặt**

Prudery(-ishness): **Đạo đức giả, cả thẹn, ngượng ngịu quá mức**

Psalm: **Thánh vịnh/thi**

responsorial p.: **đáp ca**

Psalmist: **Tác giả thánh vịnh**

The P.: **Đavít**

Psalmody: **Cách hát/ngâm thánh vịnh**

Psalms: **Sách Thánh vịnh, Tv**

P. of Solomon: **Thánh vịnh Salomon (ngụy thư)**

Psalter: **Sách Thánh vịnh**

Psaltery: **Đàn xante (nhạc cụ thời cổ)**

Pseudo-: **Ngụy, giả**

Pseudonimity: **Tính cách: bí/bút danh, mạo danh (như trong trường hợp các ngụy thư)**

Pseudoepigrapha: **Sách mạo đề (ngụy thư)**

Psilanthropism: **Lạc giáo duy nhân (ĐK chỉ đơn thuần là một con người)**

Psyche: **Tâm hồn, tâm linh, tinh thần**

Psychiatry: **Tâm thần học; bệnh học tâm thần**

Psychic: **Thuộc tâm thần; siêu linh; ông/bà đồng cốt**

Psychism: **Tâm lý, tâm thần; tâm linh hoạt, sinh hoạt tâm thần**

Psychoanalysis: **Phân tâm học**

Psychogenesis: **Quá trình hình thành tâm trí**

Psychologism: **Thuyết duy tâm lý**

Psychology: **Tâm lý học**

empirical p.: **tâm lý thường nghiệm**

experiential p.: **tâm lý thực nghiệm**

functional p.: **tâm lý cơ năng**

metaphysical p.: **tâm lý siêu hình**

p. of religion: **tâm lý tôn giáo**

rational p.: **tâm lý thuần lý**

structural p.: **tâm lý cơ cấu**

Psychopathy: **Bệnh tâm thần, bệnh nhân cách**

Psychopathology: **Tâm bệnh học, tâm bệnh lý, bệnh học tâm thần**

Psychosis: **Chứng loạn tâm thần**

Psychosomatic: **Tâm thể**

Psychosphere: **Lãnh vực tâm thức**

Psychotherapy: **Liệu pháp tâm lý**

Ptolemaic *system*: **Hệ thống Ptolômêô (thiên văn: coi quả đất là: bất động, trung tâm)**

Puberty: **Tuổi dậy thì**

Public: **Công cộng, công khai; công chúng, dân chúng**

p. document: **công chứng thư**

p. opinion: **công luận**

p. order: **trật tự công cộng**

p. propriety: **công phong/tập**

p. revelation: **mạc khải công (chính thức)**

Publican: **Người thu thuế**

Publication *of the acts*: **Công bố án từ**

Pudency: **Bẽn lẽn, e thẹn; tiết hạnh**

Pudenda: **Âm hộ, (chung) bộ phận sinh dục**

Pudicity: **X. *pudency***

Pulpit: **Giảng đàn**

the p.: **giới giáo sĩ**

Pulpitarian, *pulpiteer*: **Nhà thuyết giáo (tử giễu)**

Punish(-ment): **Trừng phạt, trừng trị; sát phạt**

capital p.: **tử hình**

Pure: **Thanh sạch, tinh khiết, nguyên chất, thuần túy; trong sạch**

Purgative *way*: **Đường thanh luyện, luyện đạo**

Purgatory: **Luyện ngục**

Purification: **Thanh tẩy, thanh luyện, tẩy uế**

P. of the Blessed V.Mary: **Lễ thanh tẩy Đức Trinh Nữ Maria: dâng Chúa Giêsu trong đền thánh (2-2)**

Purificator: **Khăn lau chén**

Purim: **Lễ Số mệnh (Do thái)**

Puritan: **Ng. thuộc phái thanh giáo, nghiêm khắc, nhặt nhệ**

Puritanism: **Phái thanh giáo (Tin lành)**

Purity: **Thanh/thuần khiết; trinh trong, trong sạch**

legal p.: **thanh khiết theo luật (Do thái)**

p. of intention: **ý hướng trong lành**

p. of vision: **cái nhìn trong suốt**

Purpose: **Ý định, dự định, chủ tâm, quyết tâm; mục đích; ý đồ**

p. of amendment: **quyết chí sửa mình (đk 987)**

Puseyism: **Chủ nghĩa Pusey, phong trào Tractarian (giai đoạn đầu tiên của Oxford movement: Anh giáo 1833-1841)**

Putative: **Ngộ tín, coi như chính thức**

p. Father: **Cha nuôi (coi như chính thức: Thánh Giuse)**

p. marriage: **hôn phối giả định (đk 1061,3)**

Pyrrhonism: **Học thuyết Pyron (tk 4 trước công nguyên); hoài nghi chủ nghĩa**

Pythagorean: **Thuộc Pithagora (tk 6 trước công nguyên)**

Pyx: **Hộp đựng Mình Thánh (vg. để mang đi cho bệnh nhân)**

Q

Q: Nguồn (văn liệu; từ tiếng Đức: Quelle)

Qahal: Cộng đoàn ('Giáo hội')

Q.E.D.: X. *Quod erat demonstrandum*

Qippur: Lễ sám hối (Do thái)

Qohelet: Sách Giảng viên, Gv

Quadragesima: Mùa Chay ("40 ngày")

Quadrivium: Cao đẳng tứ khoa (số học, hình học, thiên văn, nhạc lý)

Quaestor: Quyên góp viên (nhằm giúp ng. nghèo)

Quakers: Giáo phái Tin lành Quaker (cũng gọi là Hội bạn hữu)

Qualification, theological: Định mức thần học (xin x. *notes, theological*)

Qualify: Đủ/làm cho đủ: tư cách, khả năng, điều kiện; định rõ, xác định; định tính/phẩm

Qualitative difference: Khác biệt về phẩm chất

Quality: Phẩm tính, phẩm chất; đức tính; tư cách

Quantification: Xác định số lượng, định lượng; lượng tử hóa

Quantity: Số lượng

Quantum: Lượng tử; định lượng

q. effect: hiệu ứng lượng tử

q. mechanics: cơ học lượng tử

q. theory: thuyết lượng tử

q. transition: chuyển tiếp lượng tử

Quarantine: Kỳ chay 40 ngày (*xưa*); thời gian cách ly kiểm dịch

Quartodecimanism: Phái mừng lễ Phục sinh ngày 14 tháng Nisan (như Do thái giáo)

Quasi: Gần như, hầu như, á-

q. contract: bán khô ước

q. domicile: bán trú/cư sở, chuẩn cư (đk 103tt)

Quasimodo: Chúa Nhật thứ nhất phục sinh

Quatrain: Thơ bốn câu

Quattrocentist: Văn nghệ sĩ tk 15 (Ý)

Queenship of Mary: Đức Maria Nữ vương (22-8)

Question: Câu hỏi; vấn đề

put to the q.: tra tấn để bắt cung khai

Quicumque: Bản tuyên tín thánh Atanaxiô (tk 5)

Quiddity: Yếu tính, bản thể

Quid pro quo: Điều lẫn lộn; giao hoán phẩm, vật thế chân; đền bù/trả

Quietism: Tịch tĩnh chủ nghĩa, vô vi thuyết (Miguel Molinos)

Quinquagesima: Chúa Nhật năm mươi

Quinquennial report: Báo cáo/phúc trình ngũ niên (giám mục địa phận trình lên Tòa Thánh)

Quinquennium: Thời gian năm năm, ngũ niên

Quinque viae: Ngũ chứng đạo (năm cách thức chứng minh TC hiện hữu)

Quintessence: Tinh hoa, tinh túy

Quirinal: Đồi Quirinal (một trong 7 đồi của thành phố Rôma; xưa là dinh giáo hoàng; nay là dinh tổng thống Ý)

Qumrân: Qumrân (tên của: đan viện, cộng đồng, văn bản của tôn phái Êsêniô, cạnh Biển Chết, Palestina)

Qumranites: Ng. thuộc phái Qumrân

Quod erat demonstrandum: (*QED*): Điều [đã] cần phải chứng minh trước

Quodlibet: Vấn đề linh tinh

Quorum: Số đại biểu quy định (cần phải có mặt để quyết định); định số tối thiểu

Quotation: Lời hoặc đoạn trích dẫn; thời giá

Quotative: Thuộc trích dẫn

Quo vadis: "[Con] Đi đâu đấy?"

q.v.: 1.(=*quantum vis*) Số lượng tùy ý (phái thuốc); 2. (*qq.v.=Quod/quae vide*): xin xem (điều/những gì...)

R

Rabat: Miếng vải ngược (thòng xuống từ cổ áo giáo sĩ, quan tòa, luật sư, giáo sư)

Rabbi: Thầy, tôn sư; giáo sĩ Do thái

Race: chủng tộc, giống nòi, dòng dõi

human r.: loài người, nhân loại

r. of Abraham: dòng dõi Abraham

Raci(al)ism: Chủ nghĩa chủng tộc; chủ nghĩa phân biệt chủng tộc

- Radical:** Tận gốc, tận căn; nguồn gốc; triệt để; cấp tiến; từ căn; căn thức
r. sanation: điều trị tận căn
- Radicalism:** Chủ thuyết cấp tiến; lập trường cực đoan
- Ramadan:** Tháng giữ chay (tháng 9 Hồi giáo)
- Ransom:** Giá chuộc, tiền ch.
- Rape:** Hiếp/cưỡng dâm, hãm hiếp; cưỡng đoạt, bắt cóc
- Rapine:** Cướp bóc, cưỡng đoạt
- Raptor:** Ng.: cưỡng đoạt, đoạt dâm, dụ dỗ
- Rapture:** Nhấc bổng lên (1Ts 4:17); hoan hỉ, sướng khoái; xuất thần (x. *ecstasy*)
- Rash judgment:** Võ đoán, phán đoán liều lĩnh; xét đoán (Mt 7:1-2)
- Ratio:** Lý trí
- Ratio:** Tỷ lệ; tỷ giá; hệ số
- Ratio Studiorum:** Giáo trình khoa mục
- Ratiocinate:** Lý luận, suy luận/lý
- Rational:** Có lý trí; hợp lý, phải lẽ; lý tính, thuần lý
anti-r.: nghịch lý tính
r. animal: con vật có lý tính/trí (con người)
r. psychology: tâm lý học duy lý
- Rationale:** Lý luận; luận trình có cơ sở; lý do căn bản; bố tử tế phục (áp ngược thượng tế Do thái giáo); áo lễ (GM Đức)
- Rationalism:** Chủ nghĩa duy lý
- Rationality:** Lý tính; hợp lý, hợp lẽ
technocratic r.: lý tính kỹ trị
- Rationalization:** Lý tính hóa; hợp lý hóa; viện lý
- Ratum et consummatum:** (hôn phối) chuẩn nhận và hoàn hợp
- RCIA (Rite of Christian Initiation of Adults):** Nghi thức khai tâm kitô ng. lớn
- Reader:** Thầy (ng.) đọc sách
- Readings, Cycle of:** Chu kỳ các bài đọc (phụng vụ)
- Real:** Có thực, thực tế, thật
r. presence: sự hiện diện thực sự (Thánh Thể)

r. privilege: đặc ân đối vật (đk 78 §3)

r. vow: lời khấn tòng vật (đk 1192 §3)

Realism: Thuyết duy thực; chủ nghĩa hiện thực; óc thực tế

Reality: Hiện thực, thực tại; thực tế; hiện thực tính

Realization: Hiện thực hóa; thực hiện/hành; nhận thức

Realm: Vương quốc; địa hạt; lãnh vực

Rearmament, Moral: Phong trào chấn hưng đạo đức

Reason: Lý trí, lý tính; lý luận; lý do; lý lẽ

age of r.: tuổi khôn

Reasonable: Hợp lý; hữu lý, phải lẽ; biết điều; phải chăng

Reatus: Can trạng, tình trạng can phạm

Rebaptisers: Ng. theo phái tái thanh tẩy

Rebaptism: Rửa tội lại

Rebirth: Sinh lại, tái sinh; đổi mới hoàn toàn

Rebuke: Khiển trách (đk 1339)

Recapitulate: Thu tóm về một mối; tổng kết, tổng lược, tổng hợp

r. all things in Christ: thâu hợp vạn vật dưới một đầu là ĐK (Ep 1:10)

Recapitulation theory: Thuyết đồng quy (quy tập toàn bộ mạc khải vào ĐK)

Receive: Nhận, lĩnh, thu; tiếp đón

r. Holy Communion: rước lễ

r. Sacraments: lãnh bí tích

Recension: Thư điểm (khảo sát, phê bình và đối chiếu một văn bản với các thủ bản hay văn bản cổ); điểm sách (giới thiệu và phê bình sách mới)

Reception: Chấp/thu nhận; [tiến trình] tiếp nhận (giáo điều, giáo huấn, v.v)

R.into the Full Communion: Nghi thức đón nhận vào trong GH cg (cho các kitô hữu không cg gia nhập GH cg)

Receptionism: Thuyết tiếp nhận (dù bánh rượu không biến đổi, ai rước Lễ thì thật tiếp nhận Chúa)

Recessional hymn: Tiến ca, bài hát kết lễ

Recidivism(-ist): Tái phạm; tái nhiễm, tái phát (bệnh)

Reciprocity: Hối tương tính, tương quan

Recisory action: Tổ quyền bãi tiêu

Recitative: Đoạn/khúc hát nói

Recited mass: Lễ đọc

Recluse: Ẩn cư; tu kín

Recollection: Hồi tâm, mặc tưởng, truy hoài, tĩnh tâm, nhập định

Recollects: Tu sĩ Dòng cải tổ (thánh Âugutinô, thánh Phanxicô)

Recommend(-ation): Giới thiệu; khuyên nhủ; phó thác

r. of the soul: phó linh hồn

Recompense: Thưởng hưởng; đền bù, bồi thường; báo đáp, thù lao

Reconcile: Hòa giải, giảng hòa; điều hòa

r. a church: tái cung hiến thánh đường

Reconciliation: Hòa giải, giao hòa, giảng hòa

r. room: phòng hòa giải (giải tội)

Sacrament/rite of r.: Bí tích/nghi thức hòa giải

Reconstruction: Tái thiết; hoàn nguyên

Reconventio: Phản tố (đk 1463)

Record: Sổ bộ; hồ sơ, biên bản; ghi chép

Sacramental r.(s): sổ bộ bí tích

Recourse: Thượng cầu/tố (đk 1734); chống án, kháng cáo; cầu viện

Recreate: Tạo/làm lại, tái tạo; cải tạo, làm thành một tạo vật mới

Rectitude: Đúng đắn, ngay thẳng, chính/trung trực

Rector: Viện/hiệu trưởng, giám đốc, giám sở

r. of the church: LM giám sở (có trách nhiệm về một thánh đường không phải là nhà thờ xứ đạo)

Rectory: Nhà xứ; trụ sở/ văn phòng viện trưởng

Recurrence: Xảy ra lại, tái diễn, tái hiện, tái xuất

eternal r.: thuyết muôn kiếp tái diễn (*Nietzsche*)

Recusants(-sancy): Ng. công giáo Anh, (lập trường) cự tuyệt Anh giáo (tk 16-18)

Red: Đỏ

r. hat: mũ đỏ, Hồng y

r. letter day: ngày lễ lớn (lịch ghi bằng chữ đỏ)

r. Mass: Lễ kính Chúa Thánh Thần (lễ phục màu đỏ, và dành cho luật sư và thẩm phán cũng mặc sắc phục màu đỏ)

r. Sea: Biển Đỏ

Redaction criticism: Biên soạn lịch sử; phương pháp tầm nguyên ý nghĩa văn bản

Redaktionsgeschichte: X. *redaction criticism*

Redditio of creed: Tuyên xưng đức tin (trong nghi thức rửa tội)

Redeem: Cứu chuộc; chuộc lại

Redeemer: Đấng Cứu chuộc; ng. chuộc lại, đền bù

Redemption: X. *redeem*; mẫu nhiệm/công trình/ơn cứu chuộc

objective r.: công trình cứu chuộc khách quan (ĐK thực hiện)

subjective r.: ơn c. ch. chủ quan/cá nhân (nơi con ng. đón nhận ơn ấy và hợp tác)

Redemptorists: Tu sĩ Dòng Chúa Cứu Thế, CSsR

Reductio ad absurdum: Phản chứng pháp, biện lý luận pháp (làm cho đối phương nhận ra là lối lý luận của mình dẫn tới những kết luận nghịch lý)

Reduction: Thu nhỏ, giảm bớt/trừ; giáng cấp; tan biến; làng ấp (của người bản xứ Nam Mỹ do Dòng Tên sáng lập hồi tk 17-18)

Reductionism: Chủ nghĩa giản lược, chủ hướng rút gọn

Refectory: Phòng ăn

Refer(-ence): Quy chiếu; tham chiếu/khảo, tra cứu, trưng/viện dẫn; nguồn liệu tham khảo; chứng thư; ám chỉ; liên quan; chuyển tới

Referent: Điều nhắc đến, điều ám chỉ

Referral: Việc nhắc đến hay được nhắc đến; ng. được giới thiệu (tới một người khác)

Reflect(-ion, -ive): Hồi niệm, suy tư, phản tỉnh; phản chiếu

non-reflective: phi phản tỉnh

Reform(-ation): Cải cách/tổ

Reformed Churches: Các GH cải cách (phái Calvin)

Reformers: Nhà cải cách (Tin lành)

Reformulate: Soạn lại, trình bày lại, tái cấu trúc/biên

Refreshment Sunday: Chúa Nhật 4 Mùa Chay

Refuge: Nơi ẩn náu, trú ẩn, nương tựa/náu

Refuse(-al): Từ chối, khước từ, cự tuyệt

Refute: Phi bác, bác luận, bác nghị, bác bỏ

Regeneration: Tái sinh (Tt 3:5); phục hồi/hưng, tân tạo

Regina coeli: Kinh Lạy Nữ Vương thiên đàng

Region: Miền, vùng

ecclesiastical r.: giáo miền (đk 433)

Register: Sổ bộ (đk 535)

Regnum: Vương quốc; vương quyền

Regret: Thương tiếc; hối tiếc, ân hận, hối hận

Regula fidei: Quy phạm đức tin

r. f. proxima: q. ph. tiếp cận (gần: giáo huấn GH)

r. f. remota: q. ph. viễn cự (xa: Kinh Thánh)

Regulae juris: Quy tắc pháp luật (gồm 99 khoản hay *cách ngôn* làm nguyên tắc để giúp hiểu, giải thích và áp dụng giáo luật cho hợp lý hợp tình)

Regular: Thuộc: quy pháp, quy luật (dòng tu); [giáo sĩ] dòng (đối lại là *secular*: [giáo sĩ] triều)

Regulation of births: Điều hòa sinh sản

Reification: Sự vật hóa

Reign of God: Vương quyền/triều của TC

Reincarnation: Luân hồi, tái nhập thể, đầu thai lại; x. *metempsychosis*

Reinstatement: Phục hồi nguyên trạng (đk 1645)

Reinterpretation: Giải thích lại, tân chú

Reiterate(-ion): Làm lại; lặp lại, tái hành; ban lại

Reject(-ion): Bác bỏ; loại bỏ; hất hủi, ruồng bỏ; từ chối, cự tuyệt

Rejoice: Hoan hỉ, vui thích; làm cho vui mừng

Relapse: Sa ngã lại, tái phạm

Relation: Liên/quan hệ; giao tế; hệ tộc, thân tộc, họ hàng; kể lại, trình thuật, tường thuật

causal r.: quan hệ nhân quả

diplomatic r.(s): quan hệ ngoại giao

divine r.: tương quan trong TC (phụ tính, tử hệ, chủ xuy, thụ xuy)

logical r.: quan hệ luận lý

transcendental r.: quan hệ siêu nghiệm

public r.(s): giao tế xã hội, ngoại vụ

Relationship: Quan hệ; thân thuộc/tình, họ hàng

Relative: Có: liên quan, quan hệ, họ hàng; tương đối

Relatives: Bà con, thân quyến

Relativism: Thuyết tương đối

Relativity: Tương đối tính

principle of r.: nguyên lý tương đối

theory of r.: thuyết tương đối, cơ học tương đối

(th. of r.) general: cơ học tương đối mở rộng

(th.of r.) special: cơ học tương đối chuyên biệt

Relator: Phúc trình viên (đk 1429)

Relegate to profane use: Cho xử dụng vào việc phàm tục (đk 1222)

Relevance(-cy): Thích đáng/ hợp, xác đáng; quan hệ/liên; có: ý nghĩa, tầm trọng yếu; bổ ích

Relic: Hải cốt thánh, thánh tích; di tích, di hài

Religion: Tôn giáo, đạo; dòng tu, đời tu

natural r.: đạo tự nhiên

non-christian r.: tôn giáo không kitô

non-theist r.: phi thần giáo

popular r.: tôn giáo bình dân

primitive r.: tôn giáo sơ thủy

r. of the book: đạo sách thánh

virtue of r.: đức thờ phượng

world r.: tôn giáo quốc tế

Religionism: Sùng bái chủ nghĩa, si tín

Religionist: Người có đạo, tín đồ; ng. si tín

Religionsgeschichte Schule: Học phái giáo sử

Religiosity: Tôn giáo tính; lòng đạo đức

popular r.: lòng đạo đức bình dân

Religious: Thuộc tôn giáo, đời tu; tu sĩ; cẩn thận

r. belief: niềm tin tôn giáo, tín ngưỡng

r. discourse: ngôn ngữ tôn giáo, luận pháp tôn giáo [về các vấn đề tôn giáo]

r. freedom: tự do: tôn giáo, tín ngưỡng

r. indifference: thái độ: 1. đồng loạt hóa các tôn giáo (coi đạo nào cũng như đạo nào) 2. dửng dưng đối với tôn giáo; x. *indifferentism*

r. instinct: bản năng tôn giáo

r. institute: tu hội, dòng tu (đk 607tt)

r. life: đời sống tu trì; đời sống tôn giáo

r. order: dòng tu

r. profession: tuyên khấn (đk 654)

r. respect of intellect and will: suy phục về lý trí và ý chí (đk 752)

r. rule: luật dòng

r. sense: cảm thức tôn giáo

r. tolerance: dung nhận tôn giáo

r. vows: lời khấn tu trì

Religiousness: Tinh thần tôn giáo, lòng tín ngưỡng

Reliquary: Hòm thánh tích

Remanence theory: Thuyết chất thể nguyên tồn (trong Thánh Thể, bản chất của bánh và rượu vẫn còn nguyên, không biến đổi: Wycliff)

Remarriage: Tục hôn; tục huyền (nam: sau khi vợ qua đời), tái giá (nữ: sau khi chồng qua đời)

Remedial penalty: Hình phạt bồi tổn

Remedium concupiscentiae: Phương được trị dục

Remedy: Phương thức/dược; biện pháp: bổ túc, chữa trị, khắc phục

Remembrance: Ký ức, hồi tưởng, tưởng niệm

Reminiscence: Hồi tưởng, kỷ niệm

Remission: Xá tội, xá miễn, tha thứ; thuyên giảm

r. of sins: tha tội

Remnant: Số sống sót, phần dân còn lại (của dân Ítraen)

Remonstrants: *X. recusants*

Remorse: Ân hận, hối hận, ăn năn

Remote: Xa, xa xôi, viễn cự; gián cách; hẻo lánh

r. occasion: dịp xa (phạm tội)

Removable: Có thể bị cách chức, chuyển dời, tháo rời, tách rời

Removal: Bãi chức (đk 192)

Renaissance: Phục hưng

Renegade: Ng. phản bội, phản đạo, bỏ đạo

Renew(-al): Đổi mới, canh tân; tái tạo, làm lại; tái tục

Renounce: Từ bỏ

r. the world: đi tu

Renovation: Canh tân, đổi mới, cải tiến; hồi phục

Renunciation: Từ bỏ; tự bỏ, bỏ mình

r. of Satan: nghi thức từ bỏ Satan

Reordination: Phong chức lại

Reparation: Đền bù, phạt tạ; chuộc/đền tội; sửa chữa, tu sửa, phục hồi; khôi phục

Repent(-ance): Hối hận, ăn năn, thống hối

Repetition: Lặp lại, nhắc lại; tái diễn; phục niệm; sao chép, mô phỏng

Repose, altar of: Bàn thờ tạm (giữ Mình Thánh Chúa các ngày thứ 5 và 6 Tuần Thánh); bàn hương án

Repository: Kho/chỗ chứa; nơi chôn cất; ng./vật cất giữ những điều bí mật

Represent(-ation): Đại diện, thay mặt; tượng trưng, tiêu biểu; miêu tả, trình tả;

hiện tại hóa

esentative: Đại biểu/ diện; tiêu biểu, điển hình

Repristination: Lấy lại/trở lại với những gì cổ xưa, phục cổ; bắt đầu lại; làm lại

Reproaches: Thán ca "Dân ta hỡi" (thứ 6 Tuần Thánh)

Reprobation: Bài xích; khiển trách, lên án; hình phạt đời đời (hỏa ngục)

Reproduction: Tái tác; tái diễn, tái trình; phóng tác, sao phóng, mô phỏng; sinh sản, nảy nở

r. theory: học thuyết tái tác sinh (về Thánh Thể)

Reproductive: Thuộc cơ/khả năng sinh sản

r. engineering/technologies: kỹ thuật trợ truyền sinh

r. organs: cơ quan sinh sản

Repudiate(-ion): Bỏ vợ; bác bỏ, chối/khước từ, cự tuyệt

Reputation: Tiếng tăm (tốt hoặc xấu); tiếng tốt, danh tiếng, thanh danh

Requiem: Lễ cầu hồn

Requisite: Cần thiết, tiên quyết; điều kiện/vật liệu cần thiết

Reredos: Hậu đàn bình (bình phong, tranh trướng hay bức chạm dựng ngay phía sau bàn thờ)

Res: Điều, sự vật, sự việc

r. et sacramentum: thực thể và dấu chỉ (ân sủng và bí tích)

r. et verbum: vật thể và ngôn từ

r. judicata: vấn đề quyết tụng (đk 1641)

r. sacramenti: ân sủng bí tích

r. tantum: ân sủng đơn thuần, chỉ ân sủng không thôi

Rescind: Bãi/hủy bỏ; thủ tiêu

Rescript: Phúc nghị (đk 59)

Reservation: Lưu giữ; dè dặt; dành riêng; biệt chế, biệt hạn

r. of the Eucharist: lưu giữ Mình Thánh

mental r.: tiềm chế ý nghĩa

Reserved censure: Vạ biệt chế/hạn (hình phạt chữa trị dành cho thẩm quyền cao hơn hoặc là đặc biệt)

Residence: Trú sở; cư trú; dinh thự

Resignation: Nhẫn nhục; cam chịu/phận; từ chức

Resipiscence: Nhìn nhận lỗi lầm, hối ngộ/lỗi; chấp nhận lẽ phải

Resolution: Quyết định/ tâm; nghị quyết; giải quyết; giải cấu/phân; dung giải
r. of amendment: quyết tâm cải thiện

Risorgimento: Phong trào thống nhất Nước Ý

Resource: Phương pháp; phương sách; thủ đoạn; tài ứng phó

man of resource: ng. tài xoay sở (nhiều thủ đoạn)

Resources: Tài nguyên, nguồn vốn; tiềm năng, tư lực, khả năng

Respectability: Đáng kính, đáng trọng

Respondent: Bị cáo, bên bị (án lý hôn); đáp ứng, trả lời (thi vấn đáp)

Response: Câu đáp, trả lời, hồi âm; ứng đáp; đáp ca

Responsibility: Trách nhiệm

Responsorial Psalm: Thánh vịnh đáp ca

Responsory: Xướng đáp ca

Rest: Nghỉ ngơi/yên; yên tâm; yên tĩnh; ngừng yên; đặt để/tựa; vật chống đỡ

eternal r.: an nghỉ ngàn thu

lay to rest: đưa đến nơi an nghỉ (chôn cất)

Restaurare omnia in Christo: Hồi phục mọi sự trong ĐK (biệt hiệu Đức Piô X)

Restitutio in integrum: Phục hồi nguyên trạng (đk 1645)

Restitution: Hoàn trả, bồi thường; hồi phục

r. theory of creation: thuyết sáng tạo như hồi phục

Restoration: Hoàn trả; sửa chữa, trùng tu, phục chế; phục hồi, khôi phục

r. of all things: x. *apocatastasis*

Restorationism: X. *apocatastasis*

Restriction: Hạn chế; thu hẹp

mental r.: x. *mental reservation*

Restrictive: X. *restriction*

r. interpretation: giải thích theo nghĩa hẹp (đk 18)

Resurrection: Sống lại, phục sinh

r. of the body: xác loài người sống lại

r. of the dead: kẻ chết sống lại

Resuscitate: Hoàn sinh, hồi sinh, sống lại; cải tử hoàn sinh, làm cho sống lại

Retable: Bộ tranh hoặc bức chạm dựng ngay phía sau bàn thờ; x. *reredos*

Retractation: Rút lại lời; phản cung; đính chánh

Retreat: Cuộc tĩnh tâm; rút lui; nơi ẩn dật

Retreatant: Ng.: tĩnh tâm, cấm phòng

Retribution: Báo phục; báo ứng; đền đáp; thưởng phạt

day of r.: ngày phán xét

r. theory: học thuyết báo phục (thưởng phạt đời sau)

Retrieve(-al): Phục hồi, khôi phục; tái phát hiện; sửa chữa, đền bù, bù lại; hồi tưởng

Retroactive: Hồi tố; có hiệu lực trở về trước

Retroductive: Hồi nghiệm

Retrospective: Nhìn lại dĩ vãng; hồi cố, hồi ức

Return, myth of...: X. *recurrence*

Reunion: Hợp mặt; (Kitô giáo) hợp nhất, đại kết

Reveal: Vén mở, bày tỏ, thổ lộ; mạc khải

Revealed law: Luật mạc khải, thần luật

Revelation: Mạc khải

Book of R.: Sách Khải huyền, Kh

continued r.: mạc khải trường liên

formal r.: mạc khải: minh xác, chính thức

general r.: m. kh. phổ quát (qua lương tâm và vũ trụ)

primitive r.: m. kh. sơ thủy (cho loài người sơ thời)

private r.: mạc kh. riêng tư

special r.: mạc khải đặc biệt (Do thái-Kitô)

public r.: mạc khải công nhiên, chính thức

Revenge: Báo thù, báo oán, trả thù

Revenue: Lợi tức; thu nhập

Reverence: Tôn kính, sùng kính; trọng kính

Reverend: Khả kính; ngài, quý...(từ dùng để tôn xưng các giáo sĩ)

Most R.: Đức cha/tổng (GM)

Rev.: Quý: cha/LM, mục sư, v.v.

Right R.: Đức ông

Very R.: Quý cha/LM: tổng đại diện, bề trên cả, v.v.

Reverential fear: Kính sợ

Review: Xem lại, xét lại, tổng kiểm; hồi tưởng; điểm sách/báo, điểm duyệt, tạp chí; duyệt binh

court of r.: tòa phá án

Revise: Duyệt lại, hiệu duyệt; tu chính; ôn thi; tái thẩm; bản in thử

Revisionism: Chủ nghĩa xét lại

Revival: Phục hồi, p.hưng, hồi phục, h.sinh; thức tỉnh niềm tin (của quần chúng)

Revivalism: Phòng trào thức tỉnh lòng đạo (quần chúng)

Reviviscence: Phục hiệu, phục hoạt

r. of merits: phục hiệu công trạng

r. of sacraments: phục hiệu bí tích

Revolution: Chu kỳ quay vòng, vòng quay, xoay vần; biến đổi/chuyển (mạnh mẽ, sâu rộng); cách mạng

agricultural/industrial r.: cách mạng nông nghiệp/ công nghiệp

Reward: Tưởng thưởng, thưởng công, báo đáp, thù lao; phần/tiền thưởng

Rhabdomancy: Thuật bói que

Rhetoric: Tu từ học; thuật hùng biện

Rhyme: Hợp vận, ăn vần; làm thơ, đặt thành thơ; tương hợp/xứng

without r. or reason: chối tai gai trí; không hợp tình mà cũng chẳng hợp lý

Rhythm: Nhịp đập; nhịp điệu; nhịp nhàng

biological r.: nhịp sinh học

Right: Phải, hữu; đúng, có lý; thẳng; ngay

Right: Điều tốt, điều đúng; quyền; quyền lợi

Bill of R.(s): Bản Tuyên ngôn Nhân quyền

civil r.(s): quyền công dân

divine r.: thần quyền

human r.(s): nhân quyền

r. of succession: q. thừa kế

r. to vote: quyền đầu phiếu, quyền bầu cử

Righteous(-ness): Công chính, chính trực, ngay thẳng; chính đáng

original r.: công chính nguyên thủy (trước nguyên tội)

Rigorism: Luân lý/đạo đức: nghiêm khắc, nghiêm nhặt

Rigorist: Người theo chủ nghĩa khắc khổ

Ring: Vòng khâu, nhẫn; đoàn thể; võ đài

fisherman's r. nhẫn ĐGH

pastoral r.: nhẫn GM

wedding r.: nhẫn cưới

Risk: Nguy cơ, nguy hiểm, hiểm họa; liều lĩnh

Rite: Nghi thức; nghi lễ; lễ điển (đk 214)

r. of passage: nghi thức quá độ (như từ thời thơ ấu qua tuổi thành niên chẳng hạn)

R.(s) controversy: Tranh luận về lễ chế (Trung hoa, Ấn độ: tk 17-18)

R.(s) of Christian Initiation of Adults (RCIA): Nghi thức khai tâm kitô ng. lớn

Sacred Congregation of R.(s): Bộ Lễ Điển (*xuta*); (*nay*: thuộc Bộ Phụng tự)

Ritual: Thuộc nghi lễ; Sách nghi thức

r. Church: GH lễ điển (thuộc lễ điển...: đk 111)

r. mass: Thánh Lễ có nghi thức riêng (vg. Thánh Lễ Truyền chức, Hôn phối, Tuyên khấn...)

Rituale Romanum: Sách nghi thức Rôma (bí tích và á bí tích trừ Thánh Lễ)

Ritualism: Nghi thức chủ nghĩa, thói nệ nghi

Rivalry: Cạnh tranh, tranh đua; tranh giành, ganh đua

Robber council of Ephesus: Công đồng ngụy Ephêsô (n. 449)

Rochet: Áo ren vắn (GM)

Rogations Days: Ngày cầu mùa

Role: Vai trò; chức năng, phận vụ

Roma locuta, causa finita: Rôma tuyên bố là nổ giải xong

Roman: Thuộc: Rôma, Vaticanô, ĐHG

r. canon: lễ quy Rôma= Kinh Tạ Ơn I

r. Catholicism: GH Công giáo Roma

r. Church: GH Công giáo

r. congregations: các bộ Tòa thánh (x. *congregations*)

r. curia: giáo triều Rôma (đk 360)

R. Law (Corpus Iuris Civilis): Bộ Dân luật Rôma

R. Missal: Sách Lễ Rôma

r. rite: lễ điển Rôma (Tây phương)

r. see: tòa giám mục Rôma, Tòa thánh Rôma

Romans, epistle to the: Thư gửi giáo hữu Rôma, Rm

Romanticism: Trào lưu lãng mạn

Rome: Rôma; tượng trưng cho GH Công giáo và cho quyền bính GH

Rood: Thánh giá (lớn dựng trên *r. screen*, có ĐM và thánh Gioan tông đồ đứng dưới chân. *Rood* có nghĩa là gổ)

r. screen: trướng đồ cung thánh (dựng ngang giữa cung thánh và lòng nhà thờ; gần giống như *jube*)

Root: Rễ, gốc, chân; cội rễ, căn nguyên; căn bản; ngữ căn, từ căn

r. metaphor: ẩn dụ căn bản

Rosary: Chuỗi/tràng mân côi

Rosicrucians: Hội chữ thập hồng (hiệp hội ám mật tổng hợp Tam điểm và thông thiên học)

Rota: Tòa thượng thẩm (đk 1443)

Royalty: Vương vị/quyền

Royalties: Ng. hoàng tộc; quyền: tác giả, trước tác; tiền bản quyền

Ruach: Khí

Rubric: Chỉ dẫn chữ đỏ; đề mục, chuyên mục

Rudiment(s): Khái niệm cơ sở, kiến thức cơ bản; bộ phận/cơ quan sơ phát/tạo

Rule: Quy luật; quy phạm, q.tắc; luật dòng

r. of faith: quy phạm đức tin; tín luật

R.(s) of Justice: x. *Regulae Juris*

r. of prayer: nguyện luật

Russellites: Phái Russell, tức là "Chứng nhân Jêhova"

Russian Orthodox Church: GH Chính thống Nga

Russicum (Collegium): Giáo hoàng Học viện Nga (do Đức Piô XI thành lập n. 1929 tại Rôma)

Ruth: Rút, R

Ruthenian: [GH, ng.] Ruthêno (công giáo gốc Slav thuộc lễ điển Đông phương, nhất là ở Bạch Nga, Slôvakia và Ukraina)

S

Sabbaoth: [TC] Các đạo binh (tước hiệu chỉ về Giavê: Gc 5:4)

Sabbatarians: **Phái Sa-bát** (Tin lành Calvin ở Anh quốc buộc giữ Chúa nhật như Do thái giáo giữ ngày Sa-bát)

Sabbath: Ngày Sa-bát, hưu lễ

s. 's journey: lộ đoạn Sa-bát (quãng đường được phép đi trong ngày Sa-bát)

Sabbatic(-al): Thuộc ngày Sa-bát

s. year: năm nghỉ (năm thứ 7)

Sabbatine: Liên quan đến ngày thứ 7

s. bull: sắc chỉ về đặc ân bộ áo Đức Bà (ngụy tạo: cho là do Gioan 22 ban hành n. 1322)

s. privilege: đặc ân bộ áo Đức Bà Cát Minh (Camêlô/Cácmen)

Sabellianism: **Lạc thuyết Sabellius** (phủ nhận sự khác biệt thật sự giữa Ba Ngôi; x. *modalism*)

Saccidananda: **Hữu-tứ-phúc**

Sacellum: **Nhà nguyện; miếu thờ**

Sacerdos: **Tư tế, linh mục**

Sacerdotal: **Thuộc linh mục, tư tế**

Sacerdotalism: **Chủ nghĩa/chế độ/não trạng cực tôn giáo sĩ**

Sackcloth: **Vải gai, vải bố, vải bao tải**

s. and ashes: **mặc áo nhậm và rắc tro (nói lên lòng sám hối)**

Sacra doctrina: **Giáo lý thánh**

s. pagina: **Kinh Thánh**

Sacral: **Thuộc: tôn giáo, phụng tự; thánh thiêng**

Sacrament: **Dấu chỉ; Bí tích (đk 840tt)**

primordial s.: **bí t. nguyên căn**

s. house: **nhà tạm (hình tháp ở Đức ngày xưa)**

s. of Baptism: **bí tích Rửa tội, phép Thanh tẩy**

s. of Confirmation: **bí t. Thêm sức**

s. of Holy Orders: **bí t. Truyền Chức Thánh**

s. of Matrimony: **bí t. Hôn phối**

s. of Penance: **bí tích Cáo giải**

s. of Initiation: **bí t. khai tâm**

s. of Reconciliation: **bí tích Hòa giải**

s. of salvation: **bí tích cứu độ**

s. of the Altar: **bí t. Thánh Thể**

s. of the Anointing of the Sick: **bí tích Xức dầu Bệnh nhân**

s. of the dead: **bí tích kẻ chết (Rửa tội, Giải tội, Xức dầu bệnh nhân)**

s. of the Eucharist: **bí t. Thánh Thể**

s. of the living: **bí tích kẻ sống (chịu trong tình trạng ân sủng)**

The (Blessed) S.: **Thánh thể**

Sacramental: **Thuộc bí tích; á bí tích (đk 1166)**

s. character: **ấn tích**

s. confession: **xưng tội «trong tòa», chịu bí tích cáo giải**

s. dispositions: **tâm trạng cần thiết (để cử hành hoặc lãnh nhận bí tích)**

s. economy: **kế hoạch bí tích**

s. forum: **tòa giải tội**

s. grace: **ân sủng bí tích**

s. immolation: **hy tế bí tích**

s. matter and form: **chất thể và mô thức (chất liệu cộng với cử điệu và lời đọc)**

s. presence: **hiện diện bí tích (thật sự của ĐK ở trong Thánh Thể; x. *real presence*)**

s. satisfaction: **việc đền tội (khi chịu bí tích cáo giải)**

s. sign: **dấu chỉ bí tích (nghĩ thức bề ngoài)**

s. theology: **thần học bí tích, bí tích học**

s. union: **hiệp thông bí tích**

Sacramentalism: **Hệ thống bí tích; học thuyết tượng trưng (vg. trong Thánh Thể ĐK chỉ hiện một cách tượng trưng, chứ không phải thật sự; x. *sacramentalism*);** **não trạng thái cực nệ bí tích**

Sacramentality: **Bí tích tính**

principle of s.: **nguyên tắc bí tích tính**

Sacramentals: **Các á bí tích**

Sacramentarians(-ism): **Phái tượng trưng (Tin lành phủ nhận ĐK hiện diện thực sự ở trong Thánh Thể: Zwingli, Calvin)**

Sacramentary: **Sách nghi thức (không có các bài đọc), bí tích chỉ nam**

Gelasian s.: **sách nghi thức của Đức Gêlasiô (ban bố)**

***Gregorian s.:* sách nghi thức của Đức Grêgôriô**

***Leonine. s.:* sách nghi thức của Đức Lêô**

Sacramentum: Bí tích

***s. in esse:* bí tích tại sự**

***s. in fieri:* bí tích đương thành**

***s. in usu:* bí tích lãnh nhận**

***s. informe:* bí tích bất thành**

***s. tantum:* dấu chỉ đơn thuần**

Sacrarium: Giếng thánh (chậu rửa đặt ở phòng thánh, để rửa, giặt... các vật dụng thánh)

Sacred: Thánh, thánh thiêng, thần thánh

***s. art:* nghệ thuật: thánh, tôn giáo**

***s. college:* hồng y đoàn**

***s. Congregation:* thánh Bộ**

***S. Heart:* Thánh Tâm**

***s. image:* ảnh tượng thánh**

***s. minister:* thừa tác viên chức thánh**

***s. places:* nơi thánh (đã được cung hiến, đk 1206)**

***s. sciences:* khoa học thánh (có chủ đề và tinh thần tôn giáo)**

***S. Scripture:* Kinh Thánh**

***s. things:* đồ vật thánh (đã được cung hiến hay làm phép: đk 1171)**

***s. times:* thời gian thánh (đk 1244)**

***s. vessels:* thánh cụ (chén, đĩa, bình, v.v... thánh)**

***s. writer:* biên giả kinh thánh**

Sacrifice: Tế lễ, hy lễ, hy tế; hy sinh

***s. of intellect:* hy sinh ý kiến riêng**

s. of praise: hy lễ: ngợi khen, tán tụng

s. of thanksgiving: hy lễ tạ ơn

s. of the Mass: hy lễ Misa, Thánh Lễ

s. to Heaven: lễ tế Trời

s. to the ancestors: cúng ông bà, tế tổ

Sacrificial *character:* Tính chất hy tế

Sacrilege: Tội phạm thánh

Sacrilegious: Thuộc tội phạm thánh

s. communion: chịu lễ phạm [sự] thánh

s. confession: xưng tội phạm [sự] thánh

Sacring: Hiến thánh; truyền phép; truyền chức; gia miện

s. bell: chuông rung lúc truyền phép

Sacristan: Ng. phụ trách: phòng thánh/áo [lễ], việc nhà thờ; ông từ

Sacristy: Phòng thánh/áo [lễ]

Sacrosanct: Chí/cực thánh; không được xâm phạm

Sadducees: Phái Sa-đốc

Sadhu: Tu sĩ phiêu cư (Ấn độ)

Sadism: Ác/bạo dâm; tàn bạo

Sadomasochism: Ác thống dâm, loạn thống dâm (tìm lạc khoái nhục dục bằng tự hành hạ và hành hạ ng. đối tác)

Sage: Hiền nhân, hiền triết; thông thái, khôn ngoan

Saint: Thánh, vị thánh; thánh nhân

Saintliness: Thánh thiện tính

Salary: Đồng/tiền lương

Salesians: Tu sĩ Dòng Don Bosco (n. 1859)

Salmanticenses: Các thần học gia Salamanca (Dòng Cát Minh; tác giả

của bộ *Cursus theologicus*: *Giáo trình Thần học*, nổi tiếng: tk 17-18)

Salutary *act*: **Hành động sinh ích cứu độ**

Salvation: **Cứu độ, cứu rỗi**

s. community: **cộng đồng cứu độ**

s. history: **lich sử cứu độ**

-general s. history: **lich sử cứu độ chung (bao gồm toàn thể nhân loại)**

-special s. h.: **lich sử cứu độ đặc biệt (It-ra-en và GH)**

Salvation *Army*: **Đội quân cứu tế**

Salvatorians: **Tu sĩ Dòng Chúa Cứu Độ (SDS, 1881)**

Salve Regina: **"Lạy Nữ Vương"**

Salvific: **Có tính cách cứu rỗi**

s. presence: **hiện diện cứu độ**

s. will of God: **ý định cứu độ của TC**

Salvo meliori iudicio: **Trừ phi có ý kiến xác đáng hơn**

Samâdhi: **Định, thiền định, chỉ quán**

Samaritan: **Người xứ Samaria**

s. Pentateuch: **Ngũ thư Samaria**

Samgha: **Tăng chúng, tăng hội**

Samsara: **Luân hồi, sanh tử**

Samuel: **Sa-mu-en, 1Sm, 2Sm**

Sanatio in radice: **X. *sanation***

Sanation, *radical*: **Điều trị tận căn (hôn phối vô hiệu: đk 1161)**

Sanbenito: **Phạm phục (áo dài mặc cho ng. bị tòa thẩm tra kết án)**

Sanctify(*-ing*): **Thánh hóa**

s.-ing grace: **ơn thánh hóa**

s.-ing Office: **nhiệm vụ thánh hóa (đk 834tt)**

Sanctimonious: **Phô trương lòng mộ đạo**

Sanctimony: **Ra vẻ đạo đức**

Sanction: **Phê chuẩn, xác nhận, thừa nhận; thưởng phạt; hình phạt; chế tài (đk 1312)**

remuneratory s.: **khen thưởng**

vindictory s.: **hình phạt**

Sanctity: **Thánh thiêng/thiện**

Sanctorale: **Phần riêng các Thánh (trong sách lễ hoặc sách các giờ kinh phụng vụ)**

Sanctuary: **Nơi tôn nghiêm, thánh điện/đường; nơi trú ẩn**

right of s.: **quyền: trú ngụ, tỵ hộ**

Sanctus: **Kinh "Thánh, Thánh, Thánh..."**

s. bell: **hồi chuông rung lúc đọc kinh «Thánh, Thánh, Thánh»**

Sanhedrin: **Thượng hội đồng Do thái, công nghị**

Sanskrit: **Tiếng phạn**

Santa Claus: **Ông già Nôen**

Sapientia: **Khôn ngoan, đức khôn**

Sapiential *books*: **Các triết thư (các sách khôn ngoan trong KT: G, Tv, Cn, Gv, Dc, Kn, Hc)**

Sapphism: **Chứng nữ đồng giới luyến ái (x. *lesbianism*)**

Sarcophagus: **Mồ đá; quách**

Sarkikós: **Bằng thịt; thể xác**

Sarx: **Thịt, xác thể**

Satan: **Sa-tan, tướng quỷ**

Satanism: **Phái thờ Satan; quỷ quái**

Satanology: **Satan học, quỷ học**

Sati: Thiêu phụ (ng. vợ tự thiêu chết theo chồng)

Satisfaction: Thỏa mãn, toại nguyện; đền bù: lỗi phạm, tội lỗi

adequate s.: đền bù/tội: cân xứng, đầy đủ

condign s.: đền bù/tội xứng đáng

congruous s.: đền bù/tội tương hợp

extrasacramental s.: đền tội ngoại bí tích

s. theory: học thuyết cứu chuộc thực tội (của th. Anselmô)

vicarious s.: đền bù/tội thay

Satyagraha: Kháng cự thụ động

Saving faith: Niềm tin cứu rỗi

s. history: lịch sử cứu độ

Savio(u)r: Đấng Cứu thế, vị cứu tinh

Scandal: Gương mù/xấu; tai tiếng; cơ vấp phạm

Scapegoat: Oan dương (con dê gánh tội: Lv 16:20tt); bung xung, ng. chịu tội thay ng. khác

Scapular: Khăn/băng choàng vai (khoác lên y phục tu sĩ của một số Dòng tu); bộ áo ĐM

s. medal: ảnh bộ áo ĐM (thay thế cho bộ áo ĐM)

Sceptic(-al): Người: hoài nghi, theo chủ nghĩa hoài nghi

Scepticism: Chủ nghĩa hoài nghi

Schema: Lược đồ, sơ đồ

Scheme: Công thức; dạng thức; kiểu mẫu

conceptual s.: công/dạng thức khái niệm

Schism: Ly giáo/khai (đk 751)

Eastern s.: ly khai Đông Tây (n. 1054)

Great Western s.: đại ly khai Tây phương (1378-1417)

Schismatic: **Ly khai, tách rời; phân ly**

Schmalkaldic *Articles*: **Các giáo điều Schmalkalden (do phái Luther đề xuất n. 1537)**

Scholar: **Học giả, thông thái; môn sinh; sinh viên (có học bổng)**

Scholarship: **Học rộng, uyên bác; học bổng**

Scholastic: **Học viên; kinh viện; thuộc trường học, học tập, nhà giáo**

s. theology: **thần học kinh viện**

Scholasticism: **Học thuyết/ phương pháp kinh viện**

Scholia: **Chú giải, phụ chú**

Scholiast: **Nhà bình giải**

School: **Trường học (đk 796tt); trường phái, học phái**

s. book: **sách giáo khoa**

s. man: **nhà triết/thần học kinh viện**

s.(s) of theology: **trường phái thần học**

Scienca: **Khoa học; kiến/tri thức**

s. acquisita: **tri thức: tập thành, sở đắc**

s. beata: **phúc kiến**

s. futuribilium: **biết về vị lai khả hữu/thể**

s. infusa: **tri thức thiên phú**

s. media: **trung thức (giữa thấu thị và đơn trí)**

s. simplicis intelligentiae: **đơn trí**

s. visionis: **thấu thị**

Science: **Khoa học; kiến thức**

s. of faith: **thần học**

Scientism: **Chủ nghĩa duy khoa học**

Sclav, *sclavonic*: **x. slav, slavonic**

Scorn: **Khinh bỉ/rẻ, khinh miệt; chế nhạo**

Scotism: **Học thuyết Duns Scotus († 1308), trường phái Phanxicô**

Scribe: **Ký lục, kinh sư**

Scriptorium: **Văn phòng chép sách (của tu viện)**

Scriptural: **Thuộc Kinh Thánh**

Scripture(s): **Kinh Thánh; kinh sách**

Holy S.: **Kinh Thánh**

Scroll: **Cuộn giấy/da; sách cuộn**

Scruple(-pulosity): **Bối rối, lo âu (sợ có lỗi/tội); thận trọng, chu đáo, ngại ngùng, đắn đo**

Scrutiny: **Điều tra (đk 1051), kiểm tra; xét kỹ**

Scurrility: **Thô tục, thô bỉ**

Sea: **Biển, đại dương**

brazen s.: **bể nước bằng đồng (1V 7:23)**

s. of Galilee: **[biển] hồ Galilêa**

Seal: **Dấu niêm, con dấu/trịện, ấn tín**

s. of baptism: **ấn tích Rửa tội, ấn tín Thanh tẩy**

s. of confession (sacramental s.): **ấn tích giải tội, ấn tòa g. tội (đk 983, 1388)**

s. of the Spirit: **ấn tín Thánh Linh**

Secession: **Ly khai, phân ly, tách lìa**

s. Church: **GH ly khai**

Second: **Thứ hai, thứ nhì**

s. Adam: **Ăđam thứ hai (ĐK)**

s. coming: **ĐK tái phục/lâm**

Secondary: **Thứ cấp, thứ yếu, phụ, phó, trung cấp**

Secrecy: **Kín đáo, bí mật; thầm kín**

Secret: **Kín, bí mật; thầm kín; lời nguyện trên lễ vật** (*xúa*= đọc thầm)

s. discipline: **quy luật bí thuật** (x. *disciplina arcani*)

s. marriage: **hôn phối kín** (đk 1130); **nặc hôn** (hợp pháp)

s. society: **hội kín**

Secretariat *of State* (*papal*): **Phủ Quốc vụ khanh** (đk 360)

s. of the synod: **văn phòng** (thường trực) **thượng hội nghị** (đk 348)

Secretarium: **Phòng mặc áo lễ**

Secretary: **Thư ký**

s. of State: **Bộ trưởng ngoại giao** (Tòa thánh)

Sect(-arian): **Giáo phái; môn phái; bè phái, bè đảng**

Sectarianism: **Chủ nghĩa/não trạng bè phái**

Secular: **Thế tục; thuộc thế kỷ; cổ xưa, lâu đời**

s. arm: **"cánh tay"** (quyền bính) **phần đời, thế quyền**

s. clergy, priest: **hàng giáo sĩ, LM triều**

s. Institute: **Tu hội đời** (đk 710)

Secularism: **Trào lưu/chủ nghĩa tục hóa**

Secularity: **Thế tục tính; trường kỳ tính; bậc giáo sĩ triều**

Secularization: **Thế tục hóa; hoàn tục**

Secularize: **Tục hóa; hoàn tục**

Secundum quid: **Tùy diện** (theo một phương diện nào đó)

Security: **An ninh/toàn, yên ổn**

Sedentary: **Tĩnh tại** (ngồi, ở một chỗ), **định cư**

Sede impedita: **Cản tòa**

Sede vacante: **Trống tòa**

Sedes Sapientiae: **Tòa Khôn ngoan** (tước hiệu ĐM)

Sedia gestatoria: **Ghế kiệu**

Sedilia: **Ghế (cho [những] ng. hành lễ)**

Seduce: **Quyến rũ, dụ dỗ**

See: **Tòa (GM)**

Holy S.: Tòa thánh

s. of Peter: Tòa Thánh Phêrô (ngôi tòa Giáo Hoàng)

Seed: **Hạt giống; tinh dịch**

s. of Abraham: con cháu/dòng dõi Abraham

Seeker: **Người tìm kiếm**

Seekers: tín đồ giáo phái Cầu tuyền (Tin lành tk 17)

Seer: **Kiến nhân (ng. có thiên nhãn), tiên tri**

Segnatura Apostolica: **Tối cao pháp viện (Tòa thánh)**

Segregate: **Cô lập, chia tách, tách biệt**

Self: **Ngã, bản ngã, cái tôi; chính mình**

s.-abnegation: quên mình

s.-abuse/pollution: thủ dâm

s.-causation: tự gây nên mình

s.-centred(-ness): quy ngã

s.-communication: thông ban chính mình (TC tự mặc khải và trao ban chính mình)

s.-confidence: tự tin

s.-conscience: ý thức về mình

s.-control: tự chủ

s.-dedication: dấn/xả thân

s.-defense: tự vệ

s.-denial: bỏ mình

s.-fulfilment: tự kỷ thành tựu

s.-giving: hiến mình/thân

s.-governing: tự trị

s.-restraint: tự chế

s.-righteousness: công chính tự lực; tự cho là đúng

s.-sacrifice: hy sinh, quên mình

s.-seeking: tự tư tự lợi, vị kỷ

s.-transcendence: tự siêu thắng

s.-will: ngoan cố

Selfish(-ness): Ích kỷ, vị kỷ

Selfless: **Vị tha**

Semantics: **Ngữ nghĩa học**

s. of religion: *x. religious discourse*

Semi: **Nửa, bán-**

s.-Arianism: học thuyết dạng Ariô (*x. pneumatomachians, macedonians, homoiousians*)

s. doubles: lễ bậc bán kép (*xưa*)

s.-Pelagianism: học thuyết dạng Pêlagiô (Cassian, Vincent of Lerins)

Semina verbi: **Hạt giống Lời Chúa**

Seminar: **Khóa: hội thảo, học hỏi chuyên đề**

Seminarian: **Chủng sinh**

Seminary: **Chủng viện**

major s.: **đại chủng viện**

minor s.: **tiểu chủng viện**

Sem(e)iology: **Triệu chứng học**

Semiotics: **Ký hiệu học**

Semite: **Sêmita (dân tộc, ngôn ngữ)**

Semitism: **Đặc ngữ Sêmita**

Semper reformanda: **Cần phải canh tân không ngừng (GH)**

Sempiternal: **Vĩnh cửu, vĩnh viễn, đời đời**

Senate: **Thượng nghị viện**

Sensation: **Cảm giác; xúc động**

Sensationalism: **Cảm giác luận; xu hướng giật gân**

Sense: **Giác quan; cảm giác; cảm thức; ý nghĩa; chiều hướng**

common s.: **lễ thường, lương tri**

illative s.: **cảm quan hậu kết**

religious s.: **cảm thức tôn giáo**

s. of faith: **cảm thức đức tin**

s. of responsibility: **ý thức trách nhiệm**

s. of sin: **ý thức tội lỗi**

s. of the sacred: **ý thức thánh thiêng**

Senses of Scripture: Các ý nghĩa của Kinh Thánh

accommodated s.: **ý nghĩa thích ứng**

allegorical s.: **ý nghĩa ám dụ, ngụ ý**

anagogical s.: **ý nghĩa hướng thượng (chỉ về: trời, đời sau)**

eschatological s.: **ý nghĩa cánh chung**

historical s.: **ý nghĩa lịch sử**

literal/literary s.: **nghĩa đen/ văn tự**

plenary/fuller s.: **x. *sensus plenior***

spiritual s.: **ý nghĩa thiêng liêng**

tropological s.: **ý nghĩa tở dụ**

typical/typological s.: **ý nghĩa: tiên trưng, điển hình, tiêu biểu**

Sensibility: **Tính nhạy cảm, đa cảm; cảm tính; tri giác**

Sensualism: **Thuyết duy cảm; chủ nghĩa nhục dục, khái lạc dâm dục**

Sensuality: **Giác cảm tính; vật dục; tính/thú nhục dục**

Sensus: **X. *sense***

s. fidelium: **cảm thức tín hữu, cảm nhận của các tín hữu**

s. fidei: **cảm thức đức tin**

s. plenior: **ý nghĩa: trọn vẹn, đầy đủ [hơn]**

Sentence: **Bản án, án văn; luận đề thần học; mệnh đề**

Sententia(-ae): **Quan điểm/ý kiến thần học**

s. bene fundata: **ý kiến có cơ sở vững**

s. communis: **ý kiến chung**

s. fidei proxima: **ý kiến cận tín**

s. probabilior: **ý kiến cái nhiên hơn**

s. probabilis: **ý kiến cái nhiên**

s. theologice certa: **ý kiến xác nhiên về mặt thần học**

Sentiment: **Tình cảm; cảm tình; cảm thức; cảm nghĩ, ý kiến**

Sentire cum Ecclesia: **Cảm thông với GH, đồng tâm đồng cảm với GH**

Separated *brethren*: **Anh em ly khai**

Separation: **Phân cách/ly, ly biệt, chia cắt; biệt cư**

marital s.: **vợ chồng ly thân**

s. of Church and State: **chế độ biệt lập giữa GH và Nhà nước**

Separatism: **Chủ nghĩa/hướng phân lập**

Septenary: **Bộ bảy; bảy: ngày, năm, ng., bí tích...**

Septuagesima: **Chúa nhật 70**

Septuagint (*LXX*): **Bản Bảy Mươi (bản dịch Kinh Thánh bằng tiếng Hy Lạp)**

Sepulchre(*-cher*): Mộ, phần mộ; chỗ hồng đựng đá thánh (ở giữa bàn thờ)

Holy S.: Mộ Thánh (Chúa Giêsu)

Sequel: Hậu quả, ảnh hưởng; di hậu/hại, dư chứng; đoạn/phần tiếp (văn học, nghệ thuật,...)

Sequence: Ca tiếp liên

Seraph(*-im*): Luyến thần, thần Seraphim

Seraphic: Thần tiên; liên quan đến thánh Phanxicô Assisi

s. blessing: lời chúc lành (thánh Phanxicô soạn n. 1224, và ngày nay đọc thấy ở trong Sách lễ Rôma, phần: Công thức ban phép lành cuối lễ, số 10: Thường niên 1)

s. doctor: thánh Bonaventura

s. order: Dòng Phanxicô

Serene(*-ness, -ity*): Bình thản, thanh thản, điềm tĩnh, yên tĩnh; quang đãng, quang tạnh

Sermon: Bài giảng

s. of the mount: bài giảng trên núi (Mt 5-7)

Servant: Tôi tớ, ng. giúp việc, gia bộc

S. of God: Ng. tôi tớ TC

S. of Yahweh: Ng. tôi tớ Gia-vê

S. songs/poems: các (bốn) bài ca về Ng. tôi tớ Giavê (Is 42:1-4; 49:1-6; 50:4-11; 52:13–53:12)

Server, *Altar/Mass*: Ng. giúp Lễ

Service: Phục vụ; dịch vụ; buổi lễ

liturgical s.: nghi thức phụng vụ

memorial s.: nghi thức kỷ niệm

Servile: Nô bộc, thuộc: nô lệ, lao động nặng

s. *fear*: nô úy (kính Chúa vì sợ hỏa ngục)

s. *work*: lao động nặng

Servites: Tu sĩ Dòng Tôi tớ Đức Mẹ

Servus servorum Dei: Tôi tớ của các tôi tớ TC (danh hiệu ĐGH)

Seventh-day *Adventists*: Giáo phái Cơ đốc Phục lâm ngày thứ bảy

Severe: Nghiêm khắc/nhặt, khắt khe; khốc liệt, dữ dội, trầm trọng, gay gắt; nghiêm nghị/trang; khô khan

Severianism: Nhất tính thuyết dạng Severus (thượng phụ Antiôkia, † 538)

Sex: Giới, giống; giới/phái tính; tính/tình dục; giao hợp

***fair/weaker s.*: phái đẹp, phái yếu, nữ giới**

***male s.*: nam giới**

s. *act*: giao hợp

s. *-appeal*: kêu gọi; kêu dâm, quyến rũ tình dục

s. *education*: giáo dục giới tính

s. *life*: đời sống sinh dục

s. *offence*: sàm sỡ

s. *organs*: cơ quan sinh dục

s. *-starved*: thèm khát tình dục

***sterner s.*: phái mạnh, nam giới**

Sexagesima: Chúa nhật 60

Sexism: Phân biệt giới tính

Sext: Giờ sáu

Sexual: Thuộc giới tính, sinh dục, nhục dục

s. *abuse*: hiếp dâm, cưỡng dâm

s. identity: bản sắc giới tính

s. perversion: loạn dâm

s. rectitude: chính phong dục tính

Sexuality: Giới tính, bản năng giới tính; tính dục; sinh dục, nhục dục

Shaddai: Đấng Tối Cao, Thượng Đế

Shalom: Bình an; hòa bình

Shaman: Phù thủy

Shame: E then, ngượng ngùng; xấu hổ, mắc cỡ

Sheath: Bao gươm/kiếm; váy bó sát; bao cao su (chống thụ thai, như *condom*; x. *prophylactic*)

Sheep: Chiên cừu

s.-fold: bãi rào (chuồng) cừu

Shekinah: Thần cư

Shema: "Hãy nghe!" (bản tuyên tín Do thái: Đnl 6:4-5)

Sheol: Cõi âm, âm ty; địa ngục

Shepherd: Mục tử

Good s.: mục tử nhân lành

Shinto(-ism): Thần đạo

Showbread: Bánh tiến (Lv 24:5-9, Mc 2:26)

Shrine: Nơi linh thiêng; hòm chứa thánh tích; thánh điện (đk 1230tt)

marian s.(s): đền kính ĐM (nơi hành hương Thánh Mẫu)

national, international s.: đền thánh: toàn quốc, quốc tế

Shroud: Khâm liệm; che đậy, bao kín; khăn liệm

Holy s.: Khăn liệm thánh (Turin, Ý)

Shrovetide (Shrove Tuesday): Thời gian chuẩn bị Mùa Chay (thứ ba ngày trước lễ tro: với việc xưng tội)

Siblings: **Anh chị em**

Sibylline: **Thuộc Sibylla; bí ẩn**

s. Oracles: **sấm ngôn Sibylla (ngụ thư)**

Sic: **Như vậy, theo nguyên văn**

Sick *call*: **Gọi LM đi kẻ liệt (để cử hành các bí tích bệnh nhân)**

Sign: **Dấu chỉ, dấu hiệu**

make the s. of the cross: **làm dấu Thánh Giá**

s. of Jonah: **dấu lạ ngôn sứ Giôna (Mt 12:39)**

s. of peace: **cử chỉ chúc bình an**

s. of the times: **dấu chỉ thời đại**

Signatura, *Apostolic*: **Tối cao pháp viện Tòa thánh (đk 1445)**

Significant *others*: **Các bậc vị vọng/thế giá khác, ng.khác đáng kể**

Signum: **Dấu chỉ, dấu hiệu**

Silence: **Thình lặng, im lặng; yên lặng, yên tĩnh**

argument from s.: **im lặng làm bằng (không bàn đến một đề tài những khi cần nói đến là bằng chứng cho thấy ng. giữ im lặng không biết về đề tài đó)**

Silentium obsequiosum: **Lặng thinh tôn kính**

Simar: **X. *soutane, zimarra***

Similarity: **Giống nhau, tương tự, đồng dạng**

Similitude: **Tương tự, giống nhau; ngụ ngôn**

Simony: **Mại thánh (đk 149, 188, 1380), buôn thần bán thánh**

Simple *feast*: **Lễ bậc thường**

Simplicity: **Đơn thuần tính; đơn giản, giản dị; thực thà**

Simul justus et peccator: **Vừa công chính mà cũng vừa tội lỗi (tình trạng người kitô theo Luther)**

Simulation: Giả bộ (đk 1379); giá phỏng nghiệm, giả nghiệm (tạo điều kiện giống như thật để thử nghiệm)

Simultaneity: Đồng thời tính

Sin: Tội, tội lỗi

***actual s.:* hiện tội**

***capital s.:* căn tội, đầu mối (7 mối tội đầu: kiêu ngạo, hà tiện, mê dâm dục, hờn giận, mê ăn uống, ghen ghét, làm biếng)**

***contracted s.:* tội mắc phải**

deadly (seven) s.:* x.*capital

***grave s.:* tội nặng, tội trọng**

***mortal s.:* tội trọng**

***original s.:* nguyên tội**

***-originated o. s.:* thụ nguyên tội, vi quả nguyên tội (hậu quả)**

***-originating o. s.:* khởi nguyên tội, vi nhân nguyên tội (nguyên nhân)**

***personal s.:* tội cá nhân**

***reserved s.:* tội biệt cấm, b.chế (chỉ thẩm quyền đặc biệt mới giải tha được)**

***s. against the Holy Spirit:* tội phạm đến Thánh Linh**

***social/structural s.:* tội: xã hội, cơ cấu**

***venial s.:* tội nhẹ**

Sincere(-ity): Thành thật, chân thành, thật lòng

Sine die: Vô hạn định, không thời hạn

Sine qua non: Tiên quyết, tất yếu

Sinful(-ness): Tội lỗi; tội phạm

Singillatim: Từng cái/lần một, một cách: riêng rẽ, cá thể

Single: Đơn, đơn độc, đơn lẻ; độc thân

s. heart: thật lòng, chân thành /tình, chân thực

Singularity: **Đặc biệt, phi thường; kỳ quặc, lập dị**

Siniticism: **Quan niệm/nhân sinh quan Trung hoa (về tôn giáo, triết học, văn hóa...)**

Sinlessness: **Vô tội**

Sinner: **Ng. tội lỗi, tội nhân, tội phạm**

Sin-offering: **Lễ tạ tội (Lv 4:3)**

Sinology: **Hán học**

Sirach, *Book of*: **Huấn ca, Hc**

Sister: **Chị/em gái; bà sơ, nữ tu**

s. german: **chị/em ruột**

s. of mercy: **bà phước**

Situation: **Cảnh huống; trạng thái; vị trí, địa thế**

s. ethics: **luân lý tình huống**

Situational *analysis*: **Phân tích tình huống**

Situationism: **Học thuyết tình huống**

Sitz im Leben: **Thực trạng cuộc/ cảnh sống**

Sivaism: **Đạo Siva**

Skeptic: **x. *sceptic***

Skete: **Đan viện nhỏ**

Sky: **Trời, bầu trời, không trung; khí hậu**

Slander: **Nói xấu, phỉ báng; vu khống**

Slav: **Dân tộc, văn hóa,... Slav**

Slave: **Nô lệ**

Slavery: **Ách/cảnh nô lệ**

Slavonic: **Thuộc: ngôn ngữ,**

phụng vụ Slav

Slip: Lầm lỗi; sơ suất, sơ ý

s. of the pen: viết sơ ý, lỗi bút

s. of the tongue: nói sơ ý, lỗi lời

Slogan: Khẩu hiệu, biểu ngữ

Sloth: Lười biếng, uể oải

Snob: Đua đòi, học đòi làm sang; hợm hĩnh, hợm mình

Sober: Điều độ, chừng mực; trầm tĩnh; không say sưa

Sobornost: Hiệp đoàn/thông, đoàn thể tính

Sobriety: Tiết độ, chừng mực

Social: Thuộc xã hội

s. anthropology: nhân chủng học văn hóa

s. justice: công bằng xã hội

s. teaching: học thuyết xã hội (của GH)

Socialism: Xã hội chủ nghĩa

Societas perfecta: Xã hội hoàn chỉnh (không cần đến xã hội khác để đạt mục đích của mình, thí dụ: quốc gia, GH)

Society: Xã hội; hội đoàn

S. of Apostolic Life: Tu đoàn Tông đồ (đk 731)

S. of Jesus: Dòng Tên (SJ)

S. of St. Vincent de Paul: Dòng thánh Vinh sơn

Socinianism: Lạc thuyết Sozzini (phủ nhận Ba Ngôi và Cứu chuộc)

Sociobiology: Xã sinh học

Sociology: Xã hội học

Sociomatrix: Đồ biểu xã hội

Socratic method: Phương pháp giáo khoa vấn đáp (theo kiểu Sôcratê)

Sodality: **Hiệp hội (đk 298)**

Sodomy: **Kê giao/gian; thú dâm**

Sola fide(s): **Chỉ đơn thuần nhờ đức tin (mà con ng. được công chính hóa: Luther)**

Sola gracia: **Chỉ đơn thuần nhờ ơn Chúa (Tin lành)**

Sola Scriptura: **Chỉ một mình Kinh Thánh (Tin lành)**

Solecism: **Lỗi cú pháp, l. ngữ ph**

Solemn: **Trọng thể, long trọng; uy nghi**

s. blessing: **phép lành long trọng (vg. cuối Lễ)**

Solemnity: **Long/Lễ trọng**

Solicitor: **Cố vấn pháp luật, luật sư; ng. quảng cáo lưu động (vào từng nhà)**

S.-General: **công chứng viên**

Solicitude(-ousness): **Lo lắng, quan tâm, ân cần**

Solidarity: **Đoàn kết, liên đới**

Solidum, in: **Cách liên đới (đk 140)**

Solifidianism: **Thuyết duy tín đức (Tin lành)**

Soliloquy: **Nói một mình, độc thoại**

Solipsism: **Duy ngã luận/thuyết**

Solitude: **Cô độc/đơn; cô quạnh, cô tịch, tĩnh mịch**

Solomon: **Salômon**

Psalms of S.: **ca vịnh Salômon (ngụy thư)**

Solstice: **Chí, điểm chí**

summer s.: **hạ chí**

winter s.: **đông chí**

Soma: **Thể xác, thân thể**

- Somaschi: **Tu sĩ Dòng Sômasca (do thánh H. Emiliani sáng lập n. 1532)**
- Somatic: **Thuộc thể xác**
- Son: **Con trai; dòng dõi**
- S. of God*: **Con TC**
- S. of man*: **Con Người**
- Song of Songs: **Điểm ca, Dc**
- Songs of Ascent: **Thánh vịnh lên đền (Tv 120-134)**
- Sonship: **Phận làm con, tử hệ**
- Soothsaying: **Bói toán**
- Sophia: **Khôn ngoan, đức khôn, hiền đức**
- Sophiology: **Thần học minh triết (Nga: lấy đức khôn làm kim chỉ nam)**
- Sophism: **Ngụy biện**
- Sophist: **Người ngụy biện; (xưa) triết gia**
- Sophisticate: **Ngụy biện/luận**
- Sophisticated: **Tinh vi, phức tạp; sành điệu; sành đời**
- Sorcery: **Phép phù thủy, yêu thuật**
- Sorites: **Liên châu luận**
- Sorority: **Hội nữ sinh/sinh viên**
- Sorrowful *mysteries*: **Năm sự thương (mâu nhiệm mân côi)**
- Sorrows of the B.V.Mary: **Bảy sự thương khó ĐM**
- Soter: **Đấng Cứu Tinh**
- Soteriology: **Cứu độ học**
- Soul: **Hồn, linh hồn; tâm hồn, tâm trí; con người**
- intellectual s.*: **trí hồn**
- sensitive s.*: **giác hồn**
- vegetative s.*: **sinh hồn**

Soul-entity: **Thực thể linh hồn**

Soul *of the Church*: **Linh hồn GH (Thánh Linh)**

Sound: **Lành mạnh; tốt tươi; đúng đắn, chính đáng; âm thanh; thăm dò**

Soup: **Cháo, canh, xúp**

pre-biotic s.: **cháo/xúp tiền sinh học**

primitive s.: **cháo nguyên thủy**

Source: **Nguồn suối/gốc, cội nguồn, căn nguyên; nguồn: tư liệu, xuất xứ, tài liệu gốc**

s. criticism: **phê bình tâm/truy nguyên (nghiên cứu về nguồn gốc các văn liệu KT)**

s. of sin: **căn nguyên tội lỗi**

Soutane: **Áo dòng**

Sovereign: **Chúa tể, đế vương; có chủ quyền; tối cao/thượng**

s. power: **quyền lực tối cao**

s. rights: **quyền tối cao**

Space: **Không gian; không trung; khoảng trống; khoảng cách; khoảng thời gian**

s.-age: **thời đại [du hành] vũ trụ**

s.-craft/-ship: **con tàu vũ trụ**

s.-man/-woman: **nhà du hành vũ trụ**

Spacelessness: **Phi không gian**

Space-time: **Không-thời gian**

Speaking *in tongues*: **Nói tiếng lạ, ơn ngôn ngữ**

Specialissimo modo: **Một cách rất đặc biệt**

Specialization: **Chuyên về; chuyên môn hóa**

Species: **Loại, giống loài; hình sắc (Thánh Thể: hình bánh và hình rượu)**

Specification: **Phân loại, định loại, chỉ rõ, định rõ; đặc điểm kỹ thuật**

Specious: **Bề ngoài xem ra đúng/hợp lý, chỉ có mã ngoài, hư biểu, giả dối, đánh lừa**

Speculation: **Tư biện, suy lý, suy đoán, suy cứu; đầu cơ**

Speculative *theology*: **Thần học suy lý**

Spel(a)eology: **Hang động học**

Spell: **Thần chú; bùa mê; sức quyến rũ; đánh vần; phiên chuyển**

Sperm: **Tinh dịch**

Spes: **Đức cậy**

Sphragis: **Ấn dấu**

Spinozism: **Học thuyết Spinoza († 1677, một dạng phiếm thần luận)**

Spirare: **chủ xuy**

Spirari: **thụ xuy**

Spiration: **Nhiệm xuy (Thánh Thần phát xuất từ Chúa Cha và Chúa Con)**

active s.: **chủ xuy (Cha+Con)**

passive s.: **thụ xuy (Th.Thần)**

s. of the Holy Spirit: **nh. xuy Thánh Thần**

Spirit: **Thần khí; thần linh; tinh thần, tâm hồn**

bad. s.: **thần dữ**

evil s.: **ác thần**

good s.: **thần lành**

Holy S.: **Thánh Thần**

pure s.: **tinh thần thuần túy**

s. of God: **Thần Khí TC**

Spiritism: **Thuật thông linh, chiêu hồn; thông thần học**

Spiritual: Thuộc tinh thần, thần linh; thiêng liêng

Negro S.: thánh ca của ng. da đen (ở Hoa kỳ)

s. aid: linh trợ (= linh hướng)

s. being: hữu thể thiêng liêng

s. bouquet: bó hoa thiêng liêng

s. combat: cuộc chiến đấu thiêng liêng (Ep 6:13)

s. consolation: an ủi thiêng liêng

s. death: chết trong đời sống th. liêng, tình trạng tội trọng

s. direction: linh hướng

s. dryness: khô khan thiêng liêng

S. Exercises: Linh thao

s. father: cha linh hướng

s. life: đời sống thiêng liêng

s. reading: đọc sách thiêng liêng

s. theology: thần học tu đức

s. union: kết hiệp thiêng liêng

Spirit(ual)ism: X. *spiritism*; chủ thuyết tinh thần

Spirituality: Linh đạo, lối sống thiêng liêng; tu đức học; trường phái tu đức

christian s.: linh đạo kitô

Spiritualization: Tinh thần hóa, tâm linh hóa; thiêng liêng hóa

Sponsalia: Hôn ước

Sponsor: Người đỡ đầu, bảo đảm, bảo trợ

Spontaneity: Bộc phát, tự phát; tự ý; hồn nhiên

Spouse: Chồng, vợ, phu, phụ, bạn đời, bạn trăm năm,

S. of Christ: Hiền thê Đức Kitô

Sprinkling: **Rảy nước** (một cách thức rửa tội)

Spurious: **Giả mạo; giả dối**

Spurius: **Con ngoại hôn phạm thánh**

Spy *Wednesday*: **Thứ tư Tuần thánh**

SSD (*Sacrae Scripturae Doctor*): **Tiến sĩ Kinh Thánh**

SSL (*Sacrae Scripturae Licentiat*): **Cử nhân K.Thánh**

Stability: **Bền vững, lâu bền (đk 522); ổn định**

Staff: **Gậy (GM), cọc, cột; chỗ dựa; nhân viên; ban lãnh đạo; ban tham mưu**

pastoral s.: **gậy GM**

Stage of development: **Giai đoạn phát triển**

Stagirite: **Aristốt**

Stained *window*: **Cửa kính màu**

Stall: **Ghế ngăn kinh sĩ; quầy bán hàng; ngăn chuồng**

canon's s.: **ghế kinh sĩ**

choir s.(s): **dàn ghế ca đoàn**

Standardization: **Chuẩn hóa**

Stanza: **Khổ thơ**

Staretz: **Tu sĩ (có uy thế vì là thánh thiện: Nga)**

State: **Tình trạng, trạng thái; hình thái, lễ lối; nhà nước, quốc gia, bang**

original [justice] s.: **trạng thái [công chính] nguyên thủy/sơ**

pontifical s.(s): **vùng đất Tòa thánh, lãnh địa giáo hoàng**

s. church: **GH quốc gia**

s. of elevated nature: **tình trạng siêu nhiên hóa (nhân tính được nâng lên bình diện siêu nhiên)**

s. of exaltation: **tình trạng hiển vinh**

s. of fallen nature: tình trạng nhân tính sa đọa

s. of grace: tình trạng ân sủng

s. of humiliation: tình trạng hạ mình/tự hạ

s. of integrity: trạng thái nguyên vẹn

s. of life: bậc sống

s. of perfection: bậc trọn lành

s. of restored nature: tình tr.

hồi phục (được cứu chuộc)

Statement: **Trình bày, phát biểu; biểu quyết; bản tuyên bố**

States *of the Church*: **Lãnh địa giáo hoàng**

Static: **Tĩnh, tịnh, tĩnh định; (điện) tĩnh điện**

Statics: **Tĩnh học**

Stational *liturgy*: **Phụng vụ chặng viếng**

Stations, *Roman (st. churches)*: **Nhà thờ chặng viếng (các nhà thờ chính ở**

Rôma, luân phiên đón ĐGH đến làm lễ trong Mùa chay =*xứ*)

Stations *of the cross*: **Đàng thánh giá; 14 ảnh tượng dùng để ngắm đàng thánh giá**

Statistic(-al) *error*: **Sai suất thống kê**

Status: **Cương vị, thân phận; tình hình, tình trạng**

s. animarum: **"Tình trạng các linh hồn" (phúc trình năm năm mỗi GM chính tòa trình lên ĐGH về tình hình giáo phận của mình: đk 399)**

s. quo: **nguyên trạng**

Statute: **Đạo luật; quy chế (đk 94)**

Staurology: **Thập giá học**

STD (*Sacrae Theologiae Doctor*): **Tiến sĩ thần học**

Steeple: **Gác hoặc tháp chuông**

Step: **Bước; bậc, nấc; cấp bậc**

s.-brother/-sister: **anh chị em cùng cha/mẹ khác mẹ/cha**

s.-child: **con riêng**

s.-father/-mother: **bố/mẹ ghẻ, kế phụ/mẫu**

Stepping *stone*: **Tảng đá đỡ [bước] chân; bàn đạp**

Stereotype: **Kiểu/mẫu rập khuôn, mẫu có sẵn**

Sterile: **Không sinh sản, vô sinh; cần cỗi; không kết quả, vô bổ; vô khuẩn**

Sterilize(-*ation*): **Khử trùng, sát trùng, diệt khuẩn; làm cho hết sinh sản, triệt sản, tuyệt sản**

therapeutic sterilization: **x. *therapeutic***

Steward(-*ship*): **Quản gia/lý**

Stigma(-*ta*): **Thương tích, dấu thánh; vết sẹo; vết ô nhục; đầu nhụy; dấu sắt nung**

Stigmatines: **Tu sĩ Dòng dấu thánh (CSS, 1816)**

Stigmatization: **In dấu thánh**

Stimulus: **Tác nhân: kích thích, khích lệ**

Stipend: **Bổng lộc; bổng lễ (đk 945); tiền lương**

Stipes: **Gốc; thân cột thập giá**

STL: **Cử nhân thần học**

Stoa: **Chủ nghĩa/thuyết khắc kỷ**

Stock, *holy oil*: **Bình dầu thánh**

Stoic(-*al*): **Người phái khắc kỷ, trường phái Stoa**

Stoicism: **Phái khắc kỷ, học thuyết Stoa**

Stole: **Dây các phép**

s. fee: **đóng góp tự nguyện (cho LM cử hành nghi thức: đk 531)**

Stone: **Đá, sỏi, thạch; ném đá**

s. age: thời đại đồ đá

stone's cast (throw): quăng dài ném đá (bằng ném một hòn đá (= cách không xa; Lc 22:41)

Stool: Ghế đầu

Stoup: Bình nước thánh

Strain: Đoạn nhạc, khúc ca; giọng điệu; căng; lọc

s. of the church organ: khúc nhạc đàn ống nhà thờ

Strangulation: Thắt chặn, bóp nghẹt; thắt cổ

Stratagem: Mưu kế, mưu mẹo

Strategy: Chiến lược

Stratification, social: Phân tầng xã hội

Stratum(-ta): Địa tầng; giai cấp, giai tầng (xã hội)

Straw: Cọng rơm; ống hút

liturgical s.: ống chịu lễ

s. poll/vote: thăm dò dư luận

Strength: Sức mạnh/lực; sức khỏe; cường độ; độ bền

Stress: Stress, tâm trạng căng thẳng; nhấn mạnh; trọng âm; ứng suất (sức ép)

Strict: Chính xác, đúng nghĩa, chặt chẽ; nghiêm ngặt; nghiêm chỉnh

s. observance: dòng tu nhật phép

s. sense: sát nghĩa, nghĩa hẹp

Stricto sensu: Theo nghĩa hẹp

Stripping of the altar: Lột khăn bàn thờ

Strophe: Đoạn/tiết thơ; khổ thơ

Structuralism: Cơ cấu luận, thuyết cấu trúc

Structure: Cơ cấu, cấu trúc, kết cấu

Studites: **Liên bang đan viện Studios (Byzantinô); Dòng Studita (Công giáo)**

Study: **Học tập, nghiên cứu; khảo luận; chăm chú**

Stumbling *block*: **Chướng ngại vật; điều gây vấp ngã, khó khăn**

Stylite: **Tọa trụ khổ tu, ẩn sĩ sống trên cột**

Stylus curiae: **Thẻ văn giáo triều**

Sub-apostolic: **Thuộc thời hậu tông đồ**

Subconscious: **Tiềm thức**

Subculture: **Văn hóa nhóm hoặc phụ tầng**

Subdeacon: **Phụ phó tế, chức năm**

Subdelegation: **Chuyển ủy, tái ủy quyền: đk137**

Sub gravi: **Buộc nặng**

Subject: **Chủ thể; ng. bề dưới, thuộc cấp; chủ đề; chủ ngữ**

Subjection: **Phục tùng**

Subjective: **Chủ quan**

Subjectivism: **Chủ nghĩa cá thể, thái độ chủ quan**

Subjectivity: **Chủ thể tính; chủ quan**

Sublapsarianism: **Học thuyết hậu sa đọa (x. *postlapsarianism*)**

Sublimate: **Thăng hoa, thanh cao hóa, cao thượng hóa**

Sublime: **Cao cả, siêu phàm; tuyệt vời**

Subliminal: **Dưới ngưỡng [ý thức], tiềm thức**

Submersion: **Đìm ngập (cách rửa tội bằng đìm xuống nước)**

Submission: **Phục tùng, quy phục; quy thuận**

Submit: **Phục tùng, quy phục; đệ trình**

Subordination: **Lệ/phụ thuộc**

Subordinationism: **Hạ phục thuyết (cho là Chúa Con phụ thuộc Chúa**

Cha: Tam Vị học)

Subornation: **Mua chuộc, đút lót, hối lộ**

Subreption: **Che giấu sự thật, giấu diếm (đk 63)**

Subsequent: **Tiếp hậu**

Subsidiarity: **Bổ trợ, tùy phụ**

s. principle: **nguyên tắc phân quyền/nhiệm (cái cấp dưới làm được thì cấp trên không can thiệp vào)**

Subsistence: **Lập hưu; tồn tại; sinh kế; cấp dưỡng**

s. theory: **học thuyết tồn tại (nhân tính ĐK tồn tại ở trong Ngôi Lời)**

Subsistent *relations*: **Tương quan tự hữu (của Ba Ngôi TC)**

Substance: **Bản thể, bản chất; thực thể, thực chất; nội dung, đại ý; tài sản, tiền của**

s. of sacrament: **bản chất bí tích**

Substantial: **Đáng kể, quan trọng, chủ yếu, có thực chất, mạnh mẽ, giàu có**

Substantialism: **Thuyết bản thể**

Substantiate: **Chứng minh, dẫn chứng**

Substantive: **Danh từ; có thật, thật sự tồn tại; chủ/trọng yếu**

Substitute: **Ng./vật thay thế**

Substitutionary *atonement* (hoặc *Substitution of Christ*): **Đền [tội] thay (ĐK hy sinh để đền thay cho các tội nhân)**

Substratum(-ta): **Lớp dưới, nền móng, cơ sở, tầng nền; thể nền; cơ hữu thể**

Subsume: **Bao hàm, bao nhiếp, ẩn biện**

Subtility: **Tính tinh diệu (của xác sống lại)**

Subtilty, *subtleness*, *subtlety*: **Tinh tế, tinh vi, tế nhị, khôn khéo, khôn**

ngoan

Subunists: **Phái độc hình sắc** (chịu lễ dưới một hình, Bôhemia, tk 15)

Suburbicarian *dioceses*: [7] **Địa phận ngoại ô Rôma** (có hồng y giám mục làm đầu)

Sub utraque: **Dưới hai hình** (rước lễ)

Succession: **Kế nhiệm, kế vị; kế thừa; kế tiếp, liên tiếp**

apostolic s.: **kế nhiệm: tông đồ, tông truyền**

Succubus: **Yêu tinh, nữ yêu quái** (đổi lại với *incubus*: quỷ đực)

Sudharma: **Diệu pháp**

Suffer: **Đau đớn/khổ; chịu đựng, cam chịu; chịu thiệt/tổn hại**

Suffering: **Khổ đau**

s. Servant of Yahweh: **Người tôi tớ khổ đau của Giêhôva**

Sufficient: **Đầy đủ; có khả năng**

s. grace: **ơn tác dụng** (đủ dùng), **tác sung**

Suffi: **Nhà thần bí Hồi**

Suffism: **Thần bí Hồi**

Suffragan: **GM hoặc giáo phận thuộc hạt, phó hạt**

Suffrages: **Kinh hoặc Lễ cầu cho người quá cố**

Suicide: **Tự tử, tự sát**

Sui compos: **Tự chủ**

Sui generis: **Đặc thù, biệt loại, độc nhất**

Sui juris: **Tự lập; trưởng thành**

Sulpicians: **Hội Xuân Bích (n. 1641)**

Summa theologica: **Tổng luận thần học**

Sunday: **Chúa nhật**

s. observance: **giữ Chúa nhật**

Sunnite: **Theo *Sunna*: chính giáo Hồi**

Super-ego: **Siêu ngã, siêu kỷ**

Supererogation, *works of*: **Công việc ngoại trạch (làm thêm, bổn phận không buộc)**

Superfluity(-uous): **Dư thừa, không cần thiết**

Superintendent: **Người giám thị, trông nom, quản lý**

Superior: **Bề trên (đk 617tt)**

religious s.: **bề trên dòng**

s. general: **bề trên: cả, tổng quyền**

Superiority: **Thắng thế, ưu thế; ưu việt, trội vượt, hơn hẳn**

s. complex: **mặc cảm tự tôn**

Supernatural: **Siêu nhiên**

s. existential: **hiện sinh thể siêu nhiên**

s. order: **chế độ siêu nhiên (toàn bộ hệ thống cứu rỗi)**

Supernaturalism: **Thuyết duy siêu nhiên**

Supernature: **Siêu nhiên tính**

Superorgani(ci)sm: **Siêu hữu cơ thể, cơ cấu xã hội**

Superstition: **Mê tín, dị đoan**

Supper, *last*: **Bữa tiệc ly**

Supplemental *ordination*: **Truyền chức bổ sung**

Supplet ecclesia: **GH bổ khuyết (các thiếu sót, nhất là trong lãnh vực thẩm quyền: đk 144)**

Supplication(-ory): **Nài xin, khẩn cầu**

Supposit: **Bản vị, bản thể**

Suppression: **Bãi bỏ, hủy bỏ, giải tán; cấm chỉ, đàn áp; đè nén, cầm lại; giấu giếm**

s. of a religious Institute: giải tán hội dòng (đk 584-5)

Supra-historical: Siêu lịch sử

Supralapsarianism: Tiên sa ngã (thuyết Calvin cho là TC tiền định về số phận mỗi người trước khi Adam phạm tội)

Supremacy: Quyền tối cao, tối thượng, chủ quyền; ưu thế

s. Act: đạo luật chủ quyền (của Henry VIII tự đặt mình làm đầu GH Anh, n. 1534)

Supreme: Tối cao, tối thượng; tuyệt đỉnh, tốt bậc; cao/quan trọng nhất

S. Being: Thượng Đế

s. hour: giờ: sau hết, hấp hối, lâm chung

s. moderator: Bề trên tổng quyền (đk 622)

s. Pontiff: Giáo hoàng

Sura: Thiên (kinh Coran)

Surplice: Áo các phép

s.fee: tiền sửa soạn (giúp) lễ

Surrogate: Người đại diện GM; người/vật thay thế

s. mother: thế mẫu (để dưỡng thai và sinh thay một ng. mẹ đã thụ thai)

s. uterus: tử cung: thay/kế thế

Suspension: Vạ huyền chức (đk 1333)

Suspicion: Nghi ngờ, ngờ vực

Sustine et abstine: Gắng chịu và gắng nhịn (học thuyết Stoa)

Sutra: Kinh, tiết (Nhà Phật)

Suttee: Thiêu phụ (vợ tự thiêu theo chồng: Ấn độ)

Swami: Thầy tu, lãnh tụ tôn giáo (Ấn độ)

Swaddling-bands/-clothes: Khăn lót, tã lót, khăn bọc (trẻ con)

Swastika: Chữ thập ngược, hình chữ vạn

Swear: **Thề nguyện, tuyên thệ; nguyện rửa**

Swedenborgianism: **Giáo thuyết Swedenborg († 1772, Thụy điển: một hình thức học thuyết trộn lẫn thần bí, thông linh và trực tri)**

Sweet(-ness): **Ngọt; thơm; ngọt ngào, dịu dàng; dễ thương, có duyên**

Sword: **Gươm, kiếm; quân quyền**

s. of the spirit: **gươm Thần Khí (Lời Chúa: Ep 6:17)**

two s. theory: **thuyết song quyền (đạo–đời); x. two-s.(s)**

Syllabus: **Danh mục các mệnh đề; bản cáo trạng**

s. of Pius IX: **bản quyết nghị của Đức Piô IX (lên án 80 mệnh đề hay ý kiến sai lạc; n. 1864)**

s. of Pius X: **bản quyết nghị của Đức Piô X (lên án một số quan điểm khác; n. 1907)**

Syllogism: **Tam đoạn luận**

Sylvestrines: **Tu sĩ Dòng thánh Sylvester (n. 1231)**

Symbiosis: **Cộng sinh**

Symbol: **Biểu tượng; ký hiệu; kinh tin kính, bản tuyên tín**

s. of faith: **bản tuyên xưng đức tin, công thức/bản tuyên tín, tín quy (kinh tin kính)**

Symbolic *theology*: **Thần học biểu tượng (thế giới hữu hình phản ánh thực tại vô hình)**

Symbolics: **Tín biểu học (nghiên cứu về các tuyên ngôn đức tin của Kitô Giáo); biểu tượng học**

Symbolism: **Ý nghĩa tượng trưng; thuyết biểu tượng**

Symbolize: **Tượng trưng; biểu tượng hóa**

Sympathy: **Đồng cảm, đ. tình; thiện/thông cảm; thương cảm**

Symposium: **Hội nghị chuyên đề; tập tiểu luận**

Synagogue: **Hội đường (Do thái)**

Synallagmatic: **Song phương, buộc hai bên**

Synaxis: **Cộng đồng phụng tự, cộng đoàn tham dự**

Synchronic(-ous): **Đồng đại, đồng thời**

Syncretism: **Hòa đồng chủ nghĩa, thuyết hồ lớn, hỗn hợp**

Synd(t)eresis: **Lương năng (khả năng hiểu biết các nguyên tắc luân lý cơ bản)**

Syndicalism: **Chủ nghĩa công đoàn (nghệp đoàn)**

Synechdoche: **Phép đề dụ (lấy một phần để chỉ toàn bộ, hay ngược lại)**

Synergism: **Thuyết: cộng lực, đồng tác (Melanchthon); hiệp đồng**

Synergy: **Cộng lực, hiệp lực, đồng tác, cộng tác; hiệp đồng tác dụng**

Synod: **Hội nghị**

diocesan s.: **công nghị giáo phận (đk 460)**

s. of bishops: **thượng hội đồng GM**

Synodical *government:* **Thể chế công nghị (Anh giáo, kể từ n. 1969)**

Synopsis: **Bảng tóm tắt, bản toát yếu, biểu nhất lãm**

Synoptic: **Nhất lãm; đối chiếu; khái quát**

s. gospels: **Phúc Âm nhất lãm**

s. problem/question: **vấn đề nhất lãm (liên quan đến các Phúc Âm nhất lãm)**

Syntax: **Cú pháp, ngữ pháp**

Synthesis: **Tổng hợp**

Syriac *rite:* **Lễ điển Syri (GH chính thống Syri, hoặc GH thánh Giacôbê)**

Syro-*Chaldaean*s: **GH Candê**

Syro-*Malabar*, -*Malankara*: **thuộc GH: Malabar, Malankara (Ấn độ, công giáo)**

System: Hệ thống

belief s.: tín hệ

Systematic: Có hệ thống; nhất loạt

s. theology: thần học hệ thống

Systematics: Thần học hệ thống

Systematize(-ation): Hệ thống hóa

Systemic: Thuộc toàn bộ hệ thống, cơ thể nói chung; liên quan đến bộ tuần hoàn máu; ảnh hưởng ngấm nhập

Systems of grace: Học thuyết về ân sủng và tự do

Syzygy: Âm dương (ngộ giáo); kỳ sóc vọng

T

Tabernacle: Lều, lều tạm; nhà tạm

feast of t.: lễ lều

Table: Bàn; bản, bảng, biểu

t. of nations: bảng liệt kê [biểu kê] các dân tộc (St 10)

t. of the word: bàn tiệc Lời Chúa

Tablets of the Testimony/of the Law: Bia Chứng ước (Xh 31:18), bia Điều luật

ancestral t.: bài vị, thần chủ

Taboo: Điều cấm; điều kiêng kị; húy vật

Taborites: Ng. theo Phái Taborita (Hussites quá khích: x. *hussites*)

Tabula rasa: Bỏ sạch hết cái cũ (bắt đầu lại từ số không)

Talent: Tài năng; nhân tài; đơn vị tiền tệ (thời xưa)

Talisman: Bùa, phù

Talmud: Sách Talmud ("Huấn giáo" Do thái)

Tanakh: Kinh Thánh (Do thái)

Tantrism: Tôn phái Tantra (Balamôn: thờ nữ thần Sakti, dạng nữ của Siva)

Tantum quantum: Bao nhiêu bấy nhiêu, theo mức độ có thể

Taoism: Đạo Lão, Lão giáo

Targum: Bản dịch Targum (bản dịch Kinh Thánh Cựu Ước ra tiếng Aram)

Tariff penance: Đền tội theo định mức (theo mức đã định sẵn)

Tautology(-ical): Trùng phức; trùng ý, điệp luận; hằng đề

Tax-collector: Viên thu thuế

Taxonomy: Cách thức/ nguyên tắc phân loại

Teaching: Dạy học; lời dạy, giáo huấn; học thuyết

t. office: nhiệm vụ giáo huấn (đk 747tt)

t. of the Church: giáo huấn của GH

Te Deum: Thánh thi tán tụng "Lạy Thiên Chúa"

Technicality: Kỹ thuật tính, tính cách: chuyên môn, phức tạp, cầu kỳ; thuật ngữ chuyên môn

Technique: Kỹ thuật, phương thức tiến hành

Technocracy: Chế độ kỹ trị

Technology: Kỹ thuật học, công nghệ học

Technoscience: Kỹ khoa học

Teilhardism: Học thuyết Teilhard de Chardin (1881-1955: về tiến hóa)

Teleological: Liên quan đến: mục đích, cứu cánh

t. argument: lý chứng cứu cánh (của vũ trụ minh chứng là TC hiện hữu)

Teleology: Cứu cánh luận; cứu cánh tính

Telepathy: Linh cảm; viễn cảm, thần giao cách cảm

Telos: Cứu cánh

Temper: Tính tình; tính khí, tâm tính

Temperament: Khí chất, tính khí; tính tình

Temperance: Chừng mực, điều độ, tiết độ

Templars: Hiệp sĩ Dòng Đền thờ

Temple: Đền thờ, giáo đường; Đền thánh Giêrusalem

t. of the Holy Spirit: đền thờ Chúa Thánh Thần (linh hồn)

Temporal: Thuộc thời gian; thế tục, trần tục; thuộc thái dương

t. goods: tài sản (đk 1254)

t. order: lãnh vực thế trần

t. power: quyền bính phần đời, thế quyền (của ĐGH, =*xuta*: lãnh địa giáo hoàng, =*nay*: quốc gia Vaticanô)

t. punishment: hình phạt tạm (có thời hạn: chịu ở đời này hay là trong luyện ngục để đền tội)

Temporale: Phần Các Mùa Phụng vụ (trong Sách Lễ và Sách các giờ kinh phụng vụ)

Temporality: Thời gian tính; thế tục tính; tạm thời tính; tài sản (GH)

Temporary: Nhất thời; lâm thời, tạm thời

t. vow/profession: lời khấn tạm (đk 655)

Temptation: Cám dỗ; thử thách

Tempter: Tên cám dỗ; ma quỷ

Tempting God: Thử phép Chúa, thách thức TC

Ten commandments: Mười điều răn, thập giới

Tendency: Khuynh/xu hướng

Tender: Tế nhị; dịu dàng; mềm mại

Tenebrae: Giờ kinh «bóng tối» (kinh đêm: phần nhật tụng của các ngày thứ 5, 6, 7 Tuần Thánh thời trước, tương đương với các giờ kinh sách và kinh sáng ngày nay)

Tension: Căng, trương; căng thẳng; áp suất; điện áp/thế

Tentative: Cố thử/thực hiện; toan tính, mưu toan; mưu đồ

Teratology: Quái thai học

Tepidity, tepidness: Nhạt nhẽo, hững hờ, lãnh đạm

T(i)erce: Giờ ba

Term: Hạn định, kỳ hạn; kỳ học; thuật ngữ; số hạng

Terms: Điều khoản; điều kiện; quan hệ, giao tế; lời lẽ

Termination: Kết thúc, đình chỉ, thủ tiêu, hủy bỏ; hoàn thành; từ vĩ

Terminism: Thuyết định hạn (TC tiền định cho mỗi ng. một quãng đời để đón nhận ơn cứu rỗi, nếu bỏ qua thì sau đó không còn nhận được ơn ấy nữa); x.

Nominalism

Terminology: Thuật ngữ, hệ thống thuật ngữ

Terminus: Điểm chuẩn/mốc

t. a quo: khởi điểm, mốc trước

t. ad quem: đích điểm, mốc sau

Terminus(-i): Trạm cuối

Terna (nomina): Bộ ba đề bạt (danh sách ba người được giới thiệu lên để cấp trên chọn một trong ba vào một chức vụ nào đó)

Terrain: Khu đất; địa hình, địa thế; lãnh vực

Territorial: Thuộc đất đai, địa hạt, lãnh thổ

t. abbacy: đan viện tông thổ

t. prelature: giám hạt tông thổ

Territorialism: Chủ thuyết thế quyền độc trị (cho là Nhà nước có cả quyền chỉ định tôn giáo để cho dân giữ; ở Nước nào theo đạo Nước đó)

Tertianship: Năm ba nhà tập (thời gian huấn luyện đợt cuối trong một số dòng)

Tertiaries: Dòng ba (vg. Cát Minh, Đa Minh, Phanxicô)

Testament: Giao ước; di chúc

New T.: Tân Ước

Old T.: Cựu Ước

Testify: Làm chứng; chứng thực/nhận; chứng tỏ, biểu lộ

Testimonials: Các lời chứng (đk 1572)

Testimony: Lời khai, chứng cứ, chứng từ, bằng chứng

Tetragrammaton: Kết từ tứ tự (bốn chữ; vg. YHWH)

Tetrapolitan confession: Tứ thành tuyên tín bản (Tin lành: bốn thành phố Đức đệ lên hoàng đế n. 1530)

Tetrateuch: Tứ thư (Kinh Thánh: St, Xh, Lv, Ds)

Teutonic Order: Dòng hiệp sĩ Đức (sáng lập n. 1190)

Text: Bản văn/viết, bài đọc; nguyên văn; nguyên bản

Textual: Thuộc: nguyên văn, nguyên bản, văn bản

t. criticism: phê bình văn tự

Textus receptus: Văn bản chuẩn nhận

Thaddaeus: Ta-đê-ô (Giuda tông đồ)

Thanatology: Tử nguyên học, nghiên cứu sự chết

Thanatos: Hủy lực (đối lại với *eros*: sinh lực); tử vong

Thanksgiving: Biểu hiện lòng biết ơn, tạ ơn

T. Day: Ngày Lễ Tạ ơn

Thaumaturge: Người làm phép lạ

Thaumaturgus: X. *thaumaturge*

Theandric: Thần nhân

Theanthropic: Thuộc thần nhân

Theanthropism: Thuyết thần nhân

Thearchy: Thể chế: thần quyền, thần trị

Theatines: Tu sĩ Dòng Thêatinô (n. 1522)

Theft: Ăn cắp/trộm, trộm cắp

Theism: Hữu thần thuyết

Theme: Chủ đề, đề tài

Thematic: Thuộc chủ đề, chủ tố; minh nhiên

Theocentrism: Quy thần luận (đặt TC làm trung tâm)

Theocracy: Thần chủ/chính thể chế, chế độ thần quyền

Theodicy: Biện thần luận, thần lý học

Theogony: Thần hệ (= thần thoại: 'tiểu sử,' gia phả, và phẩm trật chư thần)

Theologia: Thần học

t. crucis: thần học thập giá

t. gloriae: thần học hiển linh/vinh

Theologian: Nhà thần học; sinh viên thần học

Theological: Thuộc thần học

t. anthropology: khoa nhân chủng thần học

t. assent: tán đồng về mặt thần học

t. censure: kiểm định thần học

t. certainty: xác thực tính thần học

t. conclusion: kết luận thần học

t. notes: x. *notes*, *t.*

t. opinion: quan điểm/ý kiến thần học

t. qualifications/notes: định mức thần học (x. *notes*)

t. reflection: suy tư thần học

t. virtues: nhân đức đối thần (tin, cậy, mến)

Theologize: Làm thần học, nghiên cứu thần học, trình bày theo phương thức thần học (thần học hóa)

Theolog(o)umenon: Tiên đề thần học

Theology: Thần học

apophatic t.: thần học: bí ngôn, tiêu cực

ascetic t.: thần học tu đức khổ chế

biblical t.: th. h. kinh thánh

black t.: th. h. da đen (Mỹ)

cataphatic t.: th. h. tích cực, khẳng định

contextual t.: th. h. bối cảnh

dogmatic t.: th. h. tín lý

feminist t.: th. h. nữ quyền

fundamental: th. h. căn bản

moral t.: th. h. luân lý

narrative t.: th. h. ký thuật

natural t.: thần h. tự nhiên, thần lý học

negative t.: x. *apophatic*

pastoral t.: thần học mục vụ

planetary t.: th. h. toàn vũ

political t.: th. h. dân chính (xã hội)

positive t.: th. h. truy nguyên

scholastic t.: thần học kinh viện

speculative t.: th. h. thuần lý

spiritual t.: thần học tu đức

systematic t.: th. h. hệ thống

Theomorphism: Thần dạng, thần trạng

Theonomy: Thần luật (ý TC là chuẩn tắc luân lý)

Theopaschism: Thần thụ nạn thuyết (chính TC chịu khổ đau vì đã làm người)

theopaschite clause: công thức thần thụ nạn («bị đóng đinh vì chúng ta»)

Theophany: Thần hiển, thần hiện (TC hiện ra)

Theopneusty(-ic): Thần hứng, thần khởi

Theopraxis: Thần hành

Theoretical: Lý thuyết

Theoretician: Nhà lý luận

Theory: Thuyết, học thuyết; lý thuyết

cognitional t.: tri năng luận

Theosophism: Chủ nghĩa thần trí

Theosophy: Thuyết thần trí, thông thần luận, thông thiên học

Theothanatology: X. *God-is-dead-theology*

Theotokos: Mẹ Thiên Chúa

Therapeutae: Môn phái do thái sống ẩn tu (Ai cập, tk 1)

Therapeutic: Trị liệu, chữa bệnh

t. sterilization: triệt sản trị liệu (làm mất khả năng sinh sản vì lý do trị liệu)

Theravada: Tiểu thừa

Thesis: Đề, luận đề, luận án, chính đề

t. and antithesis: chính đề và phản đề

Thessalonians: Thê-xa-lô-ni-ca, 1Tx, 2Tx

Theurgy: Thần lực học; thần thuật

Thinking: Suy nghĩ/tưởng; tư tưởng, ý nghĩ/kiến

Third: Thứ ba; một phần ba

t. Order: Dòng ba

t. Rome: Ma-sơ-va

t. World: Thế giới thứ ba

t. w. theology: thần học thế giới thứ ba

Thirty-Nine Articles: 39 giáo điều (nêu rõ lập trường giáo lý của Anh giáo)

Thnetopsychism: Thuyết linh hồn tử tiêu, tử vong

Thomas, gospel of: Phúc âm theo Tôma (ngụ thư)

Th. christians: kitô hữu th. Tôma (Malabar, Ấn độ)

Thomism: Học thuyết Tôma (Aquino, 1225-1274)

neo-t.: tân học thuyết Tôma

Thought: Tư duy, tư tưởng; suy xét; ý nghĩ; ý kiến

Threeness: Tam đa tính; thực trạng tam vị (TC Ba Ngôi)

Throne: Ngai tòa; ngôi báu

Thrones: Thiên tòa, Bệ thần (phẩm thiên thần)

Thurible: Bình hương

Thurifer: Người cầm bình hương, thủ hương

Tiara: Mũ ba tầng vòng, ngọc miện

Tidings: Tin tức

Good t.: Tin mừng

Time: Thời gian, thì giờ; thời cơ; thời kỳ; thời đại; giờ phút, lúc, lần, lượt; nhịp

available t.: thời hạn hữu ích (đk 162)

fullness of t.: hồi/thời viên mãn (Gl 4:4)

to beat t.: đánh nhịp

triple/duple t.: nhịp ba/đôi

Timelessness: Phi thời gian tính

Timidity: Nhút nhát, rụt rè

Timothy: Ti-mô-thê, 1Tm, 2Tm

Titan: Người khổng lồ, lực cường phi thường

Tithes: Thuế thập phân (Đnl 14)

Title: Nhan đề; tước vị, danh hiệu; danh nghĩa; quyền sở hữu, chứng thư

t. of Christ: danh tước ĐK (vg.: Con người, Lời, Người Tôi tớ, Chiên TC, Đấng Cứu Thế, Đức Chúa, Đấng Chấn chiên Lành, Con TC, v.v.)

Titular: Giữ chức

t. bishop: GM hiệu tòa (đk 376)

t. church: thánh đường tước hiệu (đk 357)

t. Saint: Thánh bổn mạng, danh hiệu (nhà thờ)

t. see: hiệu tòa

Tmesis: Phép chêm từ

Titus: Ti-tô, Tt

Tobit: Tô-bi-a, Tb

Tocsin: Chuông/còi...: báo động, báo nguy

Tolerance: Khoan dung, dung thứ, dung nhượng, nhân nhượng, kiên nhẫn, chịu đựng

Tolerandus(-i): Tuyệt thông khả dung (x. *vitandus*)

Toleration: Khoan dung, khoan thứ, chịu đựng

Edict of T.: Sắc lệnh khoan dung (Constantinô ban bố n. 113, cấm bách hại Kitô giáo)

T. Act: Sắc luật dung nhẫn (Anh quốc, n. 1689: cho tự do phụng tự, mà vẫn cấm công giáo và phái độc vị)

Toll: Thuế/lệ phí lưu hành; mất mát, thiệt hại; chuông [báo] tử

Tomb: Mộ, mộ, mả

t.-stone: bia mộ

Tome of Leo: Thư Đ. Lêô Cả (gửi thượng phụ Flaviano đề ngày 13-6-449, về Kitô học)

Tongues, gift of: Ôn ngôn ngữ

Tonsure: Phép cắt tóc; vòng tóc cắt

Topic: Chủ đề; vấn đề, đề mục

Torah: Lễ luật (huấn chỉ); Ngũ thư

Torture: Tra tấn; hành hạ

Totalitarianism: Chế độ cực quyền, chính sách chuyên chế

Totality: Toàn bộ, tổng thể; tổng số

principle of t.: nguyên tắc toàn bộ (luân lý: hy sinh một bộ phận hay cơ quan vì lợi ích của toàn bộ)

Totem: Vật tổ

Totemism: Sùng bái vật tổ, vật tổ giáo

Toties quoties: Cứ mỗi lần/ hễ... là..., bao nhiêu lần cũng được; nhiều lần

Tract: Ca tiếp liên; thiên tiểu luận; truyền đơn

Tractarianism: Phái tiểu luận (giai đoạn đầu tiên của phong trào Oxford: Anh quốc, n. 1833-1841)

Tradition: Lưu truyền, truyền thống; truyền thuyết

apostolic t.: tông truyền, truyền thống tông đồ

devotional t.: truyền thống sùng mộ

oral t.: x. oral

post-apostolic t.: truyền thống hậu tông đồ

t. of instruments: trao phó thánh cụ (lễ truyền chức)

t. of the creed/symbol: truyền ủy kinh Tin kính (cho dự tòng)

Traditionalism: Chủ nghĩa duy truyền thống, náo trạng cực nệ truyền thống; chủ nghĩa: bảo thủ, thủ cựu

Traditor: Kẻ: phản bội, phản nặc thánh cụ (ng. kitô trao nặc thánh cụ - chén/đĩa thánh và sách thánh - cho kẻ bách đạo hồi n. 303-311)

Traducianism: Thuyết di hồn, truyền sinh linh hồn (linh hồn cũng do cha mẹ trực tiếp sinh ra)

Trance: Xuất thần, đồng nhập; hôn mê

self-hypnotic t.: tự kỷ xuất thần

Tranquil(1)izer: Thuốc an thần

Tranquillity: Lặng yên, yên tĩnh, thanh thản

Transcend: Vượt quá lên trên, siêu thắng/việt

Transcendence: Siêu việt tính (đặc tính của TC)

Transcendent: Siêu việt; siêu nghiệm

Transcendental: Siêu nghiệm; tiên nghiệm

t. meditation: chiêm nguyện/niệm siêu nghiệm; tĩnh tọa nhập thiền (Ấn độ)

t. method: phương pháp siêu nghiệm, tiên nghiệm

t. philosophy: triết học tiên nghiệm (J. Maréchal)

t. theology: thần học tiên nghiệm (K. Rahner)

Transcendentalism: Thuyết tiên nghiệm

Transcendentals: Tiên nghiệm thuộc tính (đặc tính cố hữu và tất yếu của mọi hữu thể)

Transcultural: Siêu văn hóa

Transempirical: Siêu thực nghiệm

Transept: Cánh ngang, gian ngang (nhà thờ)

Transfer(-ence): Di chuyển, chuyển dời, chuyển di; chuyển nhượng; chuyển chuyển

t. of pastors: chuyển chuyển các cha sở (đk 1748)

Transfiguration: Biến hình; lễ Chúa hiển dung (6-8)

Transfinalisation: Chuyển đổi cứu cánh

Transformation: Biến đổi, biến chế; biến tính

Transformism: Thuyết biến chủng/hóa

Transgression: Vi phạm, phạm pháp

Transient: Thoáng qua, chóng tàn, phù du; lang thang

t. cleric: giáo sĩ lang bạt

Transignification: Chuyển đổi ý nghĩa, biến nghĩa

Transitional: Chuyển tiếp, quá độ

t. deacon: phó tế chuyển tiếp (để làm LM)

Transitive: Bắc cầu; ngoại động (đối lại với *intransitive*: nội động từ)

t. verb: ngoại động từ

Transitoriness: Tính: nhất thời, tạm thời

Translation: Phiên dịch, thông dịch; bản dịch; di chuyển, chuyển dời; chuyển chuyển; mang đi

Transliterate: Chuyển chữ, phiên tự

Transmigration of souls: Luân hồi, đầu thai lại; di cư, di trú

Transmission: Truyền lưu; truyền đạt, chuyển giao; truyền phát; truyền động

Transmutation: Chuyển hóa

Transparent: Trong suốt; trong sáng, rõ ràng

Transplantation of organs: Cấy/ghép bộ phận (của cơ thể)

Transposition: Đổi chỗ, chuyển/hoán vị; chuyển điệu

Transsexual: Ng. tâm tính tha giới (ng. cảm thấy và hành động như mình là thuộc giới khác với giới tính của thân xác mình); ng. phẫu biến giới thể (nữ thành nam, hoặc trái lại)

Transsubjectivity: Siêu chủ thể tính

Transubstantiation: Biến đổi bản thể, biến thể

Trappistine Sisters: Nữ tu Dòng Xitô nhật phép (OCSO, ở La Trappe, Pháp)

Trappists: Tu sĩ Dòng Xitô nhật phép

Treasury: Kho bạc, ngân khố; kho tàng; bộ tài chánh

t. of merits: kho tàng công đức/trạng

t. of the Church: kho tàng công đức của GH

Treatise: Thiên chuyên khảo; luận án; luận thuyết

Trent, council of: Công đồng Trentô (1545-1563)

Trental: Chuỗi lễ cầu hồn 30 (ngày liên tiếp)

Trespass: Xâm phạm; xâm nhập; lạm dụng; vi phạm, phạm pháp; xúc phạm, phạm tội

Triad: Tam vị; bộ/nhóm ba

Trial: Thử/thí nghiệm; thử luyện, thử thách; xử án

t. of Jesus: vụ xử Đức Giêsu

Tribalism: Chế độ bộ lạc, chủ nghĩa bộ lạc; náo trạng: bộ lạc, tông tộc

Tribe: Bộ lạc, bộ tộc

Tribulation: Khổ đau, gian truân, bất hạnh; thử thách

Tribunal: Tòa án, pháp đình; ghế quan tòa

competent t.: tòa án có thẩm quyền

t. of first instance: tòa [án] sơ thẩm

t. of public opinion: tòa án công/dư luận

t. of second instance: tòa [án] trung cấp

Tribute: Cống vật, cống lễ; phần cống hiến; tôn kính, tòng phục

Trichotomism: Thuyết tam phân (con ng. có linh hồn, giác hồn (hay hồn phách) và thể xác)

Trichotomy: Phân/chẽ làm ba, tam phân pháp

Tridentine: Thuộc Trentô

t. mass: Thánh Lễ theo nghi thức Piô V (n. 1570)

Triduum: Tuần tam nhật

t. sacrum/paschal: tam nhật: thánh, vượt qua

Trikirion: Chân nến ba nhánh

Trilogy: Tác phẩm bộ ba

Trination: Làm ba lễ một ngày

Trinitarian: Thuộc: Tam Vị, Ba Ngôi

t. doctrine: giáo lý về TC Ba Ngôi

t. dogma: tín điều về TC Ba Ngôi

t. formulas: công thức tam vị (trong Tân Ước)

t. properties: đặc tính cá vị (của mỗi Ngôi trong Tam Vị)

t. theology: thần học về Ba Ngôi, Tam Vị học

Trinitarianism: Lòng tin vào Thiên Chúa Ba Ngôi; học thuyết về Tam Vị

Trinitarians: Tu sĩ Dòng Chúa Ba Ngôi (OSST, n. 1198)

Trinity, The Most Holy: Thiên Chúa Ba ngôi, Tam Vị Chí Thánh

T. sunday: Chúa nhật lễ Chúa Ba Ngôi (Chúa nhật I sau lễ Hiện xuống)

Triple: Gồm ba; gấp ba

t. candle: chân nến ba cây

t. judgment: nhận định ba mặt (về nhạc thuật, phụng vụ, mục vụ, đối với các tác phẩm thánh nhạc ở Hoa Kỳ)

t. time: nhịp ba

Triptych: Tranh bộ ba; sách gập làm ba; tác phẩm ba hồi

Trisagion: Kinh Tam thánh tụng ("*Thánh Chúa trời! Thánh Toàn năng! Thánh Bất tử! Xin thương xót chúng con!*" Bizantinô)

Tritheism: Thuyết tam thần, tam thần giáo

Trito-Isaiah: Isaia thứ ba (các chương 56-66 trong sách Is)

Triumph of the Cross: Suy tôn Thánh Giá (14-9)

Triumphalism: Thái độ đắc thắng, huênh hoang, tự cao

Triumphant, Church: GH: hiển thắng, khả hoàn

Triumvirate: Chế độ tam hùng, tam đầu chế

Triune: Nhất Tam: một Chúa ba Ngôi

Trivium: Tam khoa

Troparion: Đoạn kinh ngắn (trong phụng vụ Đông phương: rút ý từ Kinh Thánh, hợp với ý nghĩa của ngày lễ mừng)

Truce of God: Hưu chiến vì Chúa (vào các ngày hoặc dịp lễ lớn: Trung cổ)

Truism: Lẽ đương nhiên, điều cố nhiên

Trullo, council off/in: Công đồng Trullô ("phòng vòm": do hoàng đế Giustinianô II triệu tập n. 691)

Trust: Tin cậy, tín nhiệm; kỳ vọng; ủy thác; liên hiệp công ty doanh nghiệp

Trustee: Ủy viên quản trị

Trusteeism, lay: Thể chế ủy viên (giáo dân bầu cử các ủy viên để quản lý giáo xứ)

Truth: Chân lý, sự thật

logical t.: sự thật luận lý

moral t.: chân lý luân lý

metaphysical/ontological t.: chân lý hữu thể

Truthfulness: Chân lý/thực tính, xác thực tính (đúng sự thật)

t. of the Bible: chân lý tính/ xác thực tính của KT

Tubingen school: Trường phái [thần học] Tübingen (Đức)

Tumulus: Nấm mồ

Tunic(le): Áo phụ phó tế

Tutelary: Bảo trợ, giám hộ

t. angel: thiên thần bản mệnh, hộ mệnh

t. saint: thánh bổn mạng; thánh bảo trợ

Tutorism: Đại xác cách thuyết (chủ trương cho là phải hành động theo ý kiến chắc hơn, khi hồ nghi về mặt luân lý)

Tutor pars: Phía/quan điểm có lý lẽ chắc hơn

Tutor: Giám hộ; gia sư; trợ giáo

Twelve, The: Nhóm Mười hai (Tông đồ)

t. anathematisms: 12 khoản kết án (của Cyrillô Alêxandria chống Nestôriô, n. 430)

Two-source theory: Thuyết nhị căn (1:= phúc âm Mt và Lc có hai nguồn liệu: Mc và Q; 2:= có hai nguồn mạc khải: KT và Truyền Thống)

Two-swords theory: Thuyết song quyền (Trung cổ: trong GH hai *gutom*: *thiênng liêng* [quyền đạo: giáo phẩm/sĩ] và *thế tục* [quyền đời: giáo dân, vua, quan,...], và quyền đạo giữ ưu thế)

Tychism: Thuyết ngẫu nhiên (Peirce, † 1914)

Tympan(um): Vật tường hình nổi (tam giác hay tương tự, nơi đền Hy Lạp hoặc trên cửa nhà thờ)

Type: Kiểu mẫu; điển hình; (KT) tiên trưng, dự biểu

Typikon: Sách nghi thức (Đông phương)

Typological: Thuộc *typology*

t. sense: ý nghĩa: tiên trưng, điển hình

Typology: Thuật chú giải: tiên trưng, dự biểu; nhân hình luận; loại hình học

Tyrannicide: Giết bạo chúa

Tyranny: Bạo ngược, chuyên chế, áp bức

U

Ubiquitarianism: Phổ tại thuyết (cùng lúc hiện diện ở khắp nơi: Luther cho rằng cả về mặt con ng., ĐK cũng hiện diện ở khắp nơi)

Ubiquitous: Hiện diện khắp nơi (cùng lúc), phổ tại

Ubiquity: Phổ tại tính, hiện diện khắp nơi

Ulema: Nhà luật học Hồi giáo

Ultimate: Tối hậu, cuối cùng; quan yếu, chung quyết; cơ bản; tốt bậc

u. concern: mối quan tâm cơ bản

u. decision: quyết định cuối cùng, chung quyết

u. reality: thực tại tối hậu (TC)

Ultimatum(-a): Tối hậu thư; điều kiện tối hậu

Ultra-: Quá, vượt, cực, siêu-

Ultramontanism: ("*bên kia núi Alpê*") Phong trào chủ trương ĐGH có quyền độc tôn/trị (tk 19: ngược lại với phái *Gallican*); phái bảo thủ quá khích

Ultramundane: Ngoại thế; siêu thế

Umbanda: Đạo Umbanda (một thứ hỗn hợp giáo xuất hiện tại Ba Tây trong thập kỷ 1920)

Unam Sanctam: "Duy nhất, thánh thiện" (sắc chỉ của Bonifaciô VIII, n. 1303, về quyền bính Giáo Hoàng)

Unanimity: Nhất trí, đồng tâm nhất trí

Unattached cleric: Giáo sĩ: không có bề trên (đk 265), phi thuộc

Unbaptized infants: Trẻ con chưa được rửa tội

Unbelief: Vô tín ngưỡng

Unbeliever: Người vô tín ngưỡng

Unbiblical: Không có trong KT; trái với KT

Unbloody sacrifice: Hy tế không đổ máu

Unborn: Chưa sinh ra, còn trong lòng mẹ; tương lai
generations yet u.: hậu thế

u. child: trẻ con còn trong lòng mẹ

Uncertainty: Không: chắc chắn, xác thực; bất định, bấp bênh; lưỡng lự

Unchallengeable: Không thể chối cãi, tranh giành; không thể hồi tị/từ bỏ

Unchangeable: Không thể thay/biến đổi; bất biến

Unchristened: Không rửa tội; không có tên thánh

Unchristian: Không kitô; trái với Kitô giáo

Unchurched Christians: Kitô hữu: phi GH, bị khai trừ

Uncial script: Kiểu chữ hoa (Rôma, tk 4-8)

Uncircumcision: Không cắt bì

Uncleanness: Dơ bẩn; ô uế (theo Luật Môsê)

Unconditional: Vô điều kiện; dứt khoát

u. surrender: đầu hàng vô điều kiện

Unconditioned: Không chịu điều kiện, không lệ thuộc điều kiện; tuyệt đối

The U.: Đấng Tuyệt Đối

Unconscious: Vô [ý] thức; vô tình; bất tỉnh

Unconsecrated: Không truyền phép (bánh, rượu); không cung hiến (nhà thờ)

Uncreated grace: Ân sủng vô tạo (TC)

Uction: Xức dầu; bí tích Xức dầu bệnh nhân

Unctuousness: Tính nhờn; êm dịu, dịu dàng; đường mật, ngọt xớt

Udenominational: Không/ phi giáo phái

Underdevelopment: Chậm/ thiếu phát triển, kém mở mang

Underlying: Cơ sở hạ tầng, nền tảng, cơ bản

Understanding: Hiểu, hiểu biết, am hiểu, thấu hiểu; trí tuệ; đồng ý, thỏa thuận; cảm thông

age of u.: tuổi biết suy xét

Understatement: Khinh xác (nói giảm đi, không trình bày hết sự thật); khinh ngữ pháp

Undertaker: Chủ sở [dịch vụ] tổng táng

Unfrock: Lột áo tu, trả về đời, trục xuất (khỏi nhà tu); bỏ áo tu sĩ/nhà tu, hoàn tục

Unfruitful(-ness): Không: sinh lợi, ích lợi, kết quả; vô ích, uổng công; thất bại

Ungeneratedness: Bất sinh xuất tính (đặc tính của Chúa Cha và Chúa Thánh

Thần: trong Tam Vị)

Ungodliness: Vô tôn giáo, vô tín ngưỡng, vô đạo; sống sượng, gàn dở

Unhuman: Bất nhân, vô nhân đạo; tàn nhẫn, dã man

Uniate: Tín hữu qui hiệp (GH Đông phương hiệp nhất với Rôma)

u. Churches: GH qui hiệp

Unicity: Duy nhất tính, độc duy tính

Unification: Thống nhất, hợp nhất

u. Church: "GH thống nhất" (tôn phái Moon)

Uniform(-ity): Đồng dạng; độc dạng; đồng đều; đơn điệu

U. Acts: Đạo luật Đồng nhất hóa (Anh giáo hóa, cấm chế Công giáo tại Anh, tk 16)

Unify: Thống nhất, hợp nhất

Unigenitus: "Con Một" (sắc chỉ Đức Clémentê XI, 1713, kết án P. Quesnel và thuyết Jansênio)

Union: Đoàn kết, kết hợp, hợp nhất, hiệp thông

hypostatic u.: ngôi hiệp (kết hiệp nhân tính với ngôi Lời)

mystical u.: nhiệm hiệp

personal u.: kết hiệp ngôi vị

substantial u.: kết hiệp bản thể

transforming u.: kết hiệp siêu biến

Unionism: Chủ nghĩa hợp nhất; nghiệp đoàn

Unique(-ness): Duy nhất, độc nhất, duy độc (...tính)

Unitarianism: Phái độc vị (phủ nhận thiên tính của Chúa Con và Thánh Thần)

Unite: Hợp nhất, liên kết

Unitive: Thuộc: hiệp nhất, kết hiệp, nhiệm hiệp

u. way: hiệp đạo, đường/giai đoạn kết/nhiệm hiệp

Unity: Đơn nhất tính; hiệp nhất tính; nhất quán tính

u. of marriage: đơn nhất tính hôn phối (một vợ một chồng)

u. of mankind: liên đới tính trong nhân loại

u. of operations of God: đơn nhất tính trong hoạt động [đối ngoại] của TC [Ba Ngôi]

u. of the Church: duy/hiệp nhất tính của GH

u. of practice and theory: lý thuyết và thực hành đi đôi với nhau, tri hành nhất trí/đồng hành

u. within diversity: hiệp nhất trong khác biệt

Universal: Toàn bộ/thể; phổ cập/quát; phổ biến/thông; vũ trụ, vạn vật

concrete u.: phổ niệm cụ thể

u. Church: GH: phổ quát, toàn cầu, hoàn vũ

u. destination of goods: dụng đích phổ quát của tài sản

u. gravitation: sức hút trong vạn vật

u. harmony: vạn vật hài hòa

u. sacrament of salvation: bí tích cứu độ phổ quát

u. suffrage: phổ thông đầu phiếu

Universalia: Phổ niệm, khái niệm phổ quát

Universalism: Phổ quát thuyết (1: TC ban ơn cứu độ cho mọi ng.; 2: mọi ng. sẽ được cứu độ)

Universalists: Ng. theo phổ quát thuyết

Universality: Toàn bộ/thể tính, toàn thể tính; đại đồng tính; phổ quát tính

Universals: Phổ niệm, khái niệm phổ quát (trừu tượng); phổ hữu thể

Universe: Vũ trụ, thế giới

Universism: Chủ thuyết thiên đạo (Trung hoa)

University: Đại học; toàn thể

pontifical u.: đại học giáo hoàng

u. of the faithful: toàn thể tín hữu

Univocous(-ity): Đơn/độc nghĩa; đồng nghĩa

Unjust: Bất công; tội nhân (KT)

Unknowable: Không thể biết, không thể nhận thức; bất khả tri

Unleavened bread: Bánh không men

Unmarried mother: Mẹ độc thân (không kết hôn)

Unmixed chalice: Chén rượu không pha nước (lễ điển Armênia)

Unnatural sins: Tội phản tự nhiên (vg. tội dâm dục đồng giới, thú dâm, v.v.)

Unrighteous: Bất chính; bất lương; bất công chính, tội lỗi

Upanishads: Sách Upanisad (Ấn độ giáo)

Upâsaka: Thiện nam

Upâsika: Tín nữ

Update: Cập nhật hóa, hiện đại hóa

Upper room: Phòng trên (phòng Tiệc ly)

Upgrade: Thăng cấp; nâng cấp, tân kỳ hóa

Up-to-date: Hiện đại, mới nhất

Uranism: Chứng nam đồng giới luyến ái

Urbanization: Thành/đô thị hóa

Urbi et Orbi: (phép lành ĐGH ban) Cho Thành phố [Rôma] và Thế giới

Urge: Hối thúc, giục giã; khuyến khích, thuyết phục; nhấn mạnh

Urgent: Khẩn cấp, bức bách, bức thiết, cấp bách

Urmarcus: Mác-cô nguyên sơ (sơ thảo bản giả định của Phúc Âm Mác-cô)

Urn: Bình di cốt/hài

Ursacrament or Ursakrament: Bí tích căn cội (GH)

Ursulines: Nữ tu Dòng thánh Ursula (OSU, do thánh Angela Merici sáng lập n. 1535)

Use: Sử dụng; quyền sử dụng; quyền hưởng hoa lợi; tập lệ (phụng vụ)

profane u.: phạm dụng (vg. sử dụng nhà thờ vào việc phạm tục; đk 1222)

Usher: Người đón khách, tiếp tân, dẫn chỗ, gác cửa, phụ rể

Usurp(-ation): Chiếm đoạt; tiếm quyền; mạo/ tiếm dụng

Usury: Lãi nặng, cho vay nặng lãi

Utensil: Đồ dùng, dụng cụ

Uterine: Thuộc: dạ con, tử cung

u. brother: anh chị em [cùng mẹ - đồng mẫu -] khác cha

Utilitarianism: Vị lợi thuyết, chủ nghĩa duy ích

Utility: Hữu ích; hữu dụng; thực dụng

u. man: vai phụ

Utopia: Không tưởng

vertical u.: không tưởng thượng giới (Tillich)

Utopianism: Chủ nghĩa không tưởng

Utraquism: Phái lưỡng hình (chủ trương rước lễ dưới hai hình)

Uxoricide: Giết vợ, sát thê

Uxorilocal: Cư ngụ/sống bên họ vợ, thuộc cư sở thê tộc (vg. theo thể chế mẫu hệ; x. *matrilocal, patrilocal, virilo-cal*)

V

Vacancy: Khuyết vị (đk 153)

Vacant: Khuyết, trống, bỏ không

v. office: chức vụ khuyết vị

v. see: trống tòa

Vacatio legis: Thời gian hưu luật

Vacation: Kỳ nghỉ lễ; kỳ hưu thẩm

Vade-mecum: Sổ tay, cẩm nang

Vagabond: Người lang bạt, phiêu cư, vô gia cư (đk 13 §3)

Vagantes: Giáo sĩ: lang bạt, phiêu cư

Vagus(-i): X. *vagabond, wanderer*

Vain: Vô hiệu; vô ích, uổng công; hảo huyền; tự phụ, tự đắc, kiêu kỳ

v. glory: hư vinh; khoe khoang tự đắc

v. observance: mê tín (gần giống như bói toán)

Valentinians: Phái Valentinô (ngộ giáo, tk 2)

Valid: Có giá trị, hiệu lực; hợp lệ, hợp thức; thành sự

Validation of marriage: Hữu hiệu hóa hôn phối (đk 1156-65)

Validity: Hữu hiệu tính, hiệu lực; giá trị (luận lý, pháp lý), hợp thức tính

Value: Giá trị

moral v: tiêu chuẩn đạo đức; giá trị luân lý

v. analysis: phân tích giá trị

v. judgment: đánh giá

v. system: hệ thống giá trị

Vampirism: Thói: tham tàn, hút máu, bóc lột; chứng loạn dâm thầy ma (xác chết)

Vandalism: Chứng phá hoại văn vật (các công trình văn hóa)

Vanity: Hư ảo; hư danh; phù phiếm, phù hoa; hợm mình, khoe khoang

Variant: Dị bản, bản chép không giống; dị điểm

Varjya: Tội

Vasectomy: Phẫu thuật tinh mạch (cắt ống dẫn tinh)

Vatican: Vaticanô

Vaticinate: Tiên đoán, nói tiên tri

Vaudois: Ng. theo giáo phái Valdô (chủ trương chỉ theo một mình Kinh Thánh, sống nghèo, bất bạo động, v.v.; xuất hiện hồi tk 12, bị tuyệt thông n. 1184 và nhập theo Tin lành từ n. 1532)

Veil: Khăn trùm, vải trùm

chalice v.: khăn che chén

humeral v.: khăn vai

religious v.: khăn lúp nữ tu

take the v.: đi tu (phụ nữ)

v. of Temple: màn Đền thờ (Giêrusalem)

Veiling the images: Che phủ các ảnh tượng (Tuần Thánh)

Venerable: Đáng kính, khả kính; đại đức

Veneration: Sùng/tôn kính

v. of Christ: sùng kính hoặc kính thờ ĐK

v. of images: tôn kính ảnh tượng

v. of Mary: sùng kính Đức Maria

v. of relics: tôn kính di tích thánh

Venereal: Thuộc dục tình (x. *Venus*), nhục dục, giao hợp, hoa liễu (vg. giang mai,...)

v. disease: bệnh hoa liễu

v. pleasure: khoái lạc giao hợp

Vengeance: Trả thù, báo thù, phục thù, báo oán

Venial sin: Tội nhẹ

Venus: Thần Vệ Nữ, nữ thần Ái tình; giai nhân; Sao Kim (Kim Tinh)

Veracity: Chân thực, xác thực; thành thực

Verbal: Thuộc ngôn từ, bằng lời/miệng, theo từng chữ

v. note: công hàm vô thư (không ký tên), giác thư

v. translation: dịch từng chữ

Verbatim: Theo từng chữ, đúng nguyên văn

Verba volant: Khẩu thiệt vô bằng, lời nói bay đi

Verbum: Lời, ngôn từ; Ngôi Lời

V. Dei: Lời Chúa

v. demonstrativum: lời trình /minh thuật

v. et sacramentum: ngôn từ và dấu chỉ

v. fidei: lời đức tin, tín ngôn

v. interius: nội ngôn

v. mentis: khái niệm

v. prognosticum: lời tiên lượng

v. rememorativum: lời: hồi niệm, hồi tưởng

Verification: Kiểm chứng; thẩm tra; xác minh

Verity: Sự thực, chân lý

Vernacular: Bản địa, bản xứ, địa phương; tiếng bản xứ

Veronica's veil: Khăn bà Vêrônica (lau mặt Chúa Giêsu trên đường tử nạn)

Verses (biblical): Câu (KT)

Versicle: Câu xướng

Version: Bản dịch; lối trình /giải thuật

Vesperale: Sách kinh chiều; khăn phủ bàn thờ

Vespers: Kinh chiều

Vessels, sacred: X. *sacred v.*

chosen v.: lợi khí đặc tuyển (*Ta chọn:* Cv 9:15)

v. of mercy/wrath: bình xót thương/thịnh nộ (đối tượng của xót thương hay thịnh nộ của TC: Rm 9:22-3)

Vestibule: Tiền đình/sảnh

Vestige: Dấu vết, vết tích; di tích; tàn tích

v. of God: dấu vết của TC

v. of the Trinity: dấu vết của TC Ba Ngôi

Vestment: Lễ phục, phẩm phục

Vestry: Phòng áo/thánh (x. *sacristy*); phòng sinh hoạt giáo xứ (sát cạnh nhà thờ)

Vg.: x. *Vulgate*

V.g. (verbi gratia): Thí dụ

Via: Con đường; cách kiểu, cách thức, phương pháp

v. *affirmationis*: khẳng định cách (để nói về TC)

v. *dolorosa*: đường Thánh Giá (ở Giêrusalem)

v. *eminentiae*: siêu việt cách (để nói về TC)

v. *media*: đường trung dung, trung đạo

v. *negationis*: phủ nhận cách, khước thải cách (để nói về TC)

Viable: Có thể: sống được (vg. thái nhi), thực hiện, đứng vững, thành tựu được

Viaticum: Của ăn đàng (đưa Mình Thánh Chúa cho ng. hấp hối/gần chết); lộ phí

Viatorian Fathers: Các LM Dòng Giáo sĩ thánh Viator (CSV, n. 1835)

Vicar: Người đại diện

episcopal v.: đại diện giám mục

judicial v.: đại diện tư pháp (đk 1420)

parochial v.: cha phó (đk 548)

v. *apostolic*: đại diện tông tòa (đk 371)

v. *forane*: cha quản hạt (đk 553)

v. *general*: tổng đại diện (đk 65)

V. of Christ: Vị đại diện Chúa Kitô (Giáo Hoàng)

V. of Peter: Vị đại diện thánh Phêrô (G. Hoàng)

Vicariate: Giáo phận/hạt (do một vị đại diện trông coi)

apostolic v.: hạt đại diện tông tòa (đk 371)

V. of Rome: Địa phận Rôma (do hồng y đại diện ĐGH giám quản)

Vicarious: Thay thế, thay mặt, thế chân, đại diện

v. *atonement*: đền tội thay, đền tội thế chân

v. *satisfaction*: đền tội thay

v. *suffering*: chịu khổ thay

Vice: Thói xấu, nét hư tật xấu; khuyết điểm

Vice-: Phó-

v.-Chancellor: Phó Chủ trưởng ấn (đk 482)

Vice versa: Ngược lại

Victim: Nạn nhân; vật hy tế, lễ phẩm, lễ vật

Victorines: Kinh sĩ đan viện thánh Victor (Paris)

Vienne, council of: Công đồng Vienne (Pháp, n. 1311-1112)

View: Nhìn xem/thấy; tầm nhìn; cảnh trí, quang cảnh; ý kiến, quan điểm; ý định

v.-point: quan điểm

Vigil: Buổi canh thức; lễ vọng; ngày áp lễ

v. light: nến canh thức

Vigilant: Cảnh giác, cẩn mật, thận trọng

Vimpa: Khăn cầm gậy (GM, quàng vai chú giúp lễ)

Vincentian canon: Chuẩn tắc Vincentê (về công giáo tính của giáo lý, do th.

Vincent Lérins đề xuất, tk 5)

Vincentians: Tu sĩ Dòng thánh Vinh sơn (CM), x. *Lazarists*

Vincible ignorance: Vô tri khả triệt (có thể khắc phục, triệt tiêu)

Vinculum: Dây buộc; liên hệ

Vindication: Báo oán; biện hộ, biện giải, bào chữa

Vindictive penalty: Hình phạt thực tội (đk 1336; (*xuta:* hình phạt báo oán)

Vine: Cây nho

Vineyard: Vườn nho

Violation: Vi phạm; xâm phạm; cưỡng hiếp, hiếp dâm

Violence: Bạo lực; cưỡng bức, hành hung; hung bạo, dữ dội

Vipassana: Chiêm niệm

Virgin: Trinh khiết, đồng trinh, khiết trinh; trinh nữ

The V.: Đức Trinh Nữ (Maria)

v. birth: sinh bởi trinh nữ (ĐK)

Virginal conception: Trinh nữ thụ thai, trinh thai

Virginitas: Trinh tiết, đồng trinh

v. ante partum: đồng trinh trước khi sinh

v. corporis: trinh tiết thể xác

v. in partu: đồng trinh trong khi sinh

v. mentis: trinh tiết tâm hồn (trong tư tưởng)

v. post partum: đồng trinh sau khi sinh (trọn đời)

Virginité: Đồng trinh, trinh khiết, trinh tiết

perpetual v.: trọn đời đồng trinh

Virile(-ity): Nam tính, hùng dũng, hùng cường/tráng

Virilocal: Cú trú/sống bên họ chồng, thuộc cư sở phu tộc (x. *matrilocal*, *patrilocal uxrilocal*)

Virtual: Hiện hữu tiềm ẩn, hiện diện tiềm tàng; thuộc tiềm cách, tiềm thế

v. focus: tiêu điểm ảo

v. image: ảnh ảo

Virtualism: Thuyết công dụng (Calvin: về Thánh Thể)

Virtuality: Khả/tiềm năng

Virtue: Nhân đức, đức hạnh; đức tính; hiệu lực; hiệu năng; công hiệu

infused v.: nhân đức thiên phú

Virtues: Dũng thần (phẩm thiên thần)

Visibility: Có thể thấy rõ, hữu hình

Vision: Nhìn thấy; thị giác; nhãn quan; thấu thị, tầm nhìn sắc bén; linh thị, diện kiến, thị kiến; ảo ảnh/tưởng

beatific v.: diệp kiến, phúc kiến

v. of God: diện kiến TC

Visionary: Ng. có: thị kiến, tầm nhìn sắc bén (về tương lai), thị kiến nhân; ng. ảo tưởng

Visitandines: Dòng ĐM đi viếng (VHM, do thánh Phanxicô Salêsiô sáng lập, n. 1610)

Visitation: Thăm viếng; kiểm/thanh tra, kinh lược; TC viếng thăm (những biến cố được coi như là can thiệp để nhấn nhủ, nâng đỡ, như: thiên tai, tai nạn,... an ủi thiêng liêng, ơn đặc biệt...)

Order of the V.: x. *Visitandines*

V. of our Lady: lễ Đức Bà đi viếng (bà Êlisabét: 31-5)

pastoral v.: kinh lý, kinh lược (đk 396)

Visitator, *apostolic*: Phái viên Tòa Thánh

Visual *hallucination*: Ảo thị

Vital: Thuộc sự sống; sống còn/chết, trọng yếu, cốt tử

v. *force*: sinh lực

v. *statistics*: thông kế dân số

Vitalism: Thuyết sinh lực (sinh vật học); chủ nghĩa bảo sinh (coi việc bảo toàn sự sống là trên hết)

ty: Sinh khí, sinh lực, sức sống

Vitalize: Truyền: sinh khí, sức sống; sinh động hóa

Vitandus(-i): Phải: xa tránh, đoạn giao (ng. bị vạ tuyệt thông mà các giáo hữu phải tránh giao tiếp; khác với *tolerandus*: x. phần chữ T)

Vitiate: Làm: hư hỏng, ô nhiễm; vô hiệu hóa, bất hợp thức hóa

Vocal: Thuộc: tiếng nói, âm thanh; lớn tiếng; đoạn xướng âm

v. *prayer*: khẩu nguyện (đọc kinh)

Vocation: Ôn: gọi, thiên triệu; thiên hướng

Vocative: Hô cách

Voice: Giọng nói, âm thanh, thanh âm; tiếng nói, phát biểu; quyền biểu quyết; dạng thể (động từ)

Void: Trống, khuyết, bỏ không; không có hiệu lực, vô giá trị

Volition: Ý muốn; ý chí

Voluntarism: Thuyết ý chí (quá đề cao ý chí); học thuyết duy ý hướng (lấy ý hướng tốt/xấu của ng. hành động làm tiêu chuẩn phán định về giá trị luân lý của việc ng. ấy làm; có ảnh hưởng tới các học thuyết *consequentialism* và *proportionalism*)

Voluntary: Tự ý, tự nguyện, tình nguyện; cố tình/ý; khúc nhạc dạo (đầu và cuối lễ)

Voluntaryism: Thuyết dân lập (GH độc lập đối với quốc gia)

Voodoo: Vuđù [Vôđù] giáo (ở Haiti: giáo thuyết hỗn hợp trộn lẫn các yếu tố tôn giáo Châu Phi -Dahomey- với những lối yêu thuật, thông thiên và lòng đạo

Công giáo bình dân); yêu thuật, ma pháp

Votive: Thuộc: lời hứa, khấn nguyện, nguyện ước

v. candles: nến nguyện ước

v. gift: lễ vật nguyện ước

v. Mass: Lễ: có nghi thức riêng, ngoại lịch

v. object: di vật tạ ơn

v. office: nhật tụng tùy ý

Votum: Lời khấn, lời thề; ý kiến/quyết; nguyện ước/vọng

Vow: Lời khấn, lời thề; tuyên khấn/thệ (đk 1191)

final: *v.:* khấn lần cuối

first v.: khấn lần đầu

mixed v.: khấn hỗn hợp (đk 1192§3)

renew (renovation of) the v.: làm/lặp lại lời khấn

perpetual v.: khấn trọn

personal v.: khấn tông nhân

private v.: khấn tư

public v.: khấn công (đk 1192)

real v.: khấn tông sự

simple v.: khấn đơn

solemn v.: khấn trọng

temporary v.: khấn tạm

v. of chastity: khấn khiết tịnh

v. of obedience: khấn vâng lời

v. of poverty: khấn khó nghèo

v. of stability: khấn cư sở cố định

Vox populi vox Dei: Tiếng dân là tiếng Chúa

Voyeur(-ism): Nhãn kiến dâm (ng. / chứng ưa nhìn cảnh lỏa lồ/thể, dâm dật...

với chủ đích kích dục)

Vulgar: Thông thường, thông tục; bình dân, dung tục; thô鄙, thô tục

v. era: công nguyên

v. tongue: tiếng bản xứ, thổ ngữ

Vulgarize(-ation): Phổ biến; bình dân hóa; đại chúng hóa; thông tục hóa

Vulgate: Bản Phổ thông (KT do thánh Hiêrônimô phiên dịch, tk 4)

W

Wafer: Bánh miến; bánh lễ; niêm [phong] nhĩn

Wagers: Đánh cá, đánh cuộc

Wages: Tiền công/lương

w. of sin: lương bổng

[di/hậu quả, quả báo] của tội lỗi (Rm 6:23)

Wailing Wall: Tường than vãn (ở Giêrusalem)

Wake: Canh thức tang lễ; lặn nước rã (phía sau tàu, thuyền)

in the w. of: tiếp theo sau; theo: chân, gót, gương

Waldensians, or *Waldenses*: X. *Vaudois*

Wali: Vị thánh (Hồi giáo)

Wanderer: Ng.: lang bạt, lang thang, phiêu cư

War(-fare): Chiến tranh

biological warfare: ch. tr.: sinh học, vi trùng

eschatological war: ch. tr. cánh chung

holy w: thánh chiến

w. of nerves: chiến tranh cân não

w. of words: khẩu chiến

world w.: thế chiến

Warrant, *retroductive*: Lý chứng hồi nghiệm

Washing: Rửa, tắm rửa; giặt rửa

w. of the feet: nghi thức rửa chân; x. *mandatum*

w. of the hands: nghi thức rửa tay

Watch Tower Bible and Tract Society: X. *Jehova's Witnesses*

Water: Nước (trong việc cử hành phụng tự và bí tích)

Way: Đường, đạo, lộ, lối; chiều, phía; cách thức, cung cách

illuminative w.: minh đạo, đường/giai đoạn giác ngộ

purgative w.: luyện đạo, đường/g. đoạn thanh luyện

unitive w.: hiệp đạo, đường/ giai đoạn kết/nhiệm hiệp

w. of perfection: con đường hoàn thiện

w. of the Cross: đường Thánh Giá

Wayfarer: Người đi đường; lữ khách (ng. đang trên đường đi về đời sau, quê Trời; ng. còn sống)

W.C.C.: X. *World Council of Churches*

Wed(-ding): Kết hôn; gả bán; hôn lễ

wedding-ring: nhẫn cưới

w.-tour/-trip: cuộc đi tuần trăng mật

Week: Tuần lễ

w. day: ngày trong tuần

Weekly: Thuộc về tuần; hằng tuần; tuần báo

w. lectionary: sách bài đọc các ngày trong tuần

Weltanschauung: Thế giới quan, vũ trụ quan

Western: Tây phương

w. Church: GH Tây phương (Latinh)

w. schism: ly khai Tây phương (1378-1417)

Westminster confession: Bản Tuyên tín Westminster (GH Trưởng lão, n. 1643-1647)

Wheat bread: Bánh miến (bột mì)

White: Trắng, màu trắng

w. Fathers: LM Dòng Trắng (thừa sai bên Châu Phi)

w. Friars: tu sĩ Dòng Camêlô (Cát Minh)

w. Ladies: nữ tu: 1. Dòng Đức Maria tận hiến (dâng mình trong Đền thờ); 2. Dòng Xitô; 3. Dòng Mađalêna

w. Monks: tu sĩ Dòng Xitô

w. Sisters: nữ tu Dòng Trắng

Whited sepulchre: Mả tô vôi (giả hình: Mt 23:27)

Whitsunday: Chúa nhật Hiện xuống

Whitsuntide: Tuần sau Chúa nhật Hiện xuống

Wholeness: Toàn vẹn, trọn vẹn; toàn thể

Wicked: Độc ác, hung ác, xấu xa, đồi trụy; nguy hiểm

Widow: Góa phụ

w.'s mite: đồng xu [dâng cúng của] bà góa, của ít lòng nhiều

Will: Ý chí; ý lực; ý muốn, quyết tâm; thái độ cư xử; chúc thư, di chúc

antecedent w.: ý muốn dĩ tiền

consequent w.: ý muốn dĩ hậu

good w.: thiện chí/tâm, lòng tốt, tốt bụng

ill w.: ác ý/tâm, xấu bụng

pious w.: thiện ý (đk 1299)

w. of God: thánh ý Chúa

w.-power: sức mạnh ý chí, ý lực

w. to power: tham vọng quyền bính

Wine: Rượu nho/vang (dùng trong bí tích Thánh Thể)

Adam's w.: nước

w.-skin/-bag: bầu [da] đựng rượu

Wisdom: Khôn ngoan, đức khôn; từng trải; Sách Khôn ngoan, Kn

w. literature: văn chương khôn ngoan

Wise: Khôn ngoan; lịch duyệt, thông thạo, uyên bác, uyên thâm

The three W. men: Ba hiền nhân, Ba vua

Witchcraft: Ma thuật, yêu thuật, phép phù thủy; sức: quyến rũ, mê hoặc

Witch-hunting: Tầm/truy nã phù thủy; khủng bố

Witness: Chứng cố, chứng từ, bằng chứng; chứng tá, chứng nhân, nhân chứng; làm chứng

eye-w.: nhân chứng trực kiến (thấy tận mắt)

w.(s), the three: x. *Johannine comma*

Wittenberg concord: Nghị ước [thỏa hiệp] Wittenberg (giữa phái Luther và Zwingli, n. 1536)

Woman(-men): Phụ nữ; nữ giới

w.'s liberation: giải phóng nữ giới, phong trào nữ quyền

Wonder: Kỳ diệu, kỳ lạ; kỳ quan; ngạc nhiên; kinh ngạc, kinh phục

Word: Lời; ngôn từ; Ngôi Lời

Incarnate W.: Ngôi Lời nhập thể

inner w.: nội ngôn

w. and sacrament: ngôn từ và dấu chỉ (bí tích)

w. of God: Lời TC

W. of life: Lời sự sống (1Ga 1:1)

w.(s) of Absolution: công thức giải tội

w.(s) of Institution: công thức (những lời ĐK) thành lập Thánh Thể

Work: Công việc/tác; công trình; lao động, nhân công

Pontifical Missionary Works: Hội giáo hoàng truyền giáo

w. of mercy: công tác/việc từ thiện

Worker priest: Linh mục công nhân

Working: Làm việc, hành, động, hoạt động; tác động; lên men; tác dụng

w. document: tài liệu: làm việc, tham khảo

World: Thế giới, thế gian, vũ trụ; thiên hạ; trần thế

w. religions: các tôn giáo lớn, tôn giáo thế giới

w. soul: linh khí thế giới, hồn vũ trụ (sức năng động điều kết sự vật trong vũ trụ)

w.-view: vũ trụ quan

World Council of Churches: Hội đồng đại kết các Giáo hội Kitô

Wordliness: Thế/phàm tục tính, trần tục tính

Worm of conscience: Ấy náy/ cắn rứt lương tâm; hối hận, hối tiếc

Worship: Thờ phượng, phụng tự; sùng bái

freedom of w.: tự do: tín ngưỡng, phụng tự

Wounds, five sacred: Năm dấu thánh; năm thương tích (ĐK)

Wrath of God: Thịnh nộ của TC (nói theo nhân hình cách)

vessels/children of w.: "bình của cơn thịnh nộ" (những kẻ đáng hứng chịu cơn...:

Rm 9:22)

Wreath: Vành/vòng: lá, hoa

advent w.: vòng lá Mùa Vọng

Writ: Lệnh truyền, pháp lệnh, trát

Holy w.: Kinh thánh

Writings: Thánh thư, tác phẩm thánh, x. *Hagiographa*

Wycliffianism: Thuyết Wycliffe († 1384, phủ nhận mọi thứ cơ cấu, tổ chức quyền bính trong GH; coi thế quyền có quyền trên GH; x. *Lollards*)

X

Xaverian Brothers: Tu huynh Dòng thánh Phanxicô Xaviê (CEX, 1839)

Xenophobia(-bia): Óc bài ngoại

Xmas: x. *Christmas*

Xylolatria: Mộc sùng, thờ tượng gỗ

Y

Yahweh: Gia-vê

Yahwism: Đạo Gia-vê

Yashmak: Khăn [thửa] che mặt (nữ tín đồ Hồi giáo)

Yawist: Thuộc nguồn (truyền thống) *Giavê* hoặc *Yavít* (J: gọi TC bằng Giavê trong các văn bản gốc của KT); tác giả nguồn *Yavít*

Year: Năm, niên; tuổi

liturgical y.: năm phụng vụ

y.-book: niên giám

y. of grace/of our Lord: năm... sau ĐK. (theo: dương lịch, công nguyên)

y.'s mind: lễ giỗ đầu năm

Yearning: Mong mỏi, khát khao, ao ước, kỳ vọng

Yehowah: X. *Yahweh*

Yew Sunday: Lễ Lá (xưa)

Yiddish: Tiếng Y-đish (Do thái Đông Âu)

Yin-yang: Âm dương

YMCA (*Young Men's Christian Asociation*): Hiệp hội thanh niên kitô

Yoga: Phối hiệp, tương ứng, thuật yoga

Yogi: Thầy dạy yoga

Yogism: Phái Yoga

Yom Kippur: Ngày Thục tội (Do thái)

Younger churches: Các Giáo Hội: trẻ, tân lập

Youth, impediment of: Ngăn trở vì thiếu tuổi (đk 1083)

Yule: Lễ Giáng Sinh

YWCA (*Young Women's Christian Association*): Hiệp hội Thiếu nữ Kitô

Z

Zacchaeus: Da-kêu

Zadokite Documents: Tài liệu [phái] Sa-đóc (một phần trong các văn kiện Biển Chết; x. *qumrân*)

Zeal(-ous): Nhiệt tâm/thành, hăng say, sốt sắng

Zealots: Ng. thuộc phái Zêlota; ng. cuồng tín/nhiệt

Zechariah: Da-ca-ri-a, Dcr

Zeitgeist: Náo trạng thời đại

Zen: Thiền

Zenonism: Học thuyết Zenon (tk 5-4)

Zephaniah: Xô-phô-ni-a, Xp

Ziggurat: Tháp lầu (Babel: tựa như kim tự tháp có sân thượng)

Zimarra: Áo dòng (có phần áo khoác ngắn để choàng thêm ngoài) ; x. *soutane*

Zion: Si-on (thành Giêru salem)

daughter of Sion: Con gái/ nữ tử Si-on (Giêrusalem; Đức Maria)

Zionism: Chủ nghĩa phục quốc Do thái

Zone: Dải lưng (áo lễ Byzantinô)

Zoology: Động vật học

Zoomorphic: Hình dạng động vật

Zoroastrianism: Đạo Zô rô a strô (tk 7-6 trước công nguyên); bái hỏa giáo (lửa tượng trưng cho TC)

Zucchetto: Mũ sọ (GM, Giáo Hoàng...)

Zwinglians: Ng. theo học phái Zwingli (Tin lành)

Zygote: Hợp tử (trứng đã thụ tinh để trở thành phôi thai)